

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**MUNZAM ZARAR KAVRAMI VE PARANIN DEĞER KAYBININ
MUNZAM ZARAR OLARAK TALEP EDİLEBİLİRLİĞİ**

Furkan KOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERDOĞAN

EYLÜL- 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MUNZAM ZARAR KAVRAMI VE PARANIN DEĞER
KAYBININ MUNZAM ZARAR OLARAK TALEP
EDİLEBİLİRLİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Furkan KOÇ

Enstitü Anabilim Dalı: Özel Hukuk

**“Bu tez 24/09/2025 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri
üyeleri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Doç. Dr. Yasemin DURAK	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERDOĞAN	Başarılı
Dr. Öğr. Üyesi Özkan ÖZYAKIŞIR	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Furkan KOÇ

24/09/2025

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii

GİRİŞ.....	1
------------	---

1. BÖLÜM: TEMEL KAVRAMLAR; ZARAR, FAİZ VE ENFLASYON	3
--	----------

1.1. Zarar Kavramı ve Zarar Türleri	3
---	---

1.1.1. Zarar Kavramı	3
----------------------------	---

1.1.2. Zarar Türleri	5
----------------------------	---

1.1.2.1. Maddi Zarar- Manevi Zarar	5
--	---

1.1.2.2. Müspet Zarar- Menfi Zarar	21
--	----

1.2. Faiz Kavramı, Faizin İktisadi ve Hukukî Niteliği ile Faizin Türleri	26
--	----

1.2.1. Faiz Kavramı	26
---------------------------	----

1.2.2. Faizin İktisadi ve Hukukî Niteliği	28
---	----

1.2.2.1. Faizin İktisadi Niteliği	28
---	----

1.2.2.2. Faizin Hukukî Niteliği	30
---------------------------------------	----

1.2.3. Faizin Türleri.....	33
----------------------------	----

1.2.3.1. Kapital Faizi	33
------------------------------	----

1.2.3.2. Temerrüt Faizi	34
-------------------------------	----

1.3. Enflasyon Kavramı ve Enflasyonun Türleri	59
---	----

1.3.1. Enflasyonun Tanımı	61
---------------------------------	----

1.3.2. Enflasyonun Türleri.....	62
---------------------------------	----

1.3.2.1. Kaynağına Göre Enflasyon Türleri	62
---	----

1.3.2.2. Fiyatların Artış Hızına Göre Enflasyon	64
---	----

2. BÖLÜM: MUNZAM ZARAR KAVRAMI, MUNZAM ZARARIN HUKUKİ NİTELİĞİ, BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE TALEP EDİLMESİNİN ŞARTLARI	66
--	-----------

2.1. Munzam Zarar Kavramı	66
---------------------------------	----

2.2. Munzam Zararın Hukukî Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması	67
--	----

2.2.1. Munzam Zararın Hukukî Niteliği.....	67
--	----

2.2.2. Munzam Zararın Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması.....	70
2.2.2.1. İfaya Eklenen Cezai Şart.....	71
2.2.2.2. Gecikme Zararı	73
2.3. Munzam Zararın Talep Edilmesinin Şartları	73
2.3.1. Bir Para Borcunun Bulunması.....	73
2.3.1.1. Para Kavramı.....	74
2.3.1.2. Paranın Özellikleri	74
2.3.1.3. Paranın İşlevleri	79
2.3.1.4. Para Borcu Kavramı.....	82
2.3.2. Borçlunun Temerrüde Düşmesi.....	86
2.3.3. Alacaklının Temerrüt Faizini Aşan Bir Zarara Uğraması.....	87
2.3.4. Uygun İlliyyet Bağı.....	88
2.3.5. Borçlunun Temerrüde Düşmede Kusurlu Olması	90
2.4. Sıklıkla Karşılaşılan Munzam Zarar Kalemleri.....	92
2.4.1. Alacağa Ulaşmak İçin Yapılan Masraflar.....	92
2.4.2. Diğer Hukukî İlişkilerin İhlâli Nedeniyle Oluşan Zararlar	98
2.4.3. Ödenmeyen Alacağın İkamesi İçin Yapılan Harcamalar.....	99
2.4.4. Mahrum Kalınan Kazanç Kayıpları	103
2.4.5. Döviz Borçlarında Kur Farkından Kaynaklanan Zararlar.....	107
3. BÖLÜM: PARANIN DEĞER KAYBININ MUNZAM ZARAR OLARAK	
TALEP EDİLİP EDİLEMeyeceĞİ MESELESİ, ZAMANAŞIMI VE MUNZAM	
ZARAR TALEBİNİN SAKLI TUTULMASI	111
3.1. Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep Edilip EdilemeyeceĞi	
Meselesi.....	111
3.1.1. Genel Olarak	111
3.1.2. Öğretide Kabul Edilen Görüşler.....	111
3.1.2.1. Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep EdilemeyeceĞi	
Yönündeki Görüşler.....	111
3.1.2.2. Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep EdilebileceĞi	
Yönündeki Görüşler.....	116
3.1.3. Anayasa Mahkemesi'nin Munzam Zarara İlişkin Görüşü.....	137
3.1.4. Yargıtay'ın Munzam Zararın İspatına İlişkin Görüşleri	153

3.1.4.1. Somut İspatı Zorunlu Olarak Gören Kararlar	154
3.1.4.2. Soyut İspatı Yeterli Gören Kararlar.....	159
3.1.4.3. Yargıtay İctihadı Birleştirme Kurulu Kararı	166
3.1.4.4. Yargıtay'ın Diğer Bazı Konularda Paranın Değer Kaybına İlişkin Yaklaşımı.....	167
3.1.5. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Konuya Dair Görüşümüz.....	172
3.2. Zamanaşımı	188
3.3. Munzam Zarar Talebinin Saklı Tutulması	190
SONUÇ	192
KAYNAKÇA	195
ÖZGEÇMİŞ	207

KISALTMALAR

ABGB	: Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (<i>Avusturya Medeni Kanunu</i>)
AFO	: Avans Faiz Oranı
app	: appendix (ek)
Art.	: Artikel (<i>Madde</i>)
aş.	: aşağıda
AYM	: Anayasa Mahkemesi
B.	: Bölüm
BGB	: Bürgerliches Gesetzbuch (<i>Alman Medeni Kanunu</i>)
BİST	: Borsa İstanbul
BK	: 818 sayılı Borçlar Kanunu
bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
DEÜHFD	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senetleri
dn.	: dipnot
E.	: Esas
e.t.	: erişim tarihi
eTK	: 6762 sayılı Ticaret Kanunu
GK	: Genel Kurul
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
İÜHFM	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
K.	: Karar
MÜHF- HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NEÜHFD	: Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
No	: Numara

OR	: Bundesgesetz betreffend die Ergänzung des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Fünfter Teil: Obligationenrecht) (<i>İsviçre Borçlar Kanunu</i>)
par.	: paragraf
RG	: Resmî Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TBKT	: Türk Borçlar Kanunu Tasarısı
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
TL	: Türk lirası
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÜFE	: Üretici Fiyat Endeksi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
Yİ- ÜFE	: Yurt İçi Üretici Fiyat Endeksi
YİBHKGK	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulu
yuk.	: yukarıda
ZGB	: Schweizerisches Zivilgesetzbuch (<i>İsviçre Medeni Kanunu</i>)

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Hanehalkı Harcanabilir Geliri İçinde Gayrisafi Tasarruf Oranı	180
Tablo 2: Harcanabilir Gelir İçinde Tasarruf Oranı.....	180
Tablo 3: Hanehalkı Tasarruflarının Gelire Oranı	181
Tablo 4: Finansal yatırım araçlarının aylık reel getiri oranları, Mayıs 2025	181
Tablo 5: Finansal yatırım araçlarının üç aylık reel getiri oranları, Mayıs 2025	182
Tablo 6: Finansal yatırım araçlarının altı aylık reel getiri oranları, Mayıs 2025	182
Tablo 7: Finansal yatırım araçlarının aylık reel getiri oranları, Şubat 2024	183
Tablo 8: Finansal yatırım araçlarının üç aylık reel getiri oranları, Şubat 2024	183
Tablo 9: Finansal yatırım araçlarının altı aylık reel getiri oranları, Şubat 2024	184

ÖZET
Başlık: Munzam Zarar Kavramı ve Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep Edilebilirliği
Yazar: Furkan KOÇ
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Kemal ERDOĞAN
Sayfa Sayısı: viii (ön kısım) + 207 (ana kısım)
Kabul Tarihi: 24/09/2025
Bu yüksek lisans tezi, para borçlarının geç ifasından doğan "munzam zarar" kavramını ve enflasyonun bu zarar üzerindeki etkilerini incelemektedir. Munzam zarar, borçlunun temerrüde düşmesi halinde alacaklının temerrüt faizini aşan zararıdır ve Türk Borçlar Kanunu m. 122'de düzenlenmiştir. Çalışma, munzam zararın hukukî niteliğini (müspet zarar olduğu kabul edilmiştir), cezai şart ve gecikme zararı gibi benzer hukukî kurumlarla farklılıklarını detaylandırmaktadır. Ayrıca, paranın tanımı, işlevleri ve özellikle nominal değer ilkesi, enflasyonun munzam zararın oluşumundaki rolü açısından değerlendirilmiştir. Tezde, alacağa ulaşma masrafları, diğer hukukî ilişkilerin ihlali nedeniyle oluşan zararlar ve ödenmeyen alacağın ikamesi için yapılan harcamalar gibi sıkça karşılaşılan munzam zarar kalemleri incelenmiştir. Paranın değer kaybının munzam zarar olarak kabul edilebilir olup olmadığına dair öğretideki tartışmalar ve çeşitli yöndeki yargı kararları incelenmiştir. Sonuç olarak alacakların enflasyon karşısında değerlendirildiğine dair bir fiili karinenin bulunmadığı ve bu yüzden munzam zararın fiili karinelerle ispat edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmıştır. Ancak sabit değer borçları açısından alacaklının, enflasyonist etkiden arındırılmış bir alacak hakkının bulunmaktadır. Tazminat alacaklarında geçerli sabit değer ilkesi gereği, alacaklının ayrıca bir ispat faaliyetine girmeksizin tazminat konusunun güncel değerini talep etmesi mümkündür.
Anahtar Kelimeler: Munzam Zarar, Temerrüt Faizi, Enflasyon, Para Borçları, Zararın Tazmini

ABSTRACT	
Title of Thesis: Excess Damage and the Recoverability of Currency Depreciation as Excess Damage	
Author of Thesis: Furkan KOÇ	
Supervisor: Assist. Prof. Kemal ERDOĞAN	
Accepted Date: 24/09/2025	Number of Pages: viii (pre text) + 207 (main body)
This master's thesis examines the concept of “excess damage” arising from late payment of monetary debts and the effects of inflation on such damage. Excess damage refers to the damage incurred by the creditor in excess of default interest when the debtor defaults and is regulated under Article 122 of the Turkish Code of Obligations. The study details the legal nature of excess damages (which are considered positive damages) and their differences from similar legal institutions such as penal clauses and delay damages. Additionally, the definition and functions of money, particularly the principle of nominal value, are evaluated in terms of inflation's role in the formation of excess damages. The thesis examines common items of excess damages, such as costs incurred in pursuing the claim, damages arising from the breach of other legal relationships, and expenses incurred to replace the unpaid claim. It also reviews doctrinal debates and various judicial decisions regarding whether the loss of value of money can be considered excess damages. As a result, it was concluded that there is no factual presumption regarding the valuation of claims against inflation and, therefore, it is not possible to prove excess damages with factual presumptions. However, in terms of fixed-value debts, the creditor has a claim that is free from inflationary effects. Pursuant to the fixed value principle applicable to compensation claims, the creditor may demand the current value of the compensation without engaging in any additional proof activities.	
Keywords: Excess Damage, Default Interest, Inflation, Monetary Debts, Compensation of Damage	

GİRİŞ

Çalışmanın Konusu

Bu çalışmanın konusu, Türk Borçlar Kanunu (TBK) kapsamında para borçlarının zamanında ifa edilmemesinden kaynaklanan “munzam zarar” kavramını ve özellikle enflasyonun bu zarar üzerindeki etkilerini derinlemesine incelemektir. Para borçlarının ifasında borçlunun temerrüde düşmesi halinde alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğraması durumunda gündeme gelen munzam zarar, TBK m. 122'de özel olarak düzenlenmiştir. Çalışma, bu düzenlemenin yanı sıra munzam zararın hukukî niteliği, benzer kurumlarla karşılaştırılması ve uygulamada sıklıkla karşılaşılan munzam zarar kalemlerini ele almaktadır. Ayrıca, paranın iktisadî ve hukukî niteliği, faiz kavramı ve türleri ile enflasyonun tanımı ve çeşitleri gibi temel kavramlar da munzam zarar konusunu daha iyi anlamak adına detaylı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmada, paranın değer kaybının munzam zarar olarak değerlendirilebilir olup olmadığı, öğreti ve yargı kararları ışığında incelenmiş ve bir sonuca varılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Para borçlarının ifasında yaşanan gecikmeler, ekonomik dalgalanmaların ve özellikle enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde alacaklılar için ciddi mağduriyetlere yol açmaktadır. Temerrüt faizi, borçlunun temerrüde düşmesi nedeniyle meydana gelen zararın asgari bir karşılığı olarak kanunen belirlenmiş olsa da reel ekonomik kayıpları karşılamakta yetersiz kalmaktadır. Bu noktada munzam zarar, alacaklının temerrüt faizini aşan fiili zararını giderme amacı taşıması sebebiyle büyük önem arz etmektedir. Özellikle enflasyonun yüksek seyrettiği son zamanda alacağın değer kaybetmesi nedeniyle açılan munzam zarar davalarında bir artış görülmüştür. Açılan davalarda Yargıtay, kimi zaman enflasyonun bir zarar olarak kabulünün mümkün olmadığını belirtmiş ve zararın somut ispatını aramışken; kimi zaman paranın değer kaybını başlı başına bir zarar olarak görmüştür. Yargıtay'ın munzam zararın somut olarak ispat edilmesi gerektiği yönündeki kararları, alacaklıların mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yapması sonucunu doğurmuştur. Uygulamada paranın değer kaybetmesi sebebine dayanan munzam zarar iddialarının artması, Anayasa Mahkemesi'nin alacağın mülkiyet hakkına dâhil olduğunu kabul etmesi ve yargı kararlarında çeşitli yönlerde karar verilmesi, paranın değer kaybının bir zarar olarak kabulünün mümkün olup olmadığı hususunda çalışmayı gerekli kılmıştır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen munzam zarar kavramını kapsamlı bir şekilde inceleyerek, para borçlarında borçlunun temerrüdü halinde alacaklının uğradığı temerrüt faizini aşan zararın hukukî çerçevesini belirlemektir. Çalışma, özellikle enflasyonun munzam zarara etkisini ele alarak, paranın değer kaybının bu zararın hesaplanmasında nasıl dikkate alınması gerektiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca, munzam zararın müspet ve menfî zarar ayrımı içindeki konumu, cezai şart ve gecikme zararı gibi benzer hukukî kurumlarla farklılıkları açıklanarak kavramsal netlik sağlamak amaçlanmaktadır. Uygulamada sıklıkla karşılaşılan munzam zarar kalemlerinin (alacağa ulaşmak için yapılan masraflar, diğer hukukî ilişkilerin ihlali nedeniyle oluşan zararlar, ödenmeyen alacağın ikamesi için yapılan harcamalar) detaylı analiziyle, yargılamalarda munzam zararın ispatı ve hesaplanması konularına katkıda bulunulması da hedeflenmektedir. Çalışma bağlamında özellikle paranın değer kaybının bir zarar olarak kabulünün mümkün olup olmadığına dair görüşler ele alınarak bu hususta bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Çalışmayla, özellikle paranın değer kaybına dayalı munzam zarar taleplerinde öğretideki çeşitli görüşler ile farklı yöndeki kararların incelenmesi yoluyla hukuk teorisine uygun ve adaletli bir sonuca varmanın nasıl mümkün olduğunun tespiti amaçlanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi

Bu yüksek lisans tez çalışmasında, munzam zarar ve enflasyonun bu zarar üzerindeki etkileri hukukî ve iktisadî perspektiflerden ele alınmıştır. Çalışmada, öğretideki çeşitli görüşler ve Yargıtay kararları detaylı bir şekilde incelenerek konu bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Konunun teorik temellerini oluşturmak amacıyla zarar kavramının unsurları ve türleri, faiz kavramının iktisadî ve hukukî niteliği ile türleri ve enflasyonun tanımı, türleri ve paranın işlevleri gibi temel kavramlar literatür taraması yöntemiyle açıklanmıştır. Çalışmada, resmî kurumlarca hazırlanan istatistiki veriler, hukuk teorisi çerçevesinde ele alınmış ve interdisipliner bir yaklaşımla sonuca varılmaya çalışılmıştır.

1. BÖLÜM: TEMEL KAVRAMLAR; ZARAR, FAİZ VE ENFLASYON

1.1. Zarar Kavramı ve Zarar Türleri

1.1.1. Zarar Kavramı

Bir zarar söz konusu olmadığı müddetçe sorumluluk ve dolayısıyla tazminat söz konusu olamaz. Bu nedenle zarar, tazminat talebinin en temel unsurunu oluşturur. Sözleşmesel sorumlulukta sözleşmenin ihlali, haksız fiil sorumluluğunda haksız fiilin ikası, olağan sebep sorumluluğunda objektif özen yükümünün ihlali sonucunda tazminatın söz konusu olması için, bir zararın meydana gelmesi şarttır¹. Sorumluluk hukukunda sorumluluğun doğması bir zararın oluşmasına bağlandığından ceza hukukunun aksine salt zarar tehlikesi yahut zarara teşebbüs etme, tazminat borcunu doğurmaz². Bunun temelinde ceza hukuku ile sorumluluk hukukunun arasındaki amaç farkı yatar. Gerçekten sorumluluk hukukunun amacı, meydana gelen zararı gidermek ve zarar görenin malvarlığını, zarar verici fiil hiç vuku bulmasaydı ne durumda olacaksa o duruma getirmekken; ceza hukukunun amacı, suçluyu cezalandırmak ve ıslah etmektir³.

¹ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Legem Yayınevi, 2023), 597; Selahattin Sulhi Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993), 546; Pierre Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 638; Şahin Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi* (Konya: Sayram, 2024), 254; Gökhan Antalya vd., *Marmara Hukuku Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025), V/1/201; Mehmet Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2025), 321; Hüseyin Hatemi - Emre Gökyayla, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), 138; Dilşad Keskin, *Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016), 47; Ali Naim İnan - Özge Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 399; Esat Arsebük, *Borçlar Hukuku* (Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., 1950), 148; Doruk Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), 81; Turgut Önen, *Borçlar Hukuku* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 1996), 140; Mehmet Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 160; Murat Aydoğdu - Serdar Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 216; Safa Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014), 170; Özcan Günergök - Şaban Kayıhan, *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 478; Alper Uyumaz - Kemal Erdoğan, “İnşaat Kazalarından Doğan Hukukî Sorumluluk”, *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/2 (2015), 64-65; Umare Atasoy Tanrıku, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 55.

² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 597; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 254; Gönen Eriş, *Açıklamalı-İçtihatlı 6335-6552- 6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2017), I/81; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 160; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 478.

³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 597; Derya Belgin Güneş, *Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 124; Ahmet Hulusi Akkaş, *Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 115.

Türk Borçlar Kanunu'nun⁴ çeşitli hükümlerinde “zarar” kavramına yer verilmekle birlikte (örnek olarak bkz. TBK m. 28, 35, 47, 49, 112, 122) bu kavram, kanunda tanımlanmamaktadır⁵. Uygulama ve öğretide zarar kavramı, “dar anlamda zarar” ve “geniş anlamda zarar” olmak üzere iki ayrı başlıkta incelenir. Bunlardan ilki, yalnızca maddi zararları kapsayan biçimde dar ve teknik anlamda zarar, ikincisi ise malvarlığı zararının yanında manevi zararı da kapsayan geniş anlamda zarardır⁶. Bu ayırmadan hareket ederek geniş anlamda zarar, “bir kimsenin mal yahut şahıs varlığında iradesi dışında meydana gelen eksilme” olarak tanımlanabilir⁷.

⁴ RG. 11.01.2011, S. 27836.

⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 597; Murat Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 41; Erden Kuntalp vd., *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler* (İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2005), app. s. 298; Selmani Okumuş, *Müspet Zarar* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022), 12; Gülşah Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2025), 73; Fulya Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 31; Şafak Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 36; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/201; Bilgehan Çetiner, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 309; Keskin, *Manevi Tazminat*, 47; Ş. Deren Gündüz, *Olumlu Zarar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 5; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 216; Merve Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024), 3. Kanunda zararın tanımına yer verilmemesinin temelinde, meydana gelmesi mümkün tüm ihtimalleri kapsayan bir tanımın yapılmasının mümkün olmaması yatar. Nitekim tanımların sakıncalı olduğu hususu “*omnis definitio in iure civili periculosa est*” (Medenî hukukta her tanım tehlikelidir) vecizesiyle ifade edilmiştir. Bu yönde bkz. Keskin, *Manevi Tazminat*, 47 dn. 3; Altan Fahri Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2024), 391; Cengiz Koçhisarlıoğlu, *Haksız Eylem (Fiil) Kusuru* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 18. Avusturya kanun koyucusu, Avusturya Medeni Kanun'unda zararın tanımını yapmıştır. Bu tanıma göre “*Zarar, bir kimseye malvarlığında, haklarında ve şahsında verdirilen her türlü kayıptır. Bundan, bir kimsenin olayların olağan akışına göre bekleyebileceği kâr yoksunluğu ayırt edilir.*” Bkz. ABGB § 1293; “*Schade heißt jeder Nachtheil, welcher jemanden an Vermögen, Rechten oder seiner Person zugefüget worden ist. Davon unterscheidet sich der Entgang des Gewinnes, den jemand nach dem gewöhnlichen Laufe der Dinge zu erwarten hat.*” Prof. Dr. Turgut Akıntürk'ün başkanlığını deruhte ettiği komisyon tarafından 2005 yılında hazırlanan Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'nda zarar kavramı tanımlanmıştı. Kanunda yapılan tanım, fark teorisine dayanmaktaydı. Tasarı'nın 50. maddesine göre “*Zarar, maddi veya manevi olabilir. Maddi zarar, bir kişinin malvarlığının zarar verici fiil olmasaydı bulacağı durum ile bu fiil sonucu aldığı durum arasındaki farktır. Hayata, bedensel ya da ruhsal bütünlüğe ve diğer kişisel değerlere yönelik fiillerin, malvarlığında yol açtığı eksilmeler de maddi zarardır. Manevi zarar, bir kişinin kişiliğinde zarar verici fiille meydana gelen olumsuz eksilmelerdir.*” Tasarı metnine ilişkin değerlendirmeler için bkz. Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 39 dn. 23; Okumuş, *Müspet Zarar*, 12. Tasarı metni için bkz. Kuntalp vd., *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler*, app. Türk Borçlar Kanunu Tasarısı m. 50; *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı* (Ankara: Ankara Açık Cezaevi, 2005), md. 50. Ancak Kanun'un son hâlinde bu zarara ilişkin bir tanıma yer verilmemiştir. Zarara ilişkin bir tanımın Kanun'da bulunmaması isabetlidir. Zira somut olayda karşılaşılabilecek olan her türlü zararı kapsayan bir zarar tanımının yapılması oldukça güçtür. Aynı yönde bkz. Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 23.

⁶ Gökhan Antalya, *Marmara Hukuku Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), V/1, 2/208; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 35; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 597; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 31; Halûk Tandoğan, *Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdî Mes'uliyet)* (Ankara: Ajans- Türk Matbaası, 1961), 63; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 547; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 638; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/201; Keskin, *Manevi Tazminat*, 48; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 399; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 216; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 479; Uyumaz - Erdoğan, “İnşaat Kazalarından Doğan Hukukî Sorumluluk”, 65.

⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 597; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 399; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 479. Türk- İsviçre uygulama ve öğretisinde “zarar” kavramından daha

1.1.2. Zarar Türleri

Zarar çeşitli açılardan tasnif edilir. Bunlar, eksilmenin meydana geldiği hukuken korunan değer dikkate alındığında “maddi zarar” ve “manevi zarar”; zararın sözleşmenin gereği gibi ifa edilmemesi ya da sözleşmenin kurulmuş olmasından kaynaklı olup olmadığına göre “müspet zarar” ve “menfi zarar” şeklinde sınıflandırılır. Aşağıda bu zarar tipleri incelenmiştir.

1.1.2.1. Maddi Zarar- Manevi Zarar

Zararın meydana geldiği hukukça korunan değere göre zarar, “maddi zarar” ve “manevi zarar” olarak ikiye ayrılır. Şayet kişinin malvarlığında bir eksilmeden söz ediliyorsa maddi zarar, kişilik hakkına dâhil unsurların zedelenmesi söz konusuysa manevi zarar oluşur. Aşağıda bu iki zarar türü ele alınmıştır.

1.1.2.1.1. Maddi Zarar

1.1.2.1.1.1. Genel Olarak

Bir kimsenin malvarlığı değerlerinde kendi rızası hilafına meydana gelen azalma maddi zarar olarak adlandırılır⁸. Başka bir anlatımla, maddi zarardan bahsedilebilmesi için kişinin malvarlığı değerlerinde bir azalma olmalıdır ve bu azalma kişinin rızasına dayanmamalıdır⁹. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere bir kimsenin malvarlığına ilişkin zarara maddi zarar denir¹⁰.

çok maddi zarar, başka bir anlatımla, dar ve teknik anlamıyla zarar, anlaşılır. Bununla birlikte Alman, Avusturya ve Fransız hukuk sistemlerinde zarar maddi zararın yanında manevi zararı da kapsayan biçimde geniş anlamıyla kullanılır. Bu yönde bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 597.

⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Antalya, *Borçlar Genel*, c. V/1, 2, par. 458; Mehmet Ayan, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 321; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Mehmet Serkan Ergüne, *Olumsuz Zarar* (İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2008), 14; Kemal Oğuzman - Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler; c. II* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2024), 43; Okumuş, *Müspet Zarar*, 15; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 63; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 545-546; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 638; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 254; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 38; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/201; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 321; Çetiner, *Borçlar Genel*, 309; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 150; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 82; Önen, *Borçlar Hukuku*, 140; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 387; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 160; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 216; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 480; Uyumaz - Erdoğan, “İnşaat Kazalarından Doğan Hukukî Sorumluluk”, 67; Halûk Nami Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2024), 189; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 3.

⁹ Kemal Oğuzman - Turgut Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler; c. I* (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2024), 407; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 216.

¹⁰ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler; c. II*, 43; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 33.

Maddi zararın niteliğine ve belirlenmesine ilişkin olarak öğretide “Fark teorisi”, “Somut Zarar Teorisi” ve “Objektif Zarar Teorisi” şeklinde çeşitli teoriler ileri sürülmüştür¹¹. Teorilerin, zararın hesaplanması noktasındaki yaklaşım farklılıklarının taşıdıkları önem nedeniyle ayrıca incelenmesinde yarar vardır.

Fark teorisinde zarar, mevcut durum ile kurgusal durum arasındaki farka bakılarak tespit edilir¹². Zararın hesaplanmasında dikkate alınan kurgusal durum ise, tazminat talebine dayanak teşkil eden hukukî olay gerçekleşmemiş olsaydı, zarar görenin malvarlığının alması muhtemel hâlidir. Teori bağlamında zarar, bu kurgusal malvarlığının mevcut malvarlığıyla arasındaki farktır¹³. Fark teorisi, zararı “*matematiksel ve soyut*” olarak değerlendirir¹⁴. Zararın belirlenmesi noktasında esas, tazminat isteminin dayandırıldığı maddi vakıanın tazminat konusu varlık üzerindeki etkisi değil, bilakis bu olayın kişinin tüm malvarlığında ortaya çıkardığı etkidir¹⁵. Başka bir anlatımla zarar, tazminat talebine dayanak teşkil eden hukukî olayın gerçekleşmesinden dolayı kişinin maruz kaldığı menfaat kaybı olarak tanımlanabilir¹⁶.

¹¹ Antalya, *Borçlar Genel*, c. V/1, 2, par. 445-451.

¹² Antalya, *Borçlar Genel*, c. V/1, 2, par. 446; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 21; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 847; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 14; Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*, 74; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/202; Çetiner, *Borçlar Genel*, 310; Keskin, *Manevi Tazminat*, 51.

¹³ Antalya, *Borçlar Genel*, c. V/1, 2, par. 446; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 16; Mehmet İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024), 32; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 21; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 423; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 600; Çetiner, *Borçlar Genel*, 310; Keskin, *Manevi Tazminat*, 51; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 154; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 18; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 170.

¹⁴ Antalya, *Borçlar Genel*, c. V/1, 2, par. 447; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 25; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 18. Bu yönde bkz. Yargıtay 4. HD., E. 1982/1406, K. 1982/2552, T. 11.03.1982; “BK. nun 41. maddesinde deyimini bulan zarar, mal varlığında meydana gelen zarardır. Bu niteliği itibarıyla zarar, mal varlığında doğan bir azalmayı ifade eder. Bu anlamdaki zarar diğer bir deyimle mal varlığındaki eksilme, gerek Alman ve gerekse Türk İsviçre Hukuklarındaki baskın görüşe göre mal varlığının zarar verici olaydan sonraki durumu ile bu olay meydana gelmese idi mevcut olacak durum arasındaki farktan ibarettir. Hukuk literatüründe (fark teorisi) adı ile anılan bu görüş, zararı matematiksel açıdan ele almakta ve soyut biçimde değerlendirmektedir” (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 11/08/ 2025); 7. HD., E. 2012/8770, K. 2014/8479, T. 17.4.2014; “Bilindiği gibi hukukumuzda zarar konusunda fark teorisi benimsenmiştir. Bu teori gereğince zarar, mal varlığının zarar verici olaydan sonraki durumu ile zarar verici olay meydana gelmese idi bulunacağı durum arasındaki farktan ibarettir. Bu olgu dikkate alındığında hükmedilecek zararın hesaplanmasında zarar verici olayın malvarlığı üzerindeki olumsuz etkileri yanında olumlu etkilerinin de değerlendirilmesi ve yararlar zarar denkleştirilmek suretiyle gerçek zararın belirlenmesi gerekir.” (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 11/08/2025). Fark teorisinde zararın sübjektif ve somut iktisadi şartlara göre tespit edildiği yönünde bkz. Çetiner, *Borçlar Genel*, 310.

¹⁵ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/136; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 32; Keskin, *Manevi Tazminat*, 52.

¹⁶ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/136. Öğretide “zarar görenin zarar verici olaydan sonra malvarlığının gösterdiği durum ile bu olay meydana gelmeseydi göstereceği durum arasındaki fark” zarar olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Eren, *Borçlar Genel*, 2023, 599. Ancak bu tanımın, tanımlama tekniği açısından eksik olduğu kanısındayız. Zira “zarar” kavramı tanımlanırken “zararı doğuran olay...” ifadesine yer verilmesi, tanım yapılırken anlaşılması tanımlanan terime bağlı başka terimlerin kullanılmaması gerekliliğine ters düşer. Bu durum da tanımda döngüsellğe neden olur. Atfı yapılan kaynaklarda her ne kadar “zararı doğuran olay” ifadesi geçiyor olsa da bu tanımların döngüsel olmaları nedeniyle tanımda geçen ifade yerine “tazminat talebine dayanak teşkil eden hukukî olay” ifadesi kullanılmıştır.

Fark teorisinin ortaya koyduğu zarar kavramının zararın günlük yaşamdaki anlamına uygun olmadığı, zararın denkleştirilmesi hususundaki açıklamalarının yetersiz olduğu, aynen tazmin esasıyla bağdaşmadığı ve teorisinin zarar görenin tüm malvarlığını dikkate aldığı ve manevi zararda uygulanmasının mümkün olmadığı nedenleriyle bu teori eleştirilmiştir¹⁷.

Fark teorisine getirilen eleştiriler neticesinde “Somut Zarar Teorisi” yahut başka bir ifadeyle “Tabii Zarar Teorisi” ortaya atılmıştır. Teori çerçevesinde zarar, kişinin malvarlığında bulunan bir değerden mahrum kalması ve bu değer yok edilmesi yahut değere hasar verilmesi nedeniyle ortaya çıkan somut kayıp olarak tanımlanır¹⁸. Tanımdan da anlaşıldığı üzere, bu teori bağlamında zarar, subjektif ve somut bir değerlendirme sonucunda tespit edilir¹⁹. Zarara konu değerın bizatihi kendisinde meydana gelen olumsuz değişimler, somut olumsuz değişimlerdir. Bu teoride zararı, tazminata konu olay meydana gelmeseydi ilgili değerin göstereceği fiktif durum ile hâlihazırda gösterdiği durum arasındaki fark oluşturur²⁰. “Somut Zarar Teorisi” zararın hesaplanmasında kişinin tüm malvarlığının göz önünde bulundurulması şartı bu teori çerçevesinde aranmamaktadır.

“Objektif Zarar Teorisi”, zararın belirlenmesine ilişkin olarak ortaya konan bir diğer teoridir. Objektif Zarar teorisinde zarar, parasal karşılığı olan ve devri mümkün bir malvarlığı unsurunun ihlal edilmesidir. Bu teoride zararın asgarî sınırını, zarara uğrayan şeyin objektif değeri çizer²¹. Asgarî zararı aşan kısım varsa, bunun da tazmini istenebilir. Ancak aşan miktar bakımından fark teorisi uygulanır²².

1.1.2.1.1.2. Maddi Zararın Unsurları

Tanımından hareketle zararın, üç unsurdan meydana gelir. Buna göre zarar; “malvarlığı”, “malvarlığında eksilme” ve “malvarlığındaki eksilmenin kişinin rızası dışında meydana gelmesi” unsurlarından müteşekkildir.

¹⁷ Teoman Aküinal, *Haksız Fiillerden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası, 1977), 55; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 29; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 21; Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*, 76; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/202.

¹⁸ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/137; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 26; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 18; Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*, 78; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/202; Keskin, *Manevi Tazminat*, 53; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 21.

¹⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601.

²⁰ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/137; Haluk Nami Nomer, *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi* (İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1996), 6; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 18; Keskin, *Manevi Tazminat*, 53.

²¹ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/137; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/202; Keskin, *Manevi Tazminat*, 54.

²² Keskin, *Manevi Tazminat*, 54.

1.1.2.1.1.2.1. Malvarlığı

Dar ve teknik anlamıyla zarar, malvarlığında cereyan eden bir eksilmedir²³. Malvarlığı ise, para ile ölçülebilen bir ekonomik değeri haiz hukukî varlıklar bütünüdür²⁴. Malvarlığının içinde yer alan unsurları, “maddi değerler üzerindeki mutlak haklar”, “fıkri ve sınai değerler üzerindeki mutlak haklar”, “alacak hakları” ve “yoksun kalınan kâr” oluşturur²⁵. Malvarlığı aktif ve pasif unsurlardan oluşur. Sahip olunan haklar malvarlığının aktifini oluştururken; malvarlığının pasif yönü, borç ve yükümlülüklerden meydana gelir²⁶. Malvarlığına dâhil aktif ve pasif unsurların tamamı brüt malvarlığını; aktif ve pasif unsurlar arasındaki fark ise net malvarlığını ifade eder²⁷. Aynı şekilde, kişinin hâlihazırda sahip olduklarıyla yapmayı planladığı faaliyetler neticesinde elde etmesi mümkün menfaatler malvarlığına dâhildir²⁸. Başka bir anlatımla, hâlihazırda mevcut olmayan ancak malvarlığına dâhil olması kuvvetle muhtemel kazançlar, malvarlığı değeri olarak kabul edilmelidir²⁹. Zararın tazmini açısından malvarlığı belirlenirken bu kavram geniş şekilde anlaşılmalıdır. Malvarlığı kavramının içine eşya üzerinde sahip olunan aynı haklar, nisbi karakter taşıyan alacak hakları, maddi olmayan malların üzerinde söz konusu olan haklar dâhil edilmelidir³⁰. Zarar görenin zarar verici fiil olmasaydı kendi emeğiyle elde etmesi muhtemel kazanımlar da malvarlığı kavramının içinde değerlendirilir. Başka bir anlatımla, kişinin iktisadî geleceği, malvarlığının bir unsurudur³¹.

Kişilik hakları, kural olarak malvarlığı kavramının içinde değerlendirilmez. Ancak kişilik hakkının konusu olarak kabul edilen yaşam, haysiyet, vücut bütünlüğü ve sair hukukî değerlerin ihlali, zarar görenin malvarlığında ekonomik açıdan bir azalmaya neden olursa kişi varlığı

²³ Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 64; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 548; Necmettin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977), II/472; Ahmet Kılıçoğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2024), 395; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 44; Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*, 74; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/203; Çetiner, *Borçlar Genel*, 309; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217.

²⁴ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 49; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/139; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 38; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 65; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Çetiner, *Borçlar Genel*, 310; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217.

²⁵ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/139; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 38; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/203; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217.

²⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 49.

²⁷ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 154; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 50.

²⁸ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 49.

²⁹ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/140.

³⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 51.

³¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 51; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/139.

değerleri ve kişilik hakları, malvarlığı değeri olarak kabul edilir³². Bununla birlikte kişi varlığı değerlerine yönelik bir saldırı, ekonomik açıdan zarar verici sonuçlar doğurmuyorsa, bu saldırının şahıs varlığı değerlerinde bir eksilmeye yol açıp açmadığına bakılmalıdır. Saldırı şayet şahıs varlığı değerlerinde eksilmeye yol açmışsa, bu durumda manevi zarar söz konusu olur³³. Kişilik haklarının ihlal edilmesi durumunda sebepsiz zenginleşme ya da vekâletsiz iş görme kaynaklı borçların doğması da olasıdır³⁴.

³² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 53; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 38; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/203; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217. Bkz. Yargıtay 17. HD., E. 2015/19042, K. 2018/11667, T. 04.12.2018; “Sorumluluğu doğuran olayın, zarar görenin vücut bütünlüğünü ihlâl etmesi hali BK m. 46/T’de özel olarak hükme bağlanmıştır. Bu hüküm gereğince “Cismani bir zarara düşen kimse külliye veya kısmen çalışmaya muktedir olamamasından ve ileride iktisaden maruz kalacağı mahrumiyetten tevelli eden zarar ve ziyanını ve bütün masraflarını isteyebilir”. Bu hüküm gereğince, vücut bütünlüğünün ihlali halinde mağdurun malvarlığında meydana gelmesi muhtemel olan azalmanın ve dolayısıyla maddi zararın türleri; masraflar, çalışma gücünün kısmen veya tamamen kaybından doğan zararlar ve ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan zararlar şeklinde düzenlenmiştir. Vücut bütünlüğü ihlâl edilen kişinin ekonomik geleceğinin sarsılması nedeniyle ortaya çıkan zararlar BK m. 46/T’de “iktisaden mahrum kalacağı mahrumiyetten tevelli eden zararlar” şeklinde ifade edilmiştir. Bu hükümden de anlaşılacağı üzere vücut bütünlüğü ihlâl edilen kişinin bu ihlâl nedeniyle ekonomik geleceği sarsılmış olabilir. Bu tür zararlar çalışma gücünün tamamen veya kısmen kaybı nedeniyle ortaya çıkan zararlar dışında ekonomik geleceğin sarsılmasının meydana getirdiği zararlardır. Ekonomik geleceğin sarsılması nedeniyle ortaya çıkan zararlar müstakbel zararlardır ve bu zararlar çalışma gücünde bir azalma olmasa dahi meydana gelmektedir. Vücut bütünlüğü ihlâl edilen kişi çalışma gücünde bir azalma meydana gelmese dahi iş piyasasında yeni bir iş bulmakta veya eski işini korumakta güçlük çekmekte veya aynı işte çalışsa dahi ihlâlden öncesine nazaran daha çok emek sarf etmek zorunda kalmaktadır. Hatta bu kişiler ihlâl fiili neticesinde işlerinden tamamen de çıkarılabilirler. Vücut bütünlüğünün ihlali nedeniyle ekonomik geleceğin sarsılması özellikle mesleği nedeniyle bazı kişiler bakımından ayrıca önem arz etmektedir. Örneğin, vücut bütünlüğü ihlâl edilen bir sinema sanatçısının, halkla ilişkiler bölümünde çalışan bir kişinin yüzünde sabit bir iz kalması bu kişilerin çalışma güçlerinde fiilen bir eksiklik meydana getirmemekle birlikte iş bulmalarını imkânsızlaştıracak, zorlaştıracak ya da kariyer olarak yükselmelerine engel olabilecektir. Bu gibi durumlarda zarar gören ekonomik geleceği sarsılarak zarara uğratılmış olur (Oğuzman Kemal/Öz Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. B, İstanbul 2009, s. 562). Somut olayda davacı vekiline, kaza tarihinde 20 yaşında olup üniversitede öğrenci olan ve kariyer sahibi basketbolcu olan davacının kaza sonrasında maluliyeti nedeni ile ekonomik geleceğinin sarsılmasına dayalı olarak da maddi tazminat talep edildiği görülmüştür. Dosya kapsamından, zarar gören davacının 20 yaşında üniversite öğrencisi ve Türkiye Basketbol Federasyonuna kayıtlı lisanslı basketbolcu olduğu, halihazırda İTÜ okul takımında basketbol oynadığı anlaşılmış olup kaza nedeni ile oluşan maluliyeti sebebi ile davacının ekonomik geleceğinin sarsılma durumunun bulunduğu açıktır. Bu durumda, davacının yaptığı işin özelliği göz önüne alındığında, davacının tek gözünü kaybetmiş olmasının etkileri değerlendirilip gerekli araştırma yapılarak davacının yaralanması nedeni ile ekonomik geleceğin sarsılması sonucu oluşan zararın uzman bilirkişi tarafından belirlenmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik araştırma ile yazılı olduğu şekilde karar verilmiş olması doğru görülmemiştir”. (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/02/2024).

³³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 598.

³⁴ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/139. Örneğin sanatçı (A)’nın ses kayıtlarını kullanarak bir gelir elde eden (B), burada vekâletsiz iş görme kuralları çerçevesinde sorumlu tutulur. Ancak işgören bir başkasının hakkını ihlal ettiğini bilmiyorsa yahut gerekli özeni gösterseydi dahi bilecek durumda değilse artık sebepsiz zenginleşme hükümleri uygulanmalıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Serap Helvacı - Gülşah Sinem Aydın, “Kişilik Hakkı İhlalinden Doğan Vekâletsiz İşgörmeye Kusurun Bir Şart Olarak Aranıp Aranmayacağı Sorunu”, *MÜHF-HAD* 23/1 (2017), 280.

1.1.2.1.1.2.2. Malvarlığının Eksilmesi

Zarardan söz edilebilmesi, malvarlığında bir azalmanın meydana gelmesine bağlıdır. Böyle bir azalma olmasaydı, malvarlığının tazminata konu olay öncesi ve sonrası arasında sergilediği durum arasındaki farkın tespiti de anlam taşımazdı³⁵. Tazminata konu olayın vuku bulduğu durum ile bu olay meydana gelmeden önceki durum arasındaki fark, zarar olarak kabul edildiğinden “zarar, zarar görenin zarar verici olayın meydana gelmemesindeki menfaati” olarak tanımlanabilir³⁶. Bu tanım, Türk/ İsviçre öğretisindeki baskın görüş olan “fark teorisi” çerçevesinde yapılmıştır³⁷. Türk/ İsviçre hukukunda uygulayıcılar da bu teoriyi benimsemiş ve gerek Federal Mahkeme gerek Yargıtay, kararlarında zararı fark teorisi çerçevesinde ele

³⁵ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 54.

³⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599.

³⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599. Fark teorisi, Türk/ İsviçre hukukunda o denli benimsenmiştir ki öğretideki zarar kavramının kökleşmiş tanımı, fark teorisi dikkate alınarak yapılmaktadır. Bu yönde bkz. Okumuş, *Müşpet Zarar*, 22-23; Ergüne, *Olumsuz Zarar*, 15. Fark teorisi dikkate alınarak yapılmış zarar tanımlarından bazıları için bkz. Tandoğan, *Mes’uliyet Hukuku*, 64; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 43; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 548.

almıştır³⁸. Böylelikle Avusturya ve Alman hukukunda tartışma konusu edilen “normatif zarar”³⁹ kavramı Türk/ İsviçre öğretisinde reddedilmiş⁴⁰, “tabii zarar” kavramı kabul edilmiştir.

³⁸ Federal Mahkemenin bazı kararlarında bu görüş “Genel görüşe göre sorumluluk hukuku bağlamında zarar; zarar doğuran olay meydana geldikten sonraki mevcut malvarlığı durumu ile bu olay olmasaydı varlıkların göstereceği durum arasındaki farktır.” şeklinde ifade edilmiştir. Bu yönde kararlar için bkz. BGE 127 III 73 s.76; BGE 120 II 423 E. 7a s. 424; BGE 116 II 441 E. 3a/aa s. 444; BGE 115 II 474 E. 3a s. 481; BGE 104 II 198 E. a s. 199 (<https://www.bger.ch/> E.T. 04/12/2023). Yargıtay ise zararı “zarar görenin mal varlığının zarar verici olaydan sonraki durumu ile böyle bir olay meydana gelmeseydi göstereceği durum arasındaki fark(tır). (Zarar) eşyaya ilişkin olabileceği gibi kişiye ilişkin de olabilecektir. Vücut bütünlüğünün ihlalinden doğan zararların da kişiye ilişkin zarar kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir” şeklinde tanımlamıştır. Bkz. Yargıtay 4. HD., E. 2021/13625 K. 2022/8912 T. 16.6.2022 (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 04/12/2023).

³⁹ Kavram için bkz. Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 58; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 548; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 404; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 161. Normatif zarar, kişinin malvarlığı değerlerinde herhangi bir eksilme olmasa dahi meydana geldiği kabul edilen maddi zarardır. Tanım için bkz. Hakkı Mert Doğu, “Normatif Zararın Bir Çeşidi Olarak Ev İşlerini Yürüten Eşin Zararı”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 28/2 (2022), 1139; Elif Beyza Akkanat Öztürk, “Normatif Zarara Yakından Bakmak”, *Kişilik Haklarına İlişkin Güncel Sorunlar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 7; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 56; Sezer Çabri, *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 982; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 404; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 548; Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*, 79; Çetiner, *Borçlar Genel*, 311; Keskin, *Manevi Tazminat*, 55; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 161; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 481. Bir malın kullanımından elde edilecek faydadan mahrum kalmak ya da bir tatil fırsatını kaçırmak normatif zarara vücut verir. Normatif zarar teorisine göre para ile ölçülebilen ticari değerler malvarlığı kapsamında değerlendirildiğinden bu tür değerlerin azalması yahut kaybedilmesi maddi zararı doğurur. Fiili olarak gelir getirici bir işe özgülenmemiş olan işgücü ve kazanç yeteneği, boş vakit geçirmekten yahut tatil yapmaktan yararlanamama, salt çevre yahut toplum kaynaklı değer yargıları nedeniyle malın sürüm veya kullanım yeteneğinin zarar görmesi yahut azalması da zarar olarak kabul edilmelidir. Normatif zarar teorisine göre malın sürüm değeri de malvarlığına dâhil bir unsur olduğundan sürüm değerindeki azalma da zarar olarak kabul edilmelidir. Söz gelimi ticari taksi niteliği taşımayan bir aracın kaza yapması sonucunda aracın tamir sürecinde kullanımından yoksun kalınması ve bu aracın kaza yapmış olması nedeniyle piyasa değerinin düşmesi normatif zararı doğurur. Bkz. Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 58-60; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 549; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 405; Yılmaz, *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*, 79; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/210; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 481. Bir ev hanımının geçirmiş olduğu trafik kazası nedeniyle çalışma gücünün azalması durumunda ev işlerinin yapılması için bir çalışan istihdam edilmese bile işlerin ev hanımı tarafından yürütülememesi ve bu nedenle ev halkına daha fazla iş düşmesi durumunda da normatif zarar meydana gelir. Doğu, “Normatif Zarar”, 1148, 1152; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 639; Çetiner, *Borçlar Genel*, 313; Keskin, *Manevi Tazminat*, 58. Yargıtay da bir kimsenin beden gücü kaybı nedeniyle mamelekinde yahut gelirinde eksilme olmasa bile bu eksilmenin tazmin edilmesi gerektiği yönünde yerleşik bir biçimde karar vermektedir. Bu yönde bkz. Yargıtay 4. HD., E. 2021/13625, K. 2022/8912, T. 16.6.2022 “Bununla birlikte Yargıtay’ın yerleşik uygulaması gereğince kişinin vücut bütünlüğünün ihlali nedeniyle ortaya çıkan beden gücü kayıplarının gelirinde veya mal varlığında bir azalma meydana gelmese dahi tazminat gerektirdiği kabul edilmekte ve bu husus güç kaybı tazminatı olarak ifade edilmektedir. Bu durum, ilk bakışta sorumluluk hukukundaki zarar kavramına aykırı gibi görünse de, burada vücut bütünlüğü ihlâl edilen kişinin aynı işi zarardan önceki durumu ve diğer kişilere göre daha fazla güç sarf ederek yaptığı gerçeğinden hareket edilmekte ve zararı, fazladan sarf edilen bu gücün oluşturduğu kabul edilmektedir. Bunun gibi çalışma yaşına gelmemiş küçükler yönünden de, bedensel zarar sonucu oluşan maluliyet nedeni ile evde ya da dışarıda aileye yardımcı olma, eğitim alma, yeme, içme vb. gibi tüm yaşamsal faaliyetlerin sürdürülmesinde emsallerine göre sarf etmesi gereken fazla çaba veya güç (efor) bir ekonomik değer olarak görülmeli ve bu nedenle bir zarar oluştuğu kabul edilmelidir.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 18/03/2025). Türk hukukunda normatif zarara ilişkin olarak bir düzenleme de bulunmaktadır. Paket tur sözleşmesinin katılımcısının, tur düzenleyicisinin borcunu hiç yahut gereği gibi ifa etmediği durumlarda boşa geçen tatil zamanı için tazminat isteyebileceği TKHK m. 51/VIII, c. 2’de “Tüketici boşa harcanan tatil zamanı için de uygun bir tazminat talep edebilir” hükmü ile düzenlenmiştir. Bkz. Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 161. Örneğin düzenleyici aşkın yer ayırma (overbooking) yapmışsa ve bu nedenle tüketicinin kullanacağı

Malvarlığında azalma, aktiflerde azalma yahut pasiflerde çoğalma şeklinde ortaya çıkabilir⁴¹. Zarar esasen, tazminatı doğuran olay meydana gelmeseydi malvarlığının göstermesi gereken durum ile söz konusu olay meydana geldikten sonra gösterdiği durum arasındaki farktır⁴². Tanımdan hareketle zararın tespit edilmesi için malvarlığının, tazminatı doğuran olayın gerçekleşmesinden önceki ve sonraki durumlar arasındaki fark hesaplanmalıdır⁴³. Ne var ki bu hesaplama bazı güçlükleri içinde barındırır. Gerçekten, tazminata konu olay gerçekleşmeden önce malvarlığının sergilediği durumu tespit etmek oldukça zordur. Bu tespitin yapılması için varsayımlardan hareket etmek gerekir⁴⁴.

oda başkası tarafından kullanıldığı için tatilini yapamamışsa katılımcı tazminat isteyebilir. Maddenin gerekçesinde de tüketicinin bir malvarlığı zararı doğmamış olsa bile tazminat talep etmesinin mümkün olduğu şu şekilde ifade edilmiştir; “başlı başına turun sözleşmeye aykırı ifası tüketicinin tatil zamanının boşa harcanmasına neden olmuşsa bu da bir tazminat borcu doğurur. Örneğin kalınan otelin hemen yanında bulunan bir gece kulübü nedeniyle yaşanan rahatsızlıklar; deniz kenarı denilen otelin denize iki saat araba mesafesinde olması nedeniyle denize girmek mümkün olmamış ise, tatil amacına ulaşmadığı için tüketici bir tazminat isteyebilir. Bu tazminat kalemi herhangi bir malvarlığı zararı doğmasından bağımsız olarak talep edilebilecektir” (<https://legalbank.net/> E.T. 18/03/2025). Ayrıca bkz. İ. Yılmaz Aslan, 6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku (Ankara: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2015), 676; Çabri, Şerh, 981-982.

⁴⁰ Türk/ İsviçre öğretisine göre normatif zarardan bahsedilen durumlarda malvarlığında bir eksilme söz konusu olmadığından normatif zararın tazmini mümkün değildir. Başka bir anlatımla, malvarlığında eksilme meydana getirmeyen hâllerde zarar da olmadığından tazminat yükümü de doğmaz. Normatif zarara örnek gösterilen durumlarda şayet şartları varsa manevi zarara hükmedilerek ilgili zarar giderilebilir. Ancak salt kullanım imkânından mahrumiyet yahut malın sürüm değerinin azalması tazminata hükmedilmesi için yeterli değildir. Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 60; Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 142-143. Örneğin (A), tur firmasıyla anlaşıp Maldivler’e gitmek için gerekli ödemeyi yapmıştır. (A), uçağa binmek için havalimanına gitmek üzere taksi çağırır. Taksi şoförü (B), (A)’yı evinden alır ve yola koyulurlar. Ne var ki (B)’nin alkollü olması nedeniyle araç kaza yapar. Kaza nedeniyle (A) hastaneye kaldırılır ve uçağı kaçıır. Uçağı kaçırdığı için satın aldığı turdan yararlanamayan (A), turun parasının (B)’den talep eder. Şayet normatif zarar teorisi kabul edilirse burada (A) tatil yapmaktan kaynaklı elde etmeyi umduğu yarardan mahrum kaldığı için (B)’den turun parasını isteyebilir. Ancak normatif zarar teorisinin kabul edilmediği durumlarda tur için ödenen paranın (B)’den istenmesi mümkün değildir. Zira (B) borcuna aykırı davranmamış olsaydı dahi uçak bileti ve tur ücreti ödenmiş olduğundan borca aykırılık uçak bileti ve tur ücretinin ödenmesi noktasında malvarlığında bir eksilmeye neden olmamaktadır. Burada şayet borca aykırı davranış söz konusu olmasaydı kişinin tur ve uçak bileti için yaptığı ödemeye mukabil olarak bir karşılık elde edeceği, borca aykırı davranış nedeniyle bu karşılığın sağlanamadığı ve bu nedenle yapılan ödemelerin bir zarar olarak kabul edilmesi gerektiği akla gelebilir. Ancak kanaatimizce bu düşünce isabetli değildir. Zira bir zarardan bahsedebilmek için malvarlığındaki eksilmenin rıza dışı olması gerekir. Bir kimsenin uçak bileti ya da tur satın alması durumunda malvarlığındaki eksilme rıza ile olur. Satın alma işleminden sonra, alınan hizmetten beklenen faydanın elde edilememesi dikkate alınmamalıdır. Burada itibar, paranın elden ilk çıktığı ana olmalıdır. Öte yandan, burada satın alımın sebebinin ortadan kalması nedeniyle bir sebepsiz zenginleşmenin olduğundan da bahsedilemez. Kişinin bir uçak bileti ve tur satın alırken tatil yapmayı istemesi bu hukuki işlemlerin sebebinin değil saikini oluşturur. Saik ise kanunlarca özel olarak önem atfedilmediği müddetçe dikkate alınmaz. Tatil masraflarının rızaen yapılmış olsa dahi talep edilmesinin mümkün olduğu yönünde bkz. Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 58-59 dn. 75.

⁴¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 50; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/140; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/203; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217.

⁴² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/140; Haluk Nami Nomer, “Farazi İliyet Problemi”, *Journal of Istanbul University Law Faculty* 55/1-2 (2011), s. 414; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217.

⁴³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 599; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/140.

⁴⁴ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 54.

Zararın belirlenmesinde inceleme konusu edilen malvarlığının gösterdiği iki değer arasındaki farkın tespiti, öznel ve somut (subjektif ve konkre) bir değerlendirmeyi gerektirir⁴⁵. Daha açık bir ifadeyle, zararın tespitinde hem ihlal edilen malvarlığı değerinin mücerret iktisadî değeri, hem bu değerın zarar gören açısından taşıdığı iktisadî önem hem de bu malvarlığı değerinin diğer malvarlığı değerleriyle birlikte gösterdiği bütünlük dikkate alınmalıdır⁴⁶. Söz gelimi bir bardağın kırılması durumunda o bardağın iktisadî değeri zararın tespitinde önem taşırken bu değer tek başına zararın belirlenmesi için yeterli değildir. Şayet kırılan bu bardak tarihi öneme ait bir porselen çay setine aitse bardağın kırılması nedeniyle set bozulmuş olacağından zararın tespitinde kırılan bardağın diğer malvarlığı değerleri ile gösterdiği bütünlük de dikkate alınmalıdır. Söz gelimi, bir bardağın kırılması durumunda o bardağın iktisadî değeri, zararın tespitinde önem taşır. Ancak yalnızca bir bardağın iktisadî değeri, zararın tespiti noktasında yeterli değildir. Şayet kırılan bardak, tarihi öneme sahip porselen çay setine aitse, bardağın kırılmasıyla set bozulmuş olur. Bu durumda, zarar tespit edilirken kırılan bardağın diğer malvarlığı değerleri ile gösterdiği bütünlük dikkate alınmalıdır. Öte yandan, objektif değer teorisi, yalnızca zarara uğrayan malvarlığı unsurunun objektif piyasa değerini dikkate alır. Malvarlığı unsurunun, malvarlığında bulunan diğer unsurlarla sergilediği bütünlük bu teoriye göre dikkate alınmaz. Objektif değer teorisinin uygulanması için istisnai hallerin oluşması gerekir⁴⁷. Burada bahsedilen değerlendirmenin yapılabilmesi için eksilmenin, “değeri parayla ölçülebilen malvarlığı değerlerinde” meydana gelmesi gerekliliği izahtan varestedir⁴⁸.

Zarar, tazminatı doğuran olay meydana gelmeseydi malvarlığının göstereceği durum ile malvarlığını mevcut durumu arasında fark olarak tanımlandığından, zararın tespit edilebilmesi için malvarlığının mevcut durumu ile tazminata konu olay meydana gelmeseydi göstereceği durumun tespit edilmesi gerekir. Malvarlığının tazminatta konu olay meydana gelmeseydi göstereceği durumun tespiti, bir varsayıma dayanır⁴⁹. Zarar görenin malvarlığında mevcut değerlerde bir eksilme meydana gelmiş ise, bu eksilmenin tespit edilmesi nispeten daha kolaydır. Fiili zararı oluşturan bu durumda zararın tespiti için yalnızca zarar gören şeyin tazminata konu olay öncesi subjektif ve somut değeri ile bu olay sonrası subjektif ve somut

⁴⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601.

⁴⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 56; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/205.

⁴⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/204.

⁴⁸ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/141.

⁴⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 58.

değerinin tespit edilmesi yeterlidir. Yoksa zarar görenin tüm malvarlığı değerlerinin tamamının her iki durum için tespit edilmesi ve buna göre hesap yapılması gerekmez⁵⁰.

Zararın tespiti açısından önem taşıyan farazi malvarlığının ortaya konmasında zarar verici olaydan sonra meydana gelen olayların dikkate alınıp alınmayacağı sorusu akla gelebilir. Ancak bilindiği üzere tazminat alacağı, zarar verici olay meydana gelince doğar ve zararın hesabında zararın doğduğu an dikkate alınır. Bu nedenle zarar meydana geldikten sonra cereyan eden olaylar, tazminat alacağının hesaplanmasında dikkate alınmaz⁵¹. Zarardan sorumlu kişinin bu sorumluluğu sonradan ortaya çıkan sebebe (farazi sebep) rağmen devam etmelidir. Ancak bu çözüm tarzı her olay için kural olarak hakkaniyete uygun değildir. Tazminatın ana gayesi zarar görenin uğradığı zararın giderilmesidir. Bununla birlikte, zarar neticesinde zarar görene ödenmesine karar verilen tazminat, kişinin zenginleşmesine neden olmamalıdır. Örneğin (A), (B)'nin evinin camlarını kırmıştır. Olaydan kısa süre sonra bir deprem olmuş ve (B)'nin evi de dâhil olmak üzere bölgedeki tüm evler yıkılmıştır. Bu durumda (A)'yı (B)'nin evinin camlarını kırmasından sorumlu tutmak, (B)'nin zenginleşmesine neden olur⁵². Zararın meydana gelmesinden sonra cereyan eden farazi sebep dolayısıyla bir kimse sorumlu tutulabilirse, farazi sebebin varlığı sorumluluğun sona ermesine neden olmaz. Örneğin, havaalanına giderken kaza yapıp hayatını kaybeden (A)'nın bindiği uçak düşmüş ve uçaktan sağ kurtulan olmamıştır. Bu durumda trafik kazasında kusuru nedeniyle (A)'nın ölmesine neden olan kimseler, (A)'nın yakınlarına destekten yoksun kalma tazminatı ödemelidir. Zira (A)'nın yakınları meydana gelen olay neticesinde, farazi sebep olan uçağın düşmesi nedeniyle almaları mümkün olan tazminattan mahrum kalmışlardır. Bu çözüm yolu benimsenmezse (A) uçağa binmediği için, (A)'nın yakınları uçağın düşmesi nedeniyle tazminata hak kazanamayacaklarından destekten yoksun kalma zararları tazmin edilmemiş olurdu⁵³.

1.1.2.1.1.2.3. Eksilmenin İrade Dışı Olması

Malvarlığındaki eksilmenin zarar olarak kabul edilebilmesi için, eksilmenin zarar görenin rızası olmaksızın (rızası hilafına) meydana gelmesi gerekir⁵⁴. Malvarlığında meydana gelen eksilmenin sebebi zarar veren kişinin eylemi olabileceği gibi, bir doğa olayı da olabilir⁵⁵. Şayet

⁵⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 601.

⁵¹ Nomer, “Farazi İlliyet Problemi”, 417; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/204.

⁵² Nomer, “Farazi İlliyet Problemi”, 418.

⁵³ Nomer, “Farazi İlliyet Problemi”, 418-419.

⁵⁴ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 61; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/141; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 321; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 150; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 6; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217.

⁵⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 602; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 62.

malvarlığındaki azalma, kişinin kendi iradesi ile malını devretmesi, yok etmesi yahut sarf etmesi nedeniyle meydana gelmişse artık zarardan söz edilemez⁵⁶. Ancak kişinin iradesi hilafına malvarlığında bir zarar meydana gelmiş ve kişi bu zararı izale etmek için kendi rızasıyla harcama yapmışsa, her ne kadar harcama kişinin rızasına dayanıyor olsa da bir zarardan bahsetmek gerekir⁵⁷. Bununla birlikte kişinin malvarlığını azaltıcı etki doğuran işlemlerin yapılmasında kişinin iradesi sakatlamış olabilir. Gerçekten de irade sakatlıkları olarak adlandırılan ve yanıltma, aldatma ya da korkutma olarak ortaya çıkabilen bu durumlarda kişinin malvarlığında meydana gelen azalmanın kendi rızası dışında ortaya çıktığından bahisle bu azalmanın zarar olarak kabulü gerekir⁵⁸. Bir sonuca ulaşmak amacıyla masraf yapılmış ancak zarar verenin kusurlu davranışı sebebiyle bu amaca ulaşılamamışsa, yapılan masraflar maddi zarar olarak nitelendirilir⁵⁹. Kişinin tamamen kendi iradesiyle malvarlığında eksilmeye neden olması ise zarar olarak nitelendirilmez. Bir malın sahibi tarafından tüketilmesi, tahrip edilmesi yahut bir borcun üstlenilmesi durumunda malvarlığında azalma meydana gelse de bunlar kişinin rızasına dayalı olduğundan zarar olarak nitelendirilmez⁶⁰. Bununla birlikte malvarlığındaki azalmanın karma bir nitelik arz etmesi de mümkündür. Örneğin uğradığı haksız fiil nedeniyle son derece lüks bir hastanede tedavi gören kişinin tedavi giderlerinden normal bakım ve tedavi masrafları irade dışı olduğu için zarar olarak kabul edilebilirken; normal aştıkça masraflar irade dahilinde yapıldığından zarar olarak nitelendirilemez⁶¹.

İstenmeyen bir çocuğun hekimin başarısız müdahalesi nedeniyle dünyaya gelmesi durumunda, çocuğun masraflarının bir zarar olarak kabul edilebilir olup olmadığı tartışmalıdır. Bir görüşe göre⁶² burada karşı taraf kanunen nafaka yükümlüsü değilse yahut nafaka yükümlüsü olmasına rağmen bu yükümü aşkın bir zarar söz konusuysa tazminat davası açılması mümkündür. Başka bir görüşe göre⁶³ ise, çocuğun kendisinin bizatihi zarar olmadığı ancak çocuk için yapılan

⁵⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 602; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 62; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/141; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 322; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 151; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 7; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 170.

⁵⁷ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 151; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 62.

⁵⁸ Eren, *Borçlar Genel*, 2023, 602; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 62.

⁵⁹ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 63; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/141; Hüseyin Hatemi, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1998), 2/46; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 151. s. 63; bir yolculuk yapmak amacıyla alınan biletin kullanılmasının engellenmesi böyledir. Halûk Tandoğan, *Türk Mes'uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdî Mes'uliyet)* (Ankara: Ajans- Türk Matbaası, 1961), 68-69; masraf kavramının ancak geniş anlamda zarar kavramına dâhil olabildiği, masrafın yapılmasına bir başka kimsenin hukuka aykırı fiili neden olsa bile burada da harcamanın zarar görenin iradesi ile yapıldığı yönünde bkz. Hatemi, *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*, 2/46.

⁶⁰ Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 63.

⁶¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 602; Topuz, *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*, 63-64.

⁶² Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/142; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/204.

⁶³ Arzu Genç Arıdemir, *Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat* (İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 2008), 122 dn. 255.

harcamaların bir zarar olarak görülmesi ve bu harcamaların çocuğun ailesi tarafından üçüncü kişiden tazmin edilmesi çocuğun ruhsal bütünlüğünü zedeleyebilir. Ayrıca bu yönde bir kabul, Anayasa tarafından koruma altına alınmış aile kurumunu zedeler. Soruna sosyal ve ahlaki açıdan yaklaşıldığında masrafların üçüncü kişi tarafından karşılanmasını istemek doğru değildir.

1.1.2.1.2. Manevi Zarar

1.1.2.1.2.1. Genel Olarak

Manevi zarar, kişilik hakkına dâhil olan değerlerin hukuka aykırı bir biçimde zedelenmesi durumunda meydana gelir. Başka bir anlatımla kişinin, kişi varlığını meydana getiren hukukça korunan değerlerin ihlâl edilmesi durumunda manevi zarar söz konusu olur.

1.1.2.1.2.2. Manevi Zararın Unsurları

Manevi zararın da üç unsuru vardır. Bunlar, şahıs varlığı, şahıs varlığında eksilme ve bu eksilmenin irade dışı meydana gelmesi şeklinde sıralanabilir. Manevi zararın unsurları aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

1.1.2.1.2.2.1. Şahıs Varlığı

Hak sahibi olan varlığa, kişi denir. Hukuk düzeninde haklar tanımlanırken bu hakların sahibi, başka bir anlatımla hakkın süjesini de belirlemelidir. Tabii olan insan ile tabii olmayan ancak hukukun beşerî ve ticarî gerekler sebebiyle hak sahibi kılmak için oluşturduğu kurgusal ve mücerret yapılar olan tüzel kişiler, hukuk düzeni tarafından kişilik sahibi olarak belirlenmiştir⁶⁴. Kişi olmak sebebiyle elde edilen tüm hak ve yetkilerden meydana gelen hukukî durum ise kişilik olarak adlandırılır. Şahıs varlığı, bir bireyin, birey vasfı hasebiyle sahip olduğu, hukuk tarafından koruma altına alınan kişilik değerlerinin tümüdür⁶⁵. Kişilik hakkının konusu, başta

⁶⁴ M. Kemal Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024), 2.

⁶⁵ M. Kemal Oğuzman - Nami Barlas, *Medenî Hukuk* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 170; İhsan Erdoğan - Dilşad Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2024), 302; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 609; Ahmet M. Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2024), 286; Hasan Erman, *Medeni Hukuk Dersleri* (İstanbul: Der Yayınları, 2023), 87; Hüseyin Hatemi, *Medeni Hukuka Giriş* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 138; Cem Baygın - Ahmet Nar, *Medeni Hukuk Dersleri- I* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2021), 500; Sinan Sami Akkurt vd., *Medenî Hukuk Temel Bilgiler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 99.

yaşam hakkı olmak üzere, vücut bütünlüğü, özgürlük, ticari itibar, isim ve resim, onur ve sağlık gibi değerlerden müteşekkildir⁶⁶.

1.1.2.1.2.2. Şahıs Varlığında Eksilmenin Meydana Gelmesi

Manevi zarar, kişilik hakkına dâhil değerler hukuka aykırı biçimde zedelenir ise meydana gelir. Manevi zararın ne olduğuna dair iki görüş mevcuttur. Bunlardan ilkinde göre⁶⁷ manevi zarar, kişilik hakkı değerlerine yapılan saldırı nedeniyle saldırıya uğrayanın hissettiği acı, keder, ızdırıp anlamına gelir. Manevi zararın oluşumu için zarar görenin, zarar verici fiilin etkilerini subjektif olarak hissetmesini şart koşan bu teoriye “*subjektif teori*” denir. *Subjektif teori* taraftarlarına göre zararın oluşumu, zarar verici fiilin etkilerinin zarara uğrayan tarafından hissedilmesine bağlandığından subjektif unsurun yokluğu, zararın da yok olması anlamına gelir⁶⁸. Teoriye göre, kişi varlığında bir eksilmenin meydana gelmesi tek başına yeterli değildir.

⁶⁶ Oğuzman - Barlas, *Medenî Hukuk*, 170; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 303; Erman, *Medenî Hukuk Dersleri*, 87; Baygın - Nar, *Medeni Hukuk Dersleri- I*, 500-501; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 288.

⁶⁷ Teoriye ilişkin açıklamalar için bkz. Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/209; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 398; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 44; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 638; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 39; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/236; Arkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 26; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 322; Genç Arıdemir, *Manevi Tazminat*, 177; Keskin, *Manevi Tazminat*, 99-100; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 401; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 82; Önen, *Borçlar Hukuku*, 140; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 218; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 480; Uyumaz - Erdoğan, “İnşaat Kazalarından Doğan Hukukî Sorumluluk”, 73; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 4. Yargıtay pek çok kararında manevi zararı subjektif teoriyi esas alarak tanımlamıştır. Bunlara örnek olarak şu kararlar gösterilebilir; bkz. Yargıtay HGK., E. 2022/82, K. 2023/211, T. 15.3.2023 “*manevi zarar; kişilik haklarına vaki tecavüz nedeniyle bir kimsenin duyduğu cismani ve manevi acı ve ızdırabı, elemi ve böylece yaşama zevkinde bir azalmayı ifade eder*” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/2024); Yargıtay 11. HD., E. 2022/6544, K. 2024/2648, T. 1.4.2024 “*manevi zarar mal varlığında bir azalmayı değil, kişilik haklarına vaki tecavüz nedeniyle bir kimsenin duyduğu cismani ve manevi acı ve ızdırabı, elemi ve böylece yaşama zevkinde bir azalmayı ifade edeceği*” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/2024); Yargıtay HGK., E. 2024/144, K. 2024/565, T. 20.11.2024 “*manevi zarar; hatalı bir tedavinin sonucu olarak hastanın duyduğu bedensel ve manevi acıyı, hayat zevklerinde meydana gelen azalmayı ifade eder*” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/2024).

⁶⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 610; Keskin, *Manevi Tazminat*, 100. Subjektif teori öğretide eleştirilmiştir. Gerçekten de bir kimsenin ruhsal dengesinin bozulması onun duygu ve düşünce dünyasıyla ilgilidir. Kişilik değerinin ihlal edilmesi sebebiyle kimsenin duyduğu acı ancak “duygusal zarar” olarak tanımlanabilir. Duygusal zararın var olup olmadığı, şayet varsa bunun derecesinin hâkim tarafından tespit edilmesi mümkün olmadığından manevi zararın temeline duygusal zararı yerleştirmek kabul edilebilir değildir. Kaldı ki bireylerin eğitim seviyesi, kişisel yapıları, hayata bakışları gibi etmenler kişilerin olaylara verdikleri tepkinin mahiyetine de tesir eder. Kişilerin uğradığı duygusal zararın tespitinin mümkün olduğu bir anlığına kabul edilse bile, zararın tespiti sırasında zarar gören aynı duyguları yeniden yaşar. Aynı şekilde, tespiti yapmakla memur şahıslar zarar doğurucu olaya muttali olurlar. Tüm bunlar zarar görenin uğradığı manevi zararı artırmaktan öte bir anlam taşımaz. Giderek, kişilik haklarına saldırı niteliğindeki fiil, algılama ve hissetme yeteneğinden mahrum kimselere de yönelebilir. Anılan nedenlerden, objektif olarak şahıs haklarına saldırıda bulunulan kişinin manevi zarara uğradığı kabul edilmelidir. Şayet kişinin maruz kaldığı saldırı, ruhsal ya da bedensel sair hastalıkların neşvünema etmesine sebebiyet verecek derecede şedit ise, bu zararın takip eden zarar niteliği kazandığı ve ayrıca tazmini kabil olduğu söylenmelidir. Eren ise objektif teoriyi benimsemekle beraber duygusal zararların tazmini için bu zararların belli bir yoğunluğa erişerek

Eksilme, ayrıca hissedilmeli ve buna bağı olarak yaşama sevinci azalmalı, esenlik duygusu kaybedilmelidir⁶⁹.

Diğer görüşe göre⁷⁰, bir kimsenin şahıs varlığını oluşturan değerler, kişinin uğradığı saldırı nedeniyle objektif olarak eksilmiş ise manevi zarar meydana gelmiştir. Bir kimsenin kişiliğine dair unsurlarda meydana gelen irade dışı objektif eksilmeye manevi zarar denir⁷¹. Başka bir anlatımla manevi zarar, zarar görenin psikolojik varlığı üzerindeki etki dikkate alınmaksızın

yansıma zarar niteliği kazanmasını gerekli görmemektedir. Ne var ki günlük hayatta hissedilmesi olağan, şiddeti yoğun olmayan acı ve ızdıraplar duygusal zarar kalemi olarak tazmin edilemez. Kişilik değerleri “duygusal kişilik değerleri”, “sosyal kişilik değerleri” ve “sosyal kişilik değerleri” şeklinde tasnif edilir. Kişilik değerlerine dahil unsurların herhangi birinde meydana gelen “objektif eksilme” zarar niteliği taşır. Zarar görenin kişiliğinde meydana gelen objektif nitelikteki bu eksilmelere ilaveten kişinin elem ve ızdırap duyması olasıdır. Bu elem ve ızdırap kişinin manevi dengesinin bozulmasına, ruhani bütünlüğünün zarar görmesine sebebiyet verebilir. Vücut bütünlüğü kavramı, ruhsal tamlık ve sağlık ile fiziki bütünlüğü içerir. Ruhsal tamlık ve sağlık ile fizik bütünlük ise birbiriyle yakından ilişkilidir. Söz gelimi bir kimsenin maruz kaldığı saldırı neticesinde gözünü kaybetmesi, o kimsenin fiziki bütünlüğüne zarar verir. Ancak bu kaybın kişi üzerinde doğurduğu elem ve keder de ruhsal tamlık ve sağlığın ihlali anlamına gelir. Örnekte olduğu gibi kişilik haklarına saldırı mahiyetindeki fiiller birden çok manevi zararın doğumuna neden olabilir. Her bir zarar tekil olarak “bireysel manevi zarar” niteliğindeki bunların bir araya gelmesi “toplam manevi zarar” kalemini oluşturur. Manevi zarar hesaplanırken objektif ve subjektif tüm kalemler ayrı ayrı hesaplanır. Daha sonra bunların tamamı dikkate alınarak “toplam manevi zarar” tespit edilir. Eren, subjektif teoremin kabul edilmesi durumunda ayırt etme gücünden mahrumlar ile tüzel kişilerin manevi tazminat istemelerinin mümkün olmadığına işaret ederek bunlara ayırt etme gücünü haiz gerçek kişilerden farklı bir uygulama yapılmasının mantıklı bir nedeninin olmadığına da işaret etmektedir. Bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 612 vd. Ancak öğretilde subjektif teoremin, zarar görenin hissettiği acıların objektif ölçütlere göre belirlenmesinin önünde bir engel teşkil etmediği ileri sürülmüştür. Buna göre, manevi zarara uğrayan kimsenin duygu dünyasına girip neler hissettiğinin doğrudan doğruya tespit edilmesi mümkün olmadığından, TBK m. 50/II (BK m. 42/II) hükmü örneksene yoluyla uygulanmalıdır. Hâkim, somut olayda mağdur tarafından bilinen bütün şartları göz önünde tutarak, hayatın olağan akışına göre mağdurun ne kadar ızdırap çekmiş olabileceğini takdir etmelidir. Bu yönde bkz. Necip Kocayusufpaşaoğlu, “Kişilik Haklarını Koruyan Manevî Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK. 24, BK. 49)” (Sorumluluk Hukukunda Yeni Gelişmeler I. Sempozyumu, Ankara 21-22 Ekim 1977, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1980), 148.

⁶⁹ Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 40; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 26; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 610; Genç Arıdemir, *Manevi Tazminat*, 178.

⁷⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 609; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 254; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 43; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/237; Genç Arıdemir, *Manevi Tazminat*, 179-180; Keskin, *Manevi Tazminat*, 103; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 82; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 163; Uyumaz - Erdoğan, “İnşaat Kazalarından Doğan Hukukî Sorumluluk”, 73; Uyaroglu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 4-5. Bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2022/769, K. 2023/1081, T. 15.11.2023 “Manevi zarar ise, insan ruhunda kişinin iradesi dışında meydana gelen acı, ızdırap ve elem olarak ifade edilmektedir. Manevi tazminat da, bozulan manevi dengenin yerine gelmesi için kabul edilen bir telafi şeklidir. Hukuka aykırı ve kusurlu bir davranış sonucu hakkı ihlâl edilenin zararının giderilmesi, menfaatinin denkleştirilmesi hukukun temel ilkesidir.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 13/03/2024).

⁷¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 609; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/207; Kocayusufpaşaoğlu, “Kişilik Haklarını Koruyan Manevî Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK. 24, BK. 49)”, 144-145. Bkz. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu, E. 1966/7, K. 1966/7 “Bu özelliklerin başında, manevi zararın önemli olması gelir. Eli çizilen bir kimseye cismani zarara uğradı diye kural olarak manevi tazminat hükmedilmesi icap etmez. Demek ki, cismani zarara uğrayan kimsede veya ölenin yakınlarında önemli bir manevi zarar (elem, ızdırap) husule gelmeli, yani gerçekten manevi bir tatmin ihtiyacı doğmuş bulunmalıdır. Ölüm vuku bulmuşsa, sağlığında ölen ile dâvacı arasındaki münasebetin mahiyeti ve derecesi bu hususun takdirinde büyük rol oynar. Bundan başka olayın oluş şekli, nazara alınır. Feci bir olay ile normal şartlar altında meydana gelmiş olan olay bir tutulamaz.” (<https://legalbank.net/> E.T. 13/03/2024)

bizatihi kişilikte ya da kişisel varlıklarda meydana gelen objektif eksilmedir⁷². Manevi zararı, “*hukuka aykırı fiil nedeniyle şahıs varlığında objektif nitelikteki eksilme*” olarak tanımlayan bu teori, “*objektif teori*” olarak anılır⁷³.

1.1.2.1.2.3. Eksilmenin İrade Dışı Olması

Şahıs varlığında meydana gelen eksilmenin zarar olarak değerlendirilmesi için söz konusu eksilmenin rıza dışı olması gerekir. Başka bir anlatımla, şahıs varlığında meydana gelen eksilmenin zarar olarak değerlendirilmesinin önüne geçen hukuken geçerli bir rızanın bulunması durumunda, şahıs varlığına yapılan müdahaleler de manevi zarara vücut vermez⁷⁴. Hukuka uygun rızanın varlığından bahsedebilmek için rızanın, müdahaleden önce verilmesi, rıza gösterenin fiil ehliyetine sahip olması, rızanın TMK m. 23 ile çizilen sınırlar dâhilinde kalması gerekir⁷⁵. Verilen rıza şayet hukuka ve ahlaka aykırı ise, TBK m. 27 gereği geçersizdir ve bir hukuka uygunluk nedeni teşkil etmez⁷⁶.

Şahıs varlığında meydana gelen eksilmelere gösterilen rıza, TMK m. 23’ün sınırları dâhilinde olmalıdır. Bahse konu normun konuluş amacı, kişilerin kendi iradeleriyle tesis ettikleri hukukî işlemlere bir sınır çekmektir⁷⁷. Yasada çizilen bu sınırla, bir kimsenin kendi rızasıyla hak ya da fiil ehliyetinden veya her ikisinden kısmen bile olsa vazgeçmesinin önü kapatılmıştır. Kanun’daki bu sınırlamaya aykırı sözleşmeler ise batıldır⁷⁸. Kişilik hakkına vücut veren ve maddi nitelikte olmayan isim, resim, özel yaşam gibi varlıklar üzerindeki haklardan da kişinin vazgeçmesi mümkün değildir. Şeref ve haysiyet, başkasına devredilemeyen hukukî varlıklardan olduğu için, şeref ve haysiyete saldırı niteliğindeki fiillere verilen rıza hukuken geçerli değildir⁷⁹.

1.1.2.1.2.3. Manevi Zararın Tazmin Edilmesinin Amacı

Manevi tazminatın ne amaçla ihdas edildiği, bu tazminat türünün işlevinin ne olduğu öğretide tartışmalıdır. Manevi tazminatın esas amacının, meydana gelen manevi zararın giderilmesi

⁷² Kocayusufpaşaoğlu, “Kişilik Haklarını Koruyan Manevî Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK. 24, BK. 49)”, 145.

⁷³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 610; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 325.

⁷⁴ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 241; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 320; Erman, *Medeni Hukuk Dersleri*, 167; Baygın - Nar, *Medeni Hukuk Dersleri- I*, 557.

⁷⁵ Baygın - Nar, *Medeni Hukuk Dersleri- I*, 558; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 337; Erman, *Medeni Hukuk Dersleri*, 167; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 321; Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 241-242.

⁷⁶ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 242; Baygın - Nar, *Medeni Hukuk Dersleri- I*, 558.

⁷⁷ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 226.

⁷⁸ Oğuzman vd., *Kişiler Hukuku*, 226-227; Erdoğan - Keskin, *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*, 317; Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 320-322.

⁷⁹ Kılıçoğlu, *Medeni Hukuk*, 325.

değil; “zarar görenin manen tatmin edilmesini sağlamak” olduğu söylenebilir. Manevi tazminatla saldırının neden olduğu elem ve ızdırabın izale edilmesi suretiyle bu fiil hiç meydana gelmemiş olsaydı mutazarrırın bulunacağı manevi durum elde edilmeye çalışır ancak burada tam bir denkliğin sağlanması mümkün değildir⁸⁰. Manevi tazminatın önleme amacı da vardır. Önleme amacı, manen tatmin amacına kıyasen ikincil nitelik taşır⁸¹. Manevi tazminatın amacına ilişkin olarak serdedilen çeşitli görüşlere aşağıda ele alınmıştır.

1.1.2.1.2.4. Manevi Zararın Tazmin Edilmesinin Amacını Açıklayan Görüşler

1.1.2.1.2.4.1. Giderim (Telafi) Görüşü

Giderim görüşünü savunanlara göre, manevi tazminatın amacı, zarar görenin maruz kaldığı zararın kural olarak bir miktar paranın ödenmesi bazı istisnai durumlarda aynen giderilmesidir⁸². Manevi tazminatın ödenmesiyle kişinin maruz kaldığı fiziki ve ruhani acılar, ihlal fiiliyle meydana gelen yaşam sevincinde ve rahatlık hissiyatında azalma bir miktar paranın ödenmesi yahut sair vasıtalarla izale edilir⁸³. Görüş çerçevesinde manevi tazminatın işlevi, mutazarrırın malvarlığında bir artış sağlamak suretiyle ona, kaybettiği yaşam sevincini kazanma imkânı sağlamaktır⁸⁴.

Giderim görüşünde manevi tazminatın tespiti açısından manevi zarar, objektif nitelik taşır. Kişilik haklarının ihlal edilmesi durumunda kişinin gerçekten bir üzüntü yaşıyıp yaşamadığının araştırılması gerekmez⁸⁵. Başka bir anlatımla, giderim görüşünün temelinde objektif teori yatar. Burada zarar görenin subjektif duygularından bağımsız olarak zararın değerlendirilmesi gerekir⁸⁶.

⁸⁰ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/209.

⁸¹ Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/209.

⁸² O. Gökhan Antalya, *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması Türk Hukukunda Manevi Tazminatın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi* (İstanbul: Legal Yayınevi, 2017), 25-26; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/209; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 27; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 78; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/235; Çetiner, *Borçlar Genel*, 471.

⁸³ Çiğdem Kırca, “Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği”, *Yargıtay Dergisi* 25/1-2 (1999), s. 245; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/235.

⁸⁴ Antalya, *Manevi Zarar*, 26; Kırca, “Manevi Tazminat”, 245.

⁸⁵ Antalya, *Borçlar Genel*, c. V/1, 2, par. 816; Antalya, *Manevi Zarar*, 27; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 79; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/235.

⁸⁶ Antalya, *Manevi Zarar*, 26.

1.1.2.1.2.4.2. Tatmin Görüşü

Tatmin görüşünün temelinde subjektif teori yatar⁸⁷. Bu görüş çerçevesinde manevi zarar, kişilik haklarına yapılan saldırı neticesinde tahammül etmek zorunda kaldığı “duygusal ve fiziksel” acılar şeklinde tanımlanmaktadır⁸⁸. Burada tatminin konusunu zarar görenin maruz kaldığı ihlal fiili nedeniyle tevhit eden kin ve öfke duyguları değil bilakis ihlalin kişide yarattığı acı ve elemin giderilmesi ve kişiye yeniden yaşama sevinci sağlamak amaçlı tatmindir⁸⁹. Bu görüşe göre bir miktar paranın ödenmesi, kişinin hissettiği acıların giderilmesini sağlamaz. Ancak bir miktar tazminata hükmedilmiş olması, yapılan fiilin “haksızlık” olarak tanınması anlamına geldiğinden zarar verenin bir miktar tazminat ödemek zorunda kalması ihlâl maruz kalan hak duygusunun tatmin edilmesini sağlar⁹⁰.

Tatmin görüşünün temelinde zarar veren aleyhine tazminata hükmedilmesinin ve yapılan fiilin haksızlık niteliğinin tespitinin kişi açısından bir giderim olduğu da dikkate alındığında zarar verenin bir cezaya çarptırılmış olmasının, manevi zararın tespitinde dikkate alınmasını ittihaz eder⁹¹.

1.1.2.2. Müspet Zarar- Menfi Zarar

Müspet zarar- menfi zarar ayrımı, sözleşmesel sorumluluk bağlamında büyük bir önemi haizdir. Munzam zararın hukukî niteliğinin belirlenmesi noktasında müspet zarar- menfi zarar ayrımı tartışma konusu edildiğinden bu ayrımın ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

⁸⁷ Kırca, “Manevi Tazminat”, 247; Antalya, *Manevi Zarar*, 27.

⁸⁸ Kırca, “Manevi Tazminat”, 247.

⁸⁹ Antalya, *Manevi Zarar*, 27; Arıkan, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*, 27; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 74; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/235; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 219. Bu yönde bkz. 3. HD., E. 2024/2284, K. 2025/3089, T. 27.5.2025 “Şahsi menfaatleri ihlal edilen kimseye duyduğu ağır manevi acıyı belli bir oranda gidermek, bozulan ruhi dengeyi onarmak, olanak dahilinde bu dengenin yeniden elde edilmesini sağlamak amacıyla yönelik olarak manevi tazminata hükmedilir. Manevi tazminatın ve kapsamının taktiri hakime ait bir hak ve görevdir. Ancak hakim bu hak ve görevini yerine getirirken 4721 sayılı Kanunun 4. maddesi hükmünü de gözetmek suretiyle hak ve nesafet ilkeleriyle bağlı kalarak tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını, kusurlu eylemin mağdurda uyandırdığı elem ve ızdırabın derecesini, istek sahibinin toplumdaki yerini, kişiliğini, hassasiyet derecesini gözetmelidir. Takdir edilecek manevi tazminat, zarara uğrayanda manevi huzuru gerçekleştirecek tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır. Öyle ki dava tarihi itibarıyla yürürlükte olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun 56. maddesi gereğince hakim, özel durumları göz önünde tutarak manevi zarar adı ile hak sahibine verilmesine karar vereceği para tutarı adalete uygun olmalıdır.” (<https://legalbank.net/> E.T. 28/08/2024).

⁹⁰ Kırca, “Manevi Tazminat”, s. 247; Erlüle, *Türk Borçlar Kanunu’na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*, 75. Bununla birlikte manevi tatminin, zarar veren hakkında tazminata hükmedilmesini de içerdiği ancak tatminin bundan daha geniş muhteviyatta olduğu yönünde bkz: Antalya, *Manevi Zarar*, 28; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/211.

⁹¹ Antalya, *Manevi Zarar*, 28.

1.1.2.2.1. Müspet Zarar

Sözleşmenin hiç veya gereği gibi yahut zamanında ifa edilmemesinden kaynaklı olarak uğranılan zarara müspet zarar denir. Müspet zarar, alacaklının ifanın tüm modalitelerine uygun biçimde, başka bir anlatımla tam ve gereği gibi ifaya yönelik menfaattir⁹². Müspet zarar sözleşme tüm modalitelerine uygun biçimde yerine getirilmiş olsaydı alacaklının malvarlığının bürüneceği kurgusal durumla sözleşmenin hiç veya gereği gibi yahut zamanında ifa edilmemesi sonrasında malvarlığının gösterdiği gerçek durum arasındaki farktır⁹³.

⁹² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1195; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 155; Necmettin Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1976), I/474; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*; c. I, 408; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 426; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 855; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 424; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 383; Okumuş, *Müspet Zarar*, 56; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/539; Çetiner, *Borçlar Genel*, 567; Keskin, *Manevi Tazminat*, 72; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 27; Mehmet Akçaal, *Sözleşme Sonrası Sorumluluk* (Konya: Sayram, 2018), 313; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 354; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 323. Bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2019/42, K. 2022/42, T. 25.1.2022 “Müspet zarar; borçlu edayı gereği gibi ve vaktinde yerine getirseydi alacaklının mameleki ne durumda olacak idiyse, bu durumla eylemli durum arasındaki farktır. Diğer bir anlatımla müspet zarar; sözleşmenin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesinden doğan zarardır. Kuşkusuz kâr mahrumiyetini de içine alır (Tandoğan, *Hâluk: Türk Mesuliyet Hukuku*, İstanbul 2010, s. 426- 427; Yılmaz, *Ejder: Hukuk Sözlüğü*, Genişletilmiş 5. Baskı, s. 591). Müspet zarar; alacaklının ifadan vazgeçerek zararının tazminini istemesi hâlinde söz konusu olur; sözleşme ortadan kalkmamaktadır, yalnız alacaklının ifaya ilişkin talep hakkının yerini müspet zararının tazminine dair talep hakkı olmaktadır. Burada sözleşmenin feshedilmemesinden değil, borcunun ifa edilmemesinden doğan zararın söz konusu olduğu göz ardı edilmemelidir.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/08/2025).

⁹³ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 155; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 424; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 383; Okumuş, *Müspet Zarar*, 56; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/539; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 269; Keskin, *Manevi Tazminat*, 72; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 355; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 323. Bu yönde bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2023/98, K. 2023/2315, T. 12.6.2023 “Müspet zarar; borçlu, edayı gereği gibi ve vaktinde yerine getirseydi alacaklının mameleki ne durumda olacak idiyse, bu durumla eylemli durum arasındaki farktır. Diğer bir anlatımla müspet zarar; sözleşmenin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemesinden doğan zarardır. Kuşkusuz kâr mahrumiyetini de içine alır (Hâluk Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, İstanbul 2010, s. 426-427; Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü*, Genişletilmiş 5. Baskı, s. 591). Müspet zarar; alacaklının ifadan vazgeçerek zararının tazminini istemesi hâlinde söz konusu olur; alacaklının ifaya ilişkin talep hakkının yerini müspet zararının tazminine dair talep hakkı almaktadır.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/2024).

Müşpet zarar, fiili zarar⁹⁴ (*damnum emergens*) ve yoksun kalınan kâr⁹⁵ (*lucrum cessans*) olmak üzere iki kısma ayrılır⁹⁶. Borca aykırı davranış nedeniyle alacaklının malvarlığının aktifinin azalmasına yahut pasifinin çoğalmasına fiili zarar denir⁹⁷. Kişinin bir malının zıyaı, tahrip edilmesi, bir hakkının kaybettirilmesi, bir şeyin fonksiyonlarını yerine getiremez duruma gelmesi malvarlığının aktifinin azalması anlamına gelir⁹⁸. Nakil ve muhafaza masrafları gibi sözleşmenin ihlâl edilmesi nedeniyle yapılan giderler, alacaklının bir malı üzerinde rehin kurulması ise malvarlığının pasifinin artmasına örnektir⁹⁹. Borcun ifa edileceğine güven duyularak bu sözleşmeye bağlı başka sözleşmelerin akdedilmesi durumunda alacaklının akdettiği ikinci sözleşme çerçevesinde borçlandığı edimi yerine getirememesinden dolayı ödediği tazminat ve cezai şartlar da fiili zarar niteliği taşır¹⁰⁰. Normal şartlarda (A)'nın, aldatma ile (B)'yi, (C) ile hiç yapmayacağı yahut daha iyi şartlar altında yapacağı bir sözleşmeyi yapması için (C)'den habersiz biçimde ikna etmesi durumunda istenmesi mümkün tazminata konu zarar fiili zarardır¹⁰¹.

⁹⁴ Fiili zarar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196 vd.; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 413 vd.; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1976, I/473 vd.; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 64 vd.; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 321; Çetiner, *Borçlar Genel*, 567; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 161; Özkan Özyakışır - Muhammed Kiomers Ganbari, "Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 28/2 (2020), 766-767.

⁹⁵ Yoksun kalınan kâr hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 65; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 559; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1976, I/473; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 413; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 321; Özyakışır - Ganbari, "Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar", 767-768.

⁹⁶ Yargıtay HGK., E. 2023/858, K. 2023/1399, T. 27.12.2023 "Haksız fiil nedeniyle doğan maddi zarar, bir kimsenin mal varlığında rızası dışında meydana gelen eksilmedir. Mal varlığının zarar verici fiil olmasa idi bulunacağı durumla fiil sonucu aldığı durum arasındaki fark, zararı oluşturur (Tandoğan, Haluk: *Türk Mes'uliyet Hukuku*, İstanbul 2010, s. 63). Zarar, mal varlığı aktifinin azalmasından, mahrum kalınan kârdan (kazançtan) veya pasifin artmasından ileri gelebilir. Bu itibarla maddi zarar, fiili zarar ve mahrum kalınan kâr olmak üzere iki unsurdan oluşur. Fiili zarar ya mal varlığının aktif kısmında gerçek bir azalmanın meydana gelmesiyle ya da pasifteki borçların artmasıyla gerçekleşir. Mahrum kalınan kâr (kâr mahrumiyeti) ise, elde edilebilecek bir kazançtan yoksun kalmayı ifade eder". (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/08/2025).

⁹⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 413; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1976, I/473; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 64; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 321; Çetiner, *Borçlar Genel*, 567; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 400; Önen, *Borçlar Hukuku*, 141; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 161; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 217; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 480; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 191.

⁹⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 560; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 64; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 403; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 400; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 480.

⁹⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196.

¹⁰⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196; Çetiner, *Borçlar Genel*, 567; Özyakışır - Ganbari, "Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar", 767.

¹⁰¹ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 561-562; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 65.

Müspet zararın diğer türü ise yoksun kalınan kârdır. Yoksun kalınan kâr, borca aykırı davranış nedeniyle alacaklının malvarlığında meydana gelmesi muhtemel olan artışın engellenmesi anlamına gelir¹⁰². Örneğin bir ticari taksiyi tamir etmeye çalışan ustanın aracı tahrip etmesi nedeniyle taksinin çalışmamasından kaynaklı olarak elde edilemeyen gelir, yoksun kalınan kâr niteliği taşır. Aynı şekilde, borçlu tarafından evin zamanında teslim edilmemesi nedeniyle satış yapamayan emlakçının uğradığı zarar da yoksun kalınan kârın farklı bir görünüş biçimidir¹⁰³. Malvarlığının aktifindeki muhtemel artışın ya da malvarlığının pasifindeki muhtemel azalmanın meydana gelmemesi yoksun kalınan kâra sebebiyet verir.

1.1.2.2.2. Menfi Zarar

Menfi zarar, sözleşmenin geçerli bir biçimde ya da hiç kurulmamasından veya sona ermesinden kaynaklı olarak uğranan zarardır¹⁰⁴. Sözleşmenin geçerli bir şekilde kurulduğuna dair inancın boşa çıkması nedeniyle uğranan zarara menfi zarar denir. Alacaklının malvarlığının mevcut

¹⁰² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1196; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 65; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 559; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1976, I/473; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 413; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 321; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 400; Önen, *Borçlar Hukuku*, 141; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 161; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 218; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 480; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 192. Ayrıca bkz. Yargıtay 4. HD., E. 1982/7190, K. 1982/11637, T. 23.12.1982; “mal varlığının zarar verici eylemin işlenmesi sonucu içine düştüğü durumda, bu eylem olmasa idi mal varlığının bulunacak olduğu durum arasındaki farktan ibarettir.” şeklindeki zarar tanımı, sadece fiili (efektif eylemli) zararlar ilgilidir, kardan yoksun kalmayı kapsamamaktadır. Bilindiği gibi BK. nun 41. maddesinde anlatımını bulan maddi zarar diye tanımlanan” zarar, kişinin isteği dışında hukuka aykırı ve kusurlu eylemle malvarlığında meydana getirilen eksilmedir.” Maddi zarar ise, fiili (eylemli efektif) zarar ile kardan yoksun kalmadan oluşur. Diğer anlatımla BK. nun 41. maddesindeki zarar, hem fiili zararı, hem de kardan yoksun kalmayı kapsar. Fiili (efektif- eylemli) zararda mamelekin aktifinde bir azalma veya pasifinde bir çoğalma sözkonusudur. Oysa, kardan yoksun kalmada, fiili zarardakinin aksine malvarlığının zararlandırıcı eylemden önceki durumu ile sonraki durumu arasında bir fark, bir değişiklik yoktur; fakat zarar verici hadise husule gelmesiydi mamelekte bir çoğalma meydana gelecekti. Zarar verici fiil, çoğalmaya mani olmuştur. Kar mahrumiyeti bulunurken, mamelekin fiilden sonraki vaziyeti ile, çoğalma ihtimali tahakkuk etseydi göstereceği varsayılan [farazi] durum arasındaki fark gözönünde tutulur (Bu konuda bkz. Karahasan, *Sorumluluk ve Tazminat Hukuku*, 1981, sh. 146 vd; Andreas B. Schwarz, *Borçlar Hukuku Dersleri*, 1948, sh. 138 vd; Tandoğan, *Türk Mesuliyet Hukuku*, 1961, sh. 63 vd).”. (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 28/8/2025.).

¹⁰³ Bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2022/3228, K. 2023/2012, T. 24.5.2023; “Müsbet zarar, akdin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesinden doğan zarar olup binaların bitirilmiş olması halinde getirmesi beklenen kira geliri kaybı, geciken ifa nedeniyle ifaya bağlı ceza, seçimlik ceza, eksik işler bedeli, kâr kaybı, gecikme tazminatı gibi talepler müspet zarar kapsamındaki alacak kalemleridir.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/2024).

¹⁰⁴ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 156; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1976, I/474; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 409; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 427; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 855; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 424; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 385; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/539; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 269; Çetiner, *Borçlar Genel*, 567; Keskin, *Manevi Tazminat*, 73; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 32; Akçaal, *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*, 316; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 355; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 323; Özyakışır - Ganbari, “Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar”, 762.

durumu ile sözleşme hiç yapılmamış olsaydı, sona ermeseydi ya da geçersiz olmasaydı bürüneceği farazi durum arasındaki fark, menfi zararı oluşturur¹⁰⁵.

Sözleşmenin kurulması için yapılan masraflar menfi zararı oluşturan kalemlerin başında gelir. Sözleşmenin kurulması için yerine getirilmesi gereken şekil şartının sağlanması adına yapılan noter masrafları, sözleşme için ödenen resim, harç ve diğer giderler de menfi zarara sebebiyet verir¹⁰⁶. Borcun ifası için alacaklı tarafından yapılan hazırlıklar da bu kapsamda değerlendirilir.

¹⁰⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 424; Okumuş, *Müşpet Zarar*, 66; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/539; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 355. Bu yönde bkz. Yargıtay 6. HD. E. 2022/282, K. 2023/348, T. 31.1.2023; “Menfi zarar ise; sözleşmenin karşı tarafınca yerine getirileceğine olan güvenin boşa çıkması nedeniyle uğranılan zarardır. Kısaca bu zarar; alacaklının sözleşme yaptığı için uğradığı, sözleşme yapmamış olsa idi uğramayacağı zarar olup, sözleşmeye güvenilerek yapılan harcamaların tamamının, başka bir anlatımla karşı tarafın mal varlığına girmese bile o sözleşme sebebiyle cepten çıkan paradır. Menfi zarar borçlunun sözleşmeye aykırı hareket etmesi yüzünden sözleşme hüküm ifade etmemesi dolayısıyla ortaya çıkar. Bu husus 6098 sayılı TBK’nın 125/son maddesindeki düzenlemeden kaynaklanmıştır. Burada alacaklının sözleşmenin hükümsüzlüğünden kaynaklanan zararının tazmini söz konusudur. Menfi zarara, dava masrafları, noter masrafı, karar pulu, KİK payı, gerçekleştirilen imalat bedeli, personel gideri vb kalemler örnek olarak verilebilir.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/024). Yargıtay 15. HD. E. 2011/6499, K. 2012/886, T. 16.02.2012; “Menfi zarar sözleşmenin yapılmamış bulunması halinde uğranılmayacak zarar olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında sözleşmenin uygulanacağına güvenilerek yapılan ve mal varlığını eksiltten harcama ve giderlerin karşılığı olumsuz zarar olduğu gibi daha elverişli koşullarda sözleşme yapma fırsatının kaçırılması sebebiyle gerçekleşen zarar da menfi zarar kapsamında kabul edilmektedir.” (<https://karararama.yargitay.gov.tr/> E.T. 14/02/2024). Yargıtay HGK., E. 2019/42, K. 2022/42, T. 25.1.2022; “49. Menfi zarar ise; uyulacağı ve yerine getirileceğine inanılan bir sözleşmenin hüküm ifade etmemesi ve yerine getirilmemesi yüzünden güvenin boşa çıkması dolayısıyla uğranılan zarardır. Başka bir anlatımla, sözleşme yapılmıyaydı uğranılmayacak olan zarardır. Menfi zarar borçlunun sözleşmeye aykırı hareket etmesi yüzünden sözleşmenin hüküm ifade etmemesi dolayısıyla ortaya çıkar (Tandoğan, s. 427). Bu husus BK’nın 108. maddesindeki düzenlemeden kaynaklanmıştır. Burada alacaklı sözleşmenin hükümsüzlüğünden kaynaklanan zararının tazmini söz konusudur. Çünkü sözleşme fesih edilerek hükümsüz olduktan sonra tekrar sözleşmeye dayanarak borcun ifa edilmemesinden doğan zarardan söz edilemez; istenilecek zarar menfi zarardır. Diğer bir söyleyişle, genel olarak menfi zarar; sözleşmenin kurulmamasından veya geçerli olmamasından; müşpet zarar ise, ifa edilmemesinden doğan zararı ifade eder (Eren, *Fikret: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler*, 12. Baskı, İstanbul 2010, s. 482). 50. Bir sözleşmenin başlangıçta geçerli olarak kurulmasına rağmen daha sonra ortaya çıkan nedenler dolayısı ile imkânsız hâle gelmesi durumunda da, davacı gerçek ve güncel müşpet zararını talep edebilmelidir. Burada benimsenen ilkeye göre; zarar doğurucu eylem, zarar görenin malvarlığında ne miktarda bir azalmaya neden olmuş ise, zarar verenin tazminat borcu da, o miktarda olmalıdır. Başka bir anlatımla eğer zarar verici eylem gerçekleşmemiş olsaydı, zarar görenin malvarlığı ne durumda olacak idiyse, ödenecek tazminatla, aynı durum tesis edilebilir hâle getirilmelidir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 14.01.2015 tarihli ve 2014/3-8 Esas, 2015/10 Karar; 29.09.2010 tarihli ve 2010/14-386 Esas, 2010/427 Karar; 15.12.2010 tarihli ve 2010/13-618 Esas, 2010/668 Karar; 05.03.2003 tarihli ve 2003/19-152 Esas, 2003/125 Karar sayılı kararları).” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/08/2025). Özyakışır - Ganbari, “Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar”, 765. Culpa in contrahendo sorumluluğunda tazmin edilmesi gereken zarar tipi de kural olarak menfi zarardır. Bu sorumluluğa ilişkin açıklamalar için bkz. Yasemin Durak, “Güven Sorumluluğu ve ‘Culpa in Contrahendo’”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/1 (2017), 241 vd.

¹⁰⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197; Tandoğan, *Mes’uliyet Hukuku*, 427-428; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 424; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/539; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 323. Bu yönde bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2013/3811, K. 2013/2847, T. 08.02.2013; “Menfi zarar; yerine getirileceğine inanılan bir sözleşmenin yerine getirilmemesi nedeniyle uğranılan zarardır. Bu bağlamda, sözleşme yapılması için yapılan giderler (harç, noter masrafı vs.), sözleşmenin yerine getirilmesi için yapılan masraflar, sözleşmenin geçerliliğine inanılarak başka bir sözleşme fırsatının kaçırılması gibi zararlar menfi zararlar kapsamına girer.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 14/02/2024).

Örneğin borcun ifa edilmesi için bir depo kiralanmış yahut bir araç tahsis edilmişse bu giderler menfi zararı oluşturur¹⁰⁷. Bir sözleşmenin geçerli olduğuna duyulan güvenle başka bir sözleşme yapmaktan vazgeçmek nedeniyle kaçırılan fırsatlar da menfi zarardır¹⁰⁸. Aynı şekilde alacaklı, geçersiz sözleşmeden elde etmeyi düşündüğü sözleşme konusunu üçüncü kişiye devretmeyi taahhüt eder, sözleşme geçersiz olduğundan taahhüdünü yerine getiremezse, ödemek zorunda kaldığı cezai şart ile tazminatlar da menfi zararın içinde yer alır¹⁰⁹.

1.2. Faiz Kavramı, Faizin İktisadi ve Hukukî Niteliği ile Faizin Türleri

1.2.1. Faiz Kavramı

Faiz kelimesi, köken itibarıyla Arapça “taştı, döküldü, arttı” anlamına gelen *fâda* kelimesine dayanmakta olup, “artan, taşan, dökülen, fazla” gibi manaları havidir¹¹⁰. Teknik anlamında “paranın semeresi” olarak adlandırılan faiz ise bir para alacağını talep etme yetkisini haiz kimsenin bu alacağından mahrum kalması nedeniyle ödenen bedel şeklinde tanımlanabilir¹¹¹.

¹⁰⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197. İfa hazırlıkları için yapılan masrafları menfi zarar kabul etmekle birlikte bu zararın tazmin edilmesi için kusuru aramayan karar için bkz. Yargıtay 15. HD. E. 2019/3562, K. 2020/2779, T. 14.10.2020; “*Akdî ilişkinin sonlandırılmasında taraflara izafe edilebilecek bir kusur bulunmadığından taraflar tasfiye nedeniyle müspet zarar kapsamında kâr kaybı ve alacak isteminde bulunamaz ise de; geçici ve kesin teminatların iadesini ve menfi zararlarını talep etmeleri mümkündür. Menfi zarar da; uygulama ve Yargıtay içtihatlarında sözleşmenin ifası için yapılan ve sözleşme ilişkisi kurulmamış olması halinde yapılmayacak olan masraflar olup menfi zararların fesih ya da tasfiyede kusursuz olsa dahi sözleşmenin diğer tarafından talep edilmesi mümkündür. Menfi zarar diye nitelendirilen imalât ve harcamalar taraflar arasında sözleşme ilişkisi bulunmasa idi yapılmayacak olan masraf ve imalâtlar olduğundan sözleşmeden doğan hak ve alacaklar kapsamındadır. Bu durumda, sözleşme ilişkisinin mücbir sebeple sonlandırılıp tasfiyesi sonucu akdî ilişki kusuru olmaksızın sonlandırıldığı ve menfi zarar kapsamındaki alacakların sözleşmeden doğan hakların içinde kalması sebebiyle talep edebileceğinden mahkemece davacının kanıtladığı ve menfi zarar kapsamına giren, alacakları ile ilgili toplanan kanıtlar değerlendirilip, gerekirse yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılarak sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken, yanlış değerlendirme ile menfi zararların sözleşmeden doğan hak kapsamı dışında kaldığı ve davacının menfi zarar talep etme hakkından feragat ettiği kabul edilerek davanın reddi doğru olmamış, bozulması uygun bulunmuştur*”. (<https://legalbank.net/>, E.T. 14/02/2024)

¹⁰⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197. Bu yönde bkz. Yargıtay 15. HD. E. 2018/5648, K. 2019/2263, T. 14.05.2019; “*Davacı-karşı davalı vekili davasında diğer taleplerinin yanında yapılmayan iş ve imalâtların yaptırılmasının getireceği maliyet farkları için de 1.000,00 TL alacak talebinde bulunmuştur. Davacı iş sahibinin bu talebi yüklenici ile yapılan sözleşme fesihle sonuçlanmamış olsa idi uğranılmayacak zarar olup menfi zarar kapsamındadır. İş sahibi, sözleşmeyi haklı nedenle feshetmiş olması halinde yükleniciden menfi zararını isteyebilecektir. Dosya kapsamı ve mahkemenin kabulüne göre davacı-karşı davalının sözleşmeyi haklı nedenle feshettiği anlaşılmaktadır. Davada iş sahibinin talep ettiği kalan işin başka bir yükleniciye tamamlattırılması halinde uğranılıp talep edilebilecek menfi zararın kaçırılan fırsat esasına göre hesaplanması gerektiği Yargıtay ve Dairemizin yerleşik içtihatlarında kabul edilmektedir. Bu yönetime göre de menfi zarar; sözleşmenin feshi halinde eksik bırakılıp yapılmayan imalâtın (kalan işin) yüklenici ile sözleşme yapılan tarihte işin yükleniciye değil ona en yakın fiyat veren başka bir yükleniciye verilmiş olması halinde ödenecek bedel (kaçırılan fırsat) ile fesih tarihinden itibaren kalan işin makul bir süre içinde başka bir yükleniciye tamamlanması halinde mahalli piyasa rayıçları ile ödenmesi gereken bedel arasındaki fark olarak hesaplanmalıdır*”. (<https://legalbank.net/>, E.T. 14/02/2024,).

¹⁰⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197.

¹¹⁰ <https://www.etimolojiurkce.com/>, <https://www.nisanyansozluk.com/> (E.T. 22/03/2025).

¹¹¹ Filiz Berberoğlu Yenipınar, *Uygulama ve Hukuk Davalarında Faiz* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020), 15; Özlem Karaman Coşgun, *Ticari Faiz* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 20; Efrail Aydemir, *Hukuk*

Çeşitli yargı kararlarında faizin tanımı yapılmaktadır. Anayasa Mahkemesi bir kararında, faizi şu şekilde tanımlamıştır; “Faiz, kişi veya kurumların kullanımına terk ve tahsis edilen nakdî sermayeye karşılık sermaye sahibi lehine oluşan medenî bir "semere" veya "ivaz"dır. Ayrıca alacaklının zararını karşılama işlevi olan, edinimi taahhüdüne uygun biçimde süresinde; muaccel borcunu vadesinde ödemeyen borçlunun, bu süreden yararlanmış olma sonucu alacaklı lehine doğan nakdî bir ödentidir. Kaynağı, asıl alacağın kaynağını oluşturan, hukukî işlem, hukukî fiil veya kanundur. Asıl alacağa bağlı olarak doğan fer'i bir haktır. Doğumu ve varlığı, kural olarak asıl alacağın doğumuna ve varlığına bağlı olduğundan, asıl alacak ile birlikte sona erer”¹¹².

Yargıtay da çeşitli kararlarında faizi tanımlamaktadır. Yargıtayca benimsenen genel tanıma göre Faiz, “alacaklının nakdinden bir süre için yoksun kalması nedeni ile, nakdin kullanılması olanağını borçluya bırakması karşılığında elde ettiği, miktarı kanun ya da hukukî işlem ile belirlenmiş, para borçları açısından özel olarak düzenlenen, tahsil için zararın ve kusurun varlığı şart olmayan bir tür tazminat, bir medeni semere” anlamına gelir¹¹³. Yargıtay’a göre temerrüt faizi ise “muhtemel zararların giderilmesi amacıyla doğrudan doğruya yasa koyucu tarafından öngörülmüş bir karşılık olup, talep edilebilmesi için gerçekten bir zarar görülmüş olması gerekli değildir. Bu konuda borçluya bir ispat hakkı tanınmadığı gibi; borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olması da şart değildir”¹¹⁴.

İdare mahkemeleri de kimi kararlarında faizin tanımını yapmıştır. İdari Dava Daireleri Kurulu’nun vermiş olduğu bir kararın karşı oy yazısında verilen tanıma göre, “faiz, borçlunun böyle bir süreden faydalanması dolayısıyla alacaklıya, kanun veya sözleşme gereğince ve bir oran dahilinde olmak üzere ödenmesi gerekli olan para miktarıdır. Faiz borcu, hukukî mahiyeti itibarıyla fer'i bir borçtur. Çünkü, faiz borcunun doğumu ve hatta kural olarak varlığı, asıl

Uygulamasında Faiz (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014), 14; Çetin Arslan - Mustafa Kırmızı, *Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010), 34. Öğretideki başka bir tanıma göre faiz, “alacaklının nakdinden bir süre için yoksun kalması nedeni ile, nakdin kullanılması olanağını borçluya bırakması karşılığında elde ettiği, miktarı kanun ya da hukukî işlem ile belirlenmiş, para borçları bakımından özel olarak düzenlenen, tahsili için zararın ve kusurun varlığı şart olmayan bir tür tazminat, bir medeni semere” anlamına gelmektedir. Bkz. Mehmet Helvacı, *Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı* (İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2000), 65.

¹¹² AYM, E.1997/34, K.1998/79, 15/12/1998, RG. :26.11.1999, S. 23888.

¹¹³ Yargıtay HGK., E. 2016/400, K. 2020/119, T. 11.2.2020, Yargıtay 21. HD., E. 2017/501, K. 2018/7151, T. 9.10.2018; Yargıtay 21. HD., E. 2016/6419, K. 2017/9510, T. 21.11.2017; Yargıtay 21. HD., E. 2015/17465, K. 2016/10523, T. 23.6.2016; Yargıtay 21. HD., E. 2015/11727, K. 2016/8622, T. 23.5.2016 (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 24/03/2025).

¹¹⁴ Yargıtay 21. HD., E. 2015/17465, K. 2016/10523, T. 23.6.2016; Yargıtay 21. HD., E. 2015/11727, K. 2016/8622, T. 23.5.2016; Yargıtay 21. HD., E. 2015/3375, K. 2015/6329, T. 26.3.2015; Yargıtay HGK., E. 2013/445, K. 2013/1625, T. 4.12.2013 (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 24/03/2025).

borcun doğumu ve varlığına bağlıdır. Faiz, alacağın bir bölümü olmayıp, onun fer'i niteliğinde ancak ayrı bir alacaktır"¹¹⁵.

1.2.2. Faizin İktisadi ve Hukukî Niteliği

1.2.2.1. Faizin İktisadi Niteliği

Faizin belirlenmesi, niteliği ve tanımı üzerinde iktisat bilimi üzerine çalışanlar arasında bazı tartışmalar yapılmıştır. Faizin iktisadî niteliğinin belirlenmesi noktasında bu tartışmalar kısa bir biçimde aşağıda ele alınmıştır.

1.2.2.1.1. Klasik Faiz Teorisi

Klasiklere göre tasarruf edilebilir fonların miktarı ile faiz oranı arasında doğrudan bir ilişki mevcuttur. Zira faiz, ödünç verilmesi mümkün olan fon taleplerinin fiyatıdır. Başka bir anlatımla faiz, ödünç verilen paranın ücretidir. Faiz oranlarının artması, bireyleri tasarruf yapmaya yönlendirir. Tasarruf yoluyla fon biriktiren bireyler ellerindeki fonu müteşebbislere verirler. Müteşebbisler ise girişimlerinden elde ettikleri geliri, fonun esas sahibi ile paylaşır. Fon sahibi yönünden faiz ise, sahip olduğu parayı bugün kullanmaktan vazgeçip ileride kullanmaya razı olmasının bedelidir¹¹⁶.

1.2.2.1.2. Keynesyen Faiz Teorisi

Keynes, klasik faiz teorisini bazı yönleriyle eleştirmiştir. Nitekim klasik faiz teorisi, faiz oranının belirlenmesinde kişilerin tasarruf miktarlarını ve piyasanın sermaye talebini dikkate alır. Ancak klasik iktisat teorisi, sermaye talebinde meydana gelen değişimlerin faize etkisini

¹¹⁵ İDDK., E. 2011/358, K. 2014/906, T. 19.03.2014; "faizin, konusu para olan borçlarda, alacaklının bu paradan mahrum kaldığı süre içinde uğrayacağı kayıpların, başka bir anlatımla, bu paranın kullanılamamasından dolayı yoksun kalınan kazancın karşılığı olduğu; esasen bu kaybın veya yoksun kalınan kazancın idareden istenebilmesi için idarenin doğrudan veya dolaylı bir kusurunun bulunmasının kural olarak gerekmediği; ekonomilerde bir değişim vasıtası olan paranın, çeşitli ticari, sınai, zirai v.b. faaliyetlerde kullanılmakla, sahibine kazanç, kira, nema v.s. adları altında kimi ekonomik yararlar sağlayan bir değer olduğu; paranın, sahibi dışındaki kişi ve kuruluşlarca kullanılmasının, sahibinin bu ekonomik değerden mahrum bırakılması sonucunu doğurmasının yanında, yüksek enflasyon etkisinde olan ekonomilerde, paranın değerini, yani alım gücünün enflasyon oranı ölçüsünde yitirmesine neden olduğu; hukuk devletlerinde, açıklanan nitelikteki bir zararın faiz ya da başka bir ad altında ödenecek tazminatla karşılanabilmesi için, açık yasa hükmü aranmasının düşünülemeyeceği; aksine anlayışın, Devletin ve ona bağlı idarenin eylem ve işlemlerinden doğan her türlü zararın tazmini için de, açık yasa hükmü aranması sonucuna götüreceği ki, böyle bir anlayışın, Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrasında yer alan, "idare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür" amir hükmü ile bağdaşmayacağı" (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 24/03/2025).

¹¹⁶ Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 41-42; Fuat Sekmen, *Para Teorisi* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2017), 115; Elif Sonsuzoğlu, *Türk Vergi Hukukunda Fer'i Borç ve Alacak Olarak Faiz* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001), 5.

incelemesine rağmen gelirden meydana gelen değişimleri göz ardı eder. Klasik teoriye göre sermaye eğrisi tamamen yer değiştirirse yahut gelir üzerinde tasarruf edilen miktar ile faiz oranını ilişkilendiren eğri yahut bu eğrilerin her ikisi topluca yer değiştirirse bu yeni durum çerçevesinde yeni faiz oranı belirlenir. Ancak bu sayıltı tamamen manasızdır. Zira gelirin sabit olduğu bir kurguda iki eğrinin birbirinden bağımsız biçimde hareket etmesi mümkün değildir¹¹⁷. Keynes'e göre para arzı sabittir ve faize bağlı değildir¹¹⁸. Faizin temelinde ise kişilerin paralarını likit olarak tutmaktan vazgeçtikleri için onlara ödenen bedeldir¹¹⁹. Para talebi, faiz haddini azaltır. Faiz haddi ise, paranın piyasaya arzı ve piyasanın paraya olan talebinin kesiştiği noktada belirlenir¹²⁰.

1.2.2.1.3. Böhm- Bawerk ve Fisher

Bawerk'e göre kredi, mevcut mallarla gelecekteki malların değiştirilmesinden başkası değildir. Mevcut mallar, aynı nitelik ve nicelikteki gelecekteki mallardan daima daha büyük bir değeri haizdir. Mevcut malların gelecek mallara kıyasla daha kıymetli olmasının temelinde malların kıtlığı ve diğer başka bazı nedenler yatar. Bazı kimseler gelecekte, şimdiye nazaran daha zengin olacaklarına inanır, bazıları hastalık gibi nedenlerle mevcut durumda acil ihtiyaç içindedir. Bir mala hâlihazırda sahip olan kimse, bu malı şimdi yahut daha sonra kullanma özgürlüğüne sahiptir. Bu nedenle mevcut mallar, gelecekteki malların kişiye sağlaması muhtemel tüm faydaları temin eder. Para da dayanıklı ve depolaması kolay olduğundan geleceği günümüze tercih eden kişiler açısından bugünün parası ile yarının parası arasında kayıtsız kalırlar. Ancak onlar bile bir ihtiyaçlarının çıkması ihtimaline binaen şimdinin parasını tercih edebilir. Bu durum şimdi ve gelecek arasında bir *agio* oluşmasına neden olur¹²¹. Mevcut mallarla

¹¹⁷ John Maynard Keynes, *The General Theory Of Employment Interest And Money* (London: macmillan and co limited st martin's street, 1936), 179. Keynes'e göre Klasik Teori'nin problemlerinden biri de faiz oranının belirlenmesinde yalnızca tasarruf miktarının göz önünde bulundurulması yatmaktadır. Bir kişi, para harcama ve biriktirme noktasında seçim yaparken iki farklı noktayı göz önünde bulundurur. Bunlardan ilki tüketim isteği ile ilgilidir. tüketim isteği çerçevesinde kişi, gelirin ne kadarını harcayıp ne kadarını biriktireceğine karar verir. Klasik Teori, faizin tespitinde yalnızca bu noktadan hareket etmektedir. Ancak üzerinde durulması gereken diğer bir nokta ise birikimin mevcut gelirden mi yoksa önceki birikimlerden mi, likit olarak mı yoksa belirli yahut belirsiz bir zaman dilimi için anlık hâkimiyetten vazgeçerek gelecekteki piyasa koşullarına göre mallar üzerindeki ötelenmiş hâkimiyetini anlık hâkimiyete dönüşecek biçimde mi yapılacağıdır. Keynes, *General Theory*, 166. Daha sade bir anlatımla kişinin, tasarrufunu altın yahut nakit gibi anlık değiştirilmesi mümkün birimlerde tutması mümkün olduğu gibi sonradan nakde çevrilecek biçimde ev yahut araba gibi değerlerde tutması da mümkündür. Bu nedenle gelirin kazanıldığı anda değil ileri dönük olarak piyasaya sürülmesi de mümkündür.

¹¹⁸ Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 42; Sekmen, *Para Teorisi*, 106; Sonsuzoğlu, *Faiz*, 5.

¹¹⁹ Keynes, *General Theory*, 218; Sekmen, *Para Teorisi*, 107.

¹²⁰ Sonsuzoğlu, *Faiz*, 5; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 42.

¹²¹ Joseph E. Conard, *An Introduction To The Theory of Interest* (Berkeley: University of California Press, 1963), 36-37.

gelecekteki mallar arasındaki farka *agio* denir. *Agio* ise malların kullanımı için öngörölmüş ayrı bir karşılık anlamına gelmeyen faizdir¹²².

Fisher ise zaman tercihinin ilişkili Bawerk'in teorisinden yola çıkmakta ve zaman tercihinin kendi teorisinin önemli bir yapıtaşı olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda *Fisher*'a göre, 100 dolar borç veren bir kimse (yıllık faizin %4 olduğu varsayımında) bir sonraki sene 104 dolar almak için esasında para olarak 100 dolardan değil bu miktarda yiyecek, mal, kıyafet, kitap vb. menfaatlerden feragat etmektedir. Buradan da anlaşıldığı üzere faiz, malların bu yılki ve gelecek yılki değerlerinin değiştirilmesinde ortaya çıkan farktan kaynaklı primdir¹²³. Hukukî açıdan faizi bir medenî semere¹²⁴ olarak kabul etmek gerekir.

1.2.2.2. Faizin Hukukî Niteliği

Hukukî açıdan bakıldığında faiz, borçlunun sınırlı bir süre kullanması üzere tahsis edilen parasal sermayeden faydalanması karşılığında ödemesi gereken bedeldir¹²⁵. Alacaklı açısından ise faiz oranı kendisine ödenmemiş sermaye üzerinden talep etmesi mümkün getiridir¹²⁶. Başka bir tanıma göre ise faiz, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan borçlarda borcun doğduğu yahut muaccel olduğu tarihten ifa tarihine kadar geçen süreden borçlunun faydalanması nedeniyle alacaklıya yapması gereken ödemedir¹²⁷.

¹²² Eugen Böhm- Bawerk, *Capital and Interest A Critical History Of Economical Theory* (London: macmillan and co limited st martin's street, 1890), 259.

¹²³ Irving Fisher, *The Rate of Interest Its Nature, Determination and Relation to Economic Phenomena* (New York: Macmillan and co Limited St. Martin's Street, 1907), 77-78.

¹²⁴ Hikmet Sami Türk, "Temerrüt Faizi, Bileşik Faiz Yönetimiyle Hesaplanabilir Mi?" (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1993), 137; Mustafa Serhat Şen - Mustafa Kamil Şen, "Türk Borçlar Kanunu'nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adı İşlerde Faiz Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 35 (2018), 475; Nurdan Orbay Ortaç, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz", *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2014), 122; Murat Aydoğdu, "6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda Faizle İlgili Düzenlemeler", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/1 (2010), 86; Yasemin Yücesoy Yılmaz, "Ticari İşlerde Faiz ve Yargıtay Uygulaması", *TBB Dergisi* 31/140 (2019), 305; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 61; Emel Deynekli - Sedat Kısa, *Açıklamalı- İçtihatlı Faiz Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2001), 15; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 636. Emmenegger, BK OR, Art. 104, N. 7.

¹²⁵ Weber, BK OR, Art. 73, N. 14; Paola, CHK OR, Art. 73, N. 2; Jalonta, OFK OR, Art. 73, N. 1; Weber/ Emmenegger, BK OR, Art. 104, N. 7; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 258; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 333.

¹²⁶ Weber, BK OR, Art. 73, N. 14.

¹²⁷ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 786. Faizi paranın kirası olarak görmek de doğru değildir. Nitekim kira sözleşmesi, bir malın zilyetliğinin kullanılmak üzere kiracıya verilmesidir. Faizde ise bir malın zilyetliğinin devri söz konusu değildir. Ayrıca faiz borcunun doğması için bir miktar paranın verilmesi de gerekmez. Söz gelimi eser sözleşmesinde para borcunu ödemekte temerrüde düşen iş sahibi bir miktar temerrüt faizi öder ancak yüklenici, iş sahibine bir miktar parayı kullanmak üzere vermiş değildir. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 789; Zeynep Şeyma Ceylan, *Para Borçlarının İfasında Faiz* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020), 59.

Faiz, fer'i nitelikte bir borçtur¹²⁸. Bu nedenle faizin varlığından bahsedebilmek için bir temel ilişkinin varlığı şarttır. Doğaldır ki akdî faizden bahsedildiği durumlarda geçerli bir sözleşmenin varlığı aranırken; kanunî faizin varlığı için de bir kanunî neden bulunmalıdır¹²⁹. Faiz oranı, borçlanılan miktara ve sermayenin kullanılması planlanan süreye (ifa tarihine) nispetle belirlenir. Ancak faiz oranının sözleşme boyunca sabit tutulması gerekmez. Sözleşme dışında cereyan eden olaylara bağlı biçimde faiz oranının belirlenmesi mümkündür¹³⁰. Söz gelimi faiz, on iki aylık ortalama enflasyon oranı olarak belirlenebilir.

Faizin fer'i nitelikte olması nedeniyle temel borcun geçersiz olması yahut sona ermesi, faiz borcunu sona erdirir. İfa, borcu sona erdiren bir sebep olduğu için ana para borcunun ödenmesi durumunda borç sona ereceğinden, faiz borcu da sona ermiş olur. Ana borcun ödendiğini gösteren makbuz faizlerin de ödenmiş olduğu anlamını taşır¹³¹. Ancak kimi zaman, ana borcun ifasının faiz borcunu sona erdirmediği durumun gereğinden anlaşılır. Kimi durumlarda ise, esas para alacağının ifası esnasında ihtirazî kayıt konması nedeniyle ana para borcunun ifası faiz borcunun sona ermesini sonucunu doğurmaz¹³². Borcun ifasına ilişkin kural, esas alacaktan feragat için de geçerlidir. Alacaklı yalnızca ana alacağı talep etmekten vazgeçiyor, bununla birlikte faiz alacağından vazgeçmiyorsa, taraflar arasında yapılan *alacağı talep etmeme taahhüdü* (*pactum de non petendo*) yalnızca esas alacak için geçerli olur. Öte yandan, faiz alacağından feragat edilmesi durumunda esas alacak sona ermiş olmaz¹³³.

¹²⁸ Weber, BK OR, Art. 73, N. 44; Paola, CHK OR, Art. 73, N.3; Jalonta, OFK OR, Art. 73, N. 4; Rona Serozan, *Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa- İfa Engelleri- Haksız Zenginleşme* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2014), III/106; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1109; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 786; Şerafettin Şirin, *Hukukumuzda Faizi Aşan Munzam Zarar ve Faiz* (İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım, 1996), 89; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 35; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 797; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 259; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 334; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 15; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 315. Faizin fer'i nitelikte bir borç olduğunu TBK m. 152 hükmü göstermektedir. İlgili hükme göre “*asıl alacak zamanaşımına uğrayınca, ona bağlı faiz ve diğer alacaklar da zamanaşımına uğramış olur*”.

¹²⁹ Weber, BK OR, Art. 73, N. 19; Paola, CHK OR, Art. 73, N.4; Jalonta, OFK OR, Art. 73, N. 4. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 790; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1110; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 334; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 15; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 259.

¹³⁰ Weber, BK OR, Art. 73, N. 20.

¹³¹ Serozan, *İfa- İfa Engelleri*, III/107; Ceylan, *Faiz*, 64; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 53; Mustafa Alper Gümüş, “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler (BK M.88)”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 17/1-2 (2011), 365; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 334; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 16; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 315; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 259. Weber, BK OR, Art. 73, N. 51. Ancak anapara ve faiz alacağı ifadan önce somutlaşmışsa yahut anapara miktarı ile buna bağlı faiz miktarı kanıtlanabiliyorsa anaparanın ödendiğini gösterir makbuz faizlerin de ödendiği anlamına gelmez. Keza makbuzda açıkça anaparanın ödendiği yazıyorsa bu durum da faiz alacağını sona erdirmez. Bu yönde bkz. Helvacı, *Faiz Kavramı*, 54; Gümüş, “Makbuz”, 365-366; Ceylan, *Faiz*, 64.

¹³² Weber, BK OR, Art. 73, N. 51; Paola, CHK OR, Art. 73, N.3. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 786; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 797; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 52; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 259.

¹³³ Weber, BK OR, Art. 73, N. 53. Bu yönde bkz. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 786.

Faiz, zamana bağımlı olarak (*pro rata temporis*) meydana gelir. Nitekim para, belirli bir para alacağından mahrum kalma nedeniyle oluştuğundan paradan mahrum kalınan sürenin artması, faiz alacağının büyümesine neden olur¹³⁴. Faiz genellikle dönemsel olarak ödenir. Ancak faizin dönemsel olarak ödenmesi, süreklilik arz eder biçimde ödenmesini gerektirmez. Ödenmesi gereken faiz hesap edilerek borcun ifası anında faizin toplu bir biçimde ödenmesi mümkündür¹³⁵. Faiz, bir para borcunun bulunması durumunda meydana gelir¹³⁶.

Asıl alacağın zamanaşımına uğraması, faizlerin de zamanaşımına uğramasına neden olur (TBK m. 152) meğerki faiz daha önceden zamanaşımına uğramamış olsun¹³⁷. Nitekim bilindiği üzere anapara faizleri için genel zamanaşımının aksine, beş yıllık zamanaşımı süresi öngörülmüştür (TBK m. 147). Bununla birlikte borçlunun faiz ödemesi esas borca ilişkin zamanaşımını da keser (TBK m. 154/I-1).

Kural olarak faiz esas alacağın kaderine tabidir¹³⁸. Ne var ki taraflar, bu konuda aksi yönde anlaşma yapabilir. Aksi yönde anlaşma yapılması durumunda esas alacağın ifası, faiz alacağını sona erdirmesiz ya da esas alacağın devriyle faiz de devredilmiş olmaz. Keza asıl alacağa ilişkin talep alacaklıda kalır biçimde faiz alacağının devredilmesi mümkündür. Sözleşmenin kurulması sırasında faiz alacağının üçüncü bir kişiye ödenmesi kararlaştırılabilir¹³⁹. Esas alacak üzerinde intifa hakkı sahibi olan kişi, faiz alacaklarının da alacaklısı konumundadır (TMK m. 805, ZGB Art. 757)¹⁴⁰.

Faiz asıl alacaktan bağımsız biçimde talep edilebilir¹⁴¹. Özellikle sözleşmeyle faiz alacağının esas alacaktan farklı bir kimseye ifa edilmesinin kararlaştırılması, esas alacakta çekişme olmamasına rağmen faiz alacağının çekişmeli olması yahut ana alacak ifa edilirken faiz alacağının saklı tutulması durumlarında faiz ana alacaktan bağımsız bir biçimde dava

¹³⁴ Weber, BK OR, Art. 73, N. 22; Serozan, *İfa- İfa Engelleri*, III/106; Türk, “Bileşik Faiz”, 136.

¹³⁵ Weber, BK OR, Art. 73, N. 23.

¹³⁶ Helvacı, *Faiz Kavramı*, 44; Serozan, *İfa- İfa Engelleri*, III/106; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 786; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 89; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 795. Aksi yönde; Faiz genellikle bir para borcu şeklinde tezahür eder. Değiştirilebilir nitelikteki malların da faiz olarak belirlenmesi mümkündür. Bununla birlikte faiz, kural olarak ana borcun cinsinden olmalıdır. Bkz. Weber, BK OR, Art. 73, N. 25 Türk, “Bileşik Faiz”, 136.

¹³⁷ Helvacı, *Faiz Kavramı*, 52; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 316; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/484-485; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 261. Weber, BK OR, Art. 73, N. 56.

¹³⁸ Weber, BK OR, Art. 73, N. 67; Serozan, *İfa- İfa Engelleri*, III/107; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 315; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/485.

¹³⁹ Weber, BK OR, Art. 73, N. 67-69; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 16; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 316; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/485.

¹⁴⁰ Weber, BK OR, Art. 73, N. 81.

¹⁴¹ Weber, BK OR, Art. 73, N. 76; Ceylan, *Faiz*, 69; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1110; Serozan, *İfa- İfa Engelleri*, III/107.

edilebilir¹⁴². Borçlu, yalnızca faiz alacağını ifa etmek isterse, alacaklı kısmi ifayı kabul etmekle yükümlüdür. Şayet alacaklı ifa teklifini kabul etmezse temerrüde düşer¹⁴³.

1.2.3. Faizin Türleri

Faizin tahakkuk ettiği zaman dilimi dikkate alınarak bir ayırım yapıldığında faiz, temerrüt faizi ve kapital faiz olarak iki kısma ayrılır. Bu ayırma göre, borcun vadesi gelene kadar geçen sürede işleyen faize anapara faizi denirken borcun vadesinin gelmesi ve borçlunun temerrüde düşmesi sonucunda ödemesi gereken faize temerrüt faizi denir¹⁴⁴.

1.2.3.1. Kapital Faizi

Kapital (anapara) faizi, bir miktar sermayeden mahrum kalınması durumunda bu sermayeden mahrum kalınan süre zarfı için sermayenin belirli bir nisabında borçlu tarafından alacaklıya ödenen bedeldir¹⁴⁵. Örneğin bir kimsenin tüketim ödünç sözleşmesi çerçevesinde belirli bir miktar parasını bir başkasına vermesi durumunda ödünç veren sözleşme boyunca bu parayı kullanma olanağından mahrum kalır. Ödünç alan ise bu süre zarfında parayı değerlendirerek gelir elde etme imkânına sahip olur. Ödünç sözleşmesinde paranın geri verilmesi için kararlaştırılan tarih (vade) gelinceye kadar ödünç verenin parasını kullanamaması karşılığında ödünç alandan talep ettiği bedel, kapital faizini oluşturur. Kapital faizi sözleşmede kararlaştırılan tarihten itibaren işlemeye başlar. Ancak sözleşmede böyle bir tarih belirlenmemiş ise, sözleşme tarihi başlangıç günü olarak kabul edilir¹⁴⁶.

¹⁴² Weber, BK OR, Art. 73, N. 76.

¹⁴³ Weber, BK OR, Art. 73, N. 77.

¹⁴⁴ Ceylan, *Faiz*, 106-107; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 102.

¹⁴⁵ Oruç Hami Şener, *Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2025), 60; Ceylan, *Faiz*, 107; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 119; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 102; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 81; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 798; Kürşad Yağcı, “Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXXI/2 (2013), 422; Türk, “Bileşik Faiz”, 135; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 36; Mahmut Bilgen, *İlmi ve Kazai içtihatlar Işığında Faiz Hukuku Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat* (İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2001), 3; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 643; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 314; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 258. Önceleri para, gelecek ödemeler için bir araç işlevi görmekte, tasarruf edilen sermaye üretimde kullanılmamaktaydı. Kredi sisteminin gelişmesiyle özel birikimler, daha ekonomik bir değer saklama yöntemine yerini bırakmış, tasarruf edilen sermaye bankalar aracılığıyla tekrar sisteme dâhil edilmeye başlanmıştır. Birey açısından bu durum, ekonomik sisteme dâhil olmadığı için ölü nitelikteki sermayenin semere vermesi anlamına gelir. Bu yönde bkz. Knut Wicksell, *Lectures on Political Economy, Vol. II: Money* (Fairfield: Augustus M. Kelley, 1978), 10.

¹⁴⁶ Şener, *Ticari İşletme*, 60.

1.2.3.2. Temerrüt Faizi

Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun temerrüt anından temerrüdün sona ermesine dek ödemek zorunda olduğu faize temerrüt faizi denir. Tanımdan da anlaşıldığı üzere temerrüt faizinin istenmesi için bir para borcunun bulunması ve bu para borcunun zamanında ifa edilmemesi nedeniyle borçlunun temerrüde düşmesi gerekir¹⁴⁷. Bu nedenle borçlu temerrüdünün şartları kısaca ele alınmalıdır.

1.2.3.2.1. Genel Olarak Borçlu Temerrüdü

Borçlu temerrüdüne ilişkin düzenleme TBK m. 117’de yer almaktadır. İlgili düzenlemeye göre *“Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer. Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.”*. Maddeye göre, borçlunun temerrüdünün şartları, borcun ifasının mümkün olması, borcun muaccel olması, alacaklının ihtarda bulunması, alacaklının ifayı kabule hazır olması ve borçlunun ifadan kaçınma hakkının olmamasıdır. Aşağıda bu şartlar ayrıntılı biçimde incelenmiştir.

1.2.3.2.1.1. Borcun İfasının Mümkün Olması

Bir borcun ifa edilmemesi nedeniyle borçlunun temerrüde düşmesi için aranan ilk şart, ortada ifası mümkün bir borcun bulunmasıdır. Şayet ifası mümkün olmayan bir borç varsa bunun ifası talep edilemez. İfa talep edilemediği için de temerrüt durumu oluşmaz¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Yağcı, “Faiz”, 422; Türk, “Bileşik Faiz”, 138; Nami Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar* (İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1992), 126; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 102; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 929; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 112; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 88; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 911; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 37; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 8; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 643; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 314; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 258-259.

¹⁴⁸ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 809; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 16; Ceylan, *Faiz*, 115; İlarslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 85; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 112; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 912; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Gizem Kılıç Öztürk, *Borçlar Hukukunda Borçlunun Temerrüdü* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016), 42; Mustafa Göktürk Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 69; O Nazikioğlu Işık, “Karşılıklı Taahhütleri Havi Akitlerde Borçlunun Temerrüdü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1 (1951), 662; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 451; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 288; Çetiner, *Borçlar Genel*, 651; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 147; Önen, *Borçlar Hukuku*, 210; Murat Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 88; Gülerci, *Türk Borçlar*

Borcun ifası, borç henüz müeccelken yahut borç muaccel olmasına rağmen borçlu henüz mütemerrit değilken, örneğin ihtar şartının yerine getirilmemesi nedeniyle borçlu temerrüde düşmeden, ifa imkânsızlaşmış olabilir. Borcun muaccel olmadan önce imkânsızlaşması durumunda temerrüt oluşmaz. Zira imkânsızlık ve temerrüt bir arada bulunmaz¹⁴⁹.

Borçlu mütemerrit olduktan sonra borcun imkânsızlaşması durumunda hangi hükümlerin uygulanması gerektiği hususu öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüşe¹⁵⁰ göre şayet temerrütten sonra borç imkânsız hâle gelirse muacceliyet ve borcun imkânsızlaşması arasında geçen süre için borçlu temerrüdüne ilişkin hükümler uygulama alanı bulurken imkânsızlaşma sonrası için imkânsızlığa dair hükümler uygulanır. Diğer görüşe göre¹⁵¹ ise temerrütten sonra borcun ifası imkânsızlaşsa dahi temerrüde ilişkin hükümler uygulanmalıdır. Zira TBK m. 119 (BK¹⁵² m. 102) hükmü borçluyu temerrüt sonrasında edimin beklenmedik hâl nedeniyle imkânsızlaşmasından da sorumlu tutmaktadır.

Borcun ifasının mümkün olup olmadığının belirlenmesinde objektif mi yoksa sübjektif mi bir değerlendirme yapılması gerektiği hususu tartışmalıdır¹⁵³. Öğretilerde ileri sürülen bir görüşe

Hukuku Genel Hükümler, 711; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 369; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 362; Mahmut Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2012), 67; Deniz Kaya, *AIHM ve AYM Kararları Doğrultusunda Aşkın Zarar ve Mülkiyet Hakkı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025), 32.

¹⁴⁹ Ceylan, Faiz, 115; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 16; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 85; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 41-42; Nazikioğlu, “Borçlu Temerrüdü”, 662; Rona Serozan, *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm §1 N 1*, ed. Başak Baysal - Kerem Cem Sanlı (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 294; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 468; Çetiner, *Borçlar Genel*, 651; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 360; H. Tolunay Ozanemre Yayla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2023), 454; Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 292; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 89; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 67.

¹⁵⁰ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 16-17; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 288; Çetiner, *Borçlar Genel*, 651; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 362; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 68.

¹⁵¹ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 912; Nazikioğlu, “Borçlu Temerrüdü”, 662-663; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 42.

¹⁵² 818 sayılı Borçlar Kanunu, RG. 29/4/1926, S. 359.

¹⁵³ Borçlanılan edim şayet yalnızca borçlu tarafından ifa edilemiyor bununla birlikte başkaları tarafından ifa edilebiliyorsa sübjektif imkânsızlık söz konusu olurken borcun herhangi bir kimse tarafından ifa edilmesi mümkün değilse objektif imkânsızlık söz konusu olur. Bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1176. Bu yönde bkz. Yargıtay 14. HD. E. 2007/15963, K. 2008/123, T. 21.01.2008; “Gerçekten, bazı hallerde borçlu borcunu ifa etmek istediği halde mümkün olmayabilir. Borcun ifa edilememesinin (borçların ademi ifasının) bir nedeni de imkansızlıktır. İfa imkansızlığında, ifa konusunun yerine getirilemez nitelikte olması söz konusudur. İfanın mümkün olmaması da, kendini değişik şekillerde gösterebilir. Örneğin, somut olayda olduğu gibi satışı vaad olunan bağımsız bölümün bulunduğu binanın deprem nedeniyle yok olması ifayı olanaksız kılar. Bu tür ifa imkansızlığı maddi bir nedenden ortaya çıkmıştır. İmkansızlık bir başka açıdan “objektif ve sübjektif” olmak üzere ayırma tabi tutulmaktadır. Objektif imkansızlıkta yalnız akdin tarafları bakımından değil, onların yerine kim kaim olursa olsun herkes için aynı sonucu meydana getiren yerine getirilemezlik vardır. Maddi ve hukuki imkansızlıkta genel anlamda “objektiflik” vardır. Sübjektif imkansızlık ise, sadece akdin tarafları veya taraflardan yalnız biri yönünden mevcut olan imkansızlıktır. Diğer kimseler edimi yerine getirebilecek durumda olmalarına rağmen eğer borçlu bunu yapabilecek vaziyette

göre, ne sebepten doğarsa doğsun borçlunun ifayı talep edemediği bütün durumlar imkânsızlık olarak değerlendirilmelidir. Örneğin bir iş görme ediminin borçlusu, borcunu ifa etmeyeceğini kesin bir biçimde belirtmişse artık temerrüitten değil imkânsızlıktan bahsetmek gerekir¹⁵⁴. Ancak diğer görüşe göre¹⁵⁵, yalnızca objektif ifa imkânsızlığı temerrüdü engeller. Gerçekten de “Borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati bulunmadıkça borçlu, borcunu şahsen ifa etmekle yükümlü değildir” (TBK m. 83). Bu hükümden de anlaşıldığı üzere borçlunun şahsının ya da niteliklerinin önem taşımadığı bir borcun ifası, esas borçlu açısından imkânsızlaşmış olsa bile (subjektif imkânsızlık) bu borç üçüncü kişilerce ifa edilebildiğinden ortada hâlâ ifası mümkün bir borç bulunmaktadır. Borcun ifasının mümkün olması durumunda ise imkânsızlığın oluştuğundan bahsederek alacaklının TBK m. 112 hükmüne istinaden tazminat talebinde bulunabileceğinin söylenmesi isabetli değildir. Ayrıca bir borcun ifasının borçlu açısından imkânsız hâle geldiği nedeniyle tazminat istenmesi için bu subjektif imkânsızlık hâlinin de alacaklı tarafından ispat edilmesi gerekir. Alacaklının ise borçlu açısından ifanın imkânsız olduğunu ispat etmesi son derece güçtür. Şayet alacaklı, borcun ifasının subjektif olarak imkânsız hâle geldiğini ispat edemezse ortada ifası mümkün bir borcun bulunup bulunmadığını dahi bilmeden ifa için belirsiz bir süre boyunca beklemek durumunda kalır. Ancak subjektif imkânsızlığın söz konusu olduğu durumlarda temerrüdün vuku bulduğu kabul edilirse alacaklı, süre vererek seçimlik hakkını kullanıp aynen ifadan vazgeçebilir ve müspet zararının tazmin edilmesi talebinde bulunabilir¹⁵⁶.

1.2.3.2.1.2. Borcun Muaccel Olması

Borçlunun temerrüde düşmesi için aranan şartlardan bir diğeri ise, borcun muaccel olmasıdır¹⁵⁷. Nitekim TBK m. 117 hükmüne göre “muaccel bir borcun borçlusu (...) temerrüde düşer”.

değilse ortada subjektif imkansızlık vardır. Öte yandan, imkansızlığın Borçlar Kanunu m. 117 gereğince borcu sona erdirebilmesi için akdin doğumundan sonra fakat borçluya yüklenecek bir kusur olmaksızın meydana gelmiş olması gerekir.” (<https://legalbank.net/> E.T. 01/04/2025). Tartışmanın ayrıntıları için bkz. Yıldız, *Borçlu Temerrüdü*, 68 vd.

¹⁵⁴ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 470.

¹⁵⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Hasan Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2006), 56; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 41; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 85; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 89.

¹⁵⁶ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 71-72.

¹⁵⁷ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 810; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 912; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 885; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 21; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 53; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 112; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 42; Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 242; Ozanemre Yayla, *Borçlar Genel*, 455; Çetiner, *Borçlar Genel*, 651; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 467; Serozan, *Serozan Borçlar*, 295; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 447; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 360-361; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*,

Muacceliyet, temerrüdün zamana ilişkin şartıdır. Muacceliyet ise alacaklının ifayı talep etmeye yetkili olduğu, borçlunun ise borcu ödemekten imtina edemediği zaman diliminin gelmesi demektir¹⁵⁸.

Borçlunun def'i hakkının bulunmasının borçlu temerrüdüne etkisi, üzerinde durulması gereken meselelerden biridir. Borçlunun def'i haklarının bulunması, borcun muaccel olmasını engellemez. Def'ilerin hüküm ve sonuç doğurması için kullanılması gerektiğinden borçlunun salt def'i hakkını haiz olması durumu, borcun muacceliyetini engellemez. Ne var ki borçlu def'i hakkını kullanarak temerrüt nedeniyle meydana gelmesi mümkün sonuçların doğumunu engelleyebilir¹⁵⁹.

288; Çetiner, *Borçlar Genel*, 652; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 618; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 147; Önen, *Borçlar Hukuku*, 210; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 101; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 711; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 369; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 355; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 56; Uyaroglu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 33.

¹⁵⁸ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 21; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 54; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 112; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 43; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 102; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 355; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 56. Ancak borcun muaccel olması ile onun ifa edilebilir olması birbirinden farklıdır. Muacceliyet ifayı talep etme yetkisine ilişkinken ifa edilebilirlik borçlunun edimi ifa yetkisi anlamına gelir. Borç ifa edilebilir olmasına rağmen henüz müeaccel ise alacaklı ifa talebinde bulunamaz. Müeaccel borcun ifasının talep edildiği durumlarda borçlunun borcu ödemekten imtina etmesi ise temerrüde vücut vermez. Bununla birlikte kural olarak borcun vadesinden önce ifa edilmesi TBK m. 96 hükmüyle mümkün kılınmıştır. Hükme göre "sözleşmenin hükümlerinden veya özelliğinden ya da durumun gereğinden tarafların aksini kastettikleri anlaşılmadıkça borçlu, edimini sürenin sona ermesine önce ifa edebilir". Vadesinden önce ifası mümkün bir borcun bulunduğu durumlarda alacaklının ifayı reddetmesi durumunda alacaklı temerrüdü meydana gelir. Bu yönde bkz. Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 21; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 44; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 57.

¹⁵⁹ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 810; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 54; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 84; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 26; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 361; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 289; Önen, *Borçlar Hukuku*, 211; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 158; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 369; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 355; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 59. İrade sakatlığı hâlleri ile aşırı yararlanmada temerrüdün durumu, bahse değer meselelerden bir tanesidir. Yanılma, korkutma ve aldatma durumları ile aşırı yararlanma hâlinde her ne kadar ortada iptali mümkün bir hukukî işlem bulunsa da iptal hakkı kullanılıncaya dek ilgili işlem hüküm ve sonuçlarını doğurur. İptal hakkı için öngörülen süreler (TBK m. 28 ve 39), hak kullanılmadan geçirilirse yahut henüz iptal hakkı kullanılmadan borç muaccel hâle gelirse, ihtar gibi diğer şartların sağlanması şartıyla, borçlu temerrüde düşer. Borç henüz muaccel olmadan yahut muaccel olduktan sonra süresi içinde iptal hakkının kullanılması sözleşmeyi baştan itibaren ortadan kaldıracığından borçlu temerrüdü de vuku bulmaz. Bu yönde bkz. Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 45; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 23-24. Eksik borçlar bakımından Eren alacaklının ifa talebinde bulunmasının mümkün olmadığını bu yüzden de eksik borçlarda temerrüdün gündeme gelmediğini belirtmektedir. Bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1235. Ancak öğretildeki başka bir görüş, burada ikili bir ayrım yapmaktır. Buna göre, evlenme tellallığından, kumar ve bahisten doğan borçlar ile hukukî ifası zorunlu olmayan ancak ifa edildikleri takdirde geri istenemeyen (TBK m. 78, 81 gibi) borçların ifası talep edilemez. Dolayısıyla, bu tür borçlar açısından temerrüt söz konusu olmaz. Ancak zamanaşımına uğramış bir borcun ifasını talep etmek pekâlâ mümkündür. Borçlunun salt bir def'i hakkını haiz olması alacaklının borçluya başvurmasını engellemediğinden zamanaşımına uğramış bir

Temerrüdün oluşması için borcun ne zaman muaccel olduğunun tespiti de önem taşır. Gerçekten muacceliyet anından itibaren alacaklı borcun ifasını talep edebilir, borçlu ise ifa kabiliyetini haiz olur. Borçlunun ifa kabiliyetinin bulunması, alacaklının ifayı kabul etmesini zorunlu kılar¹⁶⁰.

Öncelikli olarak vadesiz borçlar bakımından muacceliyet anı tespit edilmelidir. Borcun ifası için bir zaman diliminin geçmesi gerekmiyorsa vadesiz borç söz konusudur. İlke olarak borçlar vadesizdir. Başka bir anlatımla, borçlar, doğdukları anda muacceliyet kazanır¹⁶¹. Borçların doğdukları anda muaccel oldukları düzenleyen TBK m. 90'a göre "ifa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur". Ne var ki, borçların doğdukları anda muaccel olduklarına dair bu kural katı bir şekilde yorumlanmamalıdır. Dürüstlük kuralı gereğince borcun ifası için gerekli süre borçluya tanınmalı, ancak bu süre geçtikten sonra borcun muaccel olduğu kabul edilmelidir¹⁶². Borcun ifa edilmesi gereken tarih taraflarca belirlenmiş olabilir. Bu durumda vadenin gelmesiyle borç muaccel olur¹⁶³. Taraflar ifa gününü açıkça belirlemiş olabilir. Şayet vade net bir takvim günü olarak yahut bazı ek bilgiler dikkate alınarak hesap yapılmak suretiyle belirlenmiş ise, ifa zamanının mutlak biçimde belirlenmesi söz konusu olur¹⁶⁴. Örneğin 2025 yılının Ocak ayının ortası yahut sözleşmenin kurulmasını müteakip doksanıncı gün ifa zamanı

borç açısından da borçlunun temerrüde düşmesi mümkündür. Bu yönde bkz. Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 25-26; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 46. Öğretide ileri sürülen diğer bir görüşe göre, zamanaşımına uğrayan ya da kumar ve bahisten doğan borçlar açısından borçlunun def'i hakkını ileri sürmesi ile temerrüdün oluşmasının önüne geçilmiş olur. Bu yönde bkz. Önen, *Borçlar Hukuku*, 211. Def'i hakkının borcun muacceliyetine etkisine ilişkin ayrıntılı açıklamalar için bkz. Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 154 vd.

¹⁶⁰ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 800.

¹⁶¹ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 5; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 800; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 800; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1076; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 27; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 46-47; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 66. Şayet sözleşmede borcun muaccel olduğu zamana ilişkin bir belirleme yoksa, borcun doğumu anında muaccel olması, Roma hukukundaki "quod sine die debetur, statim debetur" (süresiz borçlanılan şey, derhal ifa edilmek üzere borçlanılmıştır) ilkesine dayanır. Bu yönde bkz. Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 67.

¹⁶² Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 6; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 27; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 801; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1075.

¹⁶³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1077; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 704; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 801; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 28; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 6; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 47; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 62.

¹⁶⁴ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 6; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 47; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1077; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 28; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 62.

olarak belirlenmiş ise ifa zamanı mutlak biçimde belirlenmiştir. İfa zamanının nisbi bir şekilde belirlenmesinde vukuu kesin ancak vakti meçhul bir vakiadan hareket edilir. Örneğin bir kimsenin ölümü yahut ekinlerin hasat edilmesini müteakip yirminci gün ifa vakti olarak belirlenmişse ifa zamanı, nisbi olarak tespit edilmiştir¹⁶⁵.

Borcun ifasının borçlunun mali durumunun düzelmesine bağlandığı durumlar belirsiz vadenin örneğini oluşturur. Vadenin bu şekilde belirsiz olduğu durumlarda borcun muaccel olup olmadığının tespitinde dürüstlük kuralından hareket edilir. Taraflar borcun muacceliyetine dair ihtilafa düşerse vadenin tespiti için hâkime müracaat edebilirler¹⁶⁶.

Taraflar anlaşarak borcun ifa tarihinin belirlenmesi açısından borçluyu yetkili kılmış olabilir. Borçlunun bu durumda ifa tarihi belirlemeyerek ifadan içtinap etmesi ihtimalinde nasıl hareket edilmesi gerektiği sorusu akla gelebilir. Böyle bir durumda nasıl hareket edilmesi gerektiğine dair mevzuatta bir hüküm bulunmamaktadır¹⁶⁷. Öğretideki kabule göre borçlunun borcun muacceliyet anını belirleme yetkisini kullanmaktan kaçınması durumunda hâkimden dürüstlük kuralına istinaden sözleşmeye müdahale etmesini ve ifa zamanı belirlemesini istemek mümkün olmalıdır¹⁶⁸.

Borcun ifa zamanına ilişkin olarak borçlu tamamen muhayyer bırakılmış olabilir. Başka bir anlatımla, taraflarca borçlunun istediği zaman borcu ifa edebileceğinin kararlaştırılması mümkündür. Borcun ifasında borçlunun tamamen serbest bırakıldığı bu tür durumlarda bir eksik borç meydana gelir ve borcun ifa edilmemesi hakkın kötüye kullanımına sebebiyet vermez. Eksik borcun bulunduğu hâllerde ise borçlu kural olarak mütemerrit olmaz¹⁶⁹.

Vade bazı durumlarda işin niteliğinden ve edimin özelliğinden anlaşılır¹⁷⁰. Örneğin bir belde yılın hep aynı gününde yapılan şenliklerde kullanılmak üzere masa- sandalye sipariş edilmesi

¹⁶⁵ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 28; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1077; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 6; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 47; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 63.

¹⁶⁶ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 8; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 30; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 63.

¹⁶⁷ Alman hukukunda ise bu hususta şüphe duyulması hâlinde hakkaniyete uygun bir belirlemenin yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Hüküm için bkz. § 315 BGB; "Soll die Leistung durch einen der Vertragschließenden bestimmt werden, so ist im Zweifel anzunehmen, dass die Bestimmung nach billigem Ermessen zu treffen ist".

¹⁶⁸ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 30; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 48; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 9; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 64.

¹⁶⁹ Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 48; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 9; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 30; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 64.

¹⁷⁰ Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 49; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 8; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1078; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 706-707; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 31; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 64.

durumunda borcun vadesi şenliğin yapıldığı tarih dikkate alınarak belirlenir. Keza bir düğünde çekim yapılması hususunda anlaşılmışsa borç düğün gününde muaccel olur¹⁷¹.

Borcun ifasına ilişkin olarak bazen taraflarca bir anlaşma yapılmamış olabilir. Böyle durumlarda kanunda bir belirlemenin yapılıp yapılmadığına bakılması gerekir¹⁷². Kira¹⁷³, kullanım ödöncü¹⁷⁴, tüketim ödöncü¹⁷⁵, hizmet¹⁷⁶, eser¹⁷⁷ ve saklama¹⁷⁸ sözleşmelerinde ifa zamanına ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bazı durumlarda kanun koyucu vadenin belirlenmesi hususunda yerel adete atıf yapmış olabilir. Bu hâlde borcun vadesi taraflarca belirlenmemiş ise örf ve adete göre tespit edilir¹⁷⁹.

Muacceliyet anının tespitinde alacaklı yahut üçüncü kişi yetkili kılınmış olabilir. Bu durumlarda borç, yetkili kişinin ihbarda bulunmasıyla muaccel hâle gelir. Vadeyi belirleme yetkisi kural olarak yenilik doğuran hak niteliği taşır. Yapılan ihbarda borçluya bir süre verilmişse bu sürenin sonunda; süre verilmemiş ise ihbarın borçluya ulaştığı gün borç muaccel olur¹⁸⁰.

¹⁷¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1178.

¹⁷² Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 8; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 49; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 707; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 802; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1079; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 31.

¹⁷³ TBK m. 314; “Kiracı, aksine sözleşme ve yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve gerekiyorsa yan giderleri, her ayın sonunda ve en geç kira süresinin bitiminde ödemekle yükümlüdür.” TBK m. 362; “Kiracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür.”

¹⁷⁴ TBK m. 383/I; “Kullanma için belirli bir süre öngörülmemişse, ödünç alanın, ödünç konusunu sözleşme uyarınca kullanmış olmasıyla veya kullanabilecek kadar bir zaman geçmesiyle sözleşme sona erer.” TBK m. 384; “Ödünç konusu, kullanım süresi ve hangi amaçla kullanılacağı belirlenmeden verilmişse, ödünç veren onu dilediği zaman geri isteyebilir.”

¹⁷⁵ TBK m. 392; “Ödünçün geri verilmesi konusunda belirli bir gün ya da bildirim süresi veya borcun geri istendiği anda muaccel olacağı kararlaştırılmamışsa ödünç alan, ilk istemden başlayarak altı hafta geçmedikçe ödünçü geri vermekle yükümlü değildir.”

¹⁷⁶ TBK m. 406/I; “Aksine âdet olmadıkça, işçiye ücreti her ayın sonunda ödenir. Ancak, hizmet sözleşmesi veya toplu iş sözleşmesiyle daha kısa ödeme süreleri belirlenebilir.”

¹⁷⁷ TBK m. 479; “İşsahibinin bedel ödeme borcu, eserin teslimi anında muaccel olur.”

¹⁷⁸ TBK m. 574/I- II; “Ardiyeci, kararlaştırılmış veya alışılmış olan ardiye ücretini ve saklamadan doğmayan bakım, taşıma ve gümrük gibi bütün giderlerini isteyebilir. Bu giderler hemen; ardiye ücreti ise her üç ayda bir ve her hâlde malların tümünün veya bir bölümünün geri alınması sırasında ödenir.”

¹⁷⁹ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 803; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 8; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 49. Yerel adete atıfla ifa zamanının belirlendiği durumlara örnek olarak bkz. TBK m. 314; “Kiracı, aksine sözleşme ve yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve gerekiyorsa yan giderleri, her ayın sonunda ve en geç kira süresinin bitiminde ödemekle yükümlüdür.”; TBK m. 362; “Kiracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür.”

¹⁸⁰ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 29; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 48. Muacceliyet ihbarında süreye yer verilmemiş olsa bile TBK m. 90'ın örnekseme yoluyla uygulanması sonucu borçluya ifa için uygun bir sürenin verilmesi gerektiği yönünde bkz. Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 341.

1.2.3.2.1.3. Alacaklının İhtarda Bulunması

1.2.3.2.1.3.1. Genel Olarak

Bir borcun muaccel olması borçlunun temerrüde düşmesi için yeterli değildir. Nitekim TBK m. 117’de “*Muaccel bir borcun borçlusu, alacaklının ihtarıyla temerrüde düşer*” hükmüyle borçlu temerrüdünün oluşması için borcun muaccel hâle gelmesine ek olarak bir da ihtar yapılması gerektiği ifade edilmiştir¹⁸¹.

İhtar; alacaklının tek taraflı olarak yaptığı, borcun ifa edilmesine yönelik talebi havi, varması gereken irade açıklamasıdır¹⁸². İhtar, alacak hakkının alacaklıya sağladığı ifayı talep hakkının kullanılma biçimidir¹⁸³. Alacaklı, yaptığı ihtarda ifayı talep ettiğini açıkça bildirmelidir. Ne var ki bu bildirimin “temerrüt ihtarı” adıyla yapılmasına gerek yoktur¹⁸⁴.

İhtar, borçluyu temerrüde düşürmenin yanı sıra onu koruyucu bir niteliği de haizdir. Gerçekten ifa zamanının gün olarak belirlenmediği yahut borçlu tarafından bilinmediği durumlarda ihtar ile borçlu temerrüdün neticeleri hakkında uyarılmakta, böylelikle temerrüdün olumsuz sonuçlarıyla karşılaşmasının önüne geçilmektedir¹⁸⁵.

Alacaklının yapmış olduğu ihtarın hüküm ve sonuç doğurması için bunların alacaklı tarafından istenmesi gerekmez. Bu yönüyle ihtar, hukukî sonuca yönelmiş değildir. İhtar, alacaklının

¹⁸¹ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 13; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 54; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 913; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 886; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1237; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 34; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 57; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 447; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 289; Çetiner, *Borçlar Genel*, 653; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 618; Ahmet Esat Arsebük, “Cezai Şart Mefhumu Etrafında Tahliller”, *Adliye Ceridesi* 16 (1936), 810; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 147; Önen, *Borçlar Hukuku*, 211; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 108; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 713; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 370; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 356; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 73; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 432; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 34.

¹⁸² Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 34; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1237; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 913; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 55; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 15; Serozan, *Serozan Borçlar*, 298; Ozanemre Yayla, *Borçlar Genel*, 455; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 361; Çetiner, *Borçlar Genel*, 653; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 468; Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 293; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 289; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 618; Önen, *Borçlar Hukuku*, 212; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 299; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 370; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 357.

¹⁸³ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 13; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 55; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 34.

¹⁸⁴ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1237; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 74.

¹⁸⁵ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 13; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 55; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 34.

iradesinden bağımsız olarak kanundan doğan bir etkiyi haizdir. İhtarın etkilerinin doğması için bu etkilerin alacaklı tarafından bilinmesi de gerekmez. Salt ihtarda bulunma ile hukukî sonuçların doğması ihtarın bir hukukî işlem benzeri niteliğinde olduğunu gösterir¹⁸⁶.

Geçerli bir ihtardan bahsedilmesi için kural olarak şekil şartı aranmaz. Borçlunun temerrüde düştüğü hukukî ilişkinin bir şekil şartına bağlı olması da bu kuralı değiştirmez. Sözgelimi taşınmaz satışına ilişkin sözleşmede para borcunu ifada geciken borçlunun temerrüde düşmesi için gerekli ihtar bir şekil şartına bağlı değildir¹⁸⁷.

¹⁸⁶ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 810; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 914; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 56; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 13-14; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 35-36; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 887; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 487; Çetiner, *Borçlar Genel*, 653; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 134; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 713; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 299; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 358; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 76; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 433. İhtar, “yöneltildiği gereken bir irade açıklaması” niteliğindedir, borçluya ulaşmasıyla hüküm ve sonuç doğurur. Ulaşma ise ihtarın, borçlunun hâkimiyet alanına dâhil olmasıyla bundan haberdar olmanın tamamen borçlunun tercihine bırakılması anlamındadır Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 41-42. Ancak öğretilerdeki başka bir görüşe göre ihtar ile ulaşılmak istenen amaç göz önünde tutulduğunda ihtarın ancak öğrenmekle hüküm ifade etmesi gerekir. Nitekim sözleşmenin kurulması açısından Türk Borçlar Kanunu’nda kabul edilen beyanın ulaşması esası, hatalı olarak yöneltildiği gerekli tüm irade açıklamaları bakımından geçerli kabul edilmiştir. Bu durum muhtemelen § 130 BGB 130’dan mülhemdir. İlgili hükme göre “Başka bir kişiye yapılacak bir irade beyanı, o kişinin yokluğunda yapılmışsa, o kişiye ulaştığı tarihte hüküm ifade eder”. Ne var ki Türk hukukunda bu meyanda bir hüküm bulunmamaktadır. Sözleşmenin kurulması açısından kabul beyanının ulaşmasının yeterli bulunması tarafların menfaatlerini dengeler. Tarafların menfaatleri açısından bir denge söz konusu ise irade beyanının ulaşması esası kabul edilebilir. Ancak muhatabın korunması gereken durumlarda öğrenme esası, beyanda bulunmanın korunması icap eden durumlarda gönderme esası benimsenmelidir. Bkz. 107 Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 79. Bu nedenle temerrüt ihtarını öğrenmeyle hüküm doğurur. Ancak borçlunun kusuru yahut kendi hukuk alanından mütevellit bir nedenle ihtar borçluya ulaşmıyorsa, alacaklının ihtarın borçluya ulaşması için gerekli önlemleri alması koşuluyla ihtar sonuç doğurur. Bkz. Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 489-490.

¹⁸⁷ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 488; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 56-57; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 15; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 914; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 714; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 299; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 304; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 370; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 358. Bununla birlikte TTK m. 18 hükmüne göre “Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmeye, sözleşmeyi feshetmek, sözleşmeden dönmeye ilişkin ihbarlar veya ihtarlar noter aracılığıyla, taahhütlü mektupla, telgrafla veya güvenli elektronik imza kullanılarak kayıtlı elektronik posta sistemi ile yapılır”. Hükümden de anlaşıldığı üzere yalnızca tacirler arasında olmak kaydıyla temerrüt ihtarını şekil şartına bağlanmıştır. Ancak buradaki şekil şartının geçerlilik şartı mı yoksa ispat şartı mı olduğu hususu öğretilerde tartışmalıdır. Bir görüşe göre burada şekil, sıhhat şartıdır. Mülga Ticaret Kanunu (6762 sayılı Kanun, 09/07/1956, Sayı: 9353) döneminde burada aranan şekil şartının geçerlik şartı olduğu hususu açıktı. Nitekim eTK m.20 “Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmek veya mukaveleyi feshetmek yahut ondan rücu maksadıyla yapılacak ihbar veya ihtarların muteber olması için noter marifetiyle veya iadeli taahhütlü bir mektupla yahut telgrafla yapılması şarttır” ifadesinde ihtarın muteber olması için şekle uyulması şart koşulmuştu. 6102 sayılı TTK’de ise muteber olma kistasına yer verilmemiştir. Ancak bu durum, kanunda gösterilen şekli sıhhat şartı olmaktan çıkarıp ispat şartı olmaya dönüştürmez. Gerçekten de TBK m. 12/II hükmüne göre “Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz”. Kanunda yer alan bu açık hüküm dikkate alındığında öngörülen şeklin ispata ilişkin olduğu açıkça belirtilmemişse geçerlik şekli olduğu kabul edilmelidir. Yapılan değişiklikte salt “muteber olması” ifadesine yer verilmemiş olması kanunda aranan şeklin, geçerlik şekli olmasını değiştirmez. Şekil şartını geçerlilik şartı olarak kabul edildiği görüş için bkz. Eriş, *Ticari İşletme- Şirketler*, 1/725; Hüseyin Ülgen vd., *Ticari İşletme*

1.2.3.2.1.3.2. İhtar Şartının Aranmadığı Hâller

Kural, alacaklının ihtarı ile borçlunun temerrüde düşmesiye de bazı durumlarda temerrüt için ihtar gerekli değildir. Başka bir anlatımla, kimi durumlar ihtar yerine geçer ve borçlunun mütemerrit olması için ayrıca ihtar şartı aranmaz. Temerrüdün oluşması için ihtarın gerekli olmadığı durumlar, TBK m. 117’de düzenlenmiştir. İlgili hükme göre “*Borcun ifa edileceği gün, birlikte belirlenmiş veya sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak taraflardan biri usulüne uygun bir bildirimde bulunmak suretiyle belirlemişse, bu günün geçmesiyle; haksız fiilde fiilin işlendiği, sebepsiz zenginleşmede ise zenginleşmenin gerçekleştiği tarihte borçlu temerrüde düşmüş olur. Ancak sebepsiz zenginleşenin iyiniyetli olduğu hâllerde temerrüt için bildirim şarttır.*” Kanunda belirtilen bu hâllerin her biri aşağıda ele alınmıştır.

Hukuku (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015), 228-229; Sabih Arkan, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 2023), 174; Çetiner, *Borçlar Genel*, 654; Tümerdem, *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*, 135; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 299. Ancak diğer görüşe göre maddeye “muteber olma” ifadesinin eklenmemesi kanun koyucunun buradaki geçerlik şartı olan şekilden vazgeçtiğini gösterir. Gerçekten, TTK m. 18’in gerekçesi göz önünde bulundurulduğunda bu husus açıkça anlaşılmaktadır. Gerekçeye göre “*Tasarı ile bu maddenin üçüncü fıkrasında üç köklü değişiklik yapılmıştır. (1) Hükümdeki şekil, geçerlilik şartı olmaktan çıkarılmış, ispat şartına dönüştürülmüştür. Bu amaçla eski metinde yer alan "muteber olması için" ibaresine metinde yer verilmemiştir. Bu değişikliğin sebebi, geçerlik şartının artık haklı bir gerekçesinin bulunmaması ve teknikteki hızlı gelişmedir. Ayrıca hiçbir modern kanunda bu kadar ağır bir geçerlilik şartı yer almamaktadır. Şartın tacir gibi basiretli bir işadamı için öngörülmüş olması da anlamsız bulunmuştur. (2) İadeli taahhütlü mektup taahhütlüye dönüştürülmüştür. Çünkü, burada varma teorisinin kabulünü haklı gösterecek bir gerekçe mevcut değildir. (3) Güvenli elektronik imza hem Borçlar Kanununda kabul edilmiş hem de düzenli bir sisteme bağlanmıştır. Hükme bu olarak da eklenmiştir.*” (<https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D23/Y2/T1/DosyaKomisyonRaporunuVerdi/ea39bd0f-76e7-43cf-97ca-9e10b14d1c5d.pdf> e.t. 08/04/2025). Kanun koyucu burada aranan şekli geçerlik şartı olmaktan çıkarmış ancak bunun bir ispat şartı olduğunu maddeye yansıtma hususunda ihmalkâr davranmıştır. Ancak kanunun gerekçesi de dikkate alınarak burada aranan şartın yalnızca ispata ilişkin olduğu sonucuna varmak kanunun *ratio legis*’ine daha uygundur. Bu yöndeki görüş için bkz. Şener, *Ticari İşletme*, 160-161; Reha Poroy - Hamdi Yasaman, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2024), 192-193; Tamer Bozkurt, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2024), 235; Ali Bozer - Celal Göle, *Ticari İşletme Hukuku* (Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 2023), 128; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I*, 489; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 358 dn. 734. Her ne kadar gerekçe kanun metnine dâhil olmasa da hükmün anlamını ortaya çıkarmak için yorum yapılırken gerekçenin dikkate alınması gerekir. Aksi durum kanun koyucunun o madde ile erişmek istediği amacın elde edilmesini engeller. Zannımızca yasama organı TTK m. 18 hükmünü koyarken TBK m. 12 hükmünü dikkatinden kaçırmıştır. Şayet TBK m. 12 hükmü kanun koyucunun dikkatinde olsa idi, burada aranan şartın ispata dair olduğunu açıkça belirtirdi. Gerçekten kanun koyucu, şekle uymayan ihtarların muteber olmadığı yönündeki hükmün artık gereksiz olduğu yönündeki görüşünü açıkça gerekçede belirtmiştir. Kanunun hazırlandığı esnada TBK m. 12 hükmünün tereddüde yer açacağı akillara gelmiş olsaydı, gerekçede belirtilen husus metne de aktarılırdı. Şeklin ispata dair olduğunun shven metne yazılmaması olmasa metindeki şeklin geçerlik şekli olduğu sonucunu doğurmamalıdır. Aksi durum, maddenin amacına aykırı bir yoruma sebebiyet verir. Yapılan açıklamalara istinaden TTK m. 18/III’teki şeklin ispata dair olduğu görüşü, daha kabul edilebilir görünmektedir.

1.2.3.2.1.3.2.1. Tarafların Sözleşmeyle İhtar Koşulunu Kaldırması

Her ne kadar kanunda düzenlenmemiş olsa da temerrüdün oluşması için ihtarın gerekli olmadığı durumlardan birisi, ihtar şartının sözleşme ile ortadan kaldırılmasıdır. Zira temerrüdün oluşması için borçluya temerrüt ihtarında bulunulması gerektiğine dair TBK m. 117/I hükmü, emredici nitelikte değildir. Bu düzenleme emredici nitelikte olmadığı için tarafların anlaşma yaparak ihtar şartını ortadan kaldırması mümkündür¹⁸⁸. Tarafların yaptıkları anlaşma ile ihtar şartını ortadan kaldırmaları durumunda borcun muaccel olmasına rağmen ifa edilmemesi, diğer şartların da sağlanmasıyla, borçlunun mütemerrit olması sonucunu doğurur¹⁸⁹. Temerrüt için ihtar şartının kaldırılması sözleşmeye bir hüküm eklenmesi ile mümkün olduğu gibi bu konuda ayrı bir sözleşmenin yapılması da mümkündür¹⁹⁰.

1.2.3.2.1.3.2.2. Özel Düzenlemenin Bulunması

Temerrüt için ihtar çekilmesi zorunluluğu bazı özel düzenlemelerle ortadan kaldırılmıştır. Örneğin TTK m. 482 hükmüne göre sermaye koyma borcu altındaki pay sahibi bu borcunu yerine getirmese ihtar gerekmesizin temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü altına girer¹⁹¹. Özel düzenlemelerden bir diğeri ise, ticari işletmeler arasında mal veya hizmet tedarik edilmesine dair sözleşmelerde tedarik borcu yerine getirilmesine rağmen para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumuna ilişkindir. Bu durumda şayet sözleşmede ödeme günü yahut süresi belirlenmemişse borçlu, fatura ya da buna eş ödeme talebinin borçluya ulaşmasını; ulaşma günü belirlenmiyorsa mal ya da hizmetin teslimini müteakip otuz günün bitiminde ihtarla gerek kalmadan mütemerrit olur (TTK m. 1530/II yollamasıyla 1530/IV-a/b)¹⁹².

1.2.3.2.1.3.2.3. Sözleşmede İfa Gününün Kararlaştırılması

Borcun ne zaman ödenmesi gerektiği hususu şayet taraflarca belirlenmiş ise belirli vade söz konusu olur. Taraflarca belirlenen günde ödeme yapılmazsa ihtarla gerek kalmaksızın borçlu

¹⁸⁸ Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 66; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 890; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 60; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 362; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 99.

¹⁸⁹ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 919.

¹⁹⁰ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 60.

¹⁹¹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 61; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 895; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 100. İlgili hükme göre "Sermaye koyma borcunu süresi içinde yerine getirmeyen pay sahibi, ihtarla gerek olmaksızın, temerrüt faizi ödemekle yükümlüdür."

¹⁹² Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 895; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 66; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 450; Çetiner, *Borçlar Genel*, 658; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 440-441.

mütemerrit olur¹⁹³. Vadenin taraflarca belirlenmesi durumunda borçlunun temerrüde düşmesi için ihtarın gerekmediği hususu Glassatorlarca “*dies interpellat pro homine (tarih, insan yerine ihtar eder)*” vecizesiyle ifade edilmiştir¹⁹⁴.

Borçlunun temerrüde düşmesinde alacaklının ihtarının aranmaması için borcun vadesinin açık bir biçimde belirlenmesi gerekir. İfa tarihinin açıkça belirlendiği yahut kesin ve objektif kıstaslarla hesaplanabilir bir tarihin ifa zamanı olarak belirlenmesi durumunda, belirli vadeden bahsedilir¹⁹⁵. Tarafların ifa zamanı olarak 15 Mart 2025 tarihini belirlemesi ilk duruma, sözleşmenin akdedilmesini müteakip onuncu günün belirlenmesi ise ikinci duruma örnektir.

İfanın belirli bir zaman diliminin sonuna kadar yapılması gerektiğine dair belirleme yapılmışsa kesin vadeden bahsedilir. Örneğin “mayıs ayının sonuna kadar” ya da “30 gün içinde” borcun ödenmesi gerektiğine dair belirlemeler yapılmışsa borçlunun temerrüde düşmesi için ihtar şartı aranmaz¹⁹⁶.

1.2.3.2.1.3.2.4. İfa Günü Belirleme Konusunda Taraflardan Birinin Yetkili Kılınması

Sözleşmede, ifa gününün belirlenmesi açısından taraflardan biri yetkili kılınmış olabilir. Bu durumda ifa tarihini belirlemeye yetkili olan kişi ifa tarihini belirlemeye yönelik ihbarda bulunursa borçlunun temerrüde düşmesi için ayrıca temerrüt ihtarının yapılması gerekmez¹⁹⁷.

¹⁹³ Serozan, *Serozan Borçlar*, 298; Ozanemre Yayla, *Borçlar Genel*, 455; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 362; Çetiner, *Borçlar Genel*, 655; Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 293; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 290; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 619; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 148; Önen, *Borçlar Hukuku*, 212; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 714; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 300; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 371; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 359; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 95; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 435. Bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2001/133, K. 2001/161, T. 21.2.2001; “*Borçlar Kanununun 101 ve devamındaki madde hükümlerine göre temerrüt faizi yürütülmesi gereği açıktır. Bu yönde; Borçlar Kanununun 101.maddesine göre; borçlunun temerrüdü için alacaklının ihtarı gerekmekte ise de; taraflarca borcun ifa edileceği günü biliniyor ya da bilinebilir olması durumunda artık borçlu, ihtar şartı aranmaksızın bu günün dolması ile mütemerrit olur.*” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/05/2025)

¹⁹⁴ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 813 dn. 34; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 54; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 490; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 67; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 40 dn. 235; Serozan, *Serozan Borçlar*, 298; Çetiner, *Borçlar Genel*, 655; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 95.

¹⁹⁵ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 183; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 55-56; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1239-1240; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 67; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 40-41; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 917; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 290-291.

¹⁹⁶ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 41; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 56; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 917; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 291.

¹⁹⁷ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 491; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1240; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 58; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 892; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 44; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 70; Çetiner, *Borçlar Genel*,

Muacceliyet ihbarında bulunma yetkisinin kanundan kaynaklanması durumunda ihtar şartının aranıp aranmadığı hususu ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre¹⁹⁸ kanunun lafzında “*sözleşmede saklı tutulan bir hakka dayanarak*” ifadesine yer verildiğinden ihbarın kanuna dayandığı hâllerde temerrüt için ihtar şarttır. Öte yandan diğer görüşe göre¹⁹⁹, ihbar hakkının kanundan kaynaklandığı durumlarda da ihtara gerek yoktur. Gerçekten borçlunun, sözleşmeye dayalı muacceliyet ihbarını, kanuna dayalı muacceliyet ihbarından daha bağlayıcı kabul etmesini gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Tıpkı borcun vadesinin önceden taraflarca kararlaştırıldığı durumlarda olduğu gibi borcun ihbar ile muaccel hâle gelmesi durumunda da borçlu, borcunu ne zaman ifa etmesi gerektiğini artık bilmektedir. Kanunî düzenlemenin arkasında yatan mantık, borcunu ne zaman ifa etmesi gerektiğini bilen borçlunun temerrüde düşmesi için ayrıca ihtar şartının aranmasının gerekli olmadığıdır. Şu hâlde, kanundan yahut sözleşmeden doğan yetkiyle borcun muaccel olduğu borçlu tarafından açık bir biçimde öğrenilmişse muacceliyet ihbarı gerekli olmamalıdır.

655; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 619; Önen, *Borçlar Hukuku*, 212; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 300; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 371; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 360; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 98; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 435. İhbarın, hukukî işlem benzeri olan ihtarın aksine, bir hukukî işlem olduğu, bu nedenle HMK m. 200 çerçevesinde senetle ispatlanması gerektiği yönünde bkz. Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 892; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 70.

¹⁹⁸ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 491; Kenan Tunçomağ, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (İstanbul: Sermet Matbaası, 1976), 1/909; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 46; Çetiner, *Borçlar Genel*, 655; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 619. Buy önde bkz. HGK., E. 1987/427, K. 1987/819, T. 04.11.1987; “Sözleşmede, borcun vadesinin taraflarca açıkça belirlenmesi, borçluyu ifa zamanı konusunda tereddüde düşmekten kurtarır. Şayet vade sözleşmede değil de, kanunda belirlenmişse, borçlunun temerrüde düşmesi için ihtara yine gerek vardır. Borçlar Kanununun 326. maddesinin “Hizmet akdinin hitam ile ücret herhalde muacceliyet kesbeder” biçimindeki son fıkrası, ifa zamanının kanun tarafından tayin edilmesine örnek olarak gösterilebilir. Az önce de belirtildiği gibi, 326. maddenin son fıkrası kapsamına giren bir alacak bakımından borçlu, hizmet akdinin hitamında kendiliğinden temerrüde düşmez. Temerrüdün gerçekleşmesi için, ayrıca ihtara gerek vardır. Öğretide baskın görüş bu doğrultudadır (Kemal Oğuzman, *Borçlar Hukuku Dersleri, Borçların İfası -İfa edilmemesi Sona ermesi*, 3. Bası, İstanbul, 1979, sayfa 97-98; H. Oser W. Schönerberger, *Borçlar Hukuku, İkinci Kısım, Çev.: Recai Seçkin, Ankara, 1950, sayfa 756-757; A. von Tuhir, Borçlar Hukukunun Umumi Kısım, Cilt: 1-2, Çev.: Cevat Edege, Ankara 1983, sayfa: 606-608; Kenan Tunçomağ, Borçlar Hukuku, Cilt: 1, Genel Hükümler, İstanbul, 1972 sayfa: 541; Selâhattin Sulhi Tekinay Servet Akman Haluk Burcuoğlu Atilla Altop, Borçlar Hukuku Genel Hükümleri, Cilt: 2, 5. Bası, İstanbul, 1985, sayfa: 1227-1228).” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/05/2025).*

¹⁹⁹ Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 477; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 70; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 418; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1240; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 360; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 99. Bu görüşün yerinde olmakla birlikte açık kanun hükmü karşısında uygulanmasının mümkün olmadığı yönünde bkz. Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 59.

1.2.3.2.1.3.2.5. Dürüstlük Kuralı Nedeniyle İhtarın Gerekli Olmaması

Dürüstlük kuralı uyarınca ihtar şartının ortadan kalmasına ilişkin kanunî bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumların neler olduğunun önceden tespit edilmesi için kesin nitelikte kıstaslar belirlenmesi ise mümkün değildir²⁰⁰.

İşin özelliği iktizasınca ifanın ne zaman yapılması gerektiği alacaklı değil de borçlu tarafından biliniyorsa borçlunun temerrüde düşmesi için ihtar şartı aranmaz. Örneğin, bir vekilin yönetimindeki işlerin ne zaman yapılması gerektiği hususunu en iyi tayin eden kişi vekilin kendisidir. Buna rağmen, vekil işi uygun zamanda yapmamışsa, bir ihtarla gerek olmaksızın vekil temerrüde düşer²⁰¹.

Kamulaştırma bedelinin artırılmasına yönelik davalarda artırım yapılan kısım için taşınmaz mülkiyetinin idareye geçtiği andan itibaren faiz istenebilir²⁰². Keza kira tespiti davalarında da kararın kesinleşmesi tarihinden itibaren ihtar şart olmaksızın temerrüt faizi ödenmesi gerekmektedir²⁰³. Bu iki durumda da temerrüt için ihtarın gerekli olmaması dürüstlük kuralının gereğidir. Zira ilk durumda malı kamulaştırılan kişi eksik ödenen kamulaştırma bedeli açısından paranın kullanım ve gelir getirme özelliğinden faydalanamamakta²⁰⁴, ikinci durumda ise gerçek borç miktarı bir mahkeme kararıyla ortaya çıkmaktadır.

²⁰⁰ Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 71; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 48; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 101; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 438. Bkz. Yargıtay HGK., E. 1991/303, K. 1991/567, T. 13.11.1991; "... yasal istisnaların dışında gerek uygulamada gerekse öğretide borçlunun temerrüdü için ihtarın gerekli olmadığı diğer hallerde kabul edilmiş bulunmaktadır. Bunlar; borçlunun borcunu ifa etmeyeceğini açık ve kesin bir şekilde bildirmesi hali (BK. 107/1'den örneksene yolu ile bu sonuca varılmaktadır), dürüstlük kurallarının ihtar gereksiz kaldığı haller; borçlunun ihtar iyiniyet kurallarına aykırı davranışlarıyla engellemesi halleri (BK.nun 154. maddesi hükmünden örneksene yolu ile bu sonuca varılmaktadır), sözleşmede temerrüt için ihtarla gerek bulunmadığı kararlaştırılan haller olarak sayılmaktadır." (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 29/08/2025).

²⁰¹ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 814-815; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/200; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 48; Çetiner, *Borçlar Genel*, 658; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 619; Önen, *Borçlar Hukuku*, 212; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 362; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 102.

²⁰² Yargıtay İBBGK., E. 1988/4, K. 1989/3, T. 20.10.1989 (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/05/2025)

²⁰³ Bu yönde bkz. YİBHKG., E. 1994/2, K. 1995/2, T. 24.11.1995 "Kira tesbiti kararının kesinleşmesine kadar geçen döneme ait kira farkları adi alacağa dönüşmez. Tesbit kararı kesinleşmiş olmakla da kira farkı alacağı belirgin ve muaccel hale gelmiştir ve kiracı bu olguları bilmek durumundadır. Kira farkı alacağının kesinleşen mahkeme kararına dayanması ve niteliği itibarıyla, ayrıca ihtarla gerek kalmaksızın, mahkeme kararının kesinleştiği tarihten itibaren (talep halinde) kira farkı alacağına faiz yürütülmelidir". (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/05/2025)

²⁰⁴ Nitekim bir Yargıtay kararında bu husus şu şekilde ifade edilmiştir; Yargıtay İBBGK., E. 1988/4, K. 1989/3, T. 20.10.1989 "Yukarıda açıklandığı gibi kamulaştırma bedeli mal sahibinin para alacağı haline dönüşmekte olup "Para, her zaman kullanılması mümkün ve temettü getiren bir meta olduğundan, geç ödenmesi halinde zararın vücudu muhakkaktır". Bu zararı kısmen karşılayacak olan faizi isteyebilmek için ayrıca zararın ispat zorunluluğu yoktur. Bütün bu açıklamaların sonucu olarak kamulaştırma parasının artırılması hakkında açılacak davalarda mahkemece artırılan bölüm için mülkiyetin idareye geçtiği günden itibaren faiz istenebileceğinin kabulü gerekir." (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 11/05/2025).

Borçlu şayet ihtar muhatap olmaktan kasıtlı bir şekilde imtina ediyor yahut kendisine ihtarın ulaşmasını engelliyorsa sanki ihtar yapılmışçasına temerrüt meydana gelir²⁰⁵. Bu durumda temerrüt hükümleri, vadeden itibaren uygulanır.

Borçlu, şayet borcunu ödemeyeceğini kesin ve net bir biçimde söylemişse ihtar işlevsiz kalacağından borçluya bir ihtarın gönderilmesi gerekmez. Gerçekten bu durumlarda borçlunun temerrüde düşürülmesi için ihtarda bulunulması zaman kaybına neden olur. Bu nedenlerle borcunu ifa etmeyeceğini sarahaten bildiren borçluya ihtarda bulunmaya gerek olmaksızın borçlu mütemerrit olur²⁰⁶.

1.2.3.2.1.3.2.6. Haksız Fiil ve Sebepsiz Zenginleşmede Özel Durum

Kanun koyucu temerrüde ilişkin olarak haksız fiil ve sebepsiz zenginleşme açısından özel bir düzenleme getirmiştir. İlgili düzenlemeye göre, haksız fiilin ika edildiğinde; kötüniyetli

²⁰⁵ Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 477; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/201; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 49; Çetiner, *Borçlar Genel*, 658; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 619; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 815; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 105.

²⁰⁶ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/199-200; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 918; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 50; Çetiner, *Borçlar Genel*, 658; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 620; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 815; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 714; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 300; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 361-362; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 104. Borç henüz müeccelken borcun ifa edilmeyeceğinin açıklanması durumunda ne olduğu tartışmalıdır. Bizim katıldığımız görüşe göre bu durumda da ihtar şartı ortadan kalkar. Ancak temerrüt, borcun muaccel olduğu andan itibaren başlar. Borçlu, borcun konusunu oluşturan şeyi başkasına satmış ya da bağışlamış ve devretmişse artık temerrüt için ihtar gerekli değildir. Bu yönde bkz. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 918; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/200; Çetiner, *Borçlar Genel*, 658; Kızır, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 105. Bu husustaki tartışmalar için bkz. Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 72; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 50 vd.

sebepsiz zenginleşen, zenginleşme tarihinde temerrüde düşer. Bununla birlikte iyiniyetli sebepsiz zenginleşenin temerrüde düşmesi için ihtar şartı aranır (TBK m. 117/II)^{207, 208}.

1.2.3.2.1.4. Alacaklının İfayı Kabule Hazır Olması

Her ne kadar kanunda açıkça belirtilmiş olmasa da borçlu temerrüdünden bahsedebilmek için alacaklının, borçlu tarafından usulünce ifa teklifinde bulunulması durumunda bunu kabul edebilecek durumda olması gerekir. Alacaklı temerrüdü, borçlu temerrüdünün oluşmasını engeller. Bu nedenle, alacaklının mütemerrit olması durumunda, ifa zamanı geçmiş olsa dahi borçlu temerrüdü oluşmaz. Aranılacak borcun söz konusu olduğu durumda da alacaklı, borcun ifa edilmesi hususunda ihtar da bulunmasına rağmen edimi ahz etmeye gitmezse borçlu mütemerrit olmaz²⁰⁹.

1.2.3.2.1.5. Borçlunun İfadan Kaçınma Hakkının Bulunmaması

Borçlu temerrüdünün oluşması için borçlunun, borcunu ifa etme mecburiyetinin de bulunması gerekir. Borçlu şayet bir hukukî sebebe istinaden borcunu ifa etmekten geçici süreyle yahut süresiz olarak kaçınıbiliyorsa borç muaccel olsa dahi zamanında ödeme yapmaması

²⁰⁷ Haksız fiilden doğan borçlar bakımından borçlunun ihtar gerek olmaksızın temerrüde düştüğüne dair kural, 818 sayılı Borçlar Kanunu'nda yer almamaktaydı. Ne var ki bu dönemde dahi haksız fiilden doğan borçlarda borçlunun ihtar gerek kalmaksızın mütemerrit olduğu kabul edilmekteydi. Bu kabul, müşterek hukukta yer alan "*fur semper in mora (gâsıp daima mütemerrittir)*" ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke kapsamında borçlu, şayet tazminat zararın doğduğu ana göre hesaplanıyorsa bu andan itibaren işletilen temerrüt faizinden de sorumlu olmalıdır. Bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 1991/303, K. 1991/567, T. 13.11.1991; "*Yine, gerek uygulamada gerekse öğretide borçlunun temerrüdü için ihtar gerek olmadığı hallerden biri olarak da borçlunun, iade veya tazmin borcunun haksız fiili veya iktisabından kaynaklanan hal olarak gösterilmektedir. Bu kuralın uygulanması men hukukumuzda bir yasa hükmü ile düzenlenmemiş ise de "gasbden veya hırsız daima temerrüt halindedir" şeklindeki müşterek hukuktan gelme genel ilkenin haksız fiilden kaynaklanan tazminat borçlarında da uygulanması gerektiği doktrinde benimsenip, kabul edilmektedir (Bkz. von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumi Kısım, Cevat Edege Tercümesi, Yargıtay Yayınları, Ankara 1983, Sh. 611; Prof. Dr. F. N. Feyzioğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt: 2, İstanbul 1977, Sh. 235240; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop Tekinay Borçlar Hukuku, Cilt: II, 5. Baskı, İstanbul 1985, Sh. 1227-1231).*" (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 29/08/2025). Bu yöndeki açıklamalar için bkz. Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 815; Andreas von Tuhr, *Borçlar Hukukunun Umumi Kısım*, çev. Cevat Edege (Ankara: Olgaç Matbaası, 1983), 2/611; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 893; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/200-201; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 72-73; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 478; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 66; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 449; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 291-292; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 371; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 103; Nomer, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 438-439.

²⁰⁸ Sözleşmeden doğan borçların ihlâl edilmesi nedeniyle açılan tazminat davalarında da TBK m. 114/II hükmüne istinaden aynı sonucun kabul edilmesi ve temerrüt faizinin borcun doğduğu anda işletilmesi gerektiği yönünde bkz. Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 493; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 361.

²⁰⁹ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 498; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1241; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 58; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 50; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 479; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 301; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 363.

durumunda mütemerrit sayılmaz. Ancak bu sonucun doğması için borcun ifasından kaçınmayı sağlayan hakkın usulüne uygun bir biçimde kullanılması gerekir²¹⁰. Daha açık bir ifadeyle, şayet borçlu borçlunun borcunu ödemekten kaçınmasına olanak sağlayan bir hakka sahip olması, borcun muacceliyetine engel teşkil etmez. Borcun muaccel olmasının engellenmesi için kaçınma hakkının usulünce ileri sürülmesi gerekir. Vadesi gelmiş bir borcun ifasından kaçınma hakkının bulunmasına örnek olarak borcun ertelenmesi²¹¹ yahut ödemezlik def'inin ileri sürülmesi gösterilebilir²¹².

1.2.3.2.2. Borçlu Temerrüdünün Sonuçları

1.2.3.2.2.1. Borçlu Temerrüdünün Genel Sonuçları

Borçlunun temerrüde düşmesi ile bu duruma özgü sonuçlar ortaya çıkar. Temerrüdün sonuçları, kendi içinde genel sonuçlar ve özel sonuçlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Herhangi bir borç ilişkisinde borçlunun temerrüde düşmesi durumunda ortaya çıkan sonuçlar temerrüdün genel sonuçları olarak adlandırılır. Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde borçlunun temerrüde düşmesi durumunda genel sonuçlara ek olarak ortaya çıkan sair durumlar içinse temerrüdün özel sonuçları ifadesi kullanılmaktadır²¹³. Çalışmamız bağlamında temerrüdün sonuçları hakkında kısaca bilgi verildikten sonra temerrüt faizi bahsi daha ayrıntılı bir biçimde irdelenmiştir.

1.2.3.2.2.1.1. Aynen İfayı Talep Hakkı

Bilindiği üzere borçlunun temerrüde düşmüş olması borcu sona erdiren nedenlerden birisi değildir. Temerrüt hâlinde borç sona ermediğinden alacaklı, daima asıl borcun ifasını talep etme yetkisini haizdir. Şu hâlde temerrüdün ilk sonucu, aynen ifayı talep etme yetkisidir²¹⁴.

²¹⁰ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 66-67; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/194; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 471; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 484; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1241; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 51; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 65; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 106.

²¹¹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 67; Kizir, *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*, 107.

²¹² Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 74; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1241; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/194; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 451; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 301.

²¹³ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1243; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 904.

²¹⁴ Bir görüşe göre alacaklının aynen ifayı talep yetkisi, temerrütten bağımsızdır ve borcun muaccel olmasıyla ilgilidir. Aynen ifayı talep etmek için borçlunun temerrüde düşmesi gerekmediğinden temerrüt, ifa talebine ek olarak gecikme zararının talep edilmesi noktasında devreye girer. Bu hususta bkz. Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 514; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 302; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 363. Temerrüdün borcu sona erdiren bir neden olmaması ve temerrüde düşülen borcun dahi

Aynen ifayı talep etme bir yönüyle yetki, diğer yönüyle sınırlama teşkil eder. Nitekim tek tarafa borç yükleyen sözleşmelerde alacaklının aynen ifadan vazgeçerek gecikme tazminatını talep etmesi kural olarak mümkün değildir. Bu yönüyle aynen ifayı talep etme, bir sınırlama niteliği taşır²¹⁵.

1.2.3.2.2.1.2. Gecikme Tazminatı Talep Hakkı

Temerrüdün diğer bir sonucu ise alacaklının gecikme tazminatı isteme hakkıdır²¹⁶. Borcun geç ifa edilmesi, alacaklıyı bir zarara uğratmış olabilir. Şayet borçlu, temerrüde düşmemiş olsaydı alacaklının malvarlığının göstereceği varsayımsal durum ile temerrüt nedeniyle ortaya çıkan fiili durum arasındaki fark gecikme zararını oluşturur. Gecikme tazminatı, niteliği itibarıyla müspet zarardır. Gecikme tazminatını oluşturan durumlara ise alacaklının mahrum kaldığı kârı, borcun konusunda meydana gelen değer kayıpları, borcun gecikmesi nedeniyle yapılan sair masraflar ile üçüncü kişilere ödenen tazminatlar örnek gösterilebilir²¹⁷.

dava yoluyla istenebilmesi sebebiyle aynen ifa talebinin temerrüdün sonuçları arasında değerlendirilmesi gerektiği hususunda bkz. Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 82; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 302. Kanımızca da aynen ifa talebi temerrüdün genel sonuçlarından değildir. İfa talebinin temelinde borcun muaccel olması yatmaktadır.

²¹⁵ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 115; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/203; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 920; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1243; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 905; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 292. Alman hukukunda ise alacaklıya tek tarafa borç yükleyen sözleşmeler açısından da aynen ifa yerine tazminat isteme hakkı tanınmıştır (BGB §281/Abs.1).

²¹⁶ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 97; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/203; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 515; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1247; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 292; Çetiner, *Borçlar Genel*, 660; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 148; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 718; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 302; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 364.

²¹⁷ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 97-98; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/204; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 515; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1247; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 293; Çetiner, *Borçlar Genel*, 661; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 149; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 719-720; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 364-365. Gecikme tazminatı, alacaklının zamanında ifaya yönelik menfaatini değil, borcun temerrüde düşülmesizden ifa edilmesine yönelik menfaatini korumaya yöneliktir. Temerrüdün oluşması için ihtarın gerekmediği hâller bir yana, borcun muaccel olması borçlunun kendiliğinden temerrüde düşmesi sonucunu doğurmaz. Temerrüt için gerekli ihtarın yapılmaması durumunda muaccel bir borcun borçlusu kural olarak temerrüde düşmez. Bu nedenle borcun muaccel olması ile borçlunun temerrüde düşmesi arasında geçen zaman diliminde meydana gelen zararlar açısından gecikme tazminatının istenmesi mümkün değildir. Bkz. Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 98; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/204; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 924-925; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 516; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1247; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 303. Ancak gecikme tazminatının alacaklının vaktinde ifaya yönelik menfaati olduğuna dair yanıltıcı görüşler için bkz. Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 482; von Tuhr, *Umumi Kısım*, 2/615.

Gecikme tazminatının aynen ifayla istenmesi mümkün olduğu gibi ifadan sonra istenmesi de mümkündür. Gecikme tazminatı dahil edilmeden aynen ifa teklif edilmiş ve teklif, ihtirazî kayıt konmaksızın kabul edilmişse gecikme tazminatı isteme hakkının sona erip ermediği husus akla gelebilir. Ancak çekince koymaksızın ifanın kabul edilmesi, gecikme tazminatı talep etme hakkını ortadan kaldırmaz²¹⁸.

Gecikme tazminatının talep edilebilmesi için, borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olması gerekir²¹⁹. Borçlu, temerrüde düşmekteki her türlü kusurundan sorumludur. Kusurun ispatı noktasında kanun, borçlunun aleyhine bir karineyi içermektedir. Gerçekten TBK m. 118'e göre borçlunun gecikme tazminatı ödemekten kurtulması için temerrüde düşmekte kusurunun bulunmadığını ispat etmesi gerekir. Gecikme tazminatı bağlamında kusur, borçlunun temerrüde düşmeden borcunu ifa etmesi için gerekli dikkat ve özeni göstermemesi anlamı taşır. Borçlu, ancak borcu vaktinde ödemesi için gerekli tedbirleri aldığını, gerekli özeni gösterdiğini ispat ederek tazminat ödeme yükünden kurtulabilir²²⁰.

1.2.3.2.2.1.3. Beklenmedik Hâlden Sorumluluk

Temerrüdün genel sonuçlarının sonuncusu ise beklenmedik hâllerden dolayı mütemerrit borçlunun sorumlu olmasıdır. Bu durum TBK m. 119'da "*Temerrüde düşen borçlu, beklenmedik hâl sebebiyle doğacak zarardan sorumludur*" şeklinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu, ilgili hükümle mütemerrit borçlunun sorumluluğunu ağırlaştırmıştır. Beklenmedik hâl

²¹⁸ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 515; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 907; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 97; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 85; Çetiner, *Borçlar Genel*, 660; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 302. Bu yönde bkz. Yargıtay 23. HD., E. 2015/5300, K. 2015/7883, T. 4.12.2015; "Alacaklı borca aykırılık nedeniyle bir zarara uğramasa bile ifaya ek olarak ceza koşulu talep edebilir. İfaya eklenen ceza koşulu zarar koşulunu gerektirmez. Alacaklı borçlunun borca aykırı davranışı nedeniyle zarara uğramasa dahi kararlaştırılan ceza koşulunu talep edebilir. 818 sayılı BK'nın 106/2. maddesinde (TBK'nın 118/1. mad.) düzenlenen gecikme tazminatı ise, alacaklının borcun geç ifa edilmesinden uğradığı zararı karşılamayı amaçlar ve alacaklının borcun gecikmeden ifa edilmesindeki çıkarını sağlamaya yöneliktir. Bu nedenle gecikme tazminatı, ifa ile birlikte talep edilebileceği gibi, ifa temerrütten sonra yerine getirilmiş ve bir çekince (ihtirazi kayıt) ileri sürülmemiş olsa bile ifadan sonra talep ve dava edilebilir; ifa davasında talep edilmemiş olsa dahi gecikme tazminatı ayrıca dava edilebilir. (M. Kemal OĞUZMAN/Turgut ÖZ, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C.1, İstanbul 2011, s.488)" (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 15/05/2025)

²¹⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1249; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 87; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 100; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 517; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/204; Çetiner, *Borçlar Genel*, 663; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 723; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 304; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 365.

²²⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1249; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 87; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 100; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 517; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/243-244; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 926; Çetiner, *Borçlar Genel*, 662-663; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 724-725; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 304.

tabirinden anlaşılması gereken, borçlunun bir dahli olmaksızın meydana gelen ve ifayı imkânsızlaştıran tüm durumlardır²²¹. Bu anlamıyla beklenmedik hâl, bir çatı kavramdır ve hem olağan anlamıyla beklenmeyen hâli hem de mücbir sebebi kapsar²²². Söz gelimi buğdayların sele kapılarak sürüklenmesi yahut bir ata yıldırım düşmesi sonucu atın ölmesi durumlarında beklenmedik hâl söz konusudur. Mütemerrit borçlu ise kural olarak bundan sorumludur²²³. Beklenmedik hâli oluşturan durumlar esasında kusursuz imkânsızlık nedenleri sayılır. Borcun sonraki kusursuz imkânsızlık nedenleriyle ifa edilememesi durumunda ise TBK m. 136 hükmü gereğince borç sona ermelidir. Ne var ki kanun koyucu, mütemerrit borçlunun sorumluluğunu ağırlaştırmış ve temerrüdün vukuundan sonra beklenmeyen hâllerde dahi borcun sona ermediğini hüküm altına almıştır²²⁴.

Mütemerrit borçlunun sorumluluğu ağırlaşmış olsa bile bu durum, borçluya herhangi bir kurtuluş imkânı tanınmadığı anlamına gelmez. Gerçekten de borçlu, temerrüdün vukuunda kusurunun bulunmadığını yahut temerrüt hiç vaki olmasaydı dahi beklenmedik durumun ifanın konusuna zarar vereceğini ispat ederse sorumluluktan kurtulur (TBK m. 119/II). Hükümden de anlaşıldığı üzere borçlunun sorumluluktan kurtulması için iki farklı imkânı bulunmaktadır.

Mütemerrit borçluya tanınan imkânlardan ilki temerrüde düşmede kusurunun bulunmadığını ispatlamaktır. Şayet borçlu, temerrüde düşmekte hiçbir kusurunun olmadığını ispat ederse, beklenmedik hâlden sorumlu olmaktan kurtulur. Başka bir deyişle, borçlu hafif kusurlu olsa dahi tazminat ödeme yükü altındadır. Burada borçlu, temerrüde düşmede kusursuz olduğunu

²²¹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116-117; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/205; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 483; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1250; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 909; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 110; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 89; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 294; Çetiner, *Borçlar Genel*, 663; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305. Başka bir tanıma göre, edim konusunun temerrüt devam ederken zayi olması ya da değerini kaybetmesinden borçlunun sorumlu tutulmasına beklenmedik hâlden sorumluluk denir. Bkz. Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 304.

²²² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1250; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 519; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 926; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/205; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 116-117; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 89; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 111; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 366.

²²³ Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 483; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 111; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305.

²²⁴ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/205; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 926; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 909; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 89.

ispat etmelidir; yoksa zararın oluşmasında değil²²⁵. Borçlu, zararın oluşmasında da kusurlu ise bu durum tazminatın belirlenmesinde nazara alınmalıdır²²⁶.

Borçlunun sorumluluktan kurtulması için başvurması mümkün ikinci yöntem ise, borç zamanında ifa edilmiş olsaydı dahi borcun konusunun beklenmedik hâl nedeniyle zarar göreceğidir²²⁷. Aslında sorumluluktan kurtulmak için görülen bu ikinci yöntem, temerrüt ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunmadığının ispatından başkası değildir.

Borçlunun beklenmedik hâlden dolayı sorumluluğundan kurtulabilmesi için, beklenmedik hâlin borçlunun kişiliğine değil borcun konusuna ilişkin olması gerekir. Nitekim TBK m. 119/II hükmüne göre borçlu, “*beklenmedik hâlin ifa konusu şeye zarar vereceğini*” ispat etmekle sorumluluktan kurtulur. Şayet beklenmedik hâl borçlunun kişiliğine ilişkinse bunun ispat edilmesi borçluyu sorumluluktan kurtarmaz. Söz gelimi kendi kusuruyla temerrüde düşen borçlunun, şahsen ifa etmesi gereken bir edimi ifa edemeyecek kadar hastalanması sorumluluğu ortadan kaldırmaz²²⁸. Beklenmedik hâl nedeniyle sorumluluktan kurtulmak için ispat edilmesi gereken diğer bir husus ise bu hâlin alacaklının zararına meydana geleceğidir. Başka bir anlatımla, borçlu, borç zamanında ifa edilmiş olsaydı alacaklının edimi devretmeyeceğini yahut zararlara karşı sigortalatmayacağını da ispat yükü altındadır²²⁹.

Edimin fiilen uğradığı kaza ile edim vaktinde ifa edilmiş olsaydı alacaklının hâkimiyet alanında uğrayacağı kazanın aynı olmasının gerekip gerekmediği hususu tartışmalıdır. Bir görüşe göre,

²²⁵ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 117; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/205; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 927; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 518; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1250; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 90; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 294; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 726; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305. Öğretideki bir görüşe göre, beklenmedik hâl, daima borçlunun etki alanı dışında meydana gelir. Borçlunun etki alanında cereyan eden olayların beklenmedik hâl olarak nitelendirilmesi ise mümkün değildir. Bu nedenle temerrüde düşmekte kusurun bulunmaması durumunda borçlunun sorumluluktan kurtulması zarardan sorumlulukla, borç ifa edilmiş olsaydı bile zararın meydana geleceğinin ispatının ise beklenmedik hâlden sorumlulukla ilişkilidir. Bkz. Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 910.

²²⁶ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdü'nün Şartları ve Sonuçları*, 113.

²²⁷ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 117; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/205; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 483; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 927; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1250; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 90; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 909; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 295; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 726; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305.

²²⁸ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 927; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/206; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 90.

²²⁹ von Tuhr, *Umumi Kısım*, 2/616; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/206; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 117; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 484; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 928; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1251; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 909; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdü'nün Şartları ve Sonuçları*, 114; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 90.

edimin fiilen uğramış olduğu kaza ile edim vaktinde ifa edilmiş olsaydı uğrayacağı fiktif kazanın aynı olması gerekir²³⁰. Nitekim bu iki durum için farklı beklenmeyen hâllerin kabul edilmesi ispat noktasında soruna neden olabilir²³¹. Gerçekten, aynı olay iki durumda da aynı zarara sebebiyet veriyorsa zarar ve temerrüt arasında illiyet bağı olmadığı ispat edilebilir²³². Öğretide ileri sürülen diğer bir görüşe göre²³³, burada önemli olan kazaların ayniyeti değildir. Hükmün getirilme sebebi, beklenmeyen hâl nedeniyle edimin telef olması durumunda mütemerrit borçlunun gecike zararından sorumlu olmasını engellemektir. Burada önemli olan, edim konusunun bir zarara uğrayıp uğramadığıdır. Şayet borçlu, temerrüde düşmesi ile zarar arasında herhangi bir illiyet bağının bulunmadığını ispat edebilirse meydana gelen beklenmedik hâller farklı bile, temerrüt nedeniyle beklenmedik hâlden sorumlu olmaz²³⁴.

1.2.3.2.2. Temerrüdün Para Borçlarına Özgü Sonuçları

Para, değişim ve birikim aracı olma ve piyasadaki mal ve hizmetlerin kıymetlerini takdir etme gibi çeşitli özellikleri haizdir. Paranın sahip olduğu bu nitelikler nazara alınarak para borcunun ifasında temerrüde düşülmesi durumuna has daha ağır yükümlülükler öngörülmüştür²³⁵. Para borcunda temerrüde düşülmesinin iki özel sonucu vardır. Bunlardan biri temerrüt faizi ödeme yükümü, diğeri ise munzam (aşkın) zarardan sorumluluktur. Munzam zarardan sorumluluk aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır²³⁶. Para borcunda temerrüdün diğer sonucu ise temerrüt faizi ödeme yükümüdür. Temerrüt faizi, para borcunu vaktinde ödemeyen ve temerrüde düşen borçlunun, alacaklının bir zararı olmasa dahi kanun gereği ödemek zorunda

²³⁰ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 117; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/207; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 928; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 519; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 909; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 91.

²³¹ Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 91.

²³² Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 520. Aksi durumda iki kaza arasındaki zaman farkından kaynaklı edimden mahrum kalma zararının hesabının sorun teşkil edeceği yönünde bkz. Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 519 dn. 543. Başka bir örnekte borç 10.10.1979 tarihinde ifa edilmesi gerekirken borçlu temerrüde düşmüş, edim ise 20.10.1979 senesinde yanarak yok olmuştur. Ne var ki şayet borç zamanında ifa edilmiş olsaydı edimin konacağı depo 15.10.1979 tarihinde yağmalanmıştır. Bu durumda iki farklı beklenmedik hâlin bulunmasının zarardan sorumluluğu ortadan kaldırdığı kabul edilirse borçlu, sırf gecikme zararını ödememek için olayda olduğu gibi bir yağma tertip edebilir. Kaldı ki bu tip varsayımlar davayı çok fazla ihtimaller içine boğarak adli gerçeğe ulaşılmasının önüne geçebilir. Örnek ve açıklama için bkz. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 928.

²³³ Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 484; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1251; von Tuhr, *Umumi Kısım*, 2/616 dn. 18; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 116; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 367.

²³⁴ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 116.

²³⁵ Herdem Belen, 6098 Sayılı *Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh)* (İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014), 287; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 91-92; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 295-296.

²³⁶ Bkz. aş. 2. Bölüm.

olduğu bir miktar paradır²³⁷. Gerçekten, TBK m. 118 ve 3095 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un²³⁸ ikinci maddesinin birinci fıkrasına göre para borcunu ifa etmekte temerrüde düşen borçlu, temerrüt faizi ödemekle yükümlü tutulmuştur. Temerrüt faizi ödeme yükümlülüğünün temelinde, alacaklının parasını vaktinde alamaması nedeniyle bu parayı değerlendirme imkânından mahrum kalması, öte yandan borçlunun borcunu ödemekte gecikmek suretiyle karşılıksız bir kredi temin etmesinin önüne geçilmesi düşüncesi yatar²³⁹.

Temerrüt faizinden bahsedilmesi için mutlak surette bir para borcunun mevcudiyeti gerekir. Bununla birlikte, para borcunu doğuran sebebin ne olduğu önem taşımaz. Başka bir anlatımla, borç ilişkisinin temelinde bir haksız fiilin, sözleşmenin yahut sebepsiz zenginleşmenin yatması, temerrüt faizinin doğması açısından özellik arz etmez²⁴⁰. Borç ilişkisine konu edimin parayla ifade edilen bir ekonomik bir değer taşıması, temerrüt faizi talebinde bulunmak için yeterli değildir. Söz gelimi piyasa değeri beş bin lira olan bir tablonun mülkiyetinin devri hususunda borçlunun temerrüde düşmesi, temerrüt faizine sebebiyet vermez. Borcun geç ifa edilmesinden kaynaklı olarak bir zarar doğmuş ise alacaklı, TBK m. 118 hükmüne istinaden aynen ifa ve gecikmeden doğan zararın tazmini isteyebilir. Burada tazmin edilen zarar niteliği itibarıyla teknik anlamda temerrüt faizi değil, gecikme zararıdır²⁴¹.

Temerrüt faizinin talep edilmesi için para borcunun bir parça borcuna değil de cins borcuna konu olması gerekir. Örneğin belirli sayıda basılmış ve koleksiyon parçası niteliği arz eden bir paranın verilmesinde yahut bir zarfın içinde sırf muhafaza edilmesi amaçlanarak verilmiş paranın iadesinde parça borcu söz konusudur. Konusunu paranın teslimi oluşturan parça borçlarında borçlunun parayı vermede temerrüde düşmesi hâlinde alacaklı bu gecikmeden dolayı bir zarara uğradığını ispat ederse TBK m. 118 hükmüne istinaden gecikme tazminatı talep edebilir. Borçlu ise bu gecikmede kusuru olmadığını ispat etmekle tazminat ödemekten kurtulur²⁴². Başka bir anlatımla, konusunu bir miktar paranın ödenmesi ve böylelikle bir alım

²³⁷ Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 336; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 453; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 472; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 295-296; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 150; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 305; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 314; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 368.

²³⁸ RG. 19.12.1984, S. 18610.

²³⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244.

²⁴⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 92; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 119; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 296; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 306.

²⁴¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 92; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 119.

²⁴² Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/208; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 137; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 930; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 92-93; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 119.

gücünün alacaklı tarafa aktarılmasını oluşturan borçların ifasında temerrüde düşülmesi durumunda temerrüt faizi meydana gelir. Ancak borcun konusu, bir miktar paranın değil de belirli bir paranın zilyetliğinin karşı tarafa geçirilmesi ise temerrüt faizi cereyan etmez. Alacaklı, bu durumda şartları oluşmuşsa TBK m. 118'e istinaden gecikme tazminatı talep edebilir.

Sözleşmede öngörülmemiş olsa dahi temerrüt faizi istenmesi mümkündür. Nitekim temerrüt faizi ödeme borcu, doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Öte yandan temerrüt faizi ödeme yükümlülüğüne ilişkin Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan düzenleme emredici nitelikte olmadığından tarafların temerrüt faizi ödenmeyeceği yönünde anlaşma yapması mümkündür²⁴³. Ne var ki bazı sözleşmeler açısından temerrüt faizi ödeme borcunun ortadan kaldırılması kanun hükmüyle yasaklanmıştır. Örneğin TTK m. 1427/V hükmüne göre sigortacının temerrüt faizi ödeme yükümlülüğünü ortadan kaldıran sözleşmeler geçersizdir²⁴⁴. TTK m. 1530/VI hükmüne göre mal ve hizmet tedarikine ilişkin anlaşmalarda temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü ile temerrüt nedeniyle borçlunun sorumluluğunu ortadan kaldıran yahut sınırlayan klorlar geçersizdir. Buna karşılık temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü bazen bir kanunla ortadan kaldırılmış olabilir. Söz gelimi İİK²⁴⁵ m. 143/IV gereğince borç ödemedi aciz durumundaki borçludan, aciz vesikasında yazan miktar için temerrüt faizi ödemesi talep edilemez²⁴⁶.

Temerrüt faizinin talep edilmesi için borçlunun kusurlu olması aranmaz. Bu nedenle borçlu, temerrüde düşmede kusurlu olmadığını ispat etse dahi temerrüt faizi ödemekten kurtulamaz²⁴⁷. Temerrüt faizinin ödenmesi noktasında kusurun şart olmaması, bir kusursuz sorumluluk hâli teşkil eder²⁴⁸.

Borçlunun temerrüde düşmesi nedeniyle alacaklı hiçbir zarara uğramamış olsa bile borçlu, temerrüt faizi ödemekle mükelleftir. Nitekim temerrüt faizi, meydana geldiği hususunda bir

²⁴³ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 122.

²⁴⁴ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 122.

²⁴⁵ RG. 19/06/1932 Sayı: 2128

²⁴⁶ Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 488; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 141; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 122.

²⁴⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 911; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I*, 521; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 930; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 485; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/208; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 120; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 727; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 306.

²⁴⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 93; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 306.

yasal faraziyenin²⁴⁹ bulunduğu zarar çeşididir²⁵⁰. Kanun koyucu, alacaklının en az temerrüt faizi oranında zarar ettiğini kabul etmiştir. Kanunda belirlenen bu asgari miktar bakımından zararın vuku bulmadığı ispat edilemez. Borçlu, temerrüde düşmesi nedeniyle alacaklının herhangi bir zararının olmadığını iddia ederek temerrüt faizi ödemekten kurtulamaz. Keza, borç vaktinde ifa edilmiş olsaydı paranın temerrüt faizine oranda daha düşük gelir getiren bir yerde değerlendirileceği ileri sürülerek temerrüt faizi ödemekten kaçınmak mümkün değildir²⁵¹.

Temerrüt faizi ana borçtan farklı bir alacak kalemidir. Ayrı bir alacak olma niteliği sebebiyle temerrüt faizinin asıl alacaktan bağımsız bir biçimde dava konusu edilmesi de mümkündür. Ne var ki temerrüt faizinin asıl alacaktan bağımsız talep edilebilmesi için asıl alacağın sona ermemiş olması gerekir. Her ne kadar temerrüt faizi asıl alacaktan farklı bir alacak kalemi olsa da varlığı, asıl alacağın varlığına bağlıdır. Zira temerrüt faizi niteliği itibarıyla asıl alacağın fer'isidir²⁵². Öte yandan faize yönelik alacak hakkının saklı tutulması yoluyla asıl borç ifa edilmiş olsa bile faiz alacağının talep edilmesi TBK m. 131/II hükmünce mümkün kılınmıştır²⁵³. Ancak faize ilişkin alacağın saklı tutulması için buna yönelik iradenin açıkça belirtilmesi gerekir. Asıl alacağa yönelik talepte “sair alacakların” mahfuz olduğu yönündeki bir ibare de TBK m. 131/II anlamında saklı tutulma olarak nitelendirilmez²⁵⁴. Ayrıca belirtmek gerekir ki temerrüt faizine ilişkin saklı tutma beyanı herhangi bir şekle tabi değildir. Alacaklı bu bildirimini sözlü olarak dahi yapabilir. Ne var ki ispat kolaylığı açısından örneğin noter

²⁴⁹ Gerçekte olmayan bir durum varmış gibi, gerçekte olan bir durum ise yokmuş gibi farz edilip bu kurgusal duruma sonuç bağlanmasına farziye adı verilir. Faraziyelerde kanun koyucu kendi gerçekliğini inşa eder. İnşa edilen bu gerçekliğe ise hüküm ve sonuç bağlanır. Faraziyeler ispat kuralı olmadığı için bunların aksinin ispatından da söz edilemez. Bkz. Sinan Okur, *Türk Medeni ve Borçlar Hukukunda Metot* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 123-125.

²⁵⁰ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I*, 521; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 133; Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1977, II/208; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 930; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1244-1245; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 94; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 120-121; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 150; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 368.

²⁵¹ Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 121; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1245; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 94; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 485; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 134.

²⁵² Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 122-123; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 930-931; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I*, 326, 520 dn. 546.

²⁵³ TBK m. 131/II: “İşlemiş faizin ve ceza koşulunun ifasını isteme hakkı sözleşmeyle veya ifa anına kadar yapılacak bir bildirimle saklı tutulmuş ise ya da durum ve koşullardan saklı tutulduğu anlaşılmaktaysa, bu faizler ve ceza koşulu istenebilir.”

²⁵⁴ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 183; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 123.

aracılığıyla veya takip talebinde yazılı şekilde saklı tutma iradesinin belgelendirilmesi faydalı olur²⁵⁵.

Mahkemece temerrüt faizine hükmedilebilmesi için alacaklının bu yöne talepte bulunması gerekir. Başka bir anlatımla, temerrüt faizi ödeme yükümlülüğü doğmuş olsa bile mahkeme re'sen temerrüt faizine hükmedemez²⁵⁶. Asıl alacağa ilişkin talebinde temerrüt faizine yer vermeyen alacaklı, faiz isteme hakkı sona ermemiş olmak şartıyla, temerrüt faizi için başka bir talepte bulunabilir. Bunun için asıl alacağa dair davada talep hakkının saklı tutulması da gerekmez. Dahası, asıl alacakla ilgili talepte temerrüt faizine yer verilmekle birlikte mahkeme talebe ilişkin olarak kabul yahut ret yönünde bir karar vermemişse, temerrüt faizi için ikinci bir dava açılması mümkündür²⁵⁷.

1.3. Enflasyon Kavramı ve Enflasyonun Türleri

Paranın değer kaybının munzam zarar çerçevesinde tazmin edilebilir olup olmadığı hususunda bir yargıya varmak için, paranın değer kaybetmesinin ne anlama geldiğinin anlaşılması gerekir. Tarihsel gelişimi göz önünde bulundurulduğunda paranın kıymeti önceleri bir kıymetli maden ölçek kabul edilerek belirlenmekteydi²⁵⁸. Bu zaman diliminde değer ölçüsü, kıymetli madenin

²⁵⁵ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 183; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 125.

²⁵⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1246; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 528; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 181; Yıldız, *Türk Borçlar Kanunu'nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*, 125-126; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 307.

²⁵⁷ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 181-182. Bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2009/435, K. 2009/544, T. 18.11.2009; "İşlemiş bulunan temerrüt faizlerinin toplam tutarını para borçlarının ifasına ilişkin genel hükümler çerçevesinde alacaklıya ödemek zorunda olan borçlu, bu ödemeyi rızaen yapmadığı takdirde, alacaklı temerrüt faizi alacağını tahsile yönelik olarak icra takibi veya dava yoluna başvuracaktır. Temerrüt faizi, asıl alacağa ilişkin dava veya takip çerçevesinde istenebileceği gibi, asıl alaktan bağımsız olarak ayrı bir dava veya takibe de konu edilebilir (Nami, Barlas: a.g.e., s.181). Alacaklı asıl alacağın tahsili amacıyla açtığı davada temerrüt faizi istemiş olmasa dahi, sonradan açacağı bir dava ile faiz talebinde bulunabilir. Bunun için asıl alacağa ilişkin davada, faiz konusunda ayrı bir dava açma hakkının saklı tutulmuş olmasının da gerekmediği belirtilmiştir (Oğuzman, Kemal-Öz, Turgut: a.g.e., s.378; Nami, Barlas: a.g.e., s.181; Tekinay, S.Sulhi-Akman, Sermet-Burcuoğlu, Haluk-Altop, Atilla: *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 6.Bası, İstanbul 1988, s.1247)" (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 19/05/2025)

²⁵⁸ Hakan Albaş, *Paranın Değer Kaybından Doğan Zararların Tazmin Edilebilirliği* (Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004), 50. Günümüzde bazı bozuk paralara verilen isimler, önceden içerdikleri kıymetli maden miktarlarından gelmektedir. Örneğin İngilizler tarafından kullanılan pound ve peni, isimlerini Romalıların ağırlık ölçüsü olan pound ve denariden almaktadır. Bu yönde bkz. Barry Eichengreen, *Globalizing Capital A History of the International Monetary System* (New Jersey: Princeton University Press, 2019), 6. Kıymetli madenlerden üretilen paralar tedavüle girmeden önce mal para kullanılmaktaydı. Mal para, herkesin kabul edeceği, değerli ve bu nedenle mübadele aracı olarak kullanılmaya uygun, küçük birimlere bölünebilen, tütün, boncuk, tuz ve barut gibi mallardır. Mübadele aracı olarak sürü hayvanlarının kullanıldığı Roma'da para anlamına gelen *pecunia* kelimesi, sürü hayvanı anlamına gelen *pecus* kelimesinden gelmektedir. Bkz. Mehmet Siddık Yurtçiçek, *Hukuki Açıdan Elektronik Para* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2015), 39-40.

bizatihi kendisi yahut bu madenlerin bir miktarını temsil eden simgelerdi²⁵⁹. Basılan paralar ve çıkarılan kâğıt paralar belirli bir ayar ve miktarda kıymetli madeni temsil ettiğinden bu paraları tedavüle sokanlar her zaman bu simgelerin temsil ettiği kıymetli madeni, simgelerin hamiline vermek zorundaydı²⁶⁰. Para ve kıymetli maden arasında böyle bir ilişkinin bulunduğu dönemlerde kıymetli madenler de en az diğer mal ve hizmetler kadar değer kazandığından günümüzde olduğunun aksine enflasyonun varlığı para borçları açısından menfi bir etki doğurmamıştır²⁶¹. İktisadi hayatın değişim ve gelişimi sonucunda parayı tedavüle sokan otorite, ki genellikle devletler, paranın kıymetli madenlerle olan ilişkisini ortadan kaldırmıştır. Para-kıymetli maden paritesi ortadan kalınca para yerine geçen simgelerin iktisadî değişimler karşısındaki kayıtsızlığı da azalmıştır. Bu durum, paranın değer ölçme işlevinin iktisadî yaşamdaki hareketlilikler nedeniyle değişmesine neden olmuştur²⁶². Bilindiği üzere paranın değer ölçme işlevinin gereği gibi yerine gelmesi, satın alma gücünün değişkenlik arz etmemesine bağlıdır²⁶³.

Paranın değerini, sahip olduğu satın alma gücü belirler. Başka bir anlatımla, paranın değeri, nominal olarak değeri belirlenmiş (belirli bir miktarda) para ile belirli bir zaman ve mekânda satın alınabilen mal ve hizmetlerin yekûnudur²⁶⁴. Serbest piyasa ekonomisinin işlediği bir iktisadî düzende mal veya hizmetlerin değerini bunlara yönelik talep belirler. Başka bir anlatımla, mal ve hizmetlerin değeri, talepte bulunanların öznel değer yargılarıyla şekillenir. Belirli bir pazarda mevcut tüm mal ve hizmetlerin değerinin tamamının eksiksiz biçimde belirlenmesinin ne kadar güç olduğu da izahtan varestedir. Dahası, belirli bir iktisadî öznenin

²⁵⁹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 50.

²⁶⁰ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 50. Örneğin altın standardı sisteminde para birimi belli bir ağırlıktaki altına karşılık gelir. Altın standardı sisteminde kâğıt para, karşılık geldiği sabit fiyatla altına çevrilebilir. Sadun Aren, *100 Soruda Para ve Para Politikası* (İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1991), 19; Yurtçiçek, *Hukuki Açıdan Elektronik Para*, 45. Birinci Dünya Savaşı esnasında ülkeler artan para ihtiyaçları nedeniyle altın standardı sisteminden ayrılmışlardır. Savaş sonrası dönemde ise altın standardı sistemine dönüş denemeleri başarısız olmuştur. Bu yönde bkz. Yurtçiçek, *Hukuki Açıdan Elektronik Para*, 45; Aren, *Para ve Para Politikası*, 20-21; Wicksell, *Lectures on Political Economy*, 10.

²⁶¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 50. Altın standardının benimsendiği ekonomilerde para biriminin kıymeti altın cinsinden belirlenmiştir. Bu kıymet üzerinden paradan altına, altından paraya dönüşüm yapılır. Piyasaya para arz eden otorite, ki bu genellikle devlettir, kendine tevdi edilen altınları paraya, parayı ise altına daha önceden belirlenen fiyat üzerinden çevirmekle yükümlüdür. Bkz. Aren, *Para ve Para Politikası*, 24-25. Devletin daha önceden belirlenen kıymet üzerinden değişim yapma yükümlülüğü, piyasaya kontrolsüz biçimde para arz edilmesinin önüne geçer. Zira devlet, piyasaya olması gerekenden fazla para arz ederse bu fazlalık kadar altın ödeme borcu altına gireceğinden karşılıksız para basmaktan imtina eder. Bu yönde bkz. Aren, *Para ve Para Politikası*, 27.

²⁶² Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 50.

²⁶³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 51; Şevki Özbilen, *Para Teorisi* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2015), 5-6, 19-20; Hayrettin Keskingöz - Fatma Büşra Kurt, "Paranın Tanımı ve Tarihi", *Dijital Para Uygulamaları*, ed. Nihat Altuntepe - Âdem Babacan (Ankara: Gazi Kitabevi, 2023), 5.

²⁶⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 51; Eylül Ece Demir, "Ana Akım İktisat Yaklaşımında Para ve Değer Üzerine", *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12/23 (2021), 398.

ihtiyaçlarının hangi mal ve hizmetlerden müteşekkil olduğunun tespiti de mümkün değildir. Tüm bu gerekçelerle soyut olarak tespit edilen paranın satın alma gücü her ne kadar tam anlamıyla gerçeği yansıtmasa da iktisadî öznelerin genel tüketim alışkanlıklarından yola çıkarak oluşturulan paranın değerini tespit etme esası daha iyi bir ikâmenin olmamasından dolayı kabul edilmektedir²⁶⁵. Paranın değerinin tespitinde mikyas olarak iktisadî faaliyetlerin kullanılmasının doğal bir sonucu olarak paranın değer kaybı, iktisadî bir olgudur²⁶⁶.

1.3.1. Enflasyonun Tanımı

Enflasyon, Latince vücuda hava girmesi nedeniyle oluşan şişkinlik²⁶⁷, akciğerlere hava dolması²⁶⁸ anlamına gelen “*inflationem*” kökünden türemiştir. Kelime, mecazi olarak kibir, gösteriş anlamında da kullanılmıştır²⁶⁹. Enflasyonun paranın değer kaybı anlamında kullanılması İngiltere’de ortaya çıkmıştır. Webster sözlüğünün 1865 basısında enflasyon kelimesinin tanımında “*aşırı ihraçtan kaynaklanan aşırı genişleme veya artış, para birimi için söylenir*” ifadesine yer verilmiştir²⁷⁰. Terim anlamıyla enflasyon “*para veya para yerine geçen her türlü senedin mal hacmine göre şişkinliğini*”²⁷¹ ifade etmek için kullanılır. Enflasyonun tanımına ilişkin öğretide bir uzlaşma sağlanamamıştır²⁷². Bir tanıma göre enflasyon “*dolaşımdaki paranın dolaşımdaki mal hacmine göre artmasından ileri gelen para şişkinliği (...) Para ve para yerine geçen her türlü senedin mal hacmine göre şişkinliği (...)*”²⁷³ olarak tanımlanmışken başka bir tanıma göre enflasyon “*fiyatlar genel düzeyinin sürekli yükselmesi*”²⁷⁴ anlamına gelir. Enflasyonun tanımında geçen “fiyatlar genel düzeyi” ifadesi, enflasyonun söz konusu olması için yalnızca bir ya da birkaç ürünün fiyatının yükselmesinin yeterli olmadığı anlamına gelirken, “sürekli” ifadesi de bir defaya mahsus fiyat artışlarının enflasyona vücut vermediği anlamını taşır²⁷⁵.

²⁶⁵ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 51.

²⁶⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 52.

²⁶⁷ <https://www.etymonline.com/word/inflation> (E.T. 03/09/2024); Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 52.

²⁶⁸ Arthur Nussbaum, “The Meaning of Inflation”, *Political Science Quarterly* 58/1 (1943), 86.

²⁶⁹ Nussbaum, “The Meaning of Inflation”, 86.; <https://www.etymonline.com/word/inflation> (E.T. 03/09/2024).

²⁷⁰ Noah Webster (Massachusetts: Springfield, Mass. Merriam, 1865), “American Dictionary of the English Language”, 689; Nussbaum, “The Meaning of Inflation”, 87.

²⁷¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 52.

²⁷² William G Bowen, “‘Cost Inflation’ versus ‘Demand Inflation’: A Useful Distinction?”, *Southern Economic Journal* 26/3 (1960), 199.

²⁷³ Orhan Hançerlioğlu, *Ekonomi Terimleri ve Ekonomi ile ilgili Ticaret ve Hukuk Terimleri* (İstanbul: Remzi Kitabevi, Ekim 1993), “Ekonomi Sözlüğü”, 106.

²⁷⁴ Cem Somel, *Makroiktisada Giriş* (İstanbul: Yordam Kitap, 2014), 168.

²⁷⁵ Utku Ekmekçi, *Güncel Ekonomik Sorunlar: Enflasyon Çıkmazı*, ed. Sadi Uzunoğlu vd. (Ankara: Literatür Yayıncılık, 2022), 1.

1.3.2. Enflasyonun Türleri

1.3.2.1. Kaynağına Göre Enflasyon Türleri

Enflasyona neden olan etmenler dikkate alınarak yapılan bu tasnifte çeşitli enflasyon türleri ile karşılaşılmaktadır. Aşağıda bu türlere kısaca değinilmiştir.

1.3.2.1.1. Talep Enflasyonu

Bir ürün ya da hizmete yönelik piyasada oluşan talebin, bu ürünü üreten yahut hizmeti sağlayanlar tarafından karşılanamaması durumunda talep enflasyonu oluşur²⁷⁶. Talep enflasyonuna “talep çekişli enflasyon” da denmektedir²⁷⁷. Daha teknik bir anlatımla, piyasadaki toplam talebin, toplam arza nispetle daha fazla olması durumuna talep enflasyonu adı verilir²⁷⁸. Piyasada üretilen mal ya da sunulan hizmetlerin meydana gelen talep artışlarına cevap verememesi sonucunda enflasyon meydana gelir. Toplam talebin artış hızıyla mal veya hizmet arzındaki artışın aynı hızda olmaması, talep enflasyonunu doğurur²⁷⁹. Mallara yönelik piyasadaki teveccühün, teknik anlamıyla talebin fazla olması talep enflasyonunu doğuracağı gibi emeğe yönelik talebin de fiyatlar genel seviyesinin artmasına neden olması mümkündür. Keynesyen talep enflasyonu teorisi uyarınca, tam istihdam durumundaki bir ekonomide toplam talebin artması, piyasadaki mal ve hizmetlere yönelik talebi artırdığından fiyatlar genel seviyesi de yükselecektir. Hemen hemen tüm iktisatçılar, aşırı toplam talebin enflasyonu artıracığını kabul etmektedir²⁸⁰.

1.3.2.1.2. Maliyet Enflasyonu

“Arz Enflasyonu” ya da “Maliyet İtişli Enflasyon” olarak da tanımlanan²⁸¹ maliyet enflasyonu, üretimde kullanılan metanın fiyatında meydana gelen artışın ürüne yansıtılması anlamına gelir.

²⁷⁶ Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 1; Arzu Akın, *Türkiye’de Enflasyon ve Enflasyon Belirsizliğinin İktisadi Büyüme Üzerine Asimetrik Etkileri: Eşik Değer Analizi* (Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2022), 9.

²⁷⁷ Volkan Alptekin, *Makro Ekonomi* (İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2016), 73.

²⁷⁸ Pınar Seden Meral, “Enflasyon ve Enflasyonun Okuma Alışkanlığına Etkisi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/19 (2005), 311; Akın, *Eşik Değer Analizi*, 9. Milli gelir özdeşliği olarak ifade edilen $Y = C + I + G + NX$ denkleminde yer alan unsurlarda (Y: Milli gelir, C: Hane halkı harcamaları, I: Yatırımlar, G: Kamu harcamaları ve NX: Net ihracat) vuku bulan artışlar toplam talebi artıracığından bu durum fiyatlar genel düzeyini artıracığından talep enflasyonuna neden olacaktır Alptekin, *Makro Ekonomi*, 73.

²⁷⁹ Akın, *Eşik Değer Analizi*, 9.

²⁸⁰ Sibel Canan, *Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesi Rejimi; TÜFE ve Çekirdek Enflasyon Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme* (Ankara: Gazi Kitabevi, 2024), 10.

²⁸¹ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 73.

Böyle bir enflasyonun meydana gelmesi için, üretilen mala yönelik talep olmalıdır²⁸². Maliyet enflasyonu, piyasanın yapısıyla yakından ilgilidir. Gerçekten de tam rekabet piyasasında satıcı ve/veya sağlayıcılar ürün fiyatlarını serbestçe belirleyemez. Fiyatın belirlenmesinde diğer satıcı/sağlayıcılar ile tüketicinin davranış biçimleri rol oynar. Bununla birlikte eksik rekabet piyasasında satıcı/sağlayıcılar maliyetlerde meydana gelen değişimi kolaylıkla mal ve hizmetlerin fiyatlarına yansıtabilir²⁸³. Maliyet enflasyonu, reel döviz kurunun yükselmesi, üretim faaliyetlerinde kullanılan ara malların yahut hizmetlerin fiyatlarının artması²⁸⁴ ya da devlet tarafından yapılan vergi artışı gibi birtakım düzenlemelerden ileri gelebilir²⁸⁵.

1.3.2.1.3. Fiyat Enflasyonu

Fiyat enflasyonu, satıcı/sağlayıcıların, diğer mal ve hizmetlerin fiyatında meydana gelen artışları dikkate alarak kendi sattığı ürünün veya sağladığı hizmetin fiyatını yükseltmesi anlamına gelir. Fiyat enflasyonunun oluşmasının temelinde yüksek fiyatlara rağmen ürün veya hizmetin talep edileceği düşüncesi yatar²⁸⁶.

1.3.2.1.4. Yapısal Enflasyon

Ekonominin zayıf yönleri nedeniyle ortaya çıkan enflasyon türüdür. Bilhassa gelişmekte olan ülkelerde ekonominin belli bir alana olan bağımlılığı ve o alanda esnekliğin az olmasından kaynaklanır²⁸⁷. Gelişmekte olan ülkelerde sıklıkla kimi sektörlerde yapısal darboğazların olduğu görülür. Yapısal darboğaz kavramı; üretimin, hayati önemi haiz girdilerin yokluğundan dolayı tam istihdam seviyesine ulaşamaması anlamına gelir²⁸⁸. Sektörel bazda darboğazların varlığı, üretim yapısında katılığa neden olarak düşük arz esnekliğini doğurur. Darboğazın olduğu sektörde meydana gelen talep artışları, aşırı talebe neden olarak fiyatları artırır.

²⁸² Meral, “Enflasyon ve Enflasyonun Okuma Alışkanlığına Etkisi”, 311; Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 2; Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 10.

²⁸³ Meral, “Enflasyon ve Enflasyonun Okuma Alışkanlığına Etkisi”, 311.

²⁸⁴ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 73.

²⁸⁵ Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 10; Akın, *Eşik Değer Analizi*, 10. Maliyet enflasyonu, ücret ve kâr enflasyonu olarak ikiye ayrılır. Ücret enflasyonu, ücretlerde meydana gelen artışı karşılayamayan verimlilik artışı sonucunda üretim maliyetlerinin yükselmesi anlamına gelir. Kâr enflasyonu ise satıcı/sağlayıcıların daha fazla kâr elde etmek için fiyatları artırması anlamına gelir. Bu yönde bkz. Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 10.

²⁸⁶ Meral, “Enflasyon ve Enflasyonun Okuma Alışkanlığına Etkisi”, 311. Fiyat enflasyonunun maliyet enflasyonundan farklıdır. Maliyet enflasyonunda bir ürünün üretilmesi için gerekli hammadde, nakliyyede kullanılan akaryakıt gibi girdilerin fiyatlarının artması nedeniyle yükselen maliyetler ürünün fiyatına yansıtılır. Bu durum da ürünün fiyatının artmasına neden olur. Buna karşın fiyat enflasyonunda bir ürünün fiyatının artmasını müteakiben o ürünün üretilmesinde hammadde olarak kullanılmayan, o üründen bağımsız başka bir ürünün fiyatı artmaktadır. Bu artışın temel sebebi ise fiyatı yükselen ilk mala hâlâ talebin olduğu bir piyasada satıcının kendi malının da fiyatını artırması durumunda malına talebin olacağı inancındır.

²⁸⁷ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 73.

²⁸⁸ Ziya Öniş - Süleyman Özmucur, *Türkiye’de Enflasyon* (İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 1987), 11.

Darboğazda bulunan sektördeki fiyat artışı ise sürükleyici nedenlerle diğer sektörlerle yansımaktadır. Bu nedenle sektörel bazda oluşan fiyat artışı fiyatlar genel seviyesinde artışa neden olmaktadır. Ekonominin gelişmişlik düzeyi sektörel darboğazların oluşmasında rol oynadığı gibi bu darboğazlar uygulanan kimi politikaların sonucu da olabilir. Örneğin dış ticaret politikaları ile döviz darboğazları arasında bu türden bir ilişki vardır²⁸⁹.

1.3.2.2. Fiyatların Artış Hızına Göre Enflasyon

Enflasyonun büyüklüğü dikkate alınarak yapılan tasnifler farklılık arz etmektedir. Kimi tasniflerde enflasyon dört yahut beş sınıfa ayrılır. Öte yandan bu tasnifler ülkeden ülkeye de değişiklik gösterebilir. Bir ülkede yıllardır deneyimlenen enflasyon oranları, o ülke için cari “yüksek” yahut “düşük” enflasyon kavramları arasındaki farkı oluşturur²⁹⁰.

1.3.2.2.1. İlimli (Sürünen) Enflasyon

Enflasyon oranı şayet %10 yahut daha aşağıda ise buna sürünen yahut ilimli enflasyon adı verilir²⁹¹. Sürünen enflasyondan bahsedilmesi için enflasyon oranının %0 olması gerekmez. Zira ekonomide enflasyonun hiç olmaması istenen bir durum değildir. Enflasyonun olmaması, üreticilerin üretim yapma isteklerinin azalmasına neden olur. Enflasyonun ilimli seyrettiği bir ekonomide ulusal paraya güven söz konusu olduğu için paradan kaçış (para ikamesi) söz konusu olmaz²⁹². Paraya güven söz konusu olduğu için uzun vadeli parasal sözleşmeler akdedilir²⁹³. İlimli enflasyonun görüldüğü ülkelerde reel faiz oranları düşük olmadığından mevduat yahut hazine bonosu gibi yatırım araçları tercih edilir. Paranın değeri enflasyon karşısında erimediğinden sözleşmeler enflasyon baz alınarak akdedilmez²⁹⁴.

1.3.2.2.2. Yüksek Oranlı Enflasyon

Enflasyonun iki haneli olarak seyreden²⁹⁵, reel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) büyüklüğünün üzerinde oluşan²⁹⁶ enflasyon türüdür. Enflasyon oranı arttıkça piyasa işleyişinde aksamalar da artar. Yüksek enflasyon dönemlerinde geleceğe yönelik yüksek enflasyon beklentileri artar ve

²⁸⁹ Öniş - Özmucur, *Türkiye’de Enflasyon*, 11.

²⁹⁰ Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 2.

²⁹¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 54; Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 2; Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 11; Akın, *Eşik Değer Analizi*, 12; Alptekin, *Makro Ekonomi*, 74.

²⁹² Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 2; Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 11; Akın, *Eşik Değer Analizi*, 12; İlker Parasız, *İktisada Giriş* (Bursa: Ezgi Kitabevi, 2010), 433.

²⁹³ Parasız, *İktisada Giriş*, 433.

²⁹⁴ Akın, *Eşik Değer Analizi*, 13.

²⁹⁵ Parasız, *İktisada Giriş*, 434; Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 11.

²⁹⁶ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 75.

katılaştır. Enflasyonun ileri yönelik artışına ilişkin beklenti, piyasadaki fiyatlandırmaları bozar. Piyasadaki düzenin bozulması bir sarmala neden olur ve enflasyon kendini besler. Bu durumun neticesinde enflasyon daha yüksek bir hızla artar²⁹⁷. Yüksek oranlı enflasyon dönemlerinde iktisat özneleri paranın değer kaybetmesini önlemek amacıyla ellerinde nakit tutmak istemez ve faiz getirisi, dayanıklı tükettim malları yahut taşınmaz alımına yönelirler²⁹⁸.

1.3.2.2.3. Hiperenflasyon

Yıllık bazda üç haneli seviyeye ulaşan enflasyondur²⁹⁹. Hiperenflasyon dönemlerinde iktisadî karar birimlerinin enflasyon beklentileri katı ve sürekli³⁰⁰. Piyasa işleyişi tamamen bozulduğundan fiyatlama davranışları tamamen kontrolden çıkar³⁰¹. Fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen hızlı artış nedeniyle para, değer birikimi görevini yerine getiremez³⁰². Satın alma gücünün muhafaza edilmesi için enflasyon karşısında daha güçlü yabancı para birimlerine teveccüh artar ki buna “para ikamesi” yahut “dolarizasyon” adı verilir³⁰³. Hiperenflasyon dönemlerinde yaşanan belirsizlik nedeniyle iktisadî özneler kısa süreli sözleşmeler akdeder³⁰⁴.

²⁹⁷ Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 3.

²⁹⁸ Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 11.

²⁹⁹ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 75; Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 3; Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 11.

³⁰⁰ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 75.

³⁰¹ Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 3.

³⁰² Ekmekçi, *Enflasyon Çıkmazı*, 3; Alptekin, *Makro Ekonomi*, 75.

³⁰³ Alptekin, *Makro Ekonomi*, 75.

³⁰⁴ Canan, *Enflasyon Hedeflemesi*, 11. 2. Dünya Savaşı sonrasında Almanya’da hiperenflasyon görülmüştür. Ocak 1922- Kasım 1923 tarihleri arasında Almanya’da enflasyon %10.000.000 civarındadır. Bu dönemde lokantada bir yemeğin sipariş verilmesinden yenmesine kadar geçen sürede yemeğin fiyatı artıyor, çöpçüler caddelerden para topluyordu (Parasız, *İktisada Giriş*, 435). Hiperenflasyon nedeniyle para o kadar değer kaybetmişti ki artık paralar karalama kâğıdı olarak kullanılıyor, el arabalarıyla taşınyordu. Temmuz 1923’te bir adet yumurta 800 Mark iken Aralık 1923’te 320 milyar Mark olmuştu (https://www.planet-wissen.de/geschichte/deutsche_geschichte/weimarer_republik/pwiediehyperinflationvon100.html e.t. 26/09/2024).

2. BÖLÜM: MUNZAM ZARAR KAVRAMI, MUNZAM ZARARIN HUKUKİ NİTELİĞİ, BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI VE TALEP EDİLMESİNİN ŞARTLARI

2.1. Munzam Zarar Kavramı

Bir para borcunun borçlusunun temerrüde düşmesi durumunda alacaklının malvarlığında meydana gelen eksilme, borçlunun ödemesi gereken temerrüt faizinden daha yüksek olabilir. Meblağ olarak temerrüt faizini aşan bu zarara “munzam (aşkın) zarar” denir³⁰⁵. Munzam zarar, yargı kararlarında da tanımlanmıştır. Bir Yargıtay kararında munzam zarar, “*sorumluluğu kusura dayanan borçlu temerrüdünün hukukî bir sonucudur ve alacaklının zararının faizi aşan bölümüdür. Munzam zarar, borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsaydı, alacaklının mal varlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda ortaya çıkan ve oluşan durum arasındaki farktır. Diğer bir anlatımla temerrüt faizini aşan ve kusur sorumluluğu kurallarına bağlı bir zarar*”³⁰⁶ olarak tanımlanmıştır. Munzam zarar TBK m. 122’de “*Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür*” ifadesiyle düzenlenmiştir.

Temerrüdün genel sonuçları bağlamında mütemerrit borçlunun zararlardan sorumlu olduğu TBK m. 118’de “*Temerrüde düşen borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat etmedikçe, borcun geç ifasından dolayı alacaklının uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür*” şeklinde hüküm altına alınmıştır. Bu hükmün varlığı karşısında para borçlarının ifasında temerrüde düşülmesi hâlinde tazminat istemenin mümkün olduğuna dair ayrı bir düzenlemenin gerekli olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Ancak bu soruya olumsuz cevap vermek gerekir. Böyle bir düzenlemenin olmadığı varsayımında para borçlarında temerrüt faizinin alacaklının temerrüt nedeniyle meydana gelen zararının tamamen giderildiği, bu nedenle fazlaya ilişkin

³⁰⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1251; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 912; Yıldırım Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (2020), 485; Muhammet Burak Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, *İstanbul Barosu Dergisi* 94/4 (2020), 165; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 115; Mehmet Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/2 (2022), 1073; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 101; Şebnem Nebioğlu Öner, “Güncel Yargı Kararları Bağlamında Aşkın Zarar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 35/165 (2023), 111; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 187; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 366; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 297; Deynekli - Kısa, *Faiz Hukuku*, 24; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 150; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 7; Atasoy Tanrikulu, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 56.

³⁰⁶ Yargıtay 6. HD., E. 2023/1766, K. 2024/4097, T. 14.11.2024 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 18/03/2025).

olarak tazminat davası açılmasının mümkün olmadığı yanılığını uyanması muhtemeldir³⁰⁷. Nitekim temerrüt durumunda istenmesi mümkün olan gecikme tazminatı TBK m. 118’de düzenlenmişken temerrüt faizinin TBK m. 120’de düzenlenmiş olması, sistematik yorum bakışıyla, şüphe doğmasına neden olur cinstendir. Şayet para alacaklarında temerrüt faizini aşan zararın istenmesi mümkünse gecikme tazminatına ilişkin maddenin para borçlarında temerrüde ilişkin maddelerden sonra düzenlenmesi gerektiği sistematik yorum çerçevesinde pekâlâ söylenebilir³⁰⁸. Keza para alacaklarının ticari hayat bakımından diğer alacaklara nispetle daha büyük önemi haiz olduğu ve bu nedenle ayrıca bir düzenlemenin yapıldığı da söylenebilir.

2.2. Munzam Zararın Hukukî Niteliği ve Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması

2.2.1. Munzam Zararın Hukukî Niteliği

Munzam zararın bir müspet zarar mı yoksa menfi zarar mı olduğu hususu öğretide ve yargı kararlarında tartışmalıdır. Bir görüşe göre, munzam zarar şayet borçlu, borcunu zamanında ifa etmiş olsaydı alacaklının malvarlığının göstereceği durum ile temerrüt sonrasında esas alacak ve temerrüt faizinin eriştiği seviye arasındaki farktır. Bu durumda munzam zararın tazmini ile alacaklının zamanında yapılmış bir ifaya yönelik menfaatini elde etmesini sağladığından, müspet zarar kalemi olarak değerlendirilmelidir³⁰⁹. Ancak bir başka görüşe göre ise, munzam zararın ortaya çıktığı tüm durumları kapsar biçimde müspet yahut menfi bir zarar olduğunu söylemek mümkün değildir. Başka bir deyişle, munzam zarara sebebiyet veren somut olayın niteliğine göre bu zarar müspet yahut menfi bir zarar olarak meydana gelebilir³¹⁰.

³⁰⁷ Bilal Kartal, “Faizi Aşan Zarar (Munzam Zarar)”, *Yargıtay Dergisi* 23/4 (1997), 506; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 188; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 102; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 113-114. Nitekim Yargıtay oldukça eski tarihli bir kararında “vaktinde ödenmeyen paranın tazminatı ancak kanunî faizden ibaret olup bulunmuş olmasına göre kanunî faizi hesap edilerek hüküm altına alınması...” şeklinde hükmetmiştir. HGK T. 21.01.1951, E. 31-4, K. 35.

³⁰⁸ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 120.

³⁰⁹ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1076; Kartal, “Munzam Zarar”, 507; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 116-117; Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 485; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 189; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 941; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 294; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 176. Bu yönde bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; “Munzam zarar; borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsaydı, alacaklının mal varlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda ortaya çıkan ve oluşan durum arasındaki farktır. (...) Bu zarar gerek doktrinde gerekse Yargıtay içtihatlarında (müspet) olumlu zarar olarak nitelendirilmektedir. Munzam zarardan söz edebilmek için temerrüt faizini aşan bir zararın meydana gelmesi gerekir. Şu halde, munzam zarar hesaplanırken, bundan temerrüt faizinin çıkarılması gerekir”. (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025).

³¹⁰ İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 103-104; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 916; Nebioğlu Öner, “Güncel Yargı Kararları Bağlamında Aşkın Zarar”, 114; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 819-820; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 117; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 11; Atasoy Tanrıkulu, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 67. Yargıtay kimi kararlarında aşkın zararın menfi zarar kalemi olduğuna hükmetmiştir. Bu yönde bkz. Yargıtay HGK E.

Bu tartışma kanımızca müspet ve menfi zarara ilişkin tanımlar dikkate alınarak yapılmalıdır. Bilindiği üzere müspet zarar, ifaya yönelik menfaatlerin zedelenmesinden doğar. Borcun gereği gibi ifa edildiği bir kurguda malvarlığının göstereceği durum ile borca aykırı davranış nedeniyle malvarlığının mevcut hâli arasındaki fark, müspet zarardır³¹¹. Menfi zarar ise bir sözleşmenin geçerli olduğuna dair âkitlerin güvenlerinin boşa çıkması nedeniyle uğradıkları zarardır. Sözleşmenin hiç akdedilmediği bir kurguda malvarlığının göstereceği durum ile sözleşmenin akdedilmesi sonrasında malvarlığının gösterdiği durum arasındaki farka menfi zarar denir³¹². Bu tanımlarla birlikte munzam zararın oluşması için gerekli şartlar göz önünde tutulmalıdır. Munzam zarar, bilindiği üzere para borçlarının ifasında temerrüde düşülmesi durumunda söz konusu olur. Temerrüt ise, ancak mümkün ve muaccel bir borcun ifa edilmemesi durumunda ortaya çıkar³¹³. Menfi zararın, sözleşmenin hiç akdedilmediği ya da aslında geçersiz olan bir sözleşmenin geçerli olduğu kurguda alacaklının malvarlığının göstereceği durum ile sözleşmenin akdedilmesi ya da geçersiz hâle gelmesi nedeniyle gösterdiği durum arasındaki fark olarak tanımlandığı dikkate alındığında munzam zararın bir menfi zarar olarak meydana gelmesi mümkün olmadığı açıkça görülür. Nitekim menfi zararın talep edildiği durumlarda alacaklı malvarlığını, sözleşmenin hiç yapılmadığı hâle döndürmek ister. Ancak munzam zarar, borcun vaktinde ifa edilmesinden doğan menfaatleri elde etmeye yöneliktir. Malvarlığının hem sözleşmenin akdedilmediği duruma dönmesini istemek ve böylelikle temerrütten doğan seçimlik haklarla sözleşmeden dönmek (menfi zarar istemi) hem de bir sözleşmeyi gereği gibi ifa edilmediğinden bahis açarak tazminat talebinde bulunmak hukuk mantığı ile çelişir. Bu gerekçeler dikkate alındığında munzam zararın muhakkak surette müspet zarar şeklinde meydana gelmesi gerekir³¹⁴.

2001/15-1147, K. 2002/364, T. 8.5.2002 “Gerçekten, BK.nun 105.maddesi uyarınca, borçlu, temerrütte kendisine hiçbir kusur isnat edilemeyeceğini ispat etmedikçe, borcun geç ifa edilmesinden dolayı, alacaklının menfi zarar kapsamındaki geçmiş günler faizini aşan zararını tazmin ile sorumludur” (<https://www.hukuki.net/> E.T. 20/03/2025).

³¹¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 947; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 1195.

³¹² Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1197; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 948.

³¹³ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 885; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1236.

³¹⁴ Temerrüt nedeniyle alacaklı sözleşmeden dönmüş ve bir menfi zarar talep etmiş olabilir. Borçlu, menfi zarara ilişkin bu talebi yerine getirmediği için alacaklının bir aşkın zararı doğmuş olabilir. Bu durumda alacaklının menfi zarara uğradığı yanılışına kapılmak mümkündür. Ancak belirtmek gerekir ki sözleşmeden dönme durumunda alacaklının talep ettiği menfi zarar bozucu yenilik doğuran hakkın kullanımıyla ortaya çıkan yeni bir alacak türüdür. Menfi zarar tazminine ilişkin talep, bozucu yenilik doğuran hakkın kullanımı ile muaccel olur. Şayet bu yeni alacak vaktinde ifa edilmezse, temelinde ilk sözleşmeden dönülmesi nedeni yatan, menfi zarar talebinde temerrüde düşülür ki bu durum, tazminat alacağının vaktinde ödenmemesi nedeniyle oluşan müspet zarardan başkası değildir.

Munzam zarar, kendisine sebebiyet veren borç ilişkisinden tamamen bağımsız bir nitelik taşır³¹⁵. Başka bir anlatımla, borç ilişkisinin temelinde haksız fiil, sebepsiz zenginleşme yahut sözleşmesel ilişki yatıyor olabilir. Bu durum özellikle borcun ödenmesi esnasında munzam zarara ilişkin alacağın saklı tutulması gerekip gerekmediğinin belirlenmesi noktasında önem taşır³¹⁶.

Munzam zarar tazminatının manevi zararlar bakımından söz konusu olup olmadığı öğretide tartışmalı olan hususlardan bir başkasıdır. Genel kabule göre, manevi tazminat alacakları bakımından munzam zarar istemi mümkün değildir³¹⁷. Manevi tazminatlar bakımından munzam zararın söz konusu olmaması, öğretide çeşitli nedenlere dayandırılmıştır. Bunlardan ilkinde göre, TBK m. 122 (BK m. 105) düzenlemesi, yalnızca malvarlığına ilişkin zararların giderilmesine yöneliktir. Düzenlemenin amacı ve mahiyeti, manevi zararların tazmin edilmesine olanak vermemektedir. Ancak temerrüde düşülmesi nedeniyle bir manevi zarar oluşmuşsa genel hükümlere istinaden manevi tazminat davası açılması mümkündür³¹⁸. Ne maddenin lafzında ne de madde gerekçesinde, maddenin amacının yalnızca maddi zararların giderilmesine yönelik olduğuna dair bir ifade bulunması nedeniyle bu görüş eleştirilmiştir³¹⁹. Munzam zarar bağlamında yalnızca maddi zararların istenmesinin mümkün olduğunu savunan bizim de katıldığımız diğer görüşe göre, manevi zarar nitelik olarak bölünemez. Bu nedenle manevi zararın “temerrüt faizi ile karşılanmayan kısmı” da söz konusu olmaz³²⁰. Gerçekten de

³¹⁵ Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 376; Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1093; Kartal, “Munzam Zarar”, 514; Nebioğlu Öner, “Güncel Yargı Kararları Bağlamında Aşkın Zarar”, 114; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 818; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 729 dn. 1609. Bu yönde bkz. “Munzam zarar borcunun hukuki sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılıktır. O nedenle, borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü (BK.md.105), asıl borç ve temerrüd faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüd ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borçtur”. Yargıtay 3. HD., E. 2023/3852, K. 2024/1141, T. 18.3.2024; 11. HD., E. 2016/12086, K. 2018/5488, T. 20.9.2018; 11. HD., E. 2015/15144, K. 2016/9357, T. 6.12.2016 (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025.).

³¹⁶ Bkz. aş. 3.3.

³¹⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 915; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 122; Nebioğlu Öner, “Güncel Yargı Kararları Bağlamında Aşkın Zarar”, 114; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 818; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 177; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 190; Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1075; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 295; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 176 dn. 266.

³¹⁸ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 122; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 295 dn. 298; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 8. Örneğin bir tacirin alacağını vaktinde temin edememesi nedeniyle piyasaya olan borçlarını ödeyememesi üzerine ticari itibarının zedelenmesi durumunda manevi zarar meydana gelir. Ancak bu durumda ortaya çıkan zarar, munzam zararın bir türü olmadığından genel hükümlere göre tazmin edilmelidir. Burada borçlu temerrüdü nedeniyle kişinin manevi zarara uğraması ile bu zararın tazminine olanak sağlayan normun TBK m. 122 olması birbirinden farklı durumlardır. Bu yönde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 177; Kartal, “Munzam Zarar”, 507.

³¹⁹ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 915; İlarslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 105.

³²⁰ İlarslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 105; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 915; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 8.

manevi zarar, kişinin onur, haysiyet, şeref gibi hukuken korunan değerlerinin zedelenmesi nedeniyle hükmedilen bir zarar türüdür. Munzam zarar ise temerrüt faizi ile karşılanmayan zararların giderilmesine yöneliktir. Temerrüt faizinin manevi bütünlüğü koruyucu, onda meydana gelen eksilmeleri giderici bir yönü olmadığı ise açıktır. Zira temerrüt faizi ile alacaklının uğradığı maddi zarar götürü olarak belirlenmektedir³²¹. Öğretideki başka bir görüş ise³²², manevi zararların da munzam zarar kalemi olarak görülmesinin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Bu görüş, temelini bir İçtihadı Birleştirme Kararı³²³’ndan almaktadır. İlgili kararda, zararın maddi ya da manevi olmasının mümkün olduğu, icra takibi nedeniyle kişinin mallarının haksız yere haczedilmesi durumunda maddi ve manevi zarara uğrayabileceği belirtilmiştir³²⁴. Şayet bir alacaklının, kendisine borçlu olan kimsenin temerrüde düşmesi nedeniyle ödemesi gereken bir borcu ödeyememesi, mallarının haczedilmesiyle sonuçlanmışsa, TBK m. 58’de aranan şartların varlığı hâlinde manevi tazminat istemi de mümkün hâle gelir. Ancak kanaatimizca bu görüş isabetli değildir. Borçlunun borcunu ödememesi nedeniyle alacaklının mallarının haczedilmesi durumunda manevi zararın doğması mümkündür. Ancak bu zararın tazminine olanak sağlayan hüküm TBK m. 122 değil, TBK m. 58’dir³²⁵.

2.2.2. Munzam Zararın Benzer Kurumlarla Karşılaştırılması

Munzam zarar bazı hukukî kavramlarla benzerlik göstermektedir. Bu kavramların munzam zararlar arasındaki farkın ortaya konması, neyin munzam zarar olduğunun tespitinde önem taşır. Nitekim iyi bir tanımın “*efrâdını câmi, ağıyârını mâni*” olması gerektiğinden, munzam zararın ne olduğunun tespiti kadar neyin munzam zarar olmadığına tespiti de gereklidir.

³²¹ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 930; Ceylan, *Faiz*, 118; Rona Serozan, “Paranın Alım Gücünün Düşmesin Bağlı Kayıpların Karşılanmasında Eşitsizlikler”, *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, XX/İsmet Sungurbey’e Armağan (2011), 44.

³²² Hayri Domaniç, *Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan BK. 105 ve Diğer Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 1998), 65.

³²³ Yargıtay İBGK., E. 1974/6, K. 1974/5, T. 13.05.1974 (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025.).

³²⁴ Bkz. Yargıtay İBGK., E. 1974/5, K. 1974/7, T. 24.05.1974; “Zarar sözcüğü hukukta; maddi ve manevi olan her iki tür zararida kapsar. Ve pek çok halde sadece kötü niyetten değil ihmalden teseyyüpten veya tedbirsizlikten de zarar doğabilir. Bir icra takibi sırasında haksız yere malı haciz edilen 3 üncü kişinin bu yüzden doğmuş olan zararı maddi olabileceği gibi manevi de olabilir ve kötü niyetin dışındaki mesuliyet sebeplerinden de meydana gelebilir”. (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025.).

³²⁵ Bu yönde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 177. Bir manevi zarara hükmedilmesi ve hükmedilmiş bedelin ödenmemesi nedeniyle kişinin munzam zarara uğraması ise mümkündür. Manevi tazminat alacakları ileri sürüldükten sonra malvarlığı değeri niteliğini haiz olur. Bu ileri sürmenin muhakkak surette dava yoluyla olması dahi aranmaz. Bkz. Mustafa Dural - Tufan Ögüz, *Kişiler Hukuku Gerçek ve Tüzel Kişiler* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021), II/165. Bir manevi tazminat talebi ileri sürülmekle malvarlığı menfaatine dönüştüğünden manevi zarar olarak hükmedilen tazminatın ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumu da maddi zarara yol açar. Bu yönde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 178.

2.2.2.1. İfaya Eklenen Cezai Şart

Cezai şart asıl borca eklenmiş ve onu kuvvetlendiren, bu nedenle asıl borca bağlı olan, varlığı asıl borcun geçerli bir şekilde var olmasına bağlı, başka bir anlatımla, fer'i nitelikteki haktır³²⁶. Tanımdan da anlaşıldığı üzere cezai şart esasen borcun zamanında ve yerinde ifa edilmesini temin için kararlaştırılmış edimdir³²⁷. Cezai şartın fer'i nitelik taşıması özellikle asıl borcun ifası noktasında önem taşır. Şayet asıl borç ifa nedeniyle sonra ererse, borca bağlı olan fer'i borçlar da sona erer. Bu nedenle cezai şart alacaklısı asıl borcun ifasını cezai şart talebi mahfuz olmak kaydıyla kabul etmezse, asıl borcun ifası, cezai şartı talep etme hakkını ortadan kaldırır³²⁸. Borcun cezai şart ödenmeden ifa edilmesi durumunda cezai şartın ayrıca istenebilmesi için, bunun saklı tutulması gerektiği TBK m. 179/II'de *"alacaklı, (...) ifayı çekincesiz olarak kabul etmiş olmadıkça, asıl borçla birlikte cezanın ifasını da isteyebilir"* cümlesiyle ifade edilmiştir.

Ceza şartının bağlı olduğu temel alacağın kaynağının sözleşme olması mümkün olduğu gibi, haksız fiil ya da sebepsiz zenginleşme olması da mümkündür³²⁹. Her ne kadar TBK m. 179/I'de *"Bir sözleşmenin hiç veya gereği gibi ifa edilmemesi durumu"* için ceza şartının kararlaştırılmasının mümkün olduğu belirtilmişse de ceza şartının söz gelimi bir şirketin yahut derneğin tüzüğünden kaynaklanması mümkündür³³⁰. Keza verme borçlarında olduğu gibi

³²⁶ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 1008; Burak Doğan, *Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdünün Sonuçları* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 133; Didem Başar, "İfaya Eklenen Cezai Şart", *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 2/4 (2018), 58; Hasan Seçkin Ozanoğlu, "İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlanan İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları", *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3/2 (1999), 80; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1336; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 342; Arsebük, "Tahlil", 987; Musa Furkan Şahin, "Ceza Koşulunun Aşırılığının Tespit Edilmesi Konusunda Yargı Kararlarında Kullanılan Kıstaslar", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2023), 897; Ebubekir Uslu, *Uygulama Örnekleri Yargıtay Kararları ile Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 26; Cem Türkoğlu, *Ceza Koşulu (Cezai Şart)* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 17; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 387-388; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 15.

³²⁷ İrem Yayvak Namlı, *İş Hukukunda Cezai Şart* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019), 134; Meliha Sermin Paksoy, *Türk Borçlar ve Eşya Hukukunda İradî Rekabet Etmeme Yükümlülüğü* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022), 254; Doğan, *Yüklenicinin Temerrüdü*, 132; Başar, "Cezai Şart", 54; Ozanoğlu, "Gecikme Cezası", 80; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1135; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 341; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 1006; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 390.

³²⁸ Yayvak Namlı, *Cezai Şart*, 136; Doğan, *Yüklenicinin Temerrüdü*, 134; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1337; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 348; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 390; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 16.

³²⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1336; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 343; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 387.

³³⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1336; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 343. İfaya eklenen cezai şartın yalnızca sözleşmesel borç ilişkilerinde mümkün olduğu yönünde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 114.

yapma ya da yapmama borçlarında da cezai şartın kararlaştırılması mümkündür³³¹. Cezai şart, iktisadî değeri haiz bir edimdir. Bu edim, kural olarak verme edimi şeklinde ortaya çıksa da³³² yapma ya da yapmama gibi edimler de cezai şart olarak kararlaştırılabilir³³³.

Cezai şartın istenmesi için alacaklının bir zarara uğramış olması aranmaz. Başka bir deyişle borcun sözleşmede belirlenen zamanda yahut yerde ifa edilmemiş olması nedeniyle bir zarar doğmamış olsa bile alacaklı cezai şartı isteyebilir³³⁴.

Ceza koşulunun, ifaya eklenen cezai şart, seçimlik cezai şart ve dönme cezası şeklinde üç türü bulunur³³⁵. Taraflar borcun ifa edilmemesi durumunda borçlunun, borcunu ifa etmesine ek olarak bir de ceza ödemesine karar vermişse, ifaya eklenen cezai şart söz konusu olur³³⁶. Bu durum TBK m. 179/II’de “*Ceza, borcun belirlenen zaman veya yerde ifa edilmemesi durumu için kararlaştırılmışsa alacaklı, hakkından açıkça feragat etmiş veya ifayı çekincesiz olarak kabul etmiş olmadıkça, asıl borçla birlikte cezanın ifasını da isteyebilir*” şeklinde ifade edilmiştir. Kanun’un ifadesinden de anlaşıldığı üzere şayet taraflar ifaya eklenen cezai şart kararlaştırmışsa ve ifa kararlaştırılan yerde ya da zamanda yapılmamışsa, alacaklı edimin ifası ve cezai şartı talep etme yetkisini haizdir³³⁷.

İfaya eklenen cezai şart ile munzam zarar arasındaki farklar şu şekilde sıralanabilir; öncelikle munzam zarar, para borçlarında temerrüt nedeniyle alacaklının uğradığı zararı gidermeyi amaçlar. Cezai şart ise söz konusu borç ilişkisinin ifa edilmesini temin etme ve borç ifa edilmediğinde mahkemece zarar miktarının tespit edilmesine gerek kalmaksızın bir miktar zararın giderilmesi amacı taşır³³⁸. İfaya eklenen cezai şartın herhangi bir borcun ifa edilmemesi durumunda ödenmesi gerektiği kararlaştırılabilir. Ancak munzam zarar yalnızca para borçlarının ifasında söz konusu olur. Cezai şart taraflarca belirlenir³³⁹. Munzam zararın tespitinde ise temerrüt nedeniyle oluşan ve temerrüt faizini aşan zarar hesaplanır. Yapma, yapmama ve verme borçlarında cezai şartın kararlaştırılması mümkünken; munzam zarar, yalnızca para borçlarında söz konusu olur. Munzam zarar bir miktar para iken, cezai şart iktisadî

³³¹ Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 343; Başar, “Cezai Şart”, 58; Uslu, *Ceza Koşulu*, 27; Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 18.

³³² Ozanoğlu, “Gecikme Cezası”, 80-81.

³³³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 115; Başar, “Cezai Şart”, 73; Arsebük, “Tahlil”, 988.

³³⁴ Doğan, *Yüklenicinin Temerrüdü*, 135; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 115; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 1013; Tahir Kanık, “Cezai Şart”, *Adalet Dergisi* 41/8 (1950), 1074.

³³⁵ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1338; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 559 vd.; Cevdet İlhan Günay, *Cezai Şart (BK m. 158- 161)* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2002), 78; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 388.

³³⁶ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 561; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1340; Günay, *Cezai Şart (BK m. 158- 161)*, 83.

³³⁷ Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 561; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1340.

³³⁸ Kanık, “Cezai Şart”, 1071; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1338; Türkoğlu, *Ceza Koşulu*, 19.

³³⁹ Arsebük, “Tahlil”, 992; Şahin, “Ceza Koşulu”, 897.

değeri haiz herhangi bir edimdir. Alacaklının herhangi bir çekince koymaksızın ifayı kabul etmesi durumunda, TBK m. 179/II hükmü uyarınca cezai şart isteme hakkı da sona erer³⁴⁰.

2.2.2.2. Gecikme Zararı

Borçlunun temerrüde düşmesi nedeniyle alacaklı zarara uğrarsa borçlu, borcunu ifa etmenin yanında temerrüt nedeniyle meydana gelen zararı da gidermelidir³⁴¹. Nitekim TBK m. 118'e göre *"Temerrüde düşen borçlu, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat etmedikçe, borcun geç ifasından dolayı alacaklının uğradığı zararı gidermekle yükümlüdür"*. Gecikme zararı, temerrüde düşmüş bir borçlunun neden olduğu zarardır. Bir borç muaccel olmakla birlikte borçlu henüz temerrüde düşmemiş ise gecikme zararından bahsetmek mümkün değildir. Gecikme zararı, temerrüt tarihi ile aynen ifa arasında meydana gelen zararları kapsar ve müspet zararın özel bir görünüş biçimidir³⁴². Temerrüt neticesinde meydana gelen gecikme zararının istenmesi için esas borcun ifasında bu hakkın saklı tutulması gerekmez. Başka bir anlatımla, alacaklı, ihtirazî kayıt koymasa ve gecikme zararı ödenmeksizin esas borcun ifasını kabul etse dahi gecikme zararının ifasını talep edebilir³⁴³.

Gecikme tazminatı, para dışı edimlerin ifasında temerrüde düşülmesi durumunda talep edilirken; munzam zarar talebi, yalnızca para borçlarında mümkündür. Borçlunun ifada gecikmesi ve temerrüde düşmesi nedeniyle alacaklının uğradığı zararların tamamı gecikme tazminatı bağlamında talep edilirken; munzam zarardan sorumluluk yalnızca temerrüt faizini aşan kısım ile sınırlıdır³⁴⁴.

2.3. Munzam Zararın Talep Edilmesinin Şartları

2.3.1. Bir Para Borcunun Bulunması

Munzam zarardan bahsedilmesi için öncelikle bir para borcunun bulunması gerekir³⁴⁵. Nitekim munzam zarar, para borçlarında temerrüdün bir sonucudur. Para borcu haricindeki borçlarda

³⁴⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1340; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 562.

³⁴¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1246; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 924; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 906; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 84.

³⁴² Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 925; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 906; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1248.

³⁴³ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 907; Kılıç Öztürk, *Borçlu Temerrüdü*, 85.

³⁴⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 115.

³⁴⁵ Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 375; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 118; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 520; Serozan, *İfa- İfa Engelleri*, III/225; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 378; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1251; Akar Öçal, "Munzam Zarar", *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi* 3/1 (1967), 148; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 910; Gökhan Önderi, "Para Borçlarında Borçlu Temerrüdü Halinde Alacaklının Munzam Zararının Tazminini İsteyebilmesi Konusundaki Yargıtay Uygulaması",

temerrüde düşülmesi durumunda munzam zarardan kaynaklı sorumluluk gündeme gelmez. Munzam zarar talebi, para borçlarında temerrüde düşülmesinin bir sonucu olduğundan aşağıda öncelikle para, sonrasında para borcu kavramları ele alınmıştır.

2.3.1.1. Para Kavramı

Farsça *pāre* kelimesinden gelen³⁴⁶ para, sözlükte “*Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı; mangır, mangiz, nakit, papel, tıkr, tıngır*” olarak tanımlanmaktadır³⁴⁷. İktisatçılara göre para³⁴⁸, alınan mal ve hizmetlerin karşılığının ödenmesinde, borçların ifasında herkesçe ödeme vasıtası olarak kabul edilen şeydir. Paranın mübadele aracı olarak işlev görmesi için gerekli temel koşul, borçların ifasında kabul edilebilir olmasıdır. Paranın bu işlevi iktisadî ya da yasal temellerden ziyade psikolojik ve sosyal temellere dayanır. Başka bir anlatımla, toplumun para olarak kabul ettiği şeye para denmektedir. Toplumların para olarak kabul ettiği mübadele aracının birbirinden farklı olması ya da bir toplumda para olarak kabul edilen şeyin zaman içerisinde değişim göstermesi mümkündür. Bir zaman diliminde para olarak kabul edilen şeyin aracının değişmesine “paranın tedavülden kalkması” denmektedir³⁴⁹.

2.3.1.2. Paranın Özellikleri

Bir şeyin para olarak kabul edilebilmesi için sahip olması gereken birtakım özellikler vardır³⁵⁰. Bu özelliklerin belirlenmesi, mübadelede kullanılan ancak para olmayan değişim araçları ile paranın ayrılması hususunda önem taşır.

2.3.1.2.1. Taşınabilirlik

Para, ticari hayatta mübadelenin hızlı bir şekilde yapılmasına hizmet ettiğinden paranın kolay bir şekilde bir yerden başka bir yere nakledilebilmesi gerekir. Aksi durumda para, kendinden beklenen mübadele işlevini yeterince iyi bir biçimde ifa edemez. Bu nedenle paranın kolayca

İstanbul Barosu Dergisi 87/2 (2013), 277; Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 486; Kartal, “Munzam Zarar”, 506; Kayıhan Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/1 (2024), 173; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 29.

³⁴⁶ <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/para> (E.T. 10/08/2024).

³⁴⁷ <https://sozluk.gov.tr/> (E.T. 10/08/2024); Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 1.

³⁴⁸ Özbilen, *Para Teorisi*, 1; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 2; Sekmen, *Para Teorisi*, 15; Mehmet Günel, *Para Banka ve Finansal Sistem*, (Ankara: Gazi Kitabevi, 2019), 5; Arzu Neşe Bakkaloğlu, *Dijital Para*, ed. Selman Yılmaz (Ankara: Astana Yayınları, 2023), 9; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 102; Aren, *Para ve Para Politikası*, 7; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 29.

³⁴⁹ Özbilen, *Para Teorisi*, 4.

³⁵⁰ Özbilen, *Para Teorisi*, 4; Sekmen, *Para Teorisi*, 15.

taşınması, bir yerden başka bir yere kolayca nakledilebilmesi, hafif olması ve en önemlisi de kullanımının kolay olması gerekir³⁵¹.

2.3.1.2.2. Dayanıklılık

Para, niteliği gereği mütemadiyen tedavül içinde olmalıdır. Bu durum paranın fiziksel olarak dayanıklı olmasını gerektirir. Her şeyde olduğu gibi paranın da bir kullanım ömrü vardır. Ancak bu kullanım ömrünün kısa olmaması gerekir. Paranın tedavülde uzun süre durabilmesi için de fiziksel olarak kolayca yıpranmayan maddelerden yapılması gerekir³⁵². Zaman içerisinde yıpranan paralar, merkez bankaları tarafından tedavülden kaldırılır. Merkez bankaları tedavülden kaldırılan paraların yerine piyasaya yeni para arz eder. Böylelikle paranın sürekli bir biçimde dolaşımda olması sağlanır³⁵³.

2.3.1.2.3. Bölünebilirlik

Trampaya dayalı iktisadî düzenlerde karşılaşılan en büyük sorun, bir malın elden çıkarılıp başka bir malın mülkiyetinin iktisap edilmesi sırasında yapılması gereken birden fazla devir işlemidir. Bu nedenle paranın alışveriş kolaylığını sağlayacak biçimde bölünebilir olması gerekir³⁵⁴. Gerçekten de trampa edilmek istenen malların değerleri arasında fark bulunması durumunda aradaki farkın giderilmesi için mübadeleye başka malların katılması gibi durumlar gerekebilir. Ancak bölünebilir nitelikte olan para sayesinde mübadele daha kolay bir biçimde yapılır.

2.3.1.2.4. Standart Olma

Parayı temsilen tedavülde bulunan nesnelerin ülkenin her yerinde aynı *nominal* değerde olması gerekir. Paranın ülkenin her yerinde aynı nominal değerde olmasına, “paranın standart olma özelliği” denir. Standart olmayan bir paranın toplum tarafından kabul görmesi ise mümkün değildir. Aksi durumda paraya olan güven sarsılır ve paranın tedavülü de engellenir³⁵⁵.

³⁵¹ Özbilen, *Para Teorisi*, 4; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 6; Günal, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 8; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 10; Fatih Bilgili - M. Fatih Cengil, *Blockchain ve Kripto Para Hukuku* (Bursa: Dora Yayınevi, 2019), 18. Avrupa’daki en büyük bakır rezervine sahip İsveç hükümeti 1625 yılında bakır fiyatını, gümüşün 1/100’ü olarak belirlemişti. Bir gümüş paraya denk olan bakır bozuk paranın ağırlığı neredeyse yirmi kiloya ulaşmaktaydı. Paralar çok ağır olduğundan çalınamıyor ve ancak vagonlarla taşınabiliyordu. Bkz. Eichengreen, *Globalizing Capital A History of the International Monetary System*, 7.

³⁵² Özbilen, *Para Teorisi*, 4; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 6; Günal, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 9; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 10; Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 19.

³⁵³ Özbilen, *Para Teorisi*, 4.

³⁵⁴ Özbilen, *Para Teorisi*, 5; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 10; Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 19.

³⁵⁵ Özbilen, *Para Teorisi*, 5; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 5; Günal, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 9; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 10; Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 20.

2.3.1.2.5. Genel Kabul Görme

Paranın dolaşım işlevini yerine getirebilmesi için toplumda genel olarak kabul görmesi gerekir. Toplumda genel olarak kabul görmeyen araçların para olarak kabul edilmesi mümkün değildir³⁵⁶.

Paranın genel kabul görme özelliği bağlamında kripto varlıkların (sanal paraların) para olarak nitelendirilebilir olup olmadığı hususunun ele alınmasında fayda vardır. Şayet kripto varlıklar para olarak kabul edilirse, kripto para borçlarının ifasında borçlunun temerrüde düşmesi durumunda alacaklı, munzam zarar tazminatı talep edebilir. Dijital biçimde kaydedilen, kriptografinin kullanımıyla etkinleştirilen, kendinden kaynaklı olarak herhangi bir kişinin hukuki sorumluluğuna gidilemeyen, herhangi bir finansal iddiayı temsil etmeyen, tanımlanabilir varlık türüne dijital varlık adı verilir³⁵⁷. Kripto varlıklar, Dünya Bankası tarafından hazırlanan raporda merkez bankalarının aracılığı olmadan üretilen ve finans kuruluşlarına ihtiyaç duymadan ifaya olanak sağlayan varlıklar olarak nitelendirilmiştir³⁵⁸.

Kripto varlıklara ilişkin tanımlarda dikkat çeken unsurlar, bu varlıkların merkezi bir otorite tarafından çıkarılmaması, tamamen dijital ortamda var olduğu için maddi olarak tecessüm etmemesi, özel kişiler ya da kişi grupları tarafından piyasaya arz edilmeleri, son olarak da paranın fonksiyonlarını göstermekten aciz olmaları şeklinde sıralanabilir³⁵⁹. Kripto para, terim anlamıyla para değildir. Bunun altında yatan etken ise kripto paraların devlet tarafından tedavüle konmamasıdır³⁶⁰.

Kripto paranın niçin teknik anlamıyla bir para olmadığı, kripto parayla benzerlik gösteren elektronik paranın kıyaslanması sonucunda daha açık bir şekilde anlaşılabilir. Elektronik para, ödeme noktası terminalleri (Point of Sale Terminals- POS cihazı) aracılığıyla veya iki cihaz arasında doğrudan ya da internet gibi açık bilgisayar ağları üzerinden ifaya hizmet için

³⁵⁶ Özbilen, *Para Teorisi*, 5; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 5; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 10; Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 18; Aren, *Para ve Para Politikası*, 7-8.

³⁵⁷ European Central Bank, Mayıs, 2019, *Crypto-Assets: Implications for financial stability, monetary policy, and payments and market infrastructures*, s. 3. (<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op223~3ce14e986c.en.pdf>, E.T. 09/09/2025); Arzu Neşe Bakkaloğlu - Selman Yılmaz, “Cryptocurrency and the Functions of Money”, *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 8/2 (2022), 43.

³⁵⁸ World Bank Group, Mayıs, 2018, *Cryptocurrencies And Blockchain*, Europe and Central Asia Economic Update, Office of the Chief Economist, s. 21 (<https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/9be74ccf-8280-571a-a3ee-d4daa12fb10a/content> E.T. 09/09/2025); Bakkaloğlu - Yılmaz, “Cryptocurrency and the Functions of Money”, 43.

³⁵⁹ Bakkaloğlu - Yılmaz, “Cryptocurrency and the Functions of Money”, 43.

³⁶⁰ Asuman Turanboy, “Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukukî Nitelikleri”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 35/3 (2019), 48; Kadir Berk Kapancı, “Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: ‘Sanal Para’ Değerleri ve ‘Akıllı Sözleşmeler’ Üzerine Değerlendirmeler.”, *Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 116-117.

depolanmış değer veya ön-ödemeli ödeme aracıdır³⁶¹. Elektronik paralar, değeri önceden müşteri tarafından ödenmek koşuluyla banka tarafından üretilir. Elektronik paraların üretilmesi için müşteri tarafından bu paraların kıymeti bankaya ödenmiş olmalıdır³⁶². Elektronik para, mevzuatta da tanımlanmıştır. 6493 sayılı Ödeme ve Menkul Kıymet Mutabakat Sistemleri, Ödeme Hizmetleri ve Elektronik Para Kuruluşları Hakkında Kanun'un³⁶³ 3.maddesinin ç bendinde elektronik para *“ihraç eden kuruluş tarafından kabul edilen fon karşılığı ihraç edilen, elektronik olarak saklanan, bu Kanunda tanımlanan ödeme işlemlerini gerçekleştirmek için kullanılan ve elektronik para ihraç eden kuruluş dışındaki gerçek ve tüzel kişiler tarafından da ödeme aracı olarak kabul edilen parasal değeri”* olarak tanımlanmıştır. Elektronik paranın mevzuatta verilen tanımında dikkat edilmesi gereken husus, elektronik paranın gerek ihraççı kuruluş gerek sair tüzel ve gerçek kişiler tarafından *ödeme aracı* olarak kabul edildiğinin belirtilmiş olmasıdır. Bununla birlikte sanal para *“kanunen düzenleme altına alınmamış, geliştiricileri tarafından kontrol edilen ve piyasaya sürülen, belirli bir grubun üyeleri tarafından kabul edilen ve kullanılan dijital bir para”* olarak tanımlanabilir. Ancak tanımı yapan Avrupa Merkez Bankasına göre bu tanım gelişmeler ışığında değişip gelişebilir³⁶⁴. Kripto para ile elektronik paranın birbirinden farkları irdelenecek olursa evveleminde söylenmesi gereken husus, elektronik parada hesap Euro, Türk lirası ya da Amerikan doları gibi yasal tedavülü olan ve devletin kendi tekeliyle çıkardığı para birimleri üzerinden yapılırken kripto parada hesabın Ethereum, Bitcoin gibi üçüncü kişilerce icat edilen ve yasal tedavülü olmayan birimler aracılığıyla yapılmasıdır³⁶⁵. Elektronik paranın kanunla yetkilendirilmiş kurumlar vasıtasıyla çıkarılır. Öte yandan kripto para tamamen özel kişiler tarafından çıkarılmakta ve tedavül edilmektedir^{366,367}. Kanunda yapılan tanımdan hareketle elektronik

³⁶¹ Armağan Ebru Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXXIII/2 (2015), 184; Basel Committee On Banking Supervision: Risk Management for Electronic Banking and Electronic Money Activities, s.3.

³⁶² Oruç Hami Şener, “Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi”, *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi* 9 (2007), 460.

³⁶³ 6493 sayılı Kanun, RG. 27.06.2013, S. 28690.

³⁶⁴ European Central Bank, Virtual Currency Schemes, Ekim, 2012, <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf> (E.T. 09/09/2025), s. 13; Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, 197.

³⁶⁵ Kapancı, “Blokzincir”, 117; Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, 197.

³⁶⁶ Kapancı, “Blokzincir”, 117; Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, 197.

³⁶⁷ Sanal paraların tedavül kabiliyeti dikkate alarak öğretide bir tasnife gidilmektedir. Bu tasnife göre sanal paraların üç alt grubu bulunur ve bunlar; kapalı sistem, tek yönlü akışı olan sistem ve çift yönlü akışı olan sistemlerdir. Kapalı sistemler, yalnızca bir platformda tedavül edebilen sanal paraları ifade eder. Kapalı sistemlere örnek olarak online oyunlar gösterilebilir. Gerçekten, World of Warcraft oyununda olduğu gibi oyuncular belirli bir kayıt ücreti ödeyerek oyun ekosistemine dahil olurlar. Oyuncular oyun içindeki yetkinliklerine göre sanal para kazanırlar. Ancak burada kazanılan para yalnızca ilgili oyunda harcanabilir niteliktedir. İlgili oyunda kazanılan para yalnızca sanal toplulukta sunulan mal ve hizmetlerin alımında

paranın hem ihraççı kurum hem de sair tüzel ve gerçek kişiler tarafından ödeme aracı olarak kabul edildiği söylenmelidir. Ancak kripto para yalnızca bu paraya değer atfeden bir topluluk açısından değişim ve ödeme aracı olarak tanınır³⁶⁸. Keza kripto paranın arzı parayı çıkartan kişinin kararına bağlıyken sanal paranın arzı sabittir³⁶⁹.

Kripto paraların ödeme vasıtası olarak kullanılmasının önü mevzuatla da kapatılmıştır. Gerçekten, Ödemelerde Kripto Varlıkların Kullanılmamasına Dair Yönetmelik³⁷⁰ hükümlerine göre kripto varlıkların ödeme vasıtası olarak kullanılmasının mümkün olmadığı açıkça belirtilmiştir. Yönetmelik m. 3/II-III hükümlerine göre; “*Kripto varlıklar, ödemelerde doğrudan veya dolaylı şekilde kullanılamaz. Kripto varlıkların ödemelerde doğrudan veya dolaylı şekilde kullanılmasına yönelik hizmet sunulamaz.*”. Kripto varlıkların ödeme vasıtası olarak kullanılmasının, mevzuat çerçevesinde yasaklanmış olduğu da göz önünde bulundurulduğunda, kripto varlıkları para olarak değerlendirmek mümkün değildir.

kullanılabilir. Keza bu paralar, yalnızca teoride de olsa gerçek alemde ticaretin konusu edilemez. Sanal paraların ikinci türünü ise tek yönlü akışı olan sistemle oluşturur. Tek yönlü akışı olan paralar belirli bir kur üzerinden gerçek para birimleri kullanılarak alınabilir. Ancak satın alınan bu sanal paralar tekrardan gerçek para birimlerine dönüştürülemez. Bu tip para birimlerinin kullanılmasına dair koşullar, ilgili para birimini piyasaya süren kişiler tarafından belirlenir. Parayı piyasaya süren kişiler, diledikleri takdirde bu para birimleriyle sanal olmayan alemde değişim yapılmasına izin verebilirler. Tek yönlü akışlı olan sanal paralara örnek olarak Facebook kredileri örnek gösterilebilir. 2009 yılında Facebook, kullanıcılarına kendi platformunda bulunan sanal mallardan almalarını sağlayacak bir sanal para tanıtmıştır. Bu sanal para birimini kredi kartı, PayPal ya da diğer ödeme yöntemleri ile satın almak olanaklıydı. Facebook kredilerini almak için Amerikan doları kullanılmaktaydı. Yabancı para birimi kullanan kişiler Facebook kredisi almak isterlerse öncelikle kendi paralarını Amerikan dolarına çevirmek zorundaydı. Her Facebook kredisi 0,1 Amerikan dolarına karşılık geliyordu. Ancak 2012 yılında yapılan bir değişiklikle Facebook daha fazla Facebook kredisi kullanmayacağını ve mevcut bakiyelerin yerel para birimlerine dönüştürüleceğini ilan etti (<https://developers.facebook.com/blog/post/2012/06/19/introducing-subscriptions-and-local-currency-pricing/> E.T. 09/09/2025). Üçüncü grupta ise çift yönlü akışı olan sistemler yer alır. Bu sistemlerde kullanıcılar kura bağlı olarak sanal para alıp satabilirler. Bu sanal para birimi gerçek dünyada fonksiyon gösterme açısından herhangi diğer dönüştürülebilir para birimleri ile benzer mahiyettedir. Bu sanal paralarla sanal ya da gerçek her türlü mal ve hizmet alınması mümkündür. Çift yönlü akışı olan sanal paralara ise Linden dolarları örnek gösterilebilir. Linden dolarları Second Life (İkinci Hayat) isimli bir sanal dünya oyununda kullanılır. Bu oyunda kullanıcılar birbirlerinden mal alıp satabilirler. Oyun içi ticarete kullanmak üzere oyuncular gerçek para birimleri karşılığında Linden doları satın alırlar. Linden doları satın almak için kredi kartı ya da PayPal hesabı kullanılır. Oyuncular istedikleri takdirde Linden dolarlarını gerçek para birimlerine de dönüştürebilirler. European Central Bank, 2012, s. 13- 14; Doğa Ekrem Doğanç, *Blok Zincirine Dayalı Akıllı Sözleşmelerin Hukuki Nitelikleri, Kuruluşu, Yorumu, İfası ve Bazı Örnek Hukuki Uygulamalar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021), 441 dn. 1796; Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, 198-199; Kapancı, “Blokzincir”, 118.

³⁶⁸ Kapancı, “Blokzincir”, 117; Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, 197.

³⁶⁹ Kapancı, “Blokzincir”, 117; Bozkurt Yüksel, “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”, 197.

³⁷⁰ RG. 31456; 16/04/2021. Bahsedilen Yönetmelik’te, kripto varlıkların ödeme vasıtası olarak kullanılmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı açıkça belirtilmiştir. Bkz. Yönetmelik m. 1; “*Bu Yönetmeliğin amacı, ödemelerde kripto varlıkların kullanılmamasına, ödeme hizmetlerinin sunulmasında ve elektronik para kuruluşlarının kripto varlıklara ilişkin alım satım, saklama, transfer veya ihraç hizmeti sunan platformlara veya bu platformlardan yapılacak fon aktarımlarına aracılık etmemesine ilişkin usul ve esasların belirlenmesidir.*”.

2.3.1.2.6. Taklit Edilememe

Para basma ve paranın tedavüle çıkarılması devletin tekelindedir. Ancak devlet, merkez bankasına para basma ve parayı tedavüle çıkarma yetkisi verir. Devlet tarafından yetkili kılınmadığı sürece hiçbir kurumun para basma yetkisi yoktur. Paranın taklit edilmesi ve sahtesinin basılması devlet tarafından yasaklanmıştır³⁷¹. Eski zamanlardan bu tarafa kalpazanlık adı verilen faaliyetle yetkisiz kişilerce para basılagelmektedir. Devlet tarafından yasaklanmış olmasına rağmen kalpazanlık yapan kişilere müeyyideler uygulanmaktadır³⁷². Günümüzde paraların taklit edilmesinin önüne geçilmek için pek çok önlem alınmıştır³⁷³.

2.3.1.2.7. Zaman İçinde Değer Kaybetmeme

Para basma ve parayı piyasaya arz etme salahiyetini haiz merkez bankası, paranın değerini korumakla yükümlüdür. İktisadi istikrar ve dengeli piyasa olduğu sürece para değerini korur. Olağan süreçte iktisadî dalgalanmalar neticesinde para değer kaybedebilir. Ancak bu değer kaybı, mübadele aracını para olmaktan çıkarmaz. Paranın değer kaybetmesini engellemek için merkez bankalarının piyasayı düzenlemek suretiyle paranın istikrarını ve değerini korumalıdır³⁷⁴.

2.3.1.3. Paranın İşlevleri

Paranın ne olduğu ortaya konduktan sonra işlevlerinin de belirlenmesi gerekir. Para mübadele aracı olduğu için paranın temel işlevi değişimdir. Paranın ortaya çıkması da bu işlevle yakından ilintilidir³⁷⁵. Paranın işlevleri; değişim aracı olma ve buna bağlı olarak gümüleme, birikim aracı olma, gelecek ödemeleri ifade etme, hesap birimi olma ve değer yaratma şeklinde sıralanabilir³⁷⁶. Değişim ve gümüleme paranın temel işlevlerindendir. Diğer işlevler ise, değişim işlevinin doğal sonucu niteliğindedir³⁷⁷.

³⁷¹ Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 19; Özbilen, *Para Teorisi*, 5.

³⁷² Özbilen, *Para Teorisi*, 5. Bu yönde bkz. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu m. 197/I; “*Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavülde bulunan parayı, sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişi, iki yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır*”.

³⁷³ Günel, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 9.

³⁷⁴ Özbilen, *Para Teorisi*, 5-6, 19-20; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 5; Wicksell, *Lectures on Political Economy*, 7.

³⁷⁵ Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 21; Özbilen, *Para Teorisi*, 6; Stefan Grundmann, “§ 245”, *Münchener Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch- Band 2 Schuldrecht- Allgemeiner Teil I §§ 241-432*, ed. Wolfgang Krüger (München: C. H. Beck Verlag, 2022), 2/par. 1.

³⁷⁶ bu yönde bkz. Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 3-5; Özbilen, *Para Teorisi*, 16.

³⁷⁷ Özbilen, *Para Teorisi*, 16.

2.3.1.3.1. Değişim Aracı Olma İşlevi

Paranın değişim aracı olma işlevi, paranın iş görme amacıyla talep edilmesi anlamına gelir³⁷⁸. Alınan mal ve hizmetlerin bedelinin ödenmesinde paranın *karşılık* olarak verilmesi, paranın değişim aracı olma işlevini ifade eder³⁷⁹. Paranın değişim aracı olmasıyla trampa usulünün getirdiği zorluklar bertaraf edilmekte, iktisadî etkinlik ve piyasa verimliliği artırılmaktadır³⁸⁰. Günümüzde kâğıt ve madeni paralar ile vadesiz mevduatın mübadele aracı olduğu kabul edilir³⁸¹. Çek ise vadesiz mevduatı temsilen işlem gördüğünden tek başına bir mübadele aracı olarak kabul edilmez³⁸².

Mal ve hizmet mübadelesinde bir zaman harcanmaktadır. Mübadelede harcanan bu zamana “işlem maliyeti” denir³⁸³. Trampa piyasasında işlem maliyeti oldukça yüksektir. Paranın değişim aracı olma işlevi bu maliyeti azaltmaktadır. Gerçekten de para, piyasa işlemlerinde verimliliği artırarak uzmanlaşmaya katkı sağlamakta, böylelikle iktisadî etkinliğe olumlu etkide bulunmaktadır³⁸⁴. Zira paranın ödeme aracı olarak kullanılması, trampa piyasasında olduğunun aksine mal ve hizmet değiş tokuşu yapan insanların ihtiyaçlarının karşılıklı olması zorunluluğunu ortadan kaldırır³⁸⁵.

Paranın dolaşım işlevinin yanında bununla bağlantılı olarak gömüleme işlevi de ortaya çıkar. Paranın gömüleme işlevi, paranın “spekülasyon” amacıyla talep edilmesi anlamına gelir³⁸⁶.

Paranın değişim ve değer ölçüsü olma işlevleri bir mekâna bağlı olarak ortaya çıkar. Değişim işlevi “miktar” ve “hız” düşüncesiyle temsil edilir. Piyasalarda paranın bol olması durumunda değişim kolaylaşır. Paranın kıt olması durumunda ise mal değişimi yavaşlar. Bu nedenle mübadele artması para miktarının da artmasını gerektirir³⁸⁷. Piyasadaki para miktarı piyasa işlemlerinin yapılması için yeterli değilse, paranın el değiştirme hızının artması ve böylece aradaki farkın kapatılması gerekir. Piyasadan para çekilmesi yahut piyasaya para arzı ile paranın

³⁷⁸ Özbilen, *Para Teorisi*, 6.

³⁷⁹ Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 1; Yurtçiçek, *Hukuki Açından Elektronik Para*, 28.

³⁸⁰ Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 15; Özbilen, *Para Teorisi*, 17.

³⁸¹ Özbilen, *Para Teorisi*, 17; Sekmen, *Para Teorisi*, 15.

³⁸² Özbilen, *Para Teorisi*, 17. Çeki mübadele aracı olarak gören görüş için bkz. Sekmen, *Para Teorisi*, 15; Günel, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 9. Çekin bir mübadele aracı olmadığı TMK m. 990 hükmünden de anlaşılabilir. Nitekim TMK m. 990’a göre, “Zilyet, iradesi dışında elinden çıkmış olsa bile, para ve hamile yazılı senetleri iyiniyetle edinmiş olan kimseye karşı taşınır davası açamaz”. Hükümde para ve hamiline yazılı senet ayrı ayrı ifade edilmiştir. Bu hükümden hareketle, hamiline yazılı senet şeklinde düzenlenmesi mümkün çekin de hukuken para niteliğinde olmadığı sonucuna varılabilir.

³⁸³ Günel, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 9; Özbilen, *Para Teorisi*, 17.

³⁸⁴ Günel, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 9; Özbilen, *Para Teorisi*, 17.

³⁸⁵ Özbilen, *Para Teorisi*, 17.

³⁸⁶ Özbilen, *Para Teorisi*, 17.

³⁸⁷ Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 15; Özbilen, *Para Teorisi*, 6.

dolaşım hızı düzenlenir. Paranın dolanım hızının azalması ile mal ve hizmetlere olan talep azalırken; bu hızın artmasıyla mal ve hizmete olan talep artar³⁸⁸.

2.3.1.3.2. Değer Ölçme ve Ödemelerin Standart Ölçüsü Olma İşlevi

Paranın değişim aracı olması, onu belirli bir değer karşılığında olmasını gerektirir. Bir malın başka bir mala göre değerini ise para belirler³⁸⁹. İktisadi değerlerin ölçülebilmesi için para kullanılmaktadır. Paranın değer ölçme işlevi ile mal ve hizmetlerin piyasa değerleri belirlenir, kişi ve kurumların borçları ve mal varlığının değeri hesaplanır³⁹⁰. Paranın değeri, fiziksel ölçü birimlerinde olduğunun aksine zamana göre değişebilir. Paranın sahip olduğu değer, nisbi olduğundan sabitlik ve değer unsurları bakımından süreklilik özelliğini taşımaz. Paranın değeri, fiyatlar genel seviyesinin istikrarlı olmasına bağlıdır³⁹¹.

2.3.1.3.3. Değer Biriktirme Aracı Olma İşlevi

Para, satın alma gücünün muhafaza edilmesini sağladığı için değer biriktirme aracı olarak işlev görür. Değer biriktirme araçları, paranın kazanılmasından elden çıkarılmasına kadarki sürede satın alma gücünü elde tutmaya yarar³⁹². Paranın değer biriktirme aracı olma işlevi, fiyatlar genel seviyesiyle ilişkilidir³⁹³. Şayet para toplumca kabul görmüş, değerini koruyabilen, satın alma gücü sabit nitelikteyse, değer biriktirme aracı olarak işlev görür³⁹⁴.

Fiyatlar genel seviyesinin devamlı ve sürekli bir biçimde yükseldiği enflasyon dönemlerinde para, değerini hızla kaybeder. Enflasyonist ortamlarda ise toplum, servetini para olarak tutmaktansa menkul ve gayrimenkul değerlere, yabancı paralara veya kıymetli madenlere yönelir³⁹⁵. Şayet ekonomide hiperenflasyon dönemi söz konusuysa, paranın değer biriktirme aracı olmak işlevi de ortadan kalkar. Paranın değer kaybetme riskinden kaynaklı olarak değer biriktirmeye yarayan yegâne aracın para olduğunu söylemek doğru olmaz. Gerçekten de devlet borçlanma senetleri, bonolar, hisse senetleri yahut gayrimenkuller parayı ikame ederek değer biriktirme aracı olarak işlev görebilir³⁹⁶.

³⁸⁸ İbrahim Erol vd., “Para ve Merkez Bankacılığı”, *Para İktisadı: Teori ve Politika*, ed. N. Oğuzhan Altay (Ankara: Palme Yayıncılık, 2015), 3.

³⁸⁹ Sekmen, *Para Teorisi*, 16; Özbilen, *Para Teorisi*, 18; Günal, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 10; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 15; Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 21; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 4; Yurtçiçek, *Hukuki Açıdan Elektronik Para*, 31; Aren, *Para ve Para Politikası*, 8.

³⁹⁰ Yurtçiçek, *Hukuki Açıdan Elektronik Para*, 31.

³⁹¹ Özbilen, *Para Teorisi*, 18; Keskingöz - Kurt, “Paranın Tanımı ve Tarihi”, 6-7.

³⁹² Sekmen, *Para Teorisi*, 16; Günal, *Para Banka ve Finansal Sistem*, 10; Bakkaloğlu, *Dijital Para*, 15; Bilgili - Cengil, *Kripto Para*, 21; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 2.

³⁹³ Özbilen, *Para Teorisi*, 18-19.

³⁹⁴ Erol vd., “Para ve Merkez Bankacılığı”, 4; Yurtçiçek, *Hukuki Açıdan Elektronik Para*, 30.

³⁹⁵ Özbilen, *Para Teorisi*, 19; Erol vd., “Para ve Merkez Bankacılığı”, 4.

³⁹⁶ Özbilen, *Para Teorisi*, 19; Erol vd., “Para ve Merkez Bankacılığı”, 4.

2.3.1.3.4. Değer Yaratma İşlevi

Paranın öğretilde hemen hiç değinilmeyen fonksiyonlarından biri de değer yaratma işlevidir. Günümüz piyasa iktisadının temelinde, değer yaratma işlevi yatmaktadır. İktisadi büyüme için gerekli nakdin, mevcut piyasa katılımcılarından temin edilmesi yerine, devletin para basarak nakit ihtiyacını gidermesi, değer yaratma işlevi olarak anılır. Altın rezervlerine bağlı olmadan devletlerin karşılıksız para ihraç etme yetkisi, değer yaratma işlevinin görünümüdür. Paranın bu işlevi, parasal istikrarı sarsan etmenlerin en önde gelenidir³⁹⁷.

2.3.1.4. Para Borcu Kavramı

Borcun konusunu bir para birimi ile temsil edilen, belirli yahut belirlenebilir satın alma gücünün alacaklıya sağlanması oluşturuyorsa para borcundan söz edilir³⁹⁸. Para borçları bağlamında borçlu, sembollerle ifade edilen parayı değil, paranın alım gücünü sağlamakla mükelleftir³⁹⁹. Ancak borçlu, paranın alım gücü düşse dahi paranın nominal değerini ifa etmekle borcundan kurtulmuş olur. Bu bakımdan para borcu, bir meblağ borcudur⁴⁰⁰.

Para borçları, yapma- verme- yapmama borçları ayrımı bakımından bir verme borcu özelliği taşır⁴⁰¹. Bununla birlikte para borcunun cins borcu- parça borcu ayrımında hangi sınıflandırmaya dâhil olduğu hususu ise tartışmalıdır. Bir görüşe göre, para borçları nitelikleri gereği cins borcunun özel bir görünümüdür⁴⁰². Paranın piyasada çok sayıda mevcut olması ve temin edilmesinin her zaman mümkün olması nedeniyle para borcu, bir cins borcudur⁴⁰³. Ne var ki para borcu, cins borcuna nisbetle birtakım özel durumlar taşır. Gerçekten, para borcunun ifasının imkânsızlaşması mümkün değildir. Keza, taraflarca belirlenmediği müddetçe ifanın ortalama nitelikteki bir edimle yapılması gerektiğine dair TBK m. 86 hükmü, para borcu

³⁹⁷ Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 3.

³⁹⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 36; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 45; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 10; Haluk Nami Nomer, “Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/1 Anlamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57/1-2 (1999), 4; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 81; Ceylan, *Faiz*, 13; Dağca Durgun, *Mülkiyet Hakkı Bakımından Para Alacağının Enflasyon Karşısında Değer Kaybı* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024), 12.

³⁹⁹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 36; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 10; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 84.

⁴⁰⁰ Nomer, “Para Borcu”, 243; Serozan, “Alım Gücü”, 42; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 27; Spiros Simitis, “Bemerkungen zur rechtlichen Sonderstellung des Geldes”, *Archiv für die civilistische Praxis* 159/5 (1961), 443.

⁴⁰¹ Ceylan, *Faiz*, 14; Ercüment Yanık, *Yabancı Para Borçları* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020), 25; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 250; Durgun, *Mülkiyet Hakkı*, 12.

⁴⁰² Helvacı, *Faiz Kavramı*, 45; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 10; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 30.

⁴⁰³ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 10.

bakımından uygulama alanı bulmaz. Bahsedilen özel durumlar göz önüne alındığında, para borcunun nitelikli bir cins borcu olduğunu söylenmelidir⁴⁰⁴. Bir başka görüşe göre ise⁴⁰⁵ para, mal niteliğinde değildir. Bu nedenle parça borcu- cins borcu ayırımında ele alınamaz. Konusu doğrudan paranın kendisi olan borçlar ise bu noktada istisnai niteliktedir. Döviz alım satımında para, bir mal olarak değerlendirilmelidir. Döviz alım satımında, belirli cinsten nakit paranın devri borcun konusunu oluşturur; bu durumda cins borcu meydana gelir⁴⁰⁶.

Öğretideki bir başka görüşe göre, para borçları hakkında *a priori* genel bir kanıya varmak mümkün değildir. Para borcunun söz konusu olduğu her durumda ayrı değerlendirme yapılması gerekir. Söz gelimi hukuka aykırı bir fiil nedeniyle tazminat isteminde bulunulduğunda mahkeme, davaya konu hukuka aykırı fiil işlenmemiş olsaydı zarar görenin malvarlığının göstermesi gereken durumu sağlayacak nitelikte bir tazminata hükmetmelidir. Bu nedenle tazminat borçları açısından değer sağlama borcu söz konusudur⁴⁰⁷. Aynı durum nafaka borçları açısından da söz konusudur⁴⁰⁸. Buna karşılık, taraflar sözleşmede paranın değerini değil de maddesini devir amacı güdüyorsa, duruma göre cins borcu yahut parça borcu söz konusu olabilir⁴⁰⁹. Örneğin, olimpiyatlar için basılmış bin adet paradan bir tanesinin devri kararlaştırılmışsa sınırlı cins borcu söz konusuysa; üzerinde bir siyasinin imzasının bulunduğu paranın devri konusunda anlaşılmışsa parça borcundan bahsedilir.

Borçlu, kural olarak borçlandığı meblağı ödemekle borcundan kurtulur. Başka bir anlatımla, borçlu, paranın değerinde azalma söz konusu olsa bile, sözleşme ile borçlanmış olduğu miktarda parayı ifa ederek borcunda kurtulur. Para borçlarında geçerli olan nominal değer ilkesi (nennwertprinzip) gereğince, borun doğumu ve ifası arasında paranın değerinde meydana gelen değişimler, borç miktarını etkilemez⁴¹⁰. Para değerinde dalgalanmalar olsa bile, ödenmesi

⁴⁰⁴ Yanık, *Yabancı Para Borçları*, 26; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 82; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 11; Helvacı, *Faiz Kavramı*, 45. Ortalama nitelik ve türde paradan bahsetmenin mümkün olmaması nedeniyle para borcunun bir cins borcu olmadığı yönünde bkz. Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 85.

⁴⁰⁵ Spiros Simitis, “Bemerkungen zur rechtlichen Sonderstellung des Geldes”, *Archiv für die civilistische Praxis* 159/5 (1961 1960), 444-445; Nomer, “Para Borcu”, 243.

⁴⁰⁶ Nomer, “Para Borcu”, 243.

⁴⁰⁷ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 38; Serozan, “Alım Gücü”, 42.

⁴⁰⁸ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 29; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 38.

⁴⁰⁹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 39; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 11-12.

⁴¹⁰ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 13; Schraner Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, *Die Erfüllung der Obligationen, Art. 68-96 OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR)*, ZK - Zürcher Kommentar (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2000), par. 73; Gregor Mercier, “CHK OR, Art. 84”, *Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen - Art. 1-183 OR, CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht* (Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 2023), par. 10; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 20; Özkan Özyakışır, *Konut ve Çatılı İşyeri Kira Sözleşmelerinde Kira Bedeli* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 181-182.

gereken borç miktarı kural olarak değişmediği için bu ilke “*bir Frank, bir Frank olarak kalır*” vecizesiyle ifade edilir⁴¹¹. İlke gereğince paranın devalüasyona uğraması durumunda dahi ortaya çıkan riskler alacaklıya aittir⁴¹². Nominal değer ilkesinin kanunî bir dayanağı olmamakla birlikte bu ilke genel olarak kabul edilmektedir⁴¹³.

Nominal değer ilkesi, genel olarak kabul edilmekle beraber bu ilkenin birtakım istisnaları da mevcuttur. Buna göre belli bir değer in ikâmesi yahut tazminini amaçlayan ödemelerle nafaka ödemeleri nominal değer ilkesinin istisnasıdır. Bu tür borçlara, sabit değer borcu (*wertbeständige Schulden*) adı verilir. Sabit değer borçlarında, borçlanılan şey sabit bir meblağ değil; bilakis, sabit bir para değeridir⁴¹⁴.

Sabit değer borçlarının ilk örneğini tazminat talepleri oluşturur⁴¹⁵. Zarar tazmininde temel ilke, tazminata konu olay vuku bulmasaydı zarar görenin malvarlığının göstereceği fiktif duruma getirmektir. Bu nedenle tazminat borçlarında belirli bir meblağ değil, belirli bir değer borçlanılır. Söz gelimi (A)’nın arabası, (B) tarafından yakılmıştır. (A), zararının giderilmesi için (B)’ye haksız fiilden kaynaklı tazminat davası açmıştır. (A)’nın arabası yakılmadan önce beş yüz bin liradır. Yargılama yapıp tazminata hükmedileceği esnada ise arabanın hasarsız emsal bedeli yedi yüz elli bin liraya çıkmıştır. Bu durumda hâkim, tazminata hükmederken karar tarihine en yakın zamanı dikkate almalıdır⁴¹⁶.

Nominal değer ilkesinin uygulanmasından vazgeçilen bir diğer durum ise, nafaka talepleridir⁴¹⁷. Alacaklının iâşesini temin için belirli bir miktar paraya muhtaç olduğu durumlarda sabit değer ilkesi uygulanır. Nitekim nafakanın temel mantığı, nafaka alacaklısına belirli bir iktisadî seviye temin etmektir. Nafaka alacağının söz konusu olduğu durumlarda nafakanın enflasyona endekslenmesiyle bu iktisadî seviye güvence altına alınmış olur.

Nominal değer ilkesinin diğer bir istisnası ise, sözleşmeye konan değer koruma maddeleridir. Bu durumda borçlu, borcun ifası anında hesap edilen ve borcun oluştuğu andaki satın alma gücüne karşılık gelen miktarı ödemek suretiyle borcundan kurtulur. Bu tip sözleşmelerde belirli

⁴¹¹ Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 10; Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 73.

⁴¹² Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 73; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 10.

⁴¹³ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 77; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 10.

⁴¹⁴ Alışlageldik anlamıyla para borcu, belli bir meblağ paranın ödenmesini konu alır. Ancak para değeri borcu (*Geldwertschuld*) söz konusu olduğunda önceden belirlenmiş bir meblağın ödenmesi değil de değer in sağlanması gerekir. bu tür borçlar da belirli bir meblağ ile ifade edilir ve para borcudur. Bununla birlikte, para değeri borçlarında nominalizm ilkesinin, bir istisnası olan valorizm ilkesi uygulama alanı bulur. Valorizm ilkesi, bir istisna olduğundan yalnızca belirli bir değer in sağlanması gerektiği borçlar açısından uygulanır. Bu yönde bkz. Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 87.

⁴¹⁵ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 82; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 11; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, 2/368.

⁴¹⁶ Nitekim bu yönde bkz. 4. HD., E. 2024/6957 K. 2024/8396 T. 1.10.2024 (, <https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 24/05/2025).

⁴¹⁷ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, 85; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, 10.

bir sabit değer kabul edilir ve borcun doğumu anındaki değer, ifa zamanında sabit değer olarak kabul edilen bedelle güncellenir⁴¹⁸. Güncellemeye esas bedel olarak enflasyon oranı⁴¹⁹ yahut altının birim fiyatı belirlenebilir⁴²⁰. Keza, güncellemeye esas bedel olarak bir yabancı para biriminin seçilmesi de mümkündür. Bu durumda alacaklı, döviz kurunda meydana gelen dalgalanmalardan ya da devletim döviz piyasasında yaptığı manipülasyonlardan korunmuş olur⁴²¹. Zorunlu olmamakla birlikte, değer koruma maddeleriyle genellikle uzun süreli sözleşmelerde karşılaşılr⁴²².

Alacaklı, sözleşmede herhangi bir değer koruma klotuna yer vermemişse paranın değer kaybetmesi riskini üstlenmiştir. Nitekim borçlu, paranın alım gücü düşmüş olsa bile nominalizm ilkesi gereğince borçlandığı tutardan fazlasını ödemekle yükümlü değildir⁴²³. Ne var ki nominalizm ilkesi, para birimindeki dalgalanmalar bakımından söz konusuyken; para biriminin çökmesi durumunda uygulama alanı bulmaz. Sözleşme akdedildikten sonra para birimi öngörülemez bir nedenle çöker, alacaklı da TMK m. 2 çerçevesinde kendisinden beklenemeyecek biçimdeki orantısızlıkla karşı karşıya kalırsa mahkeme, “*clausula rebus sic standibus*” ilkesi gereğince sözleşmeyi uyarlar⁴²⁴.

Bir ülkede görülmekte olan enflasyonun mahkemenin müdahalesini gerektirip gerektirmediği hususu da ayrıca üzerinde durulması gereken meselelerden biridir. Öncelikle belirtmek gerekir ki uzun vadeli sözleşmeler, kural olarak “spekülatif unsur” içerir. Buna göre taraflar, uzun vadeli sözleşmelerde ekonomik dalgalanmaları dikkate almalıdır. Salt enflasyon yahut döviz dalgalanmaları, öngörülebilir niteliktedir. Bu nedenle sözleşmeye yargısal müdahale yapılması ihtimali oldukça düşüktür⁴²⁵. Enflasyon nedeniyle sözleşmeye hâkimin müdahalesini talep

⁴¹⁸ Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 12; Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 94; Özyakışır, *Konut ve Çatılı İşyeri Kira Sözleşmelerinde Kira Bedeli*, 182-183.

⁴¹⁹ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 116; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 12.

⁴²⁰ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 107; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 12. Sözleşmeye bu tip klotlar konması için kanunun bu hususu yasaklamamış olması gerekir. Söz gelimi TBK m. 344’e göre konut kiralarda yeni yıl için geçerli kira bedeli, bir önceki yılın on iki aylık TÜFE ortalamasından fazla olamaz.

⁴²¹ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 112. Yabancı paraya endeksli biçimde sözleşme yapılması da kanun yahut başka bir normla yasaklanmış olabilir. örneğin “*Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar (RG. 11.08.1989, S. 20249)*”, “*85 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (RG. 29/10/2021, S. 31643)*” ile değişikliğe uğramış ve Türkiye’de yerleşmiş kişilerin gayrimenkul kiralalarının dövizle endeksli olarak yapılmasının önü kapatılmıştır. Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Özyakışır, *Konut ve Çatılı İşyeri Kira Sözleşmelerinde Kira Bedeli*, 185 vd.

⁴²² Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 12; Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 95.

⁴²³ Serozan, “Alım Gücü”, 42; Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 136; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, c. 2, par. 20.

⁴²⁴ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 136; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 13. 1922/1923 yıllarında Mark’ta meydana gelen öngörülemez değer artışı nedeniyle Alman İmparatorluk Mahkemesi uzun vadeli alacaklarda uyarlamaya gitmiştir. Yüksek mahkeme, 1924- 1930 yılları arasında alacakları %30 ile %70 oranında uyarlamıştır.

⁴²⁵ Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 13; Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 139.

hakkının doğup doğmadığı, değişen koşulların öngörülebilirliği, sözleşme konusunun ne kadar riskli olduğu gibi özel koşullara göre belirlenmelidir⁴²⁶.

Munzam zarardan bahsedilmesi için yukarıda tanımı verildiği biçimiyle bir para borcunun bulunması gereklidir⁴²⁷. Zira munzam zarar, her türlü borç ilişkisi açısından değil, yalnızca para borçlarının ifasında temerrüde düşülmesi durumunda söz konusu olur. Nitekim munzam zarar, temerrüt faizi ile karşılanmayan zarar anlamına gelir. Temerrüt faizi ise yalnızca para borçlarının ödenmesine temerrüde düşülmesi durumunda ödenir

Para borcunun kaynağı, munzam zararın doğmasında önem taşımaz. Başka bir anlatımla, sözleşmeden doğan para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi durumunda munzam zarar talep etmek mümkün olduğu gibi, hakız fiil ya da sebepsiz zenginleşmeden doğan para borçları açısından da diğer şartların sağlanması kaydıyla munzam zarar talebinde bulunmak mümkündür⁴²⁸.

2.3.2. Borçlunun Temerrüde Düşmesi

Munzam zararın tazmin edilmesi için gerekli şartlardan biri de borçlunun temerrüde düşmüş olmasıdır⁴²⁹. Munzam zarara ilişkin TBK m. 122 hükmü, Kanun'un "Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları" konusunu düzenleyen ikinci faslın "Borçlu Temerrüdü" kenar başlığında ele alınmıştır. Sistematiik yorum yöntemi ile mesele ele alındığında, munzam zarardan bahsedilmesi için öncelikle borcun ifasında temerrüde düşülmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır⁴³⁰.

⁴²⁶ Marius, "ZK OR, Art. 84, D", par. 140.

⁴²⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 918; Ahmet Kılıçoğlu, "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar" (XV. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1998), 9; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 107; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 123; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 367.

⁴²⁸ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1075; Kulaberoğlu, "Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar", 167; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 368; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler* dn. 1609. Bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; "Munzam zararın tazmininin istenebilmesi için borcun bir para borcu olması gerekir. Zira, munzam zararın istenmesi her türlü borç bakımından değil, sadece para borçları için mümkündür. Para borcunun kaynağı ise önemli değildir; Munzam zararın tazmini sadece tüketim ödöncü sözleşmesine münhasır değildir. Meselâ, sözleşme, haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya vekâletsiz işğörmenden doğan para borcunda munzam zararın tazmini söz konusu olabilir. Bunun için her şeyden önce borçlunun temerrüde düşmüş olması gerekir". (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 22/06/2025)

⁴²⁹ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1075; Kulaberoğlu, "Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar", 167; Namık Kemal Uyanık, "Aşkın Zarar ve Hesaplanması", *İstanbul Barosu Dergisi* 92/4 (2018), 122; Önderi, "Munzam Zarar", 275; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 124; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 124; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 107; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 368; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 729 n. 1609; Atasoy Tanrıkulu, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 68.

⁴³⁰ Kılıçoğlu, "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar", 8; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 918.

Borçlunun henüz temerrüde düşmediği dönemlerde meydana gelen zararlar bakımından munzam zarar tazminatı talep edilmesi mümkün değildir. Örneğin ödünç sözleşmesine konu edilmiş bir sözleşmede kararlaştırılan kapital faizi, piyasada cari kapital faiz oranlarının altında kalması gibi nedenlerle ödünç vereni zarara uğratmış olsa dahi munzam zarar talebinde bulunmak mümkün değildir⁴³¹.

Borçlunun temerrüdüne ilişkin şartlar, çalışmamızda daha önce incelendiğinden⁴³², bu başlık altında munzam zarar istemi açısından borçlunun temerrüde düşmesi gerektiği belirtilmekle yetinilmiştir.

2.3.3. Alacaklının Temerrüt Faizini Aşan Bir Zarara Uğraması

Munzam zarar tazminatının doğması için aranan diğer bir şart ise, alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olmasıdır. Gerçekten TBK m. 122'ye göre alacaklı, *“temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa”* munzam zarar ödemekle yükümlüdür⁴³³. Zarar, genellikle dar anlamda kullanılır. Dar anlamıyla zarar, alacaklının, tazminata konu fiil meydana gelmemiş olsaydı malvarlığının göstereceği durum ile söz konusu fiilin meydana gelmesinden sonra gösterdiği durum arasındaki farktır⁴³⁴.

Temerrüt ile fiili ödeme günü arasında vaki zararlar, munzam zarar kapsamında değerlendirilir. Zararın hesabında borçlunun ödediği temerrüt faizi indirilir. Zira TBK m. 122'de borçlunun tüm zararlarının değil, temerrüt faizini aşan zararlarının tazmin edilmesi öngörülmüştür⁴³⁵.

⁴³¹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 124.

⁴³² Bu açıklamalar için bkz. yuk. 1.2.3.2.1.

⁴³³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 176; Hüseyin Altaş, “Munzam Zararda İspat Sorunu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 50/1 (2001), 122; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 9; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 919; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 188; Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, 168; Kartal, “Munzam Zarar”, 507; Önderi, “Munzam Zarar”, 283; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 141; Şirin, *Faiz ve Munzam Zarar*, 9; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1253; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 372; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 294; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 729 dn. 729; Atasoy Tanrıkulu, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 70.

⁴³⁴ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1075; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 177; Kartal, “Munzam Zarar”, 507; Önderi, “Munzam Zarar”, 283; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 188; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 141. Zarar kavramı için bkz. yuk. 1.1.

⁴³⁵ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 176; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 919. Munzam zarar talebinin zarar unsuruna ilişkin olarak bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; “*Türk-İsviçre Hukuku'nda zarar daha ziyade dar anlamda, yani maddî zararı ifade etmek için kullanılır. Eksilmenin malvarlığında ortaya çıkması halinde maddî zarardan bahsedilir. Malvarlığındaki eksilme, alacaklının, zarar veren davranıştan sonra malvarlığının mevcut hali ile bu olay meydana gelmeseydi göstereceği hal arasındaki farkı ifade eder. Bu tanım çerçevesinde munzam zarar da bir tür maddî zarardır. Bu zarar gerek doktrinde gerekse Yargıtay içtihatlarında (müspet) olumlu zarar olarak nitelendirilmektedir. Munzam zarardan söz edebilmek için temerrüt faizini aşan bir zararın meydana gelmesi gerekir. Şu halde, munzam zarar hesaplanırken, bundan temerrüt faizinin çıkarılması gerekir. Munzam zarar çeşitli tarzlarda ortaya çıkabilir. Alacaklı, borçlunun kendisine para borcunu ödememesi sonucunda üçüncü kişiye olan borcunu ifa*”

Nelerin munzam zarara sebebiyet verdiği kanunda sınırlı sayı ilkesine tâbi olacak biçimde belirlenmemiştir⁴³⁶. Ancak uygulamada sıklıkla karşılaşılan birtakım zarar kalemleri vardır. Sıklıkla karşılaşılan munzam zarar kalemlerinin neler olduğu çalışmamız açısından önem arz ettiğinden bunlar ayrı bir başlıkta ele alınmıştır⁴³⁷.

2.3.4. Uygun İlliyet Bağı

Hukukî sorumluluğu doğması açısından uygun illiyet bağı büyük bir önemi haizdir. Zira uygun illiyet bağı sorumluluğun esaslı şartı, tazminat hukukunun temel ilkesidir. Uygun illiyet bağı olmaksızın sorumluluktan bahsedilmesi mümkün değildir⁴³⁸. Meydana gelen zarar ile sorumluluğun bağlandığı olay yahut davranış arasındaki nedensellik ilişkisine illiyet bağı adı verilir⁴³⁹. Uygun illiyet bağı ise, somut olayda meydana gelen türden bir neticeyi hayatın olağan akışına göre, niteliği itibarıyla doğurmaya elverişli olan ve sonucun doğmasını objektif olarak artıran zorunlu şart olarak tanımlanır⁴⁴⁰.

Munzam zarar talepleri açısından da zarar verici fiil ile malvarlığında meydana gelen eksilme arasında uygun illiyet bağının bulunması gerekir⁴⁴¹. Borçlunun temerrüde düşmesi, yaşam tecrübeleri ve hayatın olağan akışı çerçevesinde alacaklının malvarlığında bir eksilme meydana gelme riskini objektif biçimde artırmışsa uygun illiyet bağının varlığı kabul edilmelidir⁴⁴².

edemediği için temerrüde düşmüş ve kendisinin aldığı temerrüt faizinden daha yüksek bir temerrüt faizini ödemek zorunda kalmış olabilir. Alacağını zamanında tahsil edemeyen alacaklı şirket, üçüncü kişiye olan ve vadesi gelmiş borcunu ödemek için ihtiyacı olan krediyi 3. kişilerden sağlaması nedeniyle malvarlığında meydana gelen eksilmeden dolayı da munzam zararı oluşabilir.” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 22/06/2025).

⁴³⁶ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 195; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 125; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 176.

⁴³⁷ Bkz. a.ş. 2.3.

⁴³⁸ Yasemin Durak, “Tehlike Sorumluluğu”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* IX/1 (2014), 32.

⁴³⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 615; Çetiner, *Borçlar Genel*, 324; Ozanemre Yayla, *Borçlar Genel*, 267; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 329; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 164; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 208; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 175; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 484.

⁴⁴⁰ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 620; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. II, 49-50; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 255; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 640; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 329; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 406; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 83; Önen, *Borçlar Hukuku*, 149; Akçaal, *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*, 149; Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 126; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 164; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 209; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 176; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 486.

⁴⁴¹ Özyakışır - Ganbari, “Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar”, 766; Atasoy Tanrikulu, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 72.

⁴⁴² Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 184; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 113; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 11; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 921; Kartal, “Munzam Zarar”, 508; Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, 170; Önderi, “Munzam Zarar”, 282; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 192; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 138; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 379; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 312; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*,

Borçlunun temerrüde düşmesi ile alacaklının zarara uğraması arasında salt mantıkî illiyet varsa yahut herhangi bir illiyet bağı bulunmuyorsa, munzam zarar tazminatına hükmedilemez⁴⁴³. Borçlunun temerrüde düşmesi ile malvarlığında bir eksilmenin meydana gelmesi arasında uygun illiyet bağının bulunduğunu ispat yükü alacaklıdadır⁴⁴⁴. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, munzam zararın varlığı açısından davacı soyut iddia ve hesaplamalar haricinde somut bir delil ileri sürmüyorsa, ispat yükünün yerine getirildiğinden bahsedilemez. Sırf iktisadî verilere dayanılması suretiyle zararın var olduğunu kabul etmek, fark teorisini bir yana bırakıp uygun illiyet bağı dahi bulunmadan değerlendirme yapmak anlamına gelir⁴⁴⁵. Paranın değer kaybı bağlamında mesele ele alındığında, durum daha da netleşir. Bilindiği üzere enflasyon parasal bir olgudur. Borcun vaktinde ifa edilmesinden bağımsız olarak para değerinde cereyan eder. Alacaklının, alacağını vaktinde elde etmiş olsaydı değer kaybından koruyacağı yönünde bir hayat olayı da bulunmadığından borçlunun salt temerrüde düşmesi ile alacaklının zarara uğraması arasında uygun illiyet bağı bulunmamaktadır⁴⁴⁶. Öte yandan başka bir görüşe göre, para alacağının vaktinde ödenmemesi, alacak konusu meblağın değerlendirilememesi ve değer kaybından koruyacak önlemlerin alınamaması ihtimalini objektif bir biçimde artırmaktadır. Alacaklının parayı değerlendirme imkânından mahrum kalması nedeniyle zarara uğrama ihtimalinin objektif bir biçimde artması temerrüt ve zarar arasında uygun illiyet bağının kurulduğunu gösterir⁴⁴⁷.

730 dn.1609; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 309. Bu yönde bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; “Munzam zararın tazmini için söz konusu zararlar borçlunun temerrüdü arasında uygun illiyet bağının varlığı aranır. Buna göre, alacaklının temerrüt faizini aşan zararı ile borçlunun temerrüdü arasında uygun illiyet bağı bulunmalıdır. Şayet alacaklının uğradığını iddia ettiği zararlar borçlunun temerrüdü arasında hiçbir illiyet bağı yoksa borçlu munzam zarardan sorumlu tutulamaz, Alacaklının uğradığı munzam zarar objektif bir şekilde genel hayat tecrübelerine ve olayların normal akışına göre borçlunun temerrüde düşmüş olmasının sonucu sayılabilirse borçlu aşkın zarardan sorumlu tutulur. Yani, borçlunun temerrüdü böyle bir zarara yol açmaya elverişli olmalıdır. Aksi takdirde, alacaklı munzam zararlıdurakın tazminini isteyemez. Genel esas, burada da geçerlidir. Bu itibarla, munzam zarar ile fiil arasındaki uygun illiyet bağının var olduğunu gösteren tüm olguları ispatlaması gereken taraf davacıdır. Dolayısıyla, alacaklı uygun illiyet bağının bulunduğunu ortaya koyan vakıaları ve bunların dayanağı olan delilleri mahkemeye sunmalıdır” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 22/06/2025).

⁴⁴³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 184; Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1078; Altaş, “Munzam Zarar”, 1023; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 138.

⁴⁴⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 184; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 114; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 11; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 922; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 192; Altaş, “Munzam Zarar”, 123; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 379; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 309; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 177.

⁴⁴⁵ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1079.

⁴⁴⁶ Bu şekilde bir itirazın akla gelebileceği yönünde bkz. Kartal, “Munzam Zarar”, 511.

⁴⁴⁷ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 186. Avrupa ülkelerinde geçerli bu kuralın, enflasyon seviyesinin çok yüksek olduğu ülkemiz açısından uygulama alanı bulamayacağı, alacağını vaktinde elde eden bir kimsenin derhal bunu değer kaybindan koruyacak bir biçimde değerlendireceği yönünde fiili karinenin kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Kartal, “Munzam Zarar”, 512.

2.3.5. Borçlunun Temerrüde Düşmede Kusurlu Olması

Borçlunun temerrüde düşmesi ve temerrüt faizinden sorumlu olması için kendine bir kusur atfedilmesi şart değilken munzam zarar tazminatının ödenmesi açısından borçlunun kusurlu olması gerekir. Zira munzam zarardan sorumluluk, bir çeşit kusur sorumluluğudur⁴⁴⁸. Bilindiği üzere TMK m. 6 gereği herkes hakkını dayandırdığı vakıaları ispatla yükümlüdür. Ancak munzam zarar sorumluluğunda kusura ilişkin bir karine öngörülmüştür. Gerçekten de TBK m. 122 hükmüne göre “*borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe*” munzam zarardan sorumludur⁴⁴⁹.

Türk Borçlar Kanunu’na göre, borçlunun munzam zarardan sorumluluğunun doğması açısından kusurunun ağırlığı önem taşımaz. Munzam zarar sorumluluğunu düzenleyen TBK m. 122 hükmündeki “*hiçbir kusuru bulunmadığı*” ifadesi, borçlunun her türlü kusurundan kaynaklı sorumlu tutulduğunu ortaya koymaktadır⁴⁵⁰.

Borçlunun kusurunun ne zaman aranacağı meselesi de sorumluluğun belirlenmesi açısından önem taşır. Başka bir anlatımla, borçlunun, zararın ortaya çıkmasında mı yoksa temerrüde

⁴⁴⁸ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1079; Kartal, “Munzam Zarar”, 508; Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, 169; Önderi, “Munzam Zarar”, 280; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 10; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 920; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 193; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 124-125; Altaş, “Munzam Zarar”, 123; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 190; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 108; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 368; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 312; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 729 dn. 1609; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 309; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 376; Atasoy Tanrikulu, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 73. Bu yönde bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; “*Borçlunun temerrüde düşmesi veya temerrüt faizi ödemesi için kusur şart değildir. Munzam zararın tazmini ise temerrüdün kusura bağlı sonuçlarından biridir. Gerçekten de, kusur, munzam zarar istemi bakımından mutlaka bulunması gereken bir unsurdur. TBK. m. 122/1 gereğince “borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe” faizi aşan zararı da tazmin etmekle yükümlüdür. Kusurun derecesi ise sorumluluğun doğması bakımından önemli değildir; borçlu her türlü kusurundan sorumludur. Borçlu hafif ihmali sonucunda temerrüde düşmüş olsa bile temerrüt sebebiyle doğan ve faizle karşılanamayan munzam zararı tazmin etmek zorunda kalır*”. (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025).

⁴⁴⁹ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1079; Kartal, “Munzam Zarar”, 508; Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, 169; Önderi, “Munzam Zarar”, 280; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 10; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 920; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 193; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 125; Altaş, “Munzam Zarar”, 123; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298; Çetiner, *Borçlar Genel*, 669; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 319; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 730 dn. 1609; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 376. Bu yönde bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; “*TBK. m. 112 hükmüyle uyumlu olarak TBK. m. 122 hükmünde de alacaklı yararına bir kusur karinesi kabul edilmiştir. Buna göre, alacaklı borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olduğunu ispatla yükümlü değildir; borçlunun kusurlu olduğu varsayılmaktadır. Borçlunun sorumluluktan kurtulması için kendisinin hiçbir kusurunun bulunmadığını ispatlaması gerekir*” (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 20/03/2025).

⁴⁵⁰ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 190-191; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 109; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 193; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 125; Altaş, “Munzam Zarar”, 123.

düşmekte mi kusurunun aranması gerektiğinin tespit edilmesi gerekir. Munzam zarardan sorumluluk için aranan kusur, borçlunun temerrüde düşmekteki kusurudur⁴⁵¹. Kendi kusuruyla temerrüde düşen borçlu, zararın meydana gelmesinde kusurlu değilse dahi munzam zarardan sorumlu tutulur. Öğretideki bir görüşe ve Yargıtay’a göre, yargılamanın uzaması nedeniyle meydana gelen zararlardan borçlunun sorumlu tutulmaması gerekir⁴⁵².

Munzam zarar tazminatını düzenleyen TBK m. 122’ye göre borçlunun tazminat ödemekten kurtulması için temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat etmesi gerekir. Başka bir anlatımla, kusura dair ispat yükü borçluya aittir⁴⁵³. Borçlu, ifa için ayrılan paranın kendi kusuru olmaksızın çalındığını, ifa amacıyla gönderdiği paranın kendi kusuru olmaksızın alacaklıya

⁴⁵¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 191; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 109; Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, 169; Önderi, “Munzam Zarar”, 280; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 125; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 309. Bununla birlikte kimi yazarlar, borçlunun munzam zarar tazminatı ödemekten kurtulmak için munzam zararın doğmasında kusurunun bulunmadığını ispat etmekle yükümlü olduğunu belirtmiştir. Bu yönde bkz. Altaş, “Munzam Zarar”, 123; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 10; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 920. Bu yönde bkz. Yargıtay, 15. HD., E. 2018/3499, K. 2018/4739, T. 28.11.2018 “Munzam zarardan kaynaklanan tazminat borcunun doğması için aranan kusur, borçlunun temerrüde düşmekteki kusurudur. Farklı bir anlatımla, burada zararın doğmasına yol açan bir kusur ilişkisi aranmaz ve tartışılmaz. Sorumluluk için borçlunun tümerrüde düşmedeki kusurunun varlığı asıldır. Kural olarak munzam zarar alacaklısı, öncelikle temerrüde uğrayan asl alacağının varlığını, bu alacağın geç veya hiç ifa edilmemesinden dolayı temerrüt faizi ile karşılanmayan zararını, zarar ile borçlu temerrüdü arasındaki uygun illiyet bağıını ispat etmekle yükümlüdür. Alacaklı, borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olduğunu ispatla yükümlü değildir. Borçlu ancak, temerrüdüindeki kusursuzluğunu kanıtlama koşuluyla sorumluluktan kurtulabilir.” (www.hukukturk.com.tr/ 19.10.2023).

⁴⁵² Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1079; Önderi, “Munzam Zarar”, 280. Bu yönde bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2014/34387, K. 2015/34478, T. 25.11.2015; “Borçlu, ancak temerrüdüindeki kusursuzluğunu kanıtlamakla sorumluluktan kurtulabilir. Buradaki kusursuzluk, temerrüde düşmekteki kusursuzluktur. Yoksa, temerrüde düştükten sonraki aşamada gelişen olaylarda (yargılamanın uzaması vs.) aranan bir kusur değildir” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025); 3. HD., E. 2020/5000, K. 2021/381, T. 25.1.2021; “Davacının vekalet ücreti alacağının geç tahsil etmesi, yargılamanın uzamasından doğmakta olup, bundan dolayı davalıya atfedilecek bir kusur bulunmamaktadır. Hal böyle olunca davada munzam zarar istenmesinin koşulları bulunmamaktadır” (<https://www.lexpera.com.tr/> E.T. 20/03/2025); Yargıtay 13. HD., E. 1994/8904, K. 1994/10313, T. 22.11.1994; “B.K. 105. madde hükmü uyarınca, alacaklının munzam zarar isteyebilmesi için borçlunun kusurlu bulunması şarttır. Davacı, azledildikten sonra vekalet ücretinin tahsili davasını açmış ve Mahkemece hesap edilen vekalet ücretinin faizi ile birlikte tahsiline karar verilmiştir. Davacının bu alacağını geç tahsil etmesi yargılamanın uzamasından doğmakta olup, bundan dolayı davalıya atfedilecek bir kusur bulunmamaktadır. Bu durumda, davada munzam zarar istenmesinin koşulları bulunmamaktadır. Öte yandan munzam zarar, alacaklının geçmiş günler faizinden fazla bulunan zararından ibarettir. Oysa, bilirkişi munzam zararı davacının isteyebileceği faiz miktarına göre hesap etmiştir. O halde Mahkemece, bu yön gözetilerek davanın reddine karar verilmesi gerekirken isteğin kabul edilmiş olması bozmayı gerektirir” (<https://www.turkhukuksitesi.com/>, E.T. 20/03/2025). Ancak bu açıklamalardan, yargılamanın geciktiği süre zarfında meydana gelen eksilmelerin munzam zarar olarak tazmin edilmesinin mümkün olmadığı sonucuna varılmamalıdır. Tahsil edilmesi için dosyada verilen kararın kesinleşmesi gereken vekâlet alacakları bakımından, yargılamanın uzaması munzam zarar sebebiyet vermez. Bununla birlikte bir borcun ödenmesinde kusurlu bir biçimde temerrüde düşülmesi ve akabinde dava açılması hâlinde, uzayan yargılama süresince meydana gelen eksilmeler, munzam zarar olarak talep edilebilir.

⁴⁵³ Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 369.

vaktinde ulaştırılmadığını, parasını yatırdığı bankanın iflas ettiğini ispat ederek temerrüt faizini aşan zararı ödemekten kurtulabilir⁴⁵⁴.

2.4. Sıklıkla Karşılaşılan Munzam Zarar Kalemleri

Bir para borcunun alacaklısı, borcunu vaktinde elde edemediği için çeşitli zararlara uğramış olabilir. Alacaklının uğradığı zararlar, somut olaya göre farklılık arz edebilir. Meydana gelmesi muhtemel olan zarar çeşitleri, somut olaya göre değişebildiğinden munzam zarar kalemlerini *a priori* kesin olarak söylemek mümkün değildir⁴⁵⁵.

Munzam zarar kalemlerini önceden ve kesin bir biçimde sıralamak mümkün olmamakla beraber, uygulamada birtakım munzam zarar kalemleriyle sıklıkla karşılaşılmaktadır⁴⁵⁶. Aşağıda sıklıkla karşılaşılan munzam zarar kalemleri ele alınmıştır. Belirtmek gerekir ki bu zarar türleri açısından da TBK m. 122'nin unsurlarının olayda var olup olmadığının ayrıca tespit edilmesi gerekir⁴⁵⁷. Aşağıda ele alınan zarar kalemlerine dâhil olan bir zarar türünün, munzam zarara ilişkin diğer şartlar vuku bulmadığından TBK m. 122 bağlamında tazmin edilememesi mümkündür. Öte yandan, aşağıda sayılan zarar türlerine dâhil olmayan ancak TBK m. 122'nin unsurlarının tamamını taşıyan zararlar, munzam zarar adı altında tazmin edilebilir⁴⁵⁸. Nitekim munzam zarar kalemleri, *numerus clausus* ilkesine tâbi değildir. Aşağıdaki başlık altında, uygulamada sıklıkla karşılaşılan munzam zarar kalemleri ele alınmıştır. Munzam zarar, niteliği itibarıyla bir çeşit müspet zarar olduğundan⁴⁵⁹, aşağıda sayılan zarar kalemleri aynı zamanda müspet zarar niteliğindedir⁴⁶⁰.

2.4.1. Alacağa Ulaşmak İçin Yapılan Masraflar

Alacağını vaktinde elde edemeyen alacaklı, alacağını temin için çeşitli yollara başvurmuş ve bu nedenle birtakım masraflar yapmış olabilir. Bu tarz masraflar farklılık göstermekle birlikte, genel bir kuralın ortaya konması mümkündür. Şayet borçlu, borcunu vaktinde ödemiş olsaydı

⁴⁵⁴ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 10-11; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 920; Barlas, *Para Borçlarının İflasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 194.

⁴⁵⁵ Barlas, *Para Borçlarının İflasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 195; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 125; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 176.

⁴⁵⁶ Barlas, *Para Borçlarının İflasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 196; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 125.

⁴⁵⁷ İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 125; Barlas, *Para Borçlarının İflasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 196.

⁴⁵⁸ Barlas, *Para Borçlarının İflasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 196.

⁴⁵⁹ Bkz. 2.2.1.

⁴⁶⁰ Gündüz, *Olumlu Zarar*, 352.

alacaklı, alacağını elde etme amacına matuf olarak harcama yapmayacaktı denebiliyorsa, bu masrafların tazmini gereklidir⁴⁶¹.

Alacağa ulaşma amacıyla yapılan masrafların ilki, temerrüt ihtarı için ödenen bedeldir. İhtar için ödenen paranın munzam zarar bağlamında değerlendirilebilir olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Öğretide bir görüşe göre⁴⁶², borçlunun temerrüde düşmesi için yapılan masraflar, ihtar ya da protesto masrafları munzam zarar kalemi olarak değerlendirilmelidir. Nitekim ihtar masrafları, sözleşmenin olumlu ihlâli durumunda ortaya çıkan bir gider türüdür. Alacaklı, haklı olarak borcunun ihtara gerek kalmaksızın ifa edileceği beklentisindedir. Bu beklentinin boşa çıkması, sözleşmeye aykırılık teşkil eder. İhtarla borçluya, borcunu ödemesi gerektiği hatırlatılır. Böylelikle borçluya, dava ve icra masraflarını ödemek zorunda kalmaması için bir fırsat tanınır. İhtar, borçlunun daha fazla masraf yapmasının önüne geçmeyi hedefler ve niteliği gereği borçlunun menfaatinedir. Tüm bu nedenlerle ihtar masrafları, munzam zarara dâhil edilmelidir⁴⁶³. Öğretide çoğunluğu oluşturan diğer görüşe göre⁴⁶⁴, borçlunun temerrüde düşmesi için çekilen ihtarın masrafına alacaklı katlanmalıdır. Zira alacaklı, ihtar çekmekle birlikte temerrütten doğan hakları kullanma yetkisini haiz olur. Ayrıca borçluya ihtar çekildiği anda borçlu henüz mütemerrit değildir. Henüz temerrüt ortaya çıkmadan önce borçlu temerrüdünden kaynaklanan bir zararın varlığından söz edilemez. Başka bir anlatımla, temerrüt ihtarı ile munzam zarar arasında uygun illiyet bağı bulunmamaktadır⁴⁶⁵.

Öğretideki genel kabule göre temerrüde düştükten sonra borcun ifasını hatırlatma amacıyla tekrar ihtarda bulunulması durumunda ise bu ihtarların masrafı munzam zarar olarak

⁴⁶¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 197; Kartal, “Munzam Zarar”, 509; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 313; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 196; bu masrafların müspet zarar niteliğinde olduğuna dair bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 352.

⁴⁶² Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 190; Öçal, “Munzam Zarar”, 152; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 313; bu masrafların müspet zarar niteliğinde olduğuna dair bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 354.

⁴⁶³ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 191.

⁴⁶⁴ Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 844; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 197; Kartal, “Munzam Zarar”, 509; Wolfgang Ernst, “§ 286”, *Münchener Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch- Band 2 Schuldrecht- Allgemeiner Teil I* §§ 241-432, ed. Wolfgang Krüger (München: C. H. Beck Verlag, 2022), 2/par. 184.

⁴⁶⁵ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 198-199; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 198; İlarlan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 126; Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 184; Atasoy Tanrıku, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 77.

istenebilir⁴⁶⁶. Ancak borçlu, borcunu ödemeyeceği hususunda açıkça bildirimde bulunmuşsa bu hatırlatıcı ihtarların bedeli munzam zarar olarak değerlendirilemez⁴⁶⁷.

Kanaatimizce borçluyu temerrüde düşürmek için çekilen ihtarlar, munzam zarar kavramına dâhil olmamalıdır. Nitekim munzam zarar tazminatında alacaklının menfaati, borcun ifasında gecikilmemesine değil, borçlunun temerrüde düşmemesine yöneliktir. Temerrüt ihtarına ilişkin masraf ise, borcun ödenmesinde gecikme ile borçlunun temerrüde düşmesi arasında yapılır. Şayet borçlu, henüz temerrüde düşmeden önce alacaklı birtakım masraflar yaparsa, bu masrafların munzam zarar olarak talep edilmesi mümkün değildir. Munzam zarar tazminatı talep etme hakkı, para borçlarında borçlunun temerrüde düşmesine bağlanan sonuçlardır. Borçlu henüz mütemerrit değilken alacaklının malvarlığında meydana gelen eksilmeler munzam zarar olarak kabul edilmediğinden, ihtar masraflarının da munzam zarar olarak kabulü mümkün değildir. Ancak temerrüt ihtarının, alacaklının lehine sonuçlar doğurduğundan bahisle ihtar masraflarının talep edilmesinin mümkün olmadığını söylemek kanaatimizce isabetli değildir. İhtarın çekilmesiyle borçlunun lehine sonuçlar doğacak olması, yapılan harcamanın zarar olarak değerlendirilebilir olup olmadığıyla ilgili değildir. Borçlunun temerrüde düşmesi için ihtarın gerekmediği durumlarda alacaklı, temerrüdün kendi lehine olan sonuçlarından ihtara gerek olmaksızın yararlanmaktadır. Bu durumda alacaklı her şeye rağmen hatırlatıcı ihtar gönderir ise, hâkim görüş uyarınca bu ihtar masrafının tazmini gerekmektedir. Temerrüt ihtarının gerekli olmadığı durumlarda ifa zamanının geçmesiyle borçlu mütemerrit olduğundan, hatırlatıcı nitelikteki ihtar masrafları munzam zarar kalemi niteliğindedir. Öte yandan, borçlunun temerrüde düşmesi için ihtarın gerekli olduğu durumlarda ihtar öncesinde borçlu henüz temerrüde düşmediğinden, ihtar masrafları munzam zarar olarak nitelendirilemez. İki durum arasındaki fark, temerrüt ihtarının alacaklının lehine olmasından değil temerrüdün meydana gelme anından kaynaklanmaktadır. Her iki durumda da alacaklı, temerrüdün kendi lehine olan sonuçlarından yararlanmaktadır. Burada yöneltilmesi mümkün bir itiraz ise, ilk durumda alacaklının temerrüt ihtarında bulunması gerekli olmasına rağmen, ikinci durumda böyle bir zorunluluğun bulunmadığıdır. Ne var ki bu yaklaşım, temerrüt ihtarını yükümlülük olarak gören görüşün⁴⁶⁸ uzantısıdır. Bilindiği üzere temerrüt ihtarında bulunmak bir

⁴⁶⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 198; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 191; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 127; Kartal, “Munzam Zarar”, 509. Ancak öğretildeki azınlık görüşe göre, hatırlatıcı nitelikteki bu ihtarların da gereksizdir. Alacaklının dava açmak ya da icra takibinde bulunmak yerine ihtar göndermede haklı değildir. Hatırlatıcı nitelikteki ihtar göndermek, hakkın elde edilmesine katkı sağlamaz. Bu yönde bkz. Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 199.

⁴⁶⁷ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 198-199; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 191; Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 184.

⁴⁶⁸ Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 844.

yükümlülük değil, külfettir⁴⁶⁹. Şayet alacaklı temerrüt ihtarında bulunmazsa borçlu, ihtarın gönderilmesi için dava açamaz. Buna göre, temerrüt ihtarının gönderilmesi de tıpkı diğer hatırlatıcı ihtarlar gibi iradidir. Temerrüt ihtar sonu olarak alacaklının lehine olabilir. Ancak aynı durum, ifanın yapılması koşuluyla, diğer ihtarlar açısından da geçerlidir. Tüm bu sebeplerle temerrüt ihtarı için yapılan giderlerin munzam zarar kapsamında değerlendirilmemesi gerekir.

Borçlu mütemerrit olduktan sonra alacaklının gönderdiği diğer ihtarların munzam zarar kalemi olup olmadığına da somut olaya göre karar verilmesi gerekir. Örneğinin alacaklı, daha önceden borçlu ile ticari ilişkiye girmiş ve kendisinin unutkan olduğunu biliyorsa yahut borçlunun birkaç defa ihtar geldikten sonra ödeme yapma gibi bir alışkanlığı varsa temerrüt ihtarından sonraki ihtarlar da munzam zarar kapsamında değerlendirilmelidir. Temerrüt durumunda dava açılmadan evvel borçluya ayrıca ihtar gönderilmesi bir teamül ise ihtar masrafları munzam zarar olarak değerlendirilmelidir⁴⁷⁰. Ancak somut olayda alacaklı, sırf borçluyu taciz etmek yahut ihtar masraflarının ona yükletileceğı düşüncesiyle borçlusunu zarara uğratmak amacıyla

⁴⁶⁹ Bir kimsenin başka bir kimseye yönelik olarak elde ettiğı hakkı kaybetmemesi yahut bu hakkı kullanabilmesi için hukuk düzenince o kimseye yüklenen davranışa külfet denir. Külfet yükümlüsü, külfeti yerine getirmedeğı takdirde karşı taraf külfetin yerine getirilmesi için yükümlü kişiyi zorlayamaz, buna matuf bir dava açamaz. Külfeti yerine getirmeyen kişinin sorumluluğuna gidilemez. Ancak külfetin yerine getirilmemesi durumunda kişi, birtakım hakları kısmen ya da tamamen kaybedebilir. Külfetin yerine getirilmesi, yükümlü kişi lehine sonu doğurur. Bu yönde bkz. Ahmet Fevzi Kibar, “Sözleşmeden Doğan Yükümlülüklerin İhlali ve Sonuçları”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 14/2 (2024), 220; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 45; Antalya, *Borçlar Genel*, V/1, 2/67; Pınar Altınok Ormancı, *Zararı Azaltma Külfeti* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016), 15; İnan - Yücel, *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 116; Necip Kocayusufoğlu, *Kocayusufoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 2008), I/32; Akçaal, *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*, 126. Külfet terimi, bir edim yükümü altında olmayı değil de tıpkı ispat külfeti teriminde olduğu üzere, kanıtlama “yükünün” kimin üzerinde olduğunu belirtmek için kullanılır. Külfet terimi, çoğunlukla kamu hukukundan kaynaklı edim ve ödevleri ifade eder. Yükümlülükler borçlu tarafından ihlâl edilebilir. İhlâl durumunda ise ya sorumluluk doğru ya da var olan sorumluluk genişler. Külfetin yerine getirilmemesi ise alacaklı açısından söz konusudur. Külfetin yerine getirilmemesinin sonucu ise birtakım hakları kaybedilmesi ya da elde edilememesidir. Bu yönde bkz. Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 32. Yük (külfet) teriminin Almanca karşılığı, “Last” kelimesidir (bkz. ispat külfeti anlamında *Beweislast*). Öte yandan “yükümlülük” terimi ise, sözleşmeden kaynaklı bor ilişkilerinde taraflardan birinin, diğerine karşı hakkını ileri sürebilmesi ya da daha elverişli bir sonu elde etmesi için kanun tarafından konan, uyulması gerekli “davranış kuralı ön şartı” anlamına gelir. Bu yönde bkz. Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 26-27. Yükümlülük terimi, *Hatemi* tarafından ortaya konmuştur. Kavrama ilişkin daha ayrıntılı açıklamalar için bkz. Nejat Aday, *Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2000). Öte yandan *Oğuzman*, bazı hakları kazanmak ya da kaybetmemek için yapılması gereken davranışlara *yüklenti* (*Obliegenheit*) adını vermektedir. Yazara göre, temerrüt nedeniyle seçimlik hakların kullanılması için borçluya ek süre verilmesi ya da satış sözleşmesinde ayıp ihbarında bulunmak birer *yüklenti* teşkil eder. Bu yönde bkz. Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 19. Anlaşıldığı üzere *Oğuzman*’ın yüklenti olarak adlandırdığı davranışlar, öğretilerde diğer yazarlar tarafından *külfet* olarak adlandırılmaktadır.

⁴⁷⁰ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 198. Öğretilerde ileri sürülen bir diğer görüşe göre, borçluya dava açmak yerine ihtar göndermek borçlunun lehindir. Bu nedenle ihtar masraflarına borçlunun katlanması gerekir. Ancak ihtarlar açısından bir sınırın belirlenmesi gerekir. Kural olarak iki ya da üç ihtardan sonraki ihtarların masraflarının borçluya yükletilmesi hakkaniyete aykırıdır. İhtar gönderilmesinde haklı bir sebep bulunduğa yapılan ihtar masraflarının borçlu tarafından tazmin edilmesi gerekir. Bu yönde bkz. Gündüz, *Ohumlu Zarar*, 355.

hareket ediyorsa temerrüt ihtarından sonraki ihtarlar için yapılan masraflar tazmin edilememelidir. Aksi kabul, alacaklının tek başına borçlunun iktisadî durumunu ağırlaştırmasına olanak sağlar⁴⁷¹.

Alacağın temini için yapılan masraflardan biri de hangi haklara sahip olunduğunu öğrenmek, hukukî yardım almak veya takip başlatmak gibi hususlar kapsamında, avukata ödenen dava vekâlet ücreti dışındaki danışmanlık ücretleri ve diğer giderlerdir. Hukukî bilgisi olmayan alacaklının, haklarından haberdar olmak, takibine ciddiyet katarak borçluyu ifaya yönlendirmek için ödediği avukatlık danışmanlık ücreti, munzam zarar kalemi olarak değerlendirilir⁴⁷². Ancak bu kabul, mutlak bir biçimde uygulanmamalıdır. Sırf borçluyu sömürme amacına yönelik olarak yapılan ödemeler tazminat kapsamında değildir. Danışmanlık ücretinin munzam zarar kapsamında tazmin edilmesi için, masraf yapılmasının gerekli ve haklı olması gerekir. Ayrıca tazmini istenen zarar makul sınırlarda kalmalıdır⁴⁷³.

Dava masrafları bağlamında avukata verilen vekâlet ücreti bakımından ise durum farklıdır. Alacaklı, alacağını dava yoluyla temin etmeye yönelik dava açıp bir avukatla anlaşabilir ve avukata bir miktar vekâlet ücreti ödeyebilir. Bu durumda vekâlet ücreti ödenmesi ile alacaklının temerrüde düşmesi arasında illiyet bağı vardır. Yargılama giderleri bakımından maddi hukuka dayanan talep hakkı ile usul hukukundan doğan talepler bu durumda çakışmaktadır⁴⁷⁴. Nitekim yargılama giderleri, HMK m. 323'te sayılmıştır. Ancak yargılama giderlerine ilişkin olarak bağımsız bir hükmün bulunması, bu giderlerin teorik olarak munzam zarar kavramı çerçevesinde değerlendirilmesine engel değildir⁴⁷⁵. Munzam zararın tazminine ilişkin olarak açılan davada mahkeme, talebe ilişkin bir karar verdikten sonra yargılama giderlerinin kimin üzerine bırakılacağı hususunda da bir karar verir. Mahkeme bu konuda bir karar verdikten sonra yargılama giderleri ayrıca munzam zarar olarak talep edilemez⁴⁷⁶. Bunun temelde iki nedeni vardır. Öncelikle, yargılama giderlerine ilişkin olarak mahkeme bir karar verdiğinden, aynı hususa ilişkin ikinci bir davanın açılması kesin hükmün olumsuz etkisiyle karşılaşır⁴⁷⁷. İkinci

⁴⁷¹ Buna benzer olarak bkz. Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 199-200.

⁴⁷² Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 184.

⁴⁷³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 199; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 127; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 192; Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 184.

⁴⁷⁴ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 196.

⁴⁷⁵ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 196; Müspet zarar açısından aynı sonuç için bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 358.

⁴⁷⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 201; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 127; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 201; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 844.

⁴⁷⁷ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 201; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 127.

olarak, HMK m. 323 hükmü, TBK m. 122'ye göre daha özel bir düzenlemedir. Yargılama giderleri bakımından özel hüküm bulunduğundan ayrıca bunlar açısından munzam zarar tazminatı söz konusu olmaz⁴⁷⁸. Yargılama giderlerinin munzam zarar olarak istenmesinin mümkün olmamasının, alacaklının alacağını tam olarak elde edememesine yol açabileceği, bu durum da kötü niyetli borçluyu koruduğu düşüncesi akla gelebilir. Ancak davalının kötüniyetli olduğu anlaşılıyorsa akdi vekâlet ücretine hükmedilmesini olanaklı hâle getiren HMK m. 329 hükmü, bu sakıncayı bertaraf etmektedir⁴⁷⁹.

Alacağı elde etmek için yapılan masrafların bir diğerini ise seyahat harcamaları oluşturur. Bilindiği üzere para borçları, ifa anında alacaklının yerleşim yerinde ödenir (TBK m. 89/I-1). Bu bakımdan para borçları, alacaklıya götürülmesi gereken borçlardandır⁴⁸⁰. Ancak borçlunun, borcunu vaktinde ödememesi üzerine alacaklı, alacağını tahsil için yola çıkmış olabilir. Bu durumda alacaklının yaptığı yol masrafları, munzam zarar kalemine dâhildir. Öte yandan, taraflar anlaşmayla para borcunu aranılacak borç hâline getirmiş olabilir. Taraflar arasında bu yönde bir anlaşma varsa alacaklı, seyahat giderlerini munzam zarar olarak isteyemez. Zira borç vaktinde ifa edilmiş olsaydı dahi alacaklının, alacağını temin için bu seyahati yapması gerekmekeydi⁴⁸¹. Daha teknik bir anlatımla, borçlunun temerrüde düşmesi ile alacaklının seyahate çıkması arasında illiyet bağı bulunmadığından bu seyahat masraflarının tazmini mümkün değildir. Borçlunun temerrüde düşmesiyle uygun illiyet bağı içinde olan bütün seyahat masraflarının istenmesi ise mümkün değildir. Tazminata konu masrafların, makul ve ölçülü olması gerekir. Seyahat masraflarının makul ve ölçülü olup olmadığının tespitinde ise somut olayın özellikleri ve dürüstlük kuralı dikkate alınarak incelenmelidir⁴⁸². Söz gelimi, aksi kararlaştırılmadığı için götürülecek borç niteliğindeki para borcunun ifası için alacaklı,

⁴⁷⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 202; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 127.

⁴⁷⁹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 201; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 202.

⁴⁸⁰ Arsebük, *Borçlar Hukuku*, 696; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 219; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 347; Antalya vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*, V/1/456; Çetiner, *Borçlar Genel*, 64; Serozan, *Serozan Borçlar*, 60; Ayan, *Borçlar Hukuku*, 453; Tercier vd., *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 377; Günergök - Kayıhan, *Borçlar Genel*, 280; Hatemi - Gökyayla, *Borçlar Genel*, 263; Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 235; Mehmet Emin Yıkar, "Çekten Doğan Borcun Götürülecek Borçtan Aranılacak Borca Dönüşmesi Sorunu", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XVIII/2 (2021), 1248; Gönen, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 127; Gülerci, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 670; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 269; Aydoğdu - Nart, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 296; Reisoğlu, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 327.

⁴⁸¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 199; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 197; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 128; Genel olarak müspet zarar açısından aynı yöndeki sonuç için bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 363.

⁴⁸² Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 200; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 128; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 364.

borçlunun daveti üzerine seyahate çıkmışsa, seyahat masrafları munzam zarar olarak istenebilir⁴⁸³.

2.4.2. Diğer Hukukî İlişkilerin İhlâli Nedeniyle Oluşan Zararlar

Alacaklı, alacağını vaktinde elde edeceğine olan haklı inancına binaen başka hukukî ilişkiler kurmuş ve bu hukukî ilişkiler bağlamında yükümlülük altına girmiş olabilir. Başka bir anlatımla, alacaklının, alacağını vaktinde elde edeceği varsayımına dayanarak yatırım yapması ve borç altına girmesi yahut kendi alacaklısına ödeme yapma taahhüdünde bulunmuş olması mümkündür. Borçlunun temerrüde düşmesi nedeniyle alacaklı, yükümlülüklerini yerine getirememiş, taahhütlerini ifa edememiş olması nedeniyle birtakım zararlara katlanmak durumunda kalabilir. Bu durumda alacaklının uğradığı zararlar, kendi borçlusunun temerrüdü ile uygun illiyet bağı içindeyse munzam zarar olarak tazmin edilmelidir⁴⁸⁴.

Alacaklının tarafı olduğu diğer hukukî ilişkiler nedeniyle girdiği zararlara örnek olarak cezai şart ödemesi⁴⁸⁵, temerrüde düşmesi nedeniyle temerrüt faizi ve bunu aşan zararı, diğer bir deyişle munzam zarar tazminatı ödemek zorunda kalması⁴⁸⁶, mallarının haczedilmesi ve gerçek bedelinden daha düşük bir bedele satılması⁴⁸⁷ gösterilebilir. Aynı şekilde alacaklı, kendi alacaklısına olan borcunu ifa etmek için yüksek faizle kredi almak zorunda kalabilir⁴⁸⁸.

⁴⁸³ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 197; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 200; olumlu zarar açısından aynı yönde bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 364. Kambiyo senedine bağlı bir para borcu varsa burada ödeme yeri TBK m. 89 hükmüne göre değil, kambiyo senedine ilişkin hükümlere göre belirlenir. Çekte ibraz süresinde; bono ve poliçede ise vade gününde senet, ödemekle mükellef kişiye ibraz edilir. Bu nedenle kambiyo senedine bağlanmış para borçları, götürülecek borçtan aranılacak borca dönüşmüş olur. Bu yönde bkz. Yıkar, “Aranılacak Borç”, 1259. O hâlde, kambiyo senedine dayalı para alacağını tahsil için seyahate çıkan alacaklı, seyahat masrafları munzam zarar olarak talep edemez.

⁴⁸⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 203; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 129; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 202; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 152; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 313; olumlu zarar açısından bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 364-365.

⁴⁸⁵ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 151; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 203; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 204; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 129; olumlu zarar açısından aynı yönde bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 365; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 308.

⁴⁸⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 203; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 203; olumlu zarar açısından aynı yönde bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 365.

⁴⁸⁷ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 203; Öçal, “Munzam Zarar”, 152; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 130; olumlu zarar açısından aynı yönde bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 365; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 308.

⁴⁸⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 203; Öçal, “Munzam Zarar”, 152.

Alacaklının diğer hukukî ilişkileri nedeniyle girdiği zararın, borçlunun temerrüdü ile uygun illiyet bağı içinde olup olmadığının tespitinde dikkatli olunması gerekir⁴⁸⁹. Gerçekten de alacaklı, ekonomik durumu itibarıyla kendi alacağını tahsil edemediği için yüksek faizle kredi çekmek zorunda kaldığını yahut alacağını vaktinde elde edemediği için kendi borcunu ödemekte temerrüde düştüğünü ispat etmelidir⁴⁹⁰. Alacaklının iktisadî gücü, kendi borcunu ödemeye yetiyor ve bu nedenle kredi temin etmesi zaruret arz etmiyorsa, alacaklı daha düşük bir faiz oranıyla kredi bulabilecekken yüksek oranla kredi çekmişse borçlunun temerrüdü ile munzam zarar arasında uygun illiyet bağının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Zira burada borçlunun kusurlu davranışı, temerrüt ve zarar arasındaki uygun illiyet bağını keser⁴⁹¹. Alacaklının uğradığını iddia ettiği zararların gerçekte vuku bulmadığını mütemerrit borçlu ispat edebilir⁴⁹². Örneğin borçlu, alacaklının gerçekte bir hukukî ilişkisinin bulunmadığını, var olduğu iddia edilen sözleşmenin muvazaalı olduğunu, sözleşmenin kapsamının ve ödenen cezai şart yahut tazminatların iddia edildiği kadar yüksek olmadığını ileri sürebilir⁴⁹³. Ayrıca borçlu, karşı tarafın elindeki savunma imkânlarını yeterince kullanmadığını, kendi ediminin, alacaklının borcuna kıyasla oldukça düşük değerde kaldığını belirterek; zamanında ifa gerçekleşseydi bile, diğer tarafın alacaklının temerrüde düşeceğini savunabilir⁴⁹⁴.

2.4.3. Ödenmeyen Alacağın İkamesi İçin Yapılan Harcamalar

Alacaklı, vaktinde temin edemediği alacağının yerini doldurması için bir başka kimseden yahut bir kredi kurumundan borç almış olabilir. Alacaklının, ikame değer elde etmek için birtakım masraflar altına girmesi de muhtemeldir. Söz gelimi ikame değer için bir bankaya başvurulmuşsa alacaklı dosya masrafları, faiz, komisyon adı altına ödemeler yapar. Bu alacakların da temerrütle karşılanmayan kısmı için munzam zarar tazminatı talep edilmesi mümkündür⁴⁹⁵.

⁴⁸⁹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 203; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 129; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 203; Önderi, “Munzam Zarar”, 295; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 366.

⁴⁹⁰ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 203; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 129.

⁴⁹¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 203; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 130.

⁴⁹² Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 204; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 203; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 366.

⁴⁹³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 204; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 131; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 366.

⁴⁹⁴ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 203.

⁴⁹⁵ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 205; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 131; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 850; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 204; Kartal, “Munzam Zarar”, 511;

İkame değer için yapılan harcamaların munzam zarar adı altında istenmesi için alacaklının ispat etmesi gereken birtakım hususlar mevcuttur. Alacaklı, alacağına vaktinde kavuşamadığı için borç altına girmek zorunda kaldığını, borçlanma nedeniyle faiz, komisyon ücreti yahut başka isimlerle birtakım masraflar yaptığını ve bu yüzden zarara uğradığını, borçlunun temerrüde düşmesi ile kendisinin zarara uğraması arasında uygun illiyet bağının bulunduğunu ispat etmelidir⁴⁹⁶.

İkame değerinde elde edilmesi için alacaklının en uygun ve en az zarara sebep olan yolu seçmesi gerekip gerekmediği hususu tartışmalıdır. Öğretideki bir görüş⁴⁹⁷, tefeciden alınan yüksek faizin dahi munzam zarar bağlamında değerlendirilmesinin mümkün olduğunu ileri sürmektedir. Ancak diğer bir görüş⁴⁹⁸ ise, alacaklının haklı bir sebep olmaksızın daha düşük faiz oranıyla borç almak mümkünken bundan faydalanmaması durumunda, alacaklının kendi rızası dışında bir eksilmeden bahsedilemeyeceğine işaret etmektedir. Bu sebeple alacaklının makul bir sebep olmaksızın yüksek faizle kredi temin etmesi durumunda munzam zarar, makul kredi oranı üzerinden hesap edilmelidir. Kanımızca da alacaklı, daha makul bir giderim imkânı varken bunu kullanmaksızın daha fazla zarara yol açacak biçimde kredi temin ederse, bu fazla kısım için munzam zarara ilişkin hükümler uygulanmaz. Bu sonuca iki gerekçeyle ulaşılabilir. Bunlardan ilki, yukarıda belirtildiği gibi fazlalık kısım bakımından yapılan ödemeler rızaya dayalıdır. Rızaya dayalı masraflar ise zarar olarak nitelendirilemez. Diğer gerekçe ise TBK m. 52/I hükmüdür⁴⁹⁹. İlgili hükme göre, zarar görenin eylemleri nedeniyle tazminat yükümlüsünün durumu ağırlaşırsa hâkim tazminattan indirim yapabilir yahut tazminatı tamamen kaldırabilir. Alacaklının piyasa rayicine nispeten yüksek oranla faiz alması, zarar görenin zararın artmasında etkili olması durumuna vücut verir. Bu durumda tazminat miktarı indirilmeli yahut tamamen kaldırılmalıdır. Daha makul bir giderim imkânının var olup olmadığı ise somut olayın özelliklerine göre hâkim tarafından belirlenir⁵⁰⁰.

Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 153; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 313; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 398; bu masrafların müspet zarar olarak tazmin edilmesinin mümkün olduğu yönüne bkz. Gündüz, *Olumlu Zarar*, 368;.

⁴⁹⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 205; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 132; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 204; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 370.

⁴⁹⁷ Domaniç, *Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan BK. 105 ve Diğer Hükümler*, 65.

⁴⁹⁸ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 205; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 205; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 133; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 153; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 314; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 369.

⁴⁹⁹ Zararı azaltma külfetine dair bkz. Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 153.

⁵⁰⁰ Altınok Ormancı, *Zararı Azaltma Külfeti*, 73. Zararı azaltma külfetinin belirlenmesinde nasıl bir çözüm tarzının benimsenmesi gerektiği hususu öğretilde tartışmalıdır. İleri sürülen görüşlerden ilkinde göre, aynı şartlar altındaki makul bir insanın hareket tarzı, zararı azaltma külfetinin sınırını çizer. İkinci görüşe göre, değerlendirme yapılırken somut olayın özelliklerinden hareket edilmelidir. Bu çerçevede, zarar görenin yaşı,

Alacaklının temerrüt nedeniyle ödenmeyen zararı ile piyasadan elde ettiği ikame değer arasında miktar bakımından farklılık olması durumunda nasıl hareket edileceği hususu da tartışılması gereken bir meseledir. Kural olarak temerrüde düşülen borç ile üçüncü kişilerden temin edilen ikame değerın miktar bakımından eşit olması gerekir. Şayet böyle bir eşitlik yoksa temerrüde düşülen alacak ile temin edilen borç arasındaki meblağ, bu meblağa bağlı oransal olarak hesaplanan faiz ve diğer masraflar munzam zararın hesabında dikkate alınmaz⁵⁰¹. Ancak bu kural, katı bir biçimde uygulanmamalıdır. Örneğin temerrüde düşülen alacak miktarı, kredi kurumlarının sağladığı en düşük kredi miktarının altında kalıyorsa, bu fazla kısmın alacaklıya sağladığı menfaat düşülmek koşuluyla munzam zarar tespit edilmelidir⁵⁰².

İkame değer için masraf yapılması durumunda bu alacaklının niteliği zararın ispatı noktasında önem taşır. Şayet alacaklı, alelade bir kişiye temerrüt nedeniyle kredi temin etmek zorunda kaldığını, kredi maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle zarara uğradığını ve zarar ile borçlunun temerrüdü arasında uygun illiyet bağı olduğunu ispat etmelidir⁵⁰³. Bu durumda alacaklının kredi teminin temerrütle ilişkisi incelenmeli ve arada uygun illiyet bağının bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. Alacaklının temerrütten sonra kredi temin etmesi, alınan kredinin temerrüde düşülen alacakla yakın meblağlarda olması, kredinin kısa vadeli yükümlülükleri yerine getirme amacına yönelik alınması ispatı kolaylaştırır⁵⁰⁴. Ancak alacaklının sürekli kredi kullanması, kredi borcunun uzun vadeli olması zarar ile temerrüt arasındaki illiyet bağı hafifletir⁵⁰⁵.

Temerrüde düşülen borcun alacaklısı bir tacir ise, ispata ilişkin kuralların değiştiği Alman hukukunda dile getirilmektedir⁵⁰⁶. Tacir, zararını dilerse tıpkı bir alelade kişi gibi somut yöntemle ispat edebilir. Bununla birlikte tacirlerin, alacaklarını temin ettikleri takdirde kredi borçlarını kapatacağı hususunda bir tecrübe kuralı bulunmaktadır. Kurala göre, sürekli bir biçimde ticaretle uğraşan kimseler, alacaklarını elde ettiklerinde kredi yükümlülüklerini

kültür seviyesi, mesleği ve cinsiyeti gibi özellikleri dikkate alındığında mensup olduğu çevredeki makul ve orta düzeyde bir kimseden göstermesi beklenen özen seviyesi dikkate alınarak zararı azaltma külfeti belirlenmelidir. Son görüş ise, somut olayın objektif koşullarının yanı sıra zarar görenin kişiliğiyle ilgili subjektif şartların da değerlendirmede dikkate alınması gerektiğini ifade eder. Anılan görüşe göre, somut olayda zarar gören kişinin kabiliyet ve vasıfları göz önünde tutularak özen derecesi belirlenmelidir. Zarar gören tecrübesizlik, akli melekelerde zayıflık, sinirlilik gibi nedenlerle belirli bir davranış şeklini sergilememişse, zararı azaltma külfetinin de ihlâl edildiğinden bahsedilmesi mümkün değildir. Bkz. Altınok Ormancı, *Zararı Azaltma Külfeti*, 76-78.

⁵⁰¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 206; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 133.

⁵⁰² Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 206; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 133-134.

⁵⁰³ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 155; Gündüz, *Olumlu Zarar*, 370; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 204.

⁵⁰⁴ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 155-156.

⁵⁰⁵ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 156.

⁵⁰⁶ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 162, 170.

azaltırlar⁵⁰⁷. Öte yandan alacağını vaktinde temin edemeyen tacirlerse ticari hayatlarına devam etmek için kredi alırlar. Bu nedenle tacir alacaklının, borcunu vaktinde tahsil edememesi hâlinde kredi aldığını ispat etmesine gerek yoktur. Zira bu konuda bir tecrübe kuralı bulunmaktadır⁵⁰⁸.

Tacir alacaklı lehine tanınan bu tecrübe kuralının Türk hukuku açısından da geçerli olup olmadığı hususu tartışılmalıdır. Öncelikle hukukumuzda, temerrüt durumunda zararın soyut yöntemle hesaplanmasını mümkün kılan bir düzenlemenin var olup olmadığına bakılmalıdır. Buna göre TBK m. 213/II hükmü, taşınır bir malın satıcısının temerrüde düşmesi durumunda somut olarak bir mal alınmamış olsa dahi satılanın borsada kayıtlı olması yahut piyasa fiyatının bulunması şartıyla alıcının sözleşmede belirlenen satış bedeli ile ifa gününde piyasa fiyatı arasındaki farkın zarar olarak tazmin edilmesine cevaz vermektedir. Kanunun genel mantığı çerçevesinde bu durum düşünüldüğünde soyut metodun benimsenmesi makul görünmektedir. Öğretide ifade edilen bir görüşe göre⁵⁰⁹ de TBK m. 213 hükmü, tam iki tarafa borç yükleyen bütün sözleşmeler açısından örnekseme yoluyla uygulanmalıdır. Burada, alacağı ikame için temin edilen kredi masrafının hangi kredi kurumuna göre hesaplanacağı meselesi, bir problem olarak gündeme gelebilir⁵¹⁰. Kanımızca, alacaklı tacirin sürekli bir biçimde kredi ilişkisi içinde olduğu bankanın faiz oranları dikkate alınarak bu problemin üstesinden gelinebilir⁵¹¹. Piyasada cari faiz oranlarının ortalama değerini alarak TBK m. 50/II'ye istinaden yaklaşık bir zarar tespiti yapılması da olanaklıdır.

İkame alacağın yabancı para birimi üzerinden yahut yerel parayla temin edilmesi, kuralın uygulanması bakımından özellik arz etmez. Ancak ikame alacağın belirlenmesinde yapılan seçim, borçlunun aleyhine ise, alacaklının seçimi yapmada haklı bir gerekçesi olmadıkça borçlu lehine olacak seçim dikkate alınarak munzam zarar hesabı yapılır⁵¹². Örneğin alacaklı, alacağını vaktinde elde edemediği için ikame değer arayışına girmiştir. Piyasadaki dalgalanmalar ve yerel para biriminin yabancı para birimleri karşısında sürekli değer kaybediyor olması nedeniyle yalnızca yabancı para birimiyle veya kıymetli maden cinsinden borç alabilmiştir. Alacaklının yabancı para birimiyle borç almasından sonra yerel para birimi devalüasyona uğramış ve

⁵⁰⁷ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 158.

⁵⁰⁸ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 204 dn. 599; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 206 dn. 34.

⁵⁰⁹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1265; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 110; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 372-373.

⁵¹⁰ Bu yönde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 206. Türk hukuku bakımından bu kuralın şayet bir fiili karine varsa uygulanabileceği yönünde bkz. Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 158.

⁵¹¹ Alacaklı tacirin böyle bir ilişkisinin bulunmadığı varsayımında tecrübe kuralı olay açısından uygulama alanı bulmaz. Bu nedenle ispat meselesi ayrıca sorun teşkil etmez.

⁵¹² Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 206.

yüksek bir oranda değer kaybetmiştir. Alacaklının yabancı para birimiyle olan borcunu ifa ederken katlanmak zorunda kaldığı kur farkı bu bağlamda munzam zarar olarak esas borçluya yansıtılabilir. Zira alacaklı, yabancı para cinsinden borç almakta haklıdır. Ancak alacaklı, sırf borçluyu zarara uğratmak nedeniyle hareket etmiş olsaydı, kur dalgalanmasından kaynaklı zararın tazmin edilmesi mümkün olmayacaktı.

Borçlunun, alacaklının uğradığı zararlardan zaman bakımından sınırlanması hususunda öğretide iki görüş ortaya atılmıştır. İlk görüşe göre⁵¹³ alacaklı, ancak temerrüdün devamı süresinde meydana gelen eksilmelerden kaynaklı olarak borçludan munzam zarar talebinde bulunabilir. Başka bir anlatımla, borçlu, yalnızca temerrüdün devamı süresinde meydana gelen eksilmelerden sorumludur. Diğer görüşe göre⁵¹⁴ munzam zararı bu şekilde zaman bakımından sınırlamak doğru değildir. Bu bakımdan, alacaklının alacağını tahsil etmesi nedeniyle elde ettiği yahut elde etmesi muhtemel menfaatlerin zarar miktarından düşülmesiyle zararın tespit edilmesi gerekir. Kanaatimizce tazmini gerekli masrafların tespitinde uygun illiyet bağı dikkate alınmalıdır. Bir zararın meydana gelmesiyle borçlunun temerrüde düşmesi arasında uygun illiyet bağı varsa, bu zararlar tazmin edilmelidir. Zararın ortaya çıktığı an ile temerrüt arasındaki zamansal ilişki, uygun illiyet bağının tespitinde önem taşısa da temerrüdün sona ermesinden sonra dahi temerrüt nedeniyle bir zararın oluşması muhtemeldir. Bu nedenle zararın tespitinde, yapılan masraflar ile temerrüt arasında uygun bir illiyet bağının bulunup bulunmadığından hareket edilmelidir.

2.4.4. Mahrum Kalınan Kazanç Kayıpları

Tazminata konu fiil vaki olmasaydı hayatın olağan seyrinde ve genel tecrübeleri dâhilinde malvarlığında ortaya çıkması mümkün artışların ortaya çıkmasının bu fiil nedeniyle cüz'î yahut küllî olarak elde edilememesi durumunda mahrum kalınan kazançtan bahsedilir. Başka bir anlatımla, bu durumda, kişinin malvarlığındaki aktiflerindeki muhtemel artış yahut pasiflerindeki muhtemel azalmanın önünde geçilmiştir⁵¹⁵.

Mahrum kalınan kazançların munzam zarar kalemi olarak talep edilmesinin mümkün olup olmadığı sorusuna olumlu yanıt vermek gerekir. Her ne kadar kanunda hangi zarar kalemlerinin

⁵¹³ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 205.

⁵¹⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 208.

⁵¹⁵ Feyzioğlu, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1976, I/473; Tandoğan, *Mes'uliyet Hukuku*, 65; Tekinay vd., *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 559; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, c. I, 413; Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 603-604; von Tuhr, *Umumi Kısım*, 2/78; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 69; Ayııııı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 201.

tazmin edilebilir olduğu açıkça yazılmamış olsa da TBK m. 114/II hükmünün yollamasıyla haksız fiile ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde örnekseme yoluyla sözleşmeden doğan ilişkilere de uygulanır. Şu hâlde haksız fiil bakımından söz konusu olması muhtemel tüm zarar kalemleri ve bu bağlamda yoksun kalınan kâr da munzam zarar talebine konu edilebilir⁵¹⁶.

Mahrum kalınan kazancın munzam zarar olarak talep edilmesi için, bunun alacaklı tarafından ispat edilmesi gerekir. Ne var ki mahrum kalınan kazancın tespitinde bir varsayımdan hareket edilir. Söz konusu zararın miktarının tespiti güçlük arz ettiğinden TBK m. 50/II hükmü uygulama alanı bulur. Buna göre hâkim; yaşamın olağan seyri, alacaklının mesleki durumu ve aldığı tedbirler gibi hususları dikkate alarak ortalama bir tazminat hesabı yapar⁵¹⁷. Abartılı kazanç iddiaları ya da meydana gelme ihtimali düşük beklentiler, tazminatın belirlenmesinde dikkate alınmaz⁵¹⁸. Örneğin alacak vaktinde ifa edilmiş olsaydı o hafta yarışı kazanan ata bahis yapılacağı yahut piyango bileti alınacağı gibi iddialar zarar hesap edilirken dinlenmez⁵¹⁹. Mahrum kalınan kazanç hesaplanırken dikkate alınmayan hususlardan bir diğeri ise, hukuka aykırı kazanç iddialarıdır. Söz gelimi alacaklı, alacağını vaktinde elde etmiş olsaydı tefecilik yapacağını ileri sürerek mahrum kaldığı tefeci faizini talep edemez⁵²⁰.

Alacaklı, alacağını vaktinde elde edilmiş olsaydı parasını spekülasyona açık yatırım araçlarında değerlendirilerek yüksek kâr elde edileceği iddiasında bulunabilir. Spekülatif kazanç iddiaları *prima facie* kabul edilmez nitelikte değilse, alacaklının yatırım yapma niyetini ispatlaması şartıyla bu spekülatif kazanç da munzam zarar olarak istenebilir⁵²¹. Alacaklının bu iddiası, hisse

⁵¹⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 208; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 205; Kartal, “Munzam Zarar”, 509-510; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 844; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 136; Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 167; Atasoy Tanrıku, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 79; Atasoy Tanrıku, *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*, 80.

⁵¹⁷ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 209-210; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 845; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 203; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 206; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 136-137; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 314.

⁵¹⁸ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 206; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 210; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 845; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 139.

⁵¹⁹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 210; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 139; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 845; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 206; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 314.

⁵²⁰ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 202; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 139; Aynı yöndeki görüşün farklı örnekleri için bkz. Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 207; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 210.

⁵²¹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 204; Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 167.

senedi almak için yetkili kuruma hitaben yazılmış satın alma talimatı içerir mektup⁵²² yahut benzer içerikteki çevrimiçi taleple ispat edilebilir.

Yoksun kalınan kârın ispatına ilişkin olarak değinilen güçlükler dikkate alındığında ispat faaliyetinin nasıl yerine getirilmesi gerektiği hususu akla gelebilir. Zararın hesaplanmasında iki temel ilkedен hareket edilebilir. Bunlardan ilki, soyut yöntemdir. Soyut yöntemde alacaklının zararı, hayatın olağan akışı ve ekonomik veriler dikkate alınarak hesaplanır. Bu şekilde hesaplanan zarar miktarına borçlu her zaman itiraz edebilir ve borç vaktinde ödenseydi alacağın nemalandırılmayacağını ispatlayabilir⁵²³. Somut ispat yönteminde ise alacaklı, ne tür bir zararı olduğunu, parayı alsaydı nasıl kullanacağını ispat etmekle yükümlüdür⁵²⁴. Kural olarak alacaklı, zararını tüm bireysel unsurlarıyla ispat etmekle mükelleftir. Ancak Alman hukukunda mahkeme kararlarıyla, kimi durumlar açısından zararın soyut olarak hesaplanmasına cevaz verilmiştir⁵²⁵.

İspat kolaylığı sağlanan ilk durum, belli bir miktar üzerindeki alacaklara ilişkindir. Özel kişi alacaklıların, hayatın olağan akışına göre, elde ettikleri zaman yatırım yapacakları miktarda bir paranın ödenmesinde temerrüde düşülmüşse, zararın soyut yönetime göre hesaplanması mümkündür. Alman hukuku açısından bu sınır, iki bin beş yüz Euro olarak belirlenmiştir⁵²⁶.

İspat kolaylığına ilişkin diğer bir durum ise bankalar ve tacirler açısından geçerlidir. Alacaklı şayet bir banka yahut tacir ise, temerrüt nedeniyle ticari bir işin yahut kredi verme işleminin yapılmasının engellendiğinin ispat edilmesi şartıyla soyut zarar hesabı yapılması olanaklı hâle gelir. Ancak borçlu, borcunu şayet vaktinde ifa etmiş olsaydı alacaklının bu meblağı değerlendirmeyeceğini ispat ederek ilgili meblağı ödemekten kurtulma hakkını haizdir⁵²⁷.

Kredi kurumlarına ödenecek olan zararın hesabı, bu kurumların ortalama kârı dikkate alınarak yapılır. Zarar hesabında geçerli genel ilkeler de dikkate alındığında, borç şayet vaktinde ifa

⁵²² Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 167.

⁵²³ Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 156. Soyut ispat yönteminin mümkün görüldüğü eski tarihli bir Yargıtay kararı için bkz. 4. HD., E. 1986/685, K. 1986/2012, T. 04.03.1986; “Herkes iddiasını kanıtlamak zorundadır (MK. m. 6); ne var ki, bu kural mutlak değildir. İstisnaların basında karineler gelir. Var olan bir durumdan bilinmeyen bir durumun çıkarılması halinde karineden söz edilir. Olayımızda yasal bir karine söz konusu değildir; buna karşılık hayat olaylarından çıkan eylemli bir karinenin varlığı tartışmasıdır: Özellikle dar gelirli bir memurun ortak malın satılmasıyla eline geçecek 1.200.000 lirayı, vadeli banka hesabına veya benzer gelir getiren yerlere yatırarak yararlanması beklenen bir davranıştır; bu toplumumuzun içinde bulunduğu ekonomik sosyal yaşantısına uygun düşer. Bu nedenle davacının, yasal faiz üzerinde bir ek zararının bulunmadığı davalı tarafından kanıtlanmalıdır; oysa bu yolda ne açık bir iddia ileri sürülmüş ve ne de kanıt getirilmiştir.” (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 02/ 06/2024).

⁵²⁴ Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 156.

⁵²⁵ Tacirler ve bankalar, temerrüt nedeniyle ticari veya kredili bir işlemi tesis edemediklerini göstermekle ispat yükünden kurtulur. Ancak borçlu, borunu vaktinde ifa etmiş olsaydı dahi zararın meydana geleceğini ispat ederek tazminat ödemekten kurtulabilir. Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 162.

⁵²⁶ Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 161.

⁵²⁷ Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 162; Çetiner, *Borçlar Genel*, 668.

edilmiş olsaydı alacaklı kurumun elde etmesi gereken miktarı yatırımlarda kullanarak sağlanması mümkün menfaatler zarar olarak tazmin edilmelidir. Şayet banka, farklı faiz oranları üzerinden işlemler yapıyorsa bu işlemlerin genel işlem hacmine oranı ve her bir işlem için belirli faiz nisabı dikkate alınarak zarar hesaplanmalıdır⁵²⁸.

Yukarıda belirtilen istisnalar bir tarafa bırakıldığında kural olarak mahrum kalınan kazanç kayıpları alacaklı tarafından somut olarak ispat edilmelidir. Ancak bu durum, alacaklının birtakım fiili karinelere dayanarak yararlanması mümkün olmadığı anlamını taşımaz. Bir fiili karinenin söz konusu olduğu durumlarda alacaklı, yalnızca karine temelini ispat etmekle yükümlüdür. Şayet alacaklı, karine temelini ispat ederse zararın varlığını ve miktarını ispat etmekten kurtulur⁵²⁹.

Alacaklının, temerrüt nedeniyle alacağından mahrum kalması üzerine bu meblağı kaimen kanunî temerrüt faizinden daha yüksek bir oranla kredi temin etmek zorunda kalması mümkündür. Bu durumda kanunî temerrüt faizi oranı ile kullanılan kredinin faiz oranı arasındaki fark, munzam zarara vücut verir⁵³⁰. Kredi faizi ile kanunî temerrüt faizi arasındaki farka, örneğin daha az maliyetle kredi sağlanmasının mümkün olması nedeniyle borçlu tarafından itiraz edilmemişse alacaklının kredi aldığını iddia etmesi, munzam zararın talep edilmesi için yeterlidir. Şayet borçlu itiraz ederse alacaklı, uğradığı zararı ve bu zararlar borçlusunun temerrüde düşmesi arasındaki uygun illiyet bağına ispat etmelidir⁵³¹.

Uğranılan zararın ispatı noktasında tacirlere bir ispat kolaylığı tanınmıştır. Gerçekten de tacirlerin, alacaklarını zamanında tahsil etmeleri durumunda kredi borçlarını kapatacakları yönünde bir varsayım vardır ve bunun ispatlanması gerekmez⁵³².

Grup şirketlerinde, şirketlerden birisi şayet ana şirketten olağan kredi faizinin üstünde bir oranla kredi temin etmişse şirketler arasındaki ilişki, munzam zarar talebini kural olarak engellemez. Alacaklı, kredi veren ana şirketin kendisine kredi temin etmesi nedeniyle parayı başka şekilde kullanmadığı ve bu yüzden bir zararın meydana geldiğini ayrıca ileri sürebilir. Meydana gelen zarar ile borçlu temerrüdü arasındaki uygun illiyet bağı alacaklı tarafından ispat edilirse, bu zararın da tazmini istenebilir⁵³³.

⁵²⁸ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 163.

⁵²⁹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 207; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 210; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 138; Mutat olarak elde edilen kârın zarar gren tarafından da elde edileceğinin kabul edilmesi gerektiği yönünde bkz. Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 204.

⁵³⁰ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 168.

⁵³¹ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 169.

⁵³² Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 156; Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 170.

⁵³³ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 170.

2.4.5. Döviz Borçlarında Kur Farkından Kaynaklanan Zararlar

Bir yabancı para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesi ve temerrüdün devamı süresinde yabancı para biriminin değer kaybetmesi yahut kazanması durumunda bu değer düşüşünün munzam zarar olarak tazmin edilebilir olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Bu sorunun cevabı kanun değişiklikleri çerçevesinde aranmalıdır.

Konu, öncelikle 818 sayılı Borçlar Kanunu⁵³⁴, 3678 sayılı Kanun⁵³⁵ ile değişikliğe uğramadan önceki durum dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Anılan değişiklik yapılmadan önce, yabancı para borçlarının ifasında borçlu, temerrüde düşmüş olsa dahi vade günündeki kur üzerinden borcunu ödeyerek borçtan kurtulabilmekteydi.

Tıpkı ülke parasıyla borçlanmalarda olduğu gibi yabancı para borçlarında da paranın değerinde meydana gelen değişmelere kural olarak alacaklı katlanır. Bununla birlikte borcun ödenmesinde kusurlu bir biçimde temerrüde düşülmüşse, kur farkından kaynaklanan zararların tazmini gerekir⁵³⁶. Kur farkından kaynaklı zararların tazmin edilebilir sayılması için bu değişimin borçlunun temerrüdünden sonra vuku bulması gerekir. Temerrütten önce meydana gelen kur değişimleri, munzam zarar kalemi olarak talep edilemez⁵³⁷.

Kur farkından kaynaklı olarak alacaklının zarara uğraması, değişiklik öncesi durum açısından iki türde meydana gelebilir. Yabancı paranın, ülke parası karşısında değer kazanması da kaybetmesi de duruma göre alacaklının zarara uğramasına neden olabilir⁵³⁸. Taraflar şayet efektif ödeme kaydı içeren gerçek yabancı para borcu⁵³⁹ akdetmişlerse ve yabancı para birimi, ülke para birimi karşısında değer kaybetmişse vuku bulan değer değişimi zarar olarak tazmin edilebilir⁵⁴⁰. Ancak alacaklının, bu zararı tazmin etmesi için alacağını vaktinde tahsil etmiş

⁵³⁴ RG. 08/05/1926, S: 366.

⁵³⁵ RG. 23/11/1990, S. 20704.

⁵³⁶ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 139; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 213-214; Domaniç, *Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan BK. 105 ve Diğer Hükümler*, 66; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 213-214; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 879.

⁵³⁷ İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 139-140; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 214; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 214; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177.

⁵³⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 215; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 140.

⁵³⁹ Bu kavram için bkz. Grundmann, "MüKoBGB § 245", c. 2, par. 94; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 43.

⁵⁴⁰ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 176; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 215; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 217; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 140.

olsaydı parasını değer kaybından koruyacağını ispat etmesi gerekir⁵⁴¹. Bu konuda Almanya’da bir tecrübe kuralı mevcuttur. Tecrübe kuralına göre alacaklının, alacağını vaktinde elde etmesi durumunda bunu yerel para birimine çevireceği varsayılır. Bunun aksini iddia eden ise ispatla mükelleftir⁵⁴². Ancak Türkiye’de yerli para birimiz genellikle yabancı para birimleri karşısında değer kaybettiğinden⁵⁴³, yabancı para alacaklarının vaktinde ifa edilmesi durumunda yabancı para birimi üzerinden saklanacağı kabul edilmelidir⁵⁴⁴.

Değişiklik öncesi durum bakımından meydana gelmesi mümkün diğer bir zarar türü, yabancı para biriminin fiili ödeme gününde yerel para birimine kıyasla yükselmiş olmasına durumunda borçlunun, vade günündeki kurdan ödeme yapması durumudur. Bu durumda alacaklı, fiili ödeme günündeki kur ile vade günündeki kur arasındaki fark kadar munzam zarara uğrar⁵⁴⁵.

⁵⁴¹ Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 176; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 215.

⁵⁴² Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 215; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177.

⁵⁴³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 215; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 217; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 140.

⁵⁴⁴ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177.

⁵⁴⁵ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 215; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 218; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 140; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 177-178; Arslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 879. Bu yönde bkz: Yargıtay 3. HD., E. 1993/3056, K. 1993/5972, T. 09.04.1993 “Borçlar Kanununun 105. maddesinde, alacaklının diğer olduğu zarar geçmiş günler faizinden fazla olduğu takdirde borçlu kendisine hiç bir kusur yüklenemeyeceğini isbat etmedikçe bu zararı dahi tazmin ile yükümlü olduğu ve bu munzam zarar derhal tayin ve takdir olunabilirse, hakim esasa ilişkin kararı verirken, bu zararın da miktarına hükmedilebileceği öngörülmüş bulunmaktadır. Bu kuralın ışığında ise, Borçlar Kanununun 105. maddesinin kur farkına ilişkin tazminat davalarında da aynen uygulanmasında hiç bir engel bulunmamaktadır. Zira, alacaklıya ödeme yerinde ve zamanında yabancı para alacağına eşdeğer bir ödeme yapılması zorunludur. Bu nedenle de davaların uzaması da dahil olmak üzere herne sebepler olursa olsun geç ödeyen borçlunun kur farkından doğan zararın alacaklıya ödenmesi gerekir. Öyleki eşdeğer ödeme ancak bu suretle gerçekleşmiş olabilir. Bundan ayrı olarak hernekadar 28.11.1956 gün ve 15/15 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararına göre her dava açıldığı tarihdeki maddi ve hukuki esaslar çerçevesinde karara bağlanmakta ise de, bu kuralın başlıca istisnalarından birisi de Borçlar Kanununun 105/2. maddesidir. Öte yandan birinci davada sadece alacağın ve gecikme faizinin talep edildiği, davacının gecikmiş ödeme dolayısıyla gecikme faizi üzerindeki muhtemel bir zararın ele alınmaması dikkate alındığında ilk davanın devamı mahiyetinde bulunmayan bağımsız bir ikinci davada fazlaya dair hakkın saklı tutulması söz konusu olamaz (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023).” Öğretide bir görüş, 3678 sayılı Kanun’la yapılan değişiklikle, fiili ödeme günündeki kurdan ödemenin talep edilebileceğine dair hükmün 23.11.1990 tarihinden önce açılan davalar bakımından uygulanmayacağına dair geçici 1.maddeye istinaden fiili ödeme günü ile vade tarihi arasındaki kur farkının munzam zarar olarak istenmesinin mümkün olmadığını, bunun mümkün olması durumunda geçici 1.madde hükmünün dolanılmış olacağını dile getirmektedir. Bu görüş için bkz. Mustafa Aykonu, “Yabancı Para Borçlarında Munzam Zarar” (Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997), 151-152. Ancak bu görüş öğretide eleştirilmiştir. Eleştiriye göre, geçici 1.maddenin amacı, değişiklikten önce açılmış davalarda karar verilirken karışıklık yaşanmasının önlenmesidir. Munzam zarara ilişkin hükmün hizmet ettiği en önemli araçlardan biri, kur farkı nedeniyle meydana gelen zararların tazmin edilmesidir. Yapılması gereken, geçici 1.madde ile munzam zarara ilişkin hükümleri birbirine uyumlu biçimde yorumlamaktır. Bu yönde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 216.

Kur farkından kaynaklı munzam zarar istemlerine ilişkin durum, 3678 sayılı Kanun’la yapılan değişiklik sonrasında farklılaşmıştır. Değişiklikle beraber alacaklının, dilerse vade günündeki dilerse fiili ödeme günündeki kurdan alacağını talep etmesinin önü açılmıştır. Bu değişikliklerle beraber kur kaybından kaynaklı munzam zarar talebinin gündeme gelmesinin son derece sınırlı hâllerde mümkün olduğu öğretilde ifade edilmektedir⁵⁴⁶. Özellikle aynı Kanun’la 3095 sayılı Kanun’da⁵⁴⁷ yapılan değişikliklerle getirilen 4/a maddesi uyarınca sözleşmede daha yüksek bir gecikme faiz oranı öngörülmemişse, yabancı para cinsinden borçlara, Devlet Bankalarının aynı para birimi üzerinden açılan bir yıl vadeli mevduatlara uyguladığı en yüksek faiz oranının temerrüt faizi olarak uygulanmasının mümkün kılınması, yabancı para borçları açısından munzam zararın meydana gelme ihtimalini azaltmıştır⁵⁴⁸. Nitekim yapılan değişikliklerle hangi tarihteki kurun esas alınacağını tespiti alacaklıya bırakılmış, temerrüt faiz oranı da Devlet bankaları tarafından verilen en yüksek mevduat faiz oranı seviyesine getirilmiştir. Alacaklı, kendisine tanınan seçim hakkı çerçevesinde kendi lehine olan kuru seçerek en az zarara uğrayacak şekilde hareket eder. Şayet alacaklı, seçim hakkını düşük kur değeri lehine kullanırsa kanımızca munzam zarardan bahsedilemez. Zira burada meydana gelen eksilme, temerrüdün değil alacaklının seçiminin sonucudur. Alacaklının seçimi nedeniyle meydana gelen bu eksilme zarar olarak nitelendirilemez. Nitekim bir zarardan bahsedilmesi için malvarlığında meydana gelen eksilmenin kişinin rızası hilafına olması gerekir. Ancak bahsedilen durumda malvarlığındaki eksilme doğrudan kişinin kendi seçiminin sonucudur. Bu da teknik anlamıyla bir zarara vücut vermez⁵⁴⁹.

⁵⁴⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 217; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 218; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 141; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 186; Akçaal, *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*, 308.

⁵⁴⁷ RG. 19/12/1984, S. 18610.

⁵⁴⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 217; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 141; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 186; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 218. Bununla birlikte yerli para birimimizden daha istikrarsız yabancı para borçları söz konusu olduğunda munzam zararın doğmasının mümkün olduğu hususunda bkz. Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 186; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 218.

⁵⁴⁹ Alacaklının tercihi sonucunda bir zararın meydana geldiği ancak bunun tazmin edilmesinin mümkün olmadığı yönünde bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 217; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 142; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 218. Yargıtay’ın da görüşü bu yöndedir. Nitekim bkz. Yargıtay 13. HD., E. 1996/3616, K. 1996/4375, T. 09.05.1996 “Şu durum karşısında, alacaklının yabancı para alacağını ödenmesinde temerrüdü oluşan borçludan yabancı paranın vade veya fiili ödeme günündeki kuru üzerinden Türk Parası olarak isteme yetkisine sahip olduğunun kabulü zorunludur. Somut olayda; davacı, yasanın kendisine tanıdığı tercih hakkını icra takip tarihindeki kur karşılığı Türk Parası olarak kullanmış, dahası takip taleplerine ihtirazi bir kayıt da koymamıştır. Bu durumda davacı, hasrettiği talebinden dönerek fiili ödeme günündeki kur esasından hareketle talepte bulunamayacağı gibi, BK.nun 105. maddesine dayanarak munzam zarar isteme olanağını da hukukten kaybetmiş sayılır”. (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025); Yargıtay 15. HD., E. 2000/5018, K. 2001/724, T. 07.02.2001; “Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı

Yabancı para borçlarında munzam zararın, borcun ödenmemesi üzerine açılan davadan elde edilen ilamın, ilamlı icraya konması durumunda ortaya çıkması mümkündür. Gerçekten 4949 sayılı Kanun’la⁵⁵⁰ yapılan değişiklik öncesinde yabancı para borçlarının ödenmesini konu alan ilamların icrasında alacaklı, takip başlatmadan önce alacağını Türk lirasına çevirmek ve bu bedel üzerinden harçları ödemek durumundaydı. Bu şekilde takip başlatıldıktan sonra alacağa, Türk lirasına uygulanan temerrüt faiz oranı işletilmekteydi. Değişiklik öncesi bu süreçte uygulanan faiz oranı şayet yabancı paranın Türk lirası karşısında kazandığı değer in aşağısında kalırsa bir kur zararı meydana gelmekteydi⁵⁵¹. Ancak anılan Kanun’la yapılan değişiklik sonrasında yabancı paraya ilişkin takip talebinde alacaklının hangi tarihteki kur üzerinden takip başlattığını talebine yazması mümkün hâle getirilmiştir⁵⁵². Açıklanan sebeplerle anılan değişiklikten sonra kur kaybından kaynaklı zararın meydana gelme ihtimali çok mümkün görünmemektedir⁵⁵³.

delillerle gerektirici sebeplere ve delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve özellikle; yabancı para borçları ile ilgili ve kural olarak BK.nun 105. maddesine göre munzam zarar talep edebilmesi mümkün ise de; davacının davalı hakkında önceden açtığı davada yabancı para üzerinden olan alacağını Türk Parası'na çevirip, Türk Parası üzerinden dava tarihine kadar oluşan faizi ile birlikte talep etmiş, dava kısmen kabul edilip fazlaya ilişkin istek reddedilmiş olmakla, davacının bu defa kur farkından dolayı munzam zarar talep etmesi mümkün olmayacağından (...)” (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023); Yargıtay 13. HD., E. 1999/7192 K. 1999/8302 T. 15.11.1999; “Davacının davalıdan olan asıl alacağının 132.000 Dolar olduğu dosyada mevcut toplanan delillerden anlaşılmaktadır. 3678 sayılı Kanunla BK. nun 83. maddesine eklenen son fıkra hükmü uyarınca davacı yabancı para alacağını vadesinde veya fiili ödeme günündeki Türk parası karşılığını talep etme hakkına haizdir. Anılan yasa 23.11.1990 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmak suretiyle yürürlüğe girmiştir. Davacı, icra takip tarihi itibarıyla 132.000 Amerikan Doları alacağının fiili ödeme günündeki Türk Lirası karşılığını talep hakkı mevcut iken icra takip tarihi olan 5.8.1992 tarihindeki Türk parası karşılığını tercih ederek, tercih hakkını bu yolda kullanmıştır. Bu tarihten sonra alacağını artık Amerikan Dolarının fiili ödeme günündeki Türk parası karşılığını isteme hakkını yitirmiştir. Bu nedenle Amerikan Doları alacağının geç ödenmesinden doğan munzam zarar adı altında bir zararı da davalıdan isteyemez” (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023). Bu yönde bkz. Yargıtay 13. HD., E. 1995/4532, K. 1995/5450, T. 21.06.1995; Yargıtay 15. HD., E. 1998/4379 K. 1998/4426 T. 26.11.1998 (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023).

⁵⁵⁰ RG. 30/07/2003 S. 25184.

⁵⁵¹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 219; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 142.

⁵⁵² İlarıslan, *Aşkın Zarar*, 143; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 222; Arıslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 878.

⁵⁵³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 222; Arıslan - Kırmızı, *Munzam Zarar*, 878; İlarıslan, *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*, 143.

3. BÖLÜM: PARANIN DEĞER KAYBININ MUNZAM ZARAR OLARAK TALEP EDİLİP EDİLEMeyeCEĞİ MESELESİ, ZAMANAŞIMI VE MUNZAM ZARAR TALEBİNİN SAKLI TUTULMASI

3.1. Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep Edilip Edilemeyeceği Meselesi

3.1.1. Genel Olarak

Munzam zarar kavramı bağlamında açıklığa kavuşturulması gereken en önemli meselelerden biri de paranın değer kaybının zarar olarak değerlendirilebilir olup olmadığıdır. Bu hususa ilişkin öğretide ve uygulamada çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Paranın değer kaybına ilişkin olarak ileri sürülen görüşler aşağıda incelenmiş ve konuya ilişkin görüşümüze bu başlığın sonunda yer verilmiştir.

3.1.2. Öğretide Kabul Edilen Görüşler

3.1.2.1. Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep Edilemeyeceği Yönündeki Görüşler

3.1.2.1.1. Ernst'in Görüşü

Bir para borcunun vadesi ile fiilen ifa edildiği gün arasında para değer kaybederse, temerrüt nedeniyle bir zarar doğar. Ne var ki paranın değer kaybetmesinden kaynaklı bu zararın tazmin edilebilmesi için alacaklının, borç vaktinde ifa edilmiş olsaydı, birtakım tedbirler alarak bu zararın önüne geçeceğini ispat etmesi gerekir⁵⁵⁴. Alacaklının, paranın değer kaybından ileri gelen eksilmeyi zarar olarak tazmin etmesi için, şayet alacağını vaktinde elde etseydi enflasyon karşısında istikrarlı bir birime yatıracığını yahut şu an fiyatı artmış bulunan bir malı alacağını ispat etmelidir⁵⁵⁵. Enflasyondan kaynaklı olarak soyut bir zarar hesabı yapılması mümkün değildir. Zira soyut hesap yöntemine izin verilmesi durumunda borçlu, temerrüt faizine ek olarak bir de enflasyon farkı ödemek zorunda kalır⁵⁵⁶. Ayrıca tacirler, esnaflar ya da nafaka alacaklıları açısından da ispat külfeti hafifletilemez. Zira bunu sağlayacak bir tecrübe kuralı bulunmamaktadır⁵⁵⁷.

⁵⁵⁴ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 175.

⁵⁵⁵ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 175.

⁵⁵⁶ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 175.

⁵⁵⁷ Ernst, "MüKoBGB § 286", c. 2, par. 175.

3.1.2.1.2. Altaş'ın Görüşü

Munzam zararın varlığını iddia eden bunu ispat etmekle mükelleftir. Temerrüt faizinden fazla zararın inandırıcı, net ve kesin olarak kanıtlanması gerekir. Örneğin alacaklının, alacağını vaktinde ödenmemesinden kaynaklı olarak başkasından yüksek faizle para ödöncü aldığını ispatlamalıdır⁵⁵⁸. Bu durumda alacaklı, alacağını vaktinde tahsil edememesinden mütevellit içine düştüğü iktisadî darlık sebebiyle yüksek faizle kredi almak zorunda kaldığını açıkça ortaya koymalıdır. Alacağın vaktinde ifa edilmemesinden kaynaklı olarak alacaklının cezai şart ödemesi durumu da buna örnek gösterilebilir⁵⁵⁹.

Munzam zararın meydana gelmesi için alacaklının yalnızca yüksek faizle kredi almış olması yeterli değildir. Alacaklı, söz konusu krediyi borçlunun temerrüde düşmesi nedeniyle temin etmek zorunda kaldığını ispat etmelidir⁵⁶⁰. Başka bir anlatımla, alacaklı, yüksek faizle kredi temin etmesiyle borçlunun temerrüde düşmesi arasında uygun illiyet bağı olduğunu ispat etmekle yükümlüdür.

Temerrüt faizini aşan zararın ispatında salt ekonomik verilere dayanmak yeterli değildir. Başka bir anlatımla, ülkede cari enflasyonun yüksek olması, tek başına munzam zarara sebebiyet vermez. Soyut olarak banka mevduat faiz oranlarına atıf yapılması, enflasyon verilerine dayanılması durumunda munzam zararın meydana geldiği ispat edilmiş olmaz. Alacaklı, bizatihi kendisinin somut olarak uğradığı zararı ispat etmelidir⁵⁶¹.

Kanunda aksi öngörölmediği müddetçe, bir olaydan kendi hesabına hak çıkaran taraf ilgili vakıayı ispatlamalıdır (TMK m. 6, HMK m. 190). Mahkeme karşısında bir hakkını dermeyen eden kişi, hakkın doğumunu bağladığı olguları kanıtlamakla yükümlüdür⁵⁶². Davacının salt enflasyona istinaden munzam zarar talebinde bulunması durumunda ispat külfeti yerine getirilmiş sayılmaz. Davacının soyut zarar iddialarına karşı davalının itirazda bulunması, ispat yükünün yer değiştirmesine neden olmaz⁵⁶³. Başka bir anlatımla, soyut zarar iddialarına karşı itirazın ileri sürülmesi, zararın varlığını ikrar anlamı taşımadığından, mesele çekişmeli olmaktan çıkmaz.

Munzam zararın ispatına ilişkin ortaya atılan fikirlerden biri de davacı tarafın fiili karinelere dayanmasına olanak sağlanmasıdır. İddiaya göre, HMK m. 187'ye göre davacı taraf fiili karinelere dayanarak ilgili vakıayı ispatlamış sayılır. Ne var ki bu iddiaya katılmak mümkün

⁵⁵⁸ Altaş, "Munzam Zarar", 124.

⁵⁵⁹ Altaş, "Munzam Zarar", 124.

⁵⁶⁰ Altaş, "Munzam Zarar", 124.

⁵⁶¹ Altaş, "Munzam Zarar", 126.

⁵⁶² Altaş, "Munzam Zarar", 126.

⁵⁶³ Altaş, "Munzam Zarar", 126.

değildir. Nitekim fiili karine, hâkimin hayata dair deneyimlerinden yola çıkarak belli olmayan bir vakıa hakkında sonuca varmasıdır. Fiili karineler ile ispat yükü ters çevrilmiş olmaz. Ayrıca, hukuk kuralının açık olduğu yerde fiili karineye dayanmak olanaklı değildir⁵⁶⁴. Nitekim fiili karinenin ispat yükünü değiştirmedeğini, munzam zararın somut olarak ispatlanmasına dair kuralın fiili karine ile aşılmasının mümkün olmadığını, fiili karineler ile alacaklıya yalnızca ispat kolaylığı sağlandığı İsviçre Federal Mahkemesi tarafından da kabul edilmektedir⁵⁶⁵. İsviçre Federal Mahkemesi, paranın yabancı para karşısında değer kaybından meydana gelen zararların munzam zarar adı altında tazmin edilmesi için alacaklının, parayı vaktinde elde etmiş olsaydı değer değer kaybına uğramayan bir para birimine çevireceğinin ispat edilmesini aramaktadır. Ancak yerel para birimi, ifasında temerrüde düşülmüş para birimine kıyasla değer kazanmışsa, borç vaktinde ifa edilmiş olsaydı alacağın yerel para birimine dönüştürüleceği mahkemece istisnai olarak kabul edilmektedir⁵⁶⁶. Açıklamalardan da anlaşıldığı üzere fiili karineler ispat yükünü ters çevirmemekte, yalnızca bir ispat kolaylığı sağlamaktadır⁵⁶⁷. Munzam zararın ispatı bakımından soyut ispat yönteminin kabul edilmesi, hukuk tekniği bakımından da sakıncalıdır. Nitekim alacaklı, bir zarara uğradığını ispat etmeden enflasyon oranında zararın vuku bulduğunu varsaymak, dolaylı yoldan yasal temerrüt faiz oranını, enflasyon oranına çıkarmak anlamını taşır. Temerrüt faiz oranını değiştirme yetkisi ise kanun koyucuya aittir⁵⁶⁸.

⁵⁶⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 127.

⁵⁶⁵ Altaş, “Munzam Zarar”, 127. Yabancı para birimi karşısında alacağın değer kaybetmesi durumunda munzam zararın tazmin edilmesi için alacağın daha istikrarlı bir para birimine çevrilme olasılığı ispat bakımından yeterli değildir. Paranın bu şekilde değerlendirileceği, emarelerle desteklenmelidir. Bu yönde bkz. BGE 109 II 436. (<http://relevancy.bger.ch/> E.T. 08/06/2025)

⁵⁶⁶ BGE 117 II 256 s. 258 (<http://relevancy.bger.ch/> E.T. 08/06/2025)

⁵⁶⁷ Altaş, “Munzam Zarar”, 128.

⁵⁶⁸ Altaş, “Munzam Zarar”, 128. Nitekim bu yönde bkz. Yargıtay, HGK, E. 2007/668, K. 2007/798, T. 31.10.2007; “ülkenin içinde bulunduğu ekonomik olumsuzluklar (enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki devamlı düşüş) dikkate alınarak, yasa hükmüyle geçmiş günler faizine ilişkin düzenleme yapılmış iken, aynı olguların, Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde öngörülen munzam zararın bilinen kanıtları olarak gösterilip, bunların doğurduğu olumsuzluklar, gerçek zarar olarak gösterilemez. Aksinin kabulü halinde yasa koyucunun bu olumsuzlukların karşılığına dair saptamasının hiçbir anlamı kalmayacağı açıktır. Yasa koyucu tüm bu ekonomik olumsuzlukları değerlendirip, bunların tevli edeceği zarar dolayısıyla tazminat oranını Anayasa'dan aldığı yasa yapma yetkisine dayanarak belirlemiş iken, zımnen bu takdirin yerinde olmadığı ileri sürülüp, aynı ekonomik göstergelere dayanarak tazmin edilecek zararın geçmiş günler faizinden fazla olduğu kabul edilemez. Yetkili mercii kararını vermiş, yasayla hükmünü vaz etmiştir. Uğranılan zarar, yetkili merciin belirlediğinden fazla ve bu nedenle 105. maddeye dayanarak munzam zarar istenecek ise, artık o merciin, zararın oranını belirlemek için kullandığı, dikkate aldığı, değerlendirdiği ölçülere ve bunların "maruf ve meşhur" oldukları olgusuna değil, davaya özgü, somut vakialara dayanılması gerekir. Bunlar da, elverişli ve geçerli delillerle kanıtlanmalıdır. Burada, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 238. maddesinin yarattığı istisna uygulanamaz. Zira kanıtlanacak olgular anılan maddede sözü edilen "maruf ve meşhur" olan enflasyon, para değerindeki düşüş yada mevduat faiz oranları değil, az yukarıda açıklandığı gibi geç ödeme ile davacının maruz kaldığı zararı tevli eden vakialar ve bu vakialar nedeniyle uğranılan fiili zarardır. Örneğin, alacağını gününde alamayan alacaklının, aynı gün vadesi gelmiş bir borcunu ödemek için, borçlunun ödediği geçmiş günler faizi yerine bunun üzerindeki bir faizle borçlanması, yada alacaklısına daha yüksek oranda faiz ödemek durumunda kalması; dövizle ödemeyi kabul ettiği borcu için, alacağını

Herkesçe bilinen vakıaların ispatına gerek olmamasına istinaden, enflasyonu doğrudan bir zarar olarak kabul etmek mümkün değildir. Herkesçe bilinen vakıalar, seçimlerin hangi gün yapıldığı ya da bir tarihin haftanın hangi günü olduğuna ilişkin bilgiler nev'indendir. Enflasyonun varlığına dair bilgi bu minvalde değerlendirilemediğinden alacaklı ispat yükünden, kurtulamamaktadır⁵⁶⁹.

3.1.2.1.3. Akçaal'ın Görüşü

Paranın değer kaybının bir zarar teşkil edip etmediği hususu, olan hukuk ve olması gereken hukuk ayrımında ele alınmalıdır. Olan hukuk açısından, salt iktisadî verilere dayanılarak soyut bir biçimde zararın varlığının ispat edildiği makul karşılanabilirse de bu görüşün teorik açıdan sağlam bir zeminin olduğunu söylemek güçtür⁵⁷⁰. Salt ekonomik verilerle zararın ispatlandığının kabulü durumunda kanunî temerrüt faizine ilişkin düzenlemeler anlamını yitirir. Başka bir anlatımla, alacaklının herhangi bir zarara uğradığını somut olarak ispat etmeksizin enflasyon oranında zarara uğradığının kabul edilmesi durumunda, temerrüt faiz oranı kanunî dayanak olmaksızın enflasyon oranına *de facto* eşitlenmiş olur⁵⁷¹. Bu yaklaşımın bir diğer sakıncası da para borcuna ilişkin hemen her durumda munzam zarara hükmedilmesine sebebiyet vermesinin mümkün olmasıdır⁵⁷².

gününde tahsil edememesi nedeniyle sonraki günlerde daha yüksek kurdan döviz satın almak zorunda kalması gibi maddi olgularla kanıtlanan zarar söz konusudur. Denilebilir ki, Borçlar Kanun'un 105. maddesinde öngörülen munzam zararın, Borçlar Kanunu'nun 103. maddesi ve 3095 sayılı Kanun ile saptanan faiz oranının dayanağı olan ekonomik olumsuzluklara dayandırılması ve herkesçe bilinenin kanıtlanmasına gerek olmadığı sonucuna varılması mümkün değildir. Bu itibarla Borçlar Kanunu'nun 105. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri) dışında, davacının durumuna özgü, somut vakıalarla ispatlanması gerekir” (www.hukukturk.com.tr/ 20.10.2023).

⁵⁶⁹ Altaş, “Munzam Zarar”, 128.

⁵⁷⁰ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1089.

⁵⁷¹ Vedat Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, *Yargıtay Dergisi* 24/3 (1998), 404-405; Altaş, “Munzam Zarar”, 128; Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1089. Nitekim bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 1996/144, K. 1996/503, T. 19.06.1996; “Ülkenin içinde bulunduğu ekonomik (enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki devamlı düşüş) olumsuzluklar dikkate alınarak yasa hükmüyle geçmiş günler faiz oranı, (geç ödemededen doğan zarar) belirlenmiş iken, aynı olgular (enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki düşüş) Borçlar Kanununun 105. maddesindeki munzam zararın bilinen kanıtları olarak gösterilip bunların doğurduğu olumsuzluk, uğranılan gerçek zarar olarak gösterilemez. Aksi halde, kanun koyucunun bu olumsuzlukların karşılığının % 30 olduğuna dair saptamasının hiç bir anlamı kaymayacağı aşikardır. Kanun koyucu tüm bu ekonomik olumsuzlukları değerlendirip bunların tevli edeceği zarar dolayısıyla tazminat oranını Anayasadan aldığı kanun yapma yetkisine dayanarak belirlemiş iken, zımnen bu takdirin yerinde olmadığı ileri sürülüp aynı ekonomik göstergelere dayanarak tazmin edilecek zararın % 30 değil, % 60 veya % 70 olduğu kabul edilemez. (...) Bu durumda Borçlar Kanununun 105. maddesinde karşılanması öngörülen faizi geçen zararın, ülkede varlığı kabul edilen genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri) "malum ve meşhur" olgular olarak kabulü ile değil, bunlar dışında, somut ve davacının durumuna özgü, somut vakıalarla kanıtlanması gerekir” (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023).

⁵⁷² Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1089.

Hâkimin hukuk yaratması ile meselenin çözülebileceği akla gelebilir⁵⁷³. Ancak somut olaya uygulanacak bir norm varken hâkimin kanun koyucu gibi hareket ederek çözüm getirmesi mümkün değildir. Munzam zarara ilişkin uygulanması mümkün bir norm varken bir kanun boşluğundan bahsedilemez. Nitekim TBK m. 122 hükmü açık bir biçimde temerrüt faiziyle karşılanmayan zararın varlığının ispatını aramaktadır⁵⁷⁴.

Aşkın zararın varlığının tespiti açısından bir hüküm içi boşluktan da bahsetmek mümkün değildir. Bir defa, yalnızca kanunun izin verdiği durumlarda hâkim takdir yetkisine sahiptir. Hâkimin takdir yetkisine sahip olduğu duruma örnek olarak TBK m. 50/II hükmü gösterilebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, hâkimin takdir yetkisinin yalnızca zararın miktarının belirlenmesi noktasında olduğudur. Yoksa hâkim, TBK m. 50/II hükmüne istinaden bir zararın var olup olmadığını tespit ederken takdir yetkisini haiz değildir⁵⁷⁵. Başka bir anlatımla, bir zararın olduğu ispatlanmış olmakla beraber bunun miktarı tespit edilemiyorsa hâkim takdir yetkisini kullanarak tazminat miktarını hakkaniyete göre belirler⁵⁷⁶. Ancak zararın varlığı ispatlanamamışsa TBK m. 50/II hükmünün uygulanması mümkün değildir.

Munzam zararın varlığını ispat yükü, tarafların hakkını dayandırdığı olguları ispatla mükellef kılan TMK m. 6 gereğince alacaklıdır. Bu nedenle alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğradığını net bir biçimde açıklamalıdır. Yalnızca iktisadî verilere dayanılarak zararın varlığı ispatlanamaz⁵⁷⁷. Nitekim temerrüt faizi ile enflasyon oranı arasındaki miktarın tazmin edilmesine olanak sağlayan bir fiili karine de bulunmamaktadır⁵⁷⁸.

Enflasyonun herkesçe bilinen vakıa olduğu gerekçesiyle ispatının gerekmediğini söylemek teorik açıdan mümkün değildir⁵⁷⁹. Öncelikle, herkesçe bilinen vakıalar (HMK m. 187) genellikle tarihi olaylardır. Söz gelimi II. Dünya Savaşı, genel seçimlerin tarihi gibi olguların herkesçe bilindiği kabul edilir⁵⁸⁰. Ancak enflasyon bu bağlamda değerlendirilemez. Enflasyonun yüksek seviyede seyretmesi, zararın somut olarak ispat edilmesi gereğini ortadan kaldırmaz. Fiili karineler, bilinen bir vakıadan bilinmeyen bir vakıa için hâkim tarafından

⁵⁷³ Nitekim bu yönde bkz. Yaşar Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz “Hukuki Açıdan Bir İnceleme”* (Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1980), 20.

⁵⁷⁴ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1090; Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 404.

⁵⁷⁵ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1090.

⁵⁷⁶ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 832-833; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 530.

⁵⁷⁷ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1090; Akçaal, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 308.

⁵⁷⁸ Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1090.

⁵⁷⁹ Altaş, “Munzam Zarar”, 128; Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1091.

⁵⁸⁰ Baki Kuru, *Hukuk Muhakemeleri Usulü* (İstanbul: Demir Demir Müşavirlik ve Yayıncılık, 2001), II/1968-1969.

çıkarılan sonuçtur⁵⁸¹. Enflasyonun varlığı, bilinen vakıadan hareketle hâkim tarafından varılan bir sonuç değildir.

Fiili karinelerin varlığı, ispat yükünü ters çevirmez, yalnızca ispatın kolaylaşmasını sağlar. Bu nedenle fiili karinenin varlığından bahisle zararın ispatı için soyut bir yöntemin benimsenmesi mümkün olmadığı gibi ispat yükünün ters çevrildiği de söylenemez⁵⁸².

Olması gereken hukuk açısından ise mevcut temerrüt faizi düzenlemelerinin piyasa gerçeklerinden uzak olduğu aşıkardır. Borcunu ödemediği için temerrüde düşen borçlu, ödediği kanunî temerrüt faizi ile günümüz ekonomisi açısından elde edilmesi mümkün en ucuz krediyi sağlamış olmaktadır⁵⁸³. Ancak mevcut adaletsizliğin, yargı mercilerinin kanun koyucunun yerine geçerek enflasyonun olumsuzluklarını alacaklı lehine dengelemesiyle bulunan çözüm hukuk teorisi açısından isabetli değildir⁵⁸⁴.

Mevcut durumun düzeltilmesi için kanun koyucunun resmî verileri dikkate alarak kanunî temerrüt faiz oranını değiştirmesi bir çözüm olarak kabul edilebilir. Belirlenecek temerrüt faiz oranının borçluyu ödemeye sevk eder nitelikte olması gerekir. Bu amaca ulaşılması için iktisadî verilere göre şekillenen temerrüt faiz oranının belirlenmesi mümkündür⁵⁸⁵.

Anlaşıldığı üzere sorunun temelinde munzam zarara ilişkin TBK m. 122 değil kanunî temerrüt faiz oranı yatmaktadır. Bu nedenle temerrüt faiz oranının iktisadî gerçeklere uydurulmasının haricinde TBK m. 122'yi anlamsızlaştıran yargısal çözüm yolları teorik açıdan kusurludur. Yapılması gereken TBK m. 122'ye bağlı kalarak munzam zararın somut bir biçimde ispat edilmesini aramaktır. Böylelikle uygulamadaki sorun giderilmiş olmamakla birlikte mevcut adaletsizliğe dikkat çekilerek kanun koyucunun meseleye nihai bir çözüm getirmesi sağlanabilir⁵⁸⁶.

3.1.2.2. Paranın Değer Kaybının Munzam Zarar Olarak Talep Edilebileceği Yönündeki Görüşler

3.1.2.2.1. Buz'un Görüşü

Paranın değer kaybının bir zarar olarak tazmin edilebilir olup olmadığının tespitine geçmeden evvel, meselenin bu denli karmaşıklaşmasının temelinde neyin yattığının ortaya konması gerekir. Temerrüt faiz oranını öngören kanunların iktisadî gerçeklerle örtüşmemesi, meseleyi

⁵⁸¹ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1091.

⁵⁸² Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1092.

⁵⁸³ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1092.

⁵⁸⁴ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1092.

⁵⁸⁵ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1092.

⁵⁸⁶ Akçaal, "Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar", 1093.

bu denli girift hale getirmektedir⁵⁸⁷. Kanunî temerrüt faiz oranının iktisadî gerçeklerden uzak olması, temerrüt faizinden beklenen fonksiyonların yerine getirilmemesi sonucunu doğurmuştur. Bilindiği gibi temerrüt faizinin temel amaçlarından biri, alacaklının alacağını vaktinde tahsil edememesinden kaynaklı olarak uğradığı kazanç kayıplarını yahut diğer zararlarını asgari miktarda da olsa karşılamak⁵⁸⁸; diğeri ise, borcun vaktinde ifa edilmesini sağlamaktır⁵⁸⁹.

Temerrüt faizinin bugünlerde dikkat çekilmesi gereken amacı, borcu vaktinde ifaya icbar fonksiyonudur. Temerrüt faiz oranı, bu amaca ulaşmaya hizmet eder biçimde yüksek olmalıdır. Temerrüt faiz oranı, bu amaca ulaşmayı sağlayacak şekilde yüksek olmalıdır. Zira borcun zamanında ifası yalnızca alacaklıyı değil, bilakis tüm toplumu olumlu etkiler⁵⁹⁰. Alacağını vaktinde elde eden alacaklı, faiz mahrumiyetine uğramayacağı için alacağın geç ödenmesinden kaynaklı rizikoyu fiyatlara yansıtmaz. Bu durumda alacaklının borçlarını vaktinde ve gereği gibi ifa eden müşterileri de diğer borçluların geç ifasının olumsuz sonuçlarına katlanmak zorunda kalmaz⁵⁹¹. Temerrüt faizinden beklenen faydanın sağlanması için faiz oranlarının da caydırıcı nitelikte olması gerekir. Borçlu, temerrüde düşmesin durumunda zararlı çıkacağını bilmeli, gerekiyorsa kredi alarak borcunu ifa etmeye kendisini mecbur hissetmelidir⁵⁹².

Kredi faizlerinin, temerrüt faizinin üzerinde seyrettiği bir ekonomide borçluların borcunu vaktinde ifa etmesini beklemek mümkün değildir. Zira borçlu, sadece temerrüt faizi ödeyerek alacaklının rızası hilafına olacak biçimde piyasada temin edilmesi mümkün en az maliyetli krediyi kullanmaktadır⁵⁹³. Kendi iktisadî durumunu önceleyen *homo oeconomicus*lar temerrüt faiz oranıyla banka faiz oranları arasındaki fark kadar kâr elde etmek dururken yüksek orandan banka faizini temin edip kendisini zarara uğratmayacaktır⁵⁹⁴.

Mevcut sistemin sakıncaları ve sorunun kaynağı tespit edildikten sonra bahsedilen sakıncaların hangi yollarla giderilmesinin mümkün olduğu sorusu yanıtlanmalıdır. Bu noktada, olması gereken hukuk ve olan hukuk çerçevesinde sorunun çözümü ayrı ayrı aranmalıdır.

⁵⁸⁷ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 393.

⁵⁸⁸ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 393; Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz “Hukuki Açıdan Bir İnceleme”*, 8; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 127-128.

⁵⁸⁹ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz “Hukuki Açıdan Bir İnceleme”*, 8; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 129.

⁵⁹⁰ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 393.

⁵⁹¹ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 393.

⁵⁹² Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz “Hukuki Açıdan Bir İnceleme”*, 8; Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 393.

⁵⁹³ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 394.

⁵⁹⁴ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 394.

3.1.2.2.1.1. Olması Gereken Hukuk Bakımından (De Lege Ferenda) Çözüm Önerileri

Munzam zarara ilişkin sorunların temelinde, temerrüt faiz oranının iktisadî gerçeklere uygun olmamasının yattığı yukarıda⁵⁹⁵ belirtilmiştir. Sorunun temelinde temerrüt faizinin iktisadî gerçeklere uymaması yattığına göre çözümün de temerrüt faizinin güncel iktisadî şartlar dikkate alınarak belirlenmesinden geçtiği söylenmelidir⁵⁹⁶. Temerrüt faiz oranının sabit belirlendiği hukuk sistemlerinde adaletsizliğin önüne geçmek çoğu zaman mümkün değildir⁵⁹⁷.

Munzam zararın tazminine ilişkin bu mesele hem hukukî hem de iktisadîdir. Enflasyondan kaynaklı olarak meydana gelen hukukî meselenin çözülmesi, kanunî faiz oranlarının iktisadî şartlara uyum sağlar şekilde esnek bir biçimde düzenlenmesinden geçmektedir⁵⁹⁸. Kanunî temerrüt faizinin değişken oranda belirlenmesi, Türk hukukuna yabancı bir yöntem değildir. Nitekim 3095 sayılı Kanun m. 2/II hükmü, TCMB'nin kısa vadeli avanslara uyguladığı temerrüt faizini, ticari işler bakımından kanunî temerrüt faizi olarak belirlemektedir.

Değişken faiz oranının benimsenmesine ilişkin anılan düzenlemenin, sorunları çözdüğünü söylemek olanaklı değildir. Nitekim kısa vadeli avans faiz oranı (AFO), yalnızca ticari işler bakımından kanunî temerrüt faiz oranı olarak benimsenmiştir⁵⁹⁹. Ancak modern hukuk sistemlerinde faiz oranının tespitine ilişkin bu ayırım terk edilmiştir⁶⁰⁰. Diğer taraftan ayrıcalıklı kişi grupları açısından dahi bu çözüm tatmin edici değildir. Nitekim merkez bankasının

⁵⁹⁵ Bkz. yuk. 3.1.2.1.3.

⁵⁹⁶ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 395.

⁵⁹⁷ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 395.

⁵⁹⁸ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 396.

⁵⁹⁹ Makalenin yayımlandığı 1998 yılında ticari işler için reeskont faiz oranı işletilmekteydi. Bkz. RG. 4/12/1984, S. 18610. Bu nedenle makalede, reeskont faiz oranı dikkate alınarak açıklama yapılmıştır. Ancak 4489 sayılı Kanun’la (RG. 15/12/1999, S. 4489) yapılan değişiklik sonrasında ticari işler bakımından kısa vadeli kredi işlemleri için TCMB’nin uyguladığı faiz oranını, temerrüt faizi olarak işletilmeye başlanmıştır. Ne var ki 2009 yılından bu tarafa her iki oran arasında hemen her zaman %1’lik fark olduğundan reeskont faiz oranı için vaktiyle yazarın söylediklerinin AFO açısından da geçerli olacağı düşüncesiyle makalede ifade edilen düşünceler güncel mevzuata göre uyarlanmıştır. Reeskont faiz oranı ile kısa vadeli AFO arasındaki ilişki için bkz.

<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Temel+Faaliyetler/Para+Politikasi/Reeskont+ve+Avans+Faiz+Oranları> E.T. 12/06/2025.

⁶⁰⁰ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 397. Ticari işler ile adi işler arasında temerrüt faiz oranının farklılaşmasının temelinde Roma hukukunda cari “*pecunia mercatoris plus valet quam pecunia non mercatoris (tacirin parası, tacir olmayanın parasından değerlidir)*” ilkesi yatmaktadır. Bu ilke nedeniyle tacir alacaklılar, tacir olmayan alacaklılara nispetle daha fazla korunmaktadır. Bkz. Nagehan Kırkbeşoğlu, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 28/4 (2012), 152 dn. 23; Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 397. Bu tür hükümler anayasal eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. bkz. Kırkbeşoğlu, “Değerlendirme”, 162; Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 397. Benzer bir eşitsizlik, ticari işlerde faiz oranı için kanunî faiz haddi belirlenmemişken adi işlerde kapital faizi ile temerrüt faizinin sınırlandırılmış olması açısından da söz konusudur. Bahsedilen farklılığın nesnel ve haklı gerekçesinin açıklanması gerekmektedir. Bkz. Yağcı, “Faiz”, 431; Kırkbeşoğlu, “Değerlendirme”, 161.

uyguladığı kısa vadeli AFO, piyasa faiz oranlarının altında kalmaktadır⁶⁰¹. Bu nedenle tacirlerin kısa vadeli AFO üzerinden faiz talep etmeleri durumunda dahi zarara uğramaktadır. Yabancı hukuk sistemlerinde temerrüt faizinin tespitinde reeskont faiz oranlarının üzerine belirli bir yüzdenin eklenmesi de bundan kaynaklıdır⁶⁰².

Merkez bankasınca belirlenen faiz oranlarının güncel iktisadî koşullara uygun olmasının temel koşutu, merkez bankasının siyasi otoriteden bağımsız biçimde hareket edebilmesidir. Merkez bankasının ne ölçüde bağımsız hareket edebildiği hususu, hukukî olmaktan ziyade iktisadî⁶⁰³ ve politiktir. Ne var ki TCMB tarafından belirlenen faiz oranlarının iktisadî gerçeğe uygun olduğunu söylemek, pek mümkün görünmemektedir⁶⁰⁴.

Neticeten, ticari işler açısından temerrüt faiz oranının tespitinde değişken faiz oranı sisteminin kabul edilmesi, olumlu bir gelişmedir. Öte yandan Türk hukuku açısından iki merhalenin daha katedilmesi gereklidir. Öncelikle, temerrüt faiz oranının tespitinde ticari iş- adi iş ayrımı terk edilmeli, sonrasında ise TCMB tarafından uygulanan faiz oranları, piyasa faizinin altında kaldığı için bu faiz oranlarına ekleme yapılarak kanunî faiz oranı belirlenmelidir⁶⁰⁵.

Olması gereken hukuk açısından temerrüt faiz oranı belirlenirken enflasyon verilerinden hareket etmek mümkün olmakla birlikte bu şekilde bir yöntem, yabancı hukuk sistemlerinde pek fazla tecrübe edilmiş değildir⁶⁰⁶. Temerrüt faiz oranının belirlenmesinde merkez bankası faiz oranlarından hareket edilmesi durumunda, piyasa faiz oranlarının altında kalan bu faiz oranlarının üzerine ne kadar ekleme yapılması gerektiği ayrı bir meseledir. Bu noktada geçmiş

⁶⁰¹ Haziran 2025 tarihi itibarıyla bankaların uyguladığı ortalama mevduat faiz oranı %50 civarındadır. Veriler için bkz. <https://www.hangikredi.com/> (E.T. 12/06/2025). Öte yandan 08/03/2025 tarihinden bu yana kısa vadeli AFO %44,25 olarak uygulanmaktadır. Bkz. <https://www.tcmb.gov.tr/> (E.T. 12/06/2025.). Mevcut iktisadî veriler karşısında kısa vadeli AFO’nun piyasa faiz oranlarından aşağıda kalması nedeniyle tacir alacaklının zarara uğradığı söylenebilir. Yabancı hukuk sistemlerinde olduğu gibi Türk hukuku açısından da kısa vadeli AFO’ya belirli bir yüzde eklenmesi suretiyle kanunî ticari temerrüt faizinin belirlenmesi iktisadî veriler açısından daha makuldür.

⁶⁰² Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 398.

⁶⁰³ Bu konuda ele alınan çalışmalardan bazıları için bkz. Süreyya Bakkal, “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın Bağımsızlığı”, *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches* 4/9 (2018), 182-194; Mehmet Baydur - Bora Süslü, “Avrupa Merkez Bankası ile TCMB’nin Bağımsızlıklarının Karşılaştırılması ve Ekonomiye Etkileri”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 14/1 (2007), 43-66; Bahar Burtan Doğan - Zeki Akbakay, “Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkezbankası”, *Balkan sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı* (2016), 113-135; Demet Gediz - Abdüsselam Sağın, “Merkez Bankasının Bağımsızlığı Kavramı”, *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2015), 95-112.

⁶⁰⁴ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 398.

⁶⁰⁵ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 399.

⁶⁰⁶ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 399. Örneğin İtalyan hukukunda yasal faiz oranı %5 olarak belirlenmiştir. Ancak hazine bakanı, bir önceki yılın 15 Aralık tarihine kadar çıkardığı bir kararname ile temerrüt faiz oranını değiştirebilir. Yeni yıl için geçerli olan temerrüt faiz oranının tespitinde, azami on iki ay vadeli devlet tahvillerinin ortalama brüt getirisi ve bir yıl içinde kaydedilen enflasyon oranı dikkate alınır (İtalyan Medeni Kanunu m. 1284; https://assets-eu-01.kc-usercontent.com/e6f8f5ff-b94b-01fb-b36f-926b5e8f8000/b3204359-d2dd-4866-8871-8eae7f6243ee/ZGB_Juli_2022.pdf E.T. 12/09/2025).

on ila yirmi yıl içerisinde merkez bankası faiz oranları ile piyasa faiz oranının arasındaki farkın aritmetik ortalaması alınarak yaklaşık bir oran tespitine gidilmesi mümkündür⁶⁰⁷.

Yasal faiz oranlarının belirlenmesinde bu yöntemin kullanılması durumunda alacaklıya ispat kolaylığı sağlama ihtiyacı da ortadan kalmış olur. Piyasa şartlarına uygun temerrüt faizinin de üzerinde zararı olduğunu iddia eden alacaklının, uğradığı zararı ve zarar ile borçlunun temerrüdü arasındaki illiyet bağıını somut olarak ispat etmesi gerekir. Temerrüt faizinin piyasa şartlarıyla uyumlaştırılması sonucunda munzam zarar davalarında büyük oranda azalma görülmesi de muhtemeldir⁶⁰⁸.

3.1.2.2.1.2. Olan Hukuk Bakımından (De Lege Lata) Çözüm Önerileri

Faiz oranlarının iktisadî gerçeklere uygun olarak esnek bir biçimde belirlenmesine kadar mevcut durumdaki adaletsizliğin giderilmesi için sahip olunan çarelerin, geçici birer çözüm de olsalar, ortaya konması gerekir.

Mevcut yasal durumda akla gelen çözüm önerilerinden biri⁶⁰⁹, en azından ticari alacaklar açısından zararın soyut yöntemle hesaplanmasının önünü açmaktır. Soyut metoda göre alacaklının gerçekten bir zararının olup olmadığı hususu dikkate alınmaz (TBK m. 213). Aynı soyut hesaplama yönteminin bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşülmesi hâlinde en azından ticari işler bakımından uygulanabileceği ileri sürülebilir. Gerçekten tacirin, alacağını vaktinde elde etmiş olsaydı, söz konusu paraya ticari işletmesinde ihtiyacı yoksa bunu faiz hadleri üzerinden yatırıma dönüştüreceği, paraya ihtiyacı varsa bu ihtiyacı gidermek için kredi çekeceği ileri sürülebilir⁶¹⁰.

Ancak bu öneriye çeşitli nedenlerle şüpheci yaklaşmak gerekir. Bir defa, ticari işler açısından uygulanması öngörülen bu soyut hesaplama yönteminin diğer satışlar açısından uygulanabilirliği dahi tartışmalıyken, bu hesap yönteminin konusu bir miktar paranın ödenmesi olan borçlar açısından uygulanabilir olduğunu söylemek tereddütle karşılanmalıdır⁶¹¹. Öte yandan soyut hesap yöntemi, ticari işlerde dahi kendinden beklenen etkiyi göstermemektedir. Nitekim, satıcının satılanı teslim etmesi durumunda soyut yöntemin uygulanması mümkün değildir. Zira para borcunun alacaklısının kendi edimini yerine getirmesi durumunda zararın tazmini fark teorisine göre değil, mübadele teorisine göre belirlenir. Mübadele teorisinin uygulandığı durumlarda ise alacaklı, yasal temerrüt faizine ek olarak varlığını ispat ettiği

⁶⁰⁷ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 399.

⁶⁰⁸ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 399.

⁶⁰⁹ Bu konuda bkz. Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1265; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 110.

⁶¹⁰ Bu görüş için bkz. Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 110.

⁶¹¹ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 401.

munzam zararı talep edebilir⁶¹². Soyut metodun uygulanması için satıcının malı henüz teslim etmemiş olması ve alıcının da bedeli ödemede temerrüde düşmüş olması gerekir. Yalnızca bu durumda alacaklı sözleşmedeki bedel ile cari piyasa fiyatı arasındaki farkı talep ederek soyut yöntemle müspet zararın tazimini sağlayabilir⁶¹³.

Mevcut hukuk bakımından akla gelmesi muhtemel diğer bir çare ise sebepsiz zenginleşme hükümlerine gitmektir. Nitekim temerrüde düşen borçlu, temerrüt faizi ile ortalama banka faizleri arasındaki oran kadar zenginleşmiştir. Ancak bu görüş yakından ele alındığında, ileri sürülen fikrin aranan çözüm olmadığı sonucuna varılacaktır. Öncelikle, sebepsiz zenginleşme davası, tali niteliktedir⁶¹⁴ ve başka davaların açılmasının mümkün olmadığı durumlarda açılır. İkinci olarak, iyiniyetli sebepsiz zenginleşen yalnızca fiilen elde ettiği yararları tazminle yükümlüdür. İyiniyetli sebepsiz zenginleşene tanınan, zenginleşmenin elden çıktığı def'i istenen sonuca ulaşmayı engellemektedir⁶¹⁵.

Hâkimin hukuk yaratması ile mevcut sorunun önüne geçileceği fikri de öne sürülebilir⁶¹⁶. Ne var ki hâkimin hukuk yaratmasına yalnızca kanunda bir düzenleme olmaması durumunda başvurmak mümkündür. Ancak temerrüt faizine ilişkin hükümlerin varlığı göz önüne

⁶¹² Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 401. Müspet zararın tazmini talebinde bulunan alacaklının kendi edimini ifayla mükellef olup olmadığı sorusu bu noktada önem taşır. Sorunun cevaplanması noktasında iki farklı teori ortaya atılmıştır. Kural olarak alacaklı, aynen ifayı talep ve kendi edimini ifa ile yükümlüdür. Borçlu, borca aykırı davranmış olsa dahi taraflar, serbest bir biçimde aynen ifa yükümlülüğünden kurtulamaz. Bu görüşün benimsenmesi, mübadele teorisini beraberinde getirir. Mübadele teorisi, tazminat talebinde bulunan alacaklının aynen ifa yükünden kurtulmadığını ve kendi edimini yerine getirmesi gerektiğini öngörür. Ne var ki TBK’deki kimi hükümler ile bu ilkeye istisna getirilmiştir. Satış sözleşmesinde temerrüde düşülmesi durumunda kanun tarafından alacaklıya ikame işlem yapma yetkisi tanındığından, bu durumda alacaklının aynen ifa sorumluluğu ortadan kalkar. İkame işlemin yapıldığı bütün durumlar bakımından fark teorisi uygulama alanı bulur. İki teori arasındaki fark, şu örnekle açıklanabilir. Örneğin satıcı (A), bir malı 75 liradan satmak üzere (B) ile anlaşır. (B) de bu malı henüz teslim almadan (C)’ye 100 liraya satacağına dair bir sözleşme yapar. Ne var ki (A), borcunu ödemekte temerrüde düşer. Temerrütten zararın tazmininde mübadele teorisinin benimsenmesi durumunda (B), 75 lirayı ödemelidir. Bunun karşılığında (A)’dan 100 lira (ödenen bedel ve ek olarak yoksun kalan kâr) tazminat talep edilir. Fark teorisinde ise (B)’nin bedeli ödeme borcu ortadan kalkar ve (A), yalnızca ifaya dönük menfaat olan 25 lirayı öder. Bkz. Kerem Cem Sanlı, *Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Sözleşme Hukuku ve Sözleşme Yaptırımlarının Ekonomik Analizi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2023), 512-514; Oğuzman - Öz, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I*, 417-419.

⁶¹³ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 502.

⁶¹⁴ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 402. Bkz. 3. HD., E. 2023/3106, K. 2024/1284, T. 22.4.2024; “*Hukuki işlemlerden ve bunun en yaygın türü olan sözleşmeden doğan borçlarda, borçlunun borcunu anlaşılmaya uygun olarak yerine getirmesi gerekir. Borçlu anlaşılmaya uygun hareket etmezse, alacaklı borca aykırılık hükümlerini işletir ve mümkün ise borcun aynen ifasını, değilse doğan zararının giderilmesini talep eder. Sebepsiz zenginleşmede ise, sadece mal varlığındaki eksilmenin giderilmesinin talep edilmesi söz konusudur. Bütün bu açıklamalara göre, sebepsiz zenginleşme alacaklıya, ikinci derecede (tali nitelikte) bir dava hakkı temin eder. Malvarlığındaki azalmanın başka asli nitelikteki davalarla önlenmesi mümkün ise, sebepsiz zenginleşme davası gündeme gelemmez. Aynı ilkenin bir sonucu olarak, sözleşmeden doğan bir hukuki ilişkinin bulunduğu hallerde tarafların sebepsiz zenginleşmeye dayanan bir talepte bulunması olanaklı değildir*” (E.T. 14/ 06/ 2025, <https://www.lexpera.com.tr/>).

⁶¹⁵ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 403.

⁶¹⁶ Bu yönde bkz. Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz “Hukuki Açıdan Bir İnceleme”*, 20.

alındığında bu görüşün isabetli olmadığı sonucuna varılabilir. Faiz oranlarının iktisadî gerçeği yansıtmadığı ve temerrüt faiz oranının, borcun ödenmesini teşvik amacının bulunduğu fikrinden hareketle iktisadî gerçeğe uygun temerrüt faizi talep etmenin önü açıldığında faiz oranlarına ilişkin kanun maddelerine ihtiyaç kalmaz. Dolayısıyla bu tür bir yorum, hâkimin fiilen temerrüt faizine ilişkin normu ilga etmesi anlamına gelir⁶¹⁷.

Sorunun çözümü için akla gelen son öneri ise alacaklıya ispat kolaylığı sağlanmasıdır. İspat kolaylıkları, üç başlıkta incelenebilir. İspat kolaylıklarından ilki, soyut yöntemle zararın ispatına imkân verilmesidir. Soyut ispat yönteminde alacaklının belirli bir zararının bulunduğu dair faraziye vardır. Bu nedenle alacaklının gerçekten zarara uğrayıp uğramadığına bakılmaz. Alacaklının zararının olduğu varsayıldığından, zararın doğmadığının ispat edilmesi de mümkün değildir. Başka bir anlatımla, soyut ispat yönteminin kullanıldığı durumlarda borçlunun karşı ispat hakkı bulunmamaktadır⁶¹⁸. Soyut ispat yönteminin paranın değer kayıplarının zarar olarak tazmin edilmesinde kullanılması mümkün değildir. Zira soyut ispat yönteminin uygulanması durumunda enflasyon ya da döviz kurlarında meydana gelen değişim oranında zararın meydana geldiği *a priori* kabul edilmiş olur ki bu da faiz oranının enflasyon oranına yükseltilmesi anlamına gelir⁶¹⁹.

İspat kolaylıklarından bir diğeri de TBK m. 50/II aracılığıyla munzam zararın hâkim tarafından takdir edilmesidir. Maddeye göre meydana gelen zararın miktarı zarar gören tarafından tam olarak tespit edilemiyorsa hâkim, hayatın normal seyrini ve tazminat talep edenin aldığı önlemleri dikkate alarak tazminatın miktarını hakkaniyete göre belirler (TBK m. 50/II). Şu hâlde alacaklıya tanınması mümkün en önemli ispat kolaylığı, fiili karinelere dayanma imkânının sağlanmasıdır⁶²⁰. Hayatın genel akışı çerçevesinde bir olayın zarar doğurucu nitelikte olduğu, *prima facie* söylenebiliyorsa zarar görenin bu hususu ayrıca ispat etmesi gerekmez. Ne var ki fiili karinelere dayanılması, ispat yükünü tersine çevirmez. Bu nedenle borçlunun, anılan tecrübe kuralının somut olay bakımından geçerli olmadığını yahut şüpheli olduğunu ispat ederse, alacaklı taraf bir zarara uğradığını ve bu zararın miktarını kanıtlamakla yükümlüdür⁶²¹. Türk hukuku bakımından, alacağının vaktinde elde edemeyen alacaklının enflasyon oranı kadar zarara uğradığı fiili karine olarak kabul edilebilir. Ancak enflasyon oranı, İtalyan hukuku haricinde kullanılan bir parametre değildir. Enflasyon oranı yerine TCMB iskonto faiz oranının

⁶¹⁷ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 404.

⁶¹⁸ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 404.

⁶¹⁹ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 405.

⁶²⁰ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 405.

⁶²¹ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 405.

birkaç baz puan üstünün dikkate alınmaktadır. Fiili karinelere dayanarak zararın ispatı mümkün kılındıktan sonra ticari iş- adi iş ayırımının da terk edilmesi gerekmektedir⁶²².

Alacaklının fiili karinelere istinaden munzam zarar talep etmesini sağlamak, teorik açıdan kusursuz değildir. Nitekim bu durum, temerrüt faiz oranını fiilen enflasyon oranına çekmektedir. Her ne kadar temerrüt faiz oranı kadar alacaklının zarara uğramadığının ispatı mümkün değilken fiili karinenin aksinin ispatı mümkünse de bu imkân sadece teorik düzlemde kalmaktadır. Nitekim borçlunun, borç vaktinde ifa edilmiş olsaydı dahi alacağın enflasyon karşısında değerlendirilmeyeceğini ispat etmesi handiyse imkânsızdır⁶²³. Temerrüt faiz oranlarının, piyasa gerçeklerine uygun biçimde düzenlenmesine kadar tamamen hukukî bir çözüm mümkün görünmemektedir. Ancak mevcut durumdaki adaletsizlik, mesele kanun koyucu tarafından çözülene kadar fiili karinelere aracılığıyla çözülmeye çalışılmalıdır⁶²⁴.

3.1.2.2.2. Barlas'ın Görüşü

Paranın alım gücü gerek iç piyasadaki gelişmeler gerek uluslararası alandaki konjonktürel dalgalanmalardan etkilenir. Temerrüt süresince alım gücünde meydana gelen azalmalardan borçlunun sorumlu tutulabilir olup olmadığı sorusuna çeşitli cevaplar verilmiştir. Almanya ve İsviçre hukukunda kural olarak paranın değer kaybetmesinden ileri gelen zararların tazmin edilmesi mümkün kabul edilmektedir. Ne var ki değer kaybının zarar olarak tazmin edilmesi için alacaklı, alacağını vaktinde elde etmiş olsaydı bu meblağı değer kaybından koruyacağını ispatlamalıdır⁶²⁵. İspat yükünün yerine getirilmesinde herhangi bir ispat kolaylığından yararlanamaz. Nitekim paranın değer kaybına uğramasını engelleyecek şekilde değerlendirildiğine dair bir tecrübe kuralı bulunmamaktadır⁶²⁶.

Almanya ve İsviçre'de genel olarak kabul edilen görüşün temelinde, para vaktinde ifa edilmiş olsaydı dahi değer kaybı olgusunun bu sefer para alacaklının elindeyken vaki olacağı düşüncesi yatar. Ayrıca bilindiği üzere enflasyon mal ve hizmet sepetindeki genel fiyat seviyesinde meydana gelen artıştır⁶²⁷. Sepette yer alan mallardan bazılarının fiyatı azalsa dahi fiyatlar genel seviyesinin artması ihtimalinde enflasyon vaki olur. Alacaklının alacağını vaktinde tahsil etmesi durumunda fiyatı değişmeyen hatta azalan bir mal veya hizmeti temin etmek için kullanması

⁶²² Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 406.

⁶²³ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 406.

⁶²⁴ Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 406.

⁶²⁵ Ernst, “MüKoBGB § 286”, c. 2, par. 175.

⁶²⁶ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 211.

⁶²⁷ Somel, *Makroiktisada Giriş*, 168.

imkân dahilindedir. Anılan nedenlerle alacaklının ancak değer kaybına karşı önlem alacağını ispat etmesi durumunda tazminata hak kazanması mümkündür⁶²⁸.

Temerrüt devamında meydana gelen enflasyon nedeniyle alacaklının uğradığı zararın, munzam zarar olarak kabul edilmesi gerekir. Dahası, paranın vaktinde ifa edilmiş olması durumunda dahi değer kaybına uğrayacağı, alacaklının değer kaybını önleyici tedbirler alacağına dair bir karinenin bulunmadığı yönündeki olumsuz tutum Türk hukukunda benimsenmemelidir⁶²⁹. Nitekim olumsuz tutumun kabullenildiği ülkelerde enflasyon oranı, %5'i neredeyse hiç aşmamaktadır⁶³⁰. Bu nedenle alacaklıların paralarını enflasyon karşısında koruma ihtiyacı da gündeme gelmemektedir. Anılan ülkelerin ekonomilerinde cereyan eden enflasyon, yasal temerrüt faizini altında kaldığından parada meydana gelen değer kaybı, temerrüt faizi vasıtasıyla tazmin edilmektedir. Ancak son üç senedir enflasyonun %30- 60 civarında seyrettiği⁶³¹ ülkemiz açısından alacaklının alacağını elde ettiği anda onu değer kaybindan koruyucu önemler alacağına dair bir fiili karine mevcuttur⁶³². Başka bir anlatımla, yüksek enflasyonun söz konusu olduğu ülkemizde kişilerin paralarını enflasyon karşısında korur biçimde değerlendirmeleri ya da fiyatı yükselen bir mal veya hizmet almaları hayatın olağan akışına uygun kabul edilmelidir⁶³³.

Fiili karinelere dayanarak yararlanması mümkün olan alacaklı, karineye rağmen bir ispat külfeti altındadır. Ancak alacaklının üzerine düşen ispat külfetinin yerine getirilmiş kabul edilmesi için temerrüt ile fiili ödeme tarihi arasında paranın değer kaybına uğradığının ispat edilmesi yeterlidir. Alacaklı bu meyanda olmak üzere, resmî istatistiklere ya da yetkili makamlarca düzenlenen raporları ibraz etmek suretiyle ispat külfetinden kurtulmuş olur⁶³⁴. Ancak borçlunun karşı ispat hakkı bakidir. Başka bir anlatımla, para borcu vaktinde ifa edilmiş olsaydı paranın, alacaklının elinde değer kaybına uğrayacağını ispat edilmesi mümkündür⁶³⁵.

⁶²⁸ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 211.

⁶²⁹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 212.

⁶³⁰ Örneğin Almanya'da Mayıs 2025 tarihinde bir önceki yılın mayıs ayına göre tüketici fiyatları endeksinde %2,1 artış meydana gelmiştir. (<https://www.destatis.de/> E.T. 09/06/2025)

⁶³¹ 2023 yılı Temmuz ayında enflasyon %47,83; 2024 Temmuz ayında %61,78; 2025 Temmuz ayında ise %33,52'dir. Veriler için bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Tuketici-Fiyat-Endeksi-Temmuz-2025-54182> E.T. 09/06/2025.

⁶³² Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 212.

⁶³³ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 212.

⁶³⁴ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 213.

⁶³⁵ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 213.

Paranın değer kaybının tazmin edilebilmesi için alacaklının, bu taleple çelişen başka bir nedene istinaden tazminat istememiş olması gerekir. Örneğin alacaklı, vaktinde ödenmeyen alacağını ikame olarak kredi temin etmiş ve kredi faizleri ile diğer masrafları munzam zarar kalemi olarak talep etmişse alacaklının paranın değer kaybı nedeniyle tazminat isteminde bulunması mümkün değildir. Alacaklının bir yatırım fırsatını kaçırdığından bahisle mahrum kaldığı kârını talep etmesi durumunda ayrıca enflasyon nedeniyle tazminat istenmesi mümkün değildir⁶³⁶.

3.1.2.2.3. Karayalçın'ın Görüşü

Karayalçın'a göre para borcunun vaktinde ifa edilmemesi, hukuka aykırılık teşkil eder. Hukuk politikası açısından bu konuda iki husus önem taşır. Öncelikle, alacaklının geç ifadan kaynaklı olarak temerrüt faizini aşan bir zararı varsa, bunun tazmin edilmesi gerekir⁶³⁷. Bu zararın tespitinde soyut ve somut olmak üzere iki çeşit ispat yönteminin benimsenmesi mümkündür. Anılan yöntemlerden hangisinin benimsenmesi gerektiği hususunda yazar açık bir görüş belirtmemekle beraber mahkemelerin, enflasyon oranına göre ispat yöntemini değiştirdiğine işaret etmiştir⁶³⁸.

Hukuk politikası açısından önem taşıyan ikinci durum, borçlunun para borcunu vaktinde ifa etmesini sağlayan önlemler almaktır⁶³⁹. Temerrüt faizinin düşük olması, munzam zararın ispatının zorluğu, dava süresinin uzunluğu gibi nedenler borçlunun borcunu vaktinde ödemekten kaçınmasına neden olabilir. Para borcunun vaktinde ödenmemesi, bir hukuka aykırılık teşkil ettiğine göre, hukukî düzenlemelerin de bu hukuka aykırılığı ortadan kaldırmaya müsait, bu fiilleri önleyici nitelikte olması gerekir⁶⁴⁰. Faiz sınırlarını belirleyen kanun maddeleri, likit değerler üzerindeki mülkiyet hakkına zarar verdiği ölçüde Anayasa m. 13'e aykırılık teşkil eder. Enflasyon nisabının altındaki kanunî faiz sınırlarının Anayasa'ya aykırı olduğunu ve mülkiyet hakkının özünü zedelediğini söylemek zaittir⁶⁴¹.

Hukukî düzenlemelerin iyileştirilmesi yoluyla mevcut sorun düzeltilmezse, var olan düzenlemelerin yorumuyla sorunların aşılması gerekir. Şayet faiz kavramına paranın değer kaybı riskinin dâhil olmadığı kabul edilirse mesele büyük oranda çözülecektir. Bu yoruma göre faiz, enflasyondan arındırılmış reel alacağın üzerine uygulanmalıdır. Başka bir anlatımla, faiz oranlarının %0 enflasyon oranlı bir ekonomi gözetilerek belirlendiği varsayımından hareket

⁶³⁶ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 213.

⁶³⁷ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 8.

⁶³⁸ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 16.

⁶³⁹ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 8.

⁶⁴⁰ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 8.

⁶⁴¹ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 13.

edilirse uygulanması gereken faiz oranı, cari enflasyona ek olarak kanunî faiz oranı olarak tespit edilir⁶⁴².

Mevcut durum ele alınırken kanun boşluğu kavramından da yararlanmak gerekebilir. Konu bu açıdan ele alındığında, mevcut durum açısından *gerçek olmayan kanun boşluğu* söz konusudur. Nitekim faize ilişkin düzenlemeler yürürlüğe girdikten sonra şartlar önemli bir biçimde değişmiştir. Mevcut iktisadî gerçeklik ile kanunlar arasındaki uyumsuzluk, adaletsizliğe yol açmaktadır. Meseleyi yorum yoluyla çözmek daha pratiktir ve beraberinde daha az teorik sakınca getirmektedir⁶⁴³.

Temerrüt faizinden kaynaklanan sorunları çözenin en salim yolu, piyasa fiyatlarına göre değişen faiz oranı sistemini belirlemektir. Bu konuda Fransız hukuku örnek gösterilebilir. Fransız sistemine göre bir yıl ocak- haziran ve temmuz- aralık olmak üzere ikiye ayrılır. Bir önceki yıl aralık ayının on beşinci günü Fransa Bankasının uyguladığı iskonto sınırı kanunî faiz olarak belirlenir. Haziran ayında şayet bankanın uyguladığı faiz oranı aralık ayındaki orandan 3 puan farklı olursa ikinci yarı için kanunî faiz oranı bu oran üzerinden uygulanır⁶⁴⁴.

Tüm bunlar dikkate alındığında mesele şu şekilde özetlenebilir; faiz oranları, enflasyonun bulunmadığı bir ekonomi dikkate alınarak belirlenmiştir. Faiz oranının enflasyon rizikosundan arındırıldığı kabul edil edilirse, kanunî düzenleme yapılması gerekmez. Şayet bu yorum kabul edilmezse, iktisadî verileri dikkate alan değişken faiz oranı benimsenmelidir⁶⁴⁵. Temerrüt faizi, borçlunun borcunu ifa etmesini teşvik edici nitelikte olmalıdır, faiz haddinin enflasyon oranının altında kalması mülkiyet hakkını zedeler ve Anayasa'ya aykırılık teşkil eder⁶⁴⁶.

3.1.2.2.4. Kılıçoğlu'nun Görüşü

Alacaklı, munzam zarara uğradığını kural olarak ispat etmekle yükümlüdür. Örneğin, geç ödeme nedeniyle yüksek oranlı faizle kredi temin ettiğini, yüksek kârlı ve kendine kalması kesin bir ihaleyi kaçırdığını, kendi alacaklılarına karşı temerrüde düşmesinden bahisle yüksek oranda faiz ya da munzam zarar tazminatı ödediğini ispat etmelidir⁶⁴⁷. Alacaklı, paranın değer kaybettiğinden bahisle zarara uğradığını da ileri sürebilir⁶⁴⁸.

⁶⁴² Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 20.

⁶⁴³ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 20.

⁶⁴⁴ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 17.

⁶⁴⁵ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 35; Durgun, *Mülkiyet Hakkı*, 140.

⁶⁴⁶ Karayalçın, *Enflasyon Karşısında Faiz "Hukuki Açıdan Bir İnceleme"*, 36.

⁶⁴⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 922; Kılıçoğlu, "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar", 12.

⁶⁴⁸ Kılıçoğlu, "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar", 12; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 922; Bu yönde bkz. Şengül, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 298.

Konusu bir miktar paranın ödenmesi olan borçlarda en sık görülen munzam zarar türü, enflasyondur. Para-dışı borçlar bakımından temerrüde rağmen borcun aynen ifa edilmesi durumunda alacaklı, enflasyondan etkilenmez. Ancak bir para borcu varsa ya da para-dışı bir borç, tazminat borcuna dönüşmüşse borcun ifasında gecikilmesi durumunda enflasyondan kaynaklı bir zarar meydana gelir⁶⁴⁹. Borçlunun ödemesi gereken temerrüt faizi, paranın değer kaybını giderecek nitelikte değilse, temerrüt faizi ile paranın değer kaybı arasındaki farkın tazmin edilmesi gerekir⁶⁵⁰.

Borçlunun tazminat ödemekle yükümlü tutulmasının altında borçluyu, borca uygun davranmaya icbar etmek ve borca aykırılığı cezalandırmak yatar. Paranın değer kaybetmesi yoluyla bu amaçların ortadan kalkmasına izin verilmemelidir. Aksi durumda borçlular, enflasyonist dönem devam ettiği müddetçe borçlarını eda etmekten kaçınırlar⁶⁵¹.

Paranın değer kaybının borçlu lehine sonuçlar doğurmasını engellemek için munzam zararın ispatını kolaylaştırıcı bir yöntemin belirlenmesi gerekir. Enflasyon, paranın reel değerinin azalması anlamına geldiğine göre mütemerrit borçlunun enflasyondan kazançlı çıkmasının, alacaklının ise zarara uğramasının önüne geçilmesi gereklidir⁶⁵². Enflasyonist dönemlerde para değerindeki düşüş nedeniyle munzam zararın meydana geldiği, herhangi bir ispat faaliyetine gerek olmaksızın *a priori* kabul edilmelidir⁶⁵³. Zira paranın değer kaybetmesi, alacaklının munzam zarara uğradığına dair bir karine teşkil eder. Mevcut hukukî düzenlemeler de enflasyonun munzam zarara vücut verdiğinin karine olarak kabulünü ve alacaklının ispat yükünden kurtarılmasını gerektirir⁶⁵⁴. Gerçekten, HMK m. 187/II hükmüne göre herkesin bildiği vakıalar, çekişme konusu edilemez. Anılan madde gereği alacaklının temerrüt faizi ve enflasyon arasında kalan zararın varlığını ispat etmesi gerekmez. Bunun yanı sıra alacaklı, alacağının miktarını tam olarak tespit edemiyorsa, TBK m. 50 hükmüne başvurmak mümkündür. Zararın miktarının tam olarak tespit edilebilmesi için hâkimin TBK m. 50'ye başvurması durumunda devlet tahvillerine ve mevduata uygulanan faiz nisabı, TEFE verileri ve döviz kurları dikkate alınarak munzam zararın miktarı belirlenebilir⁶⁵⁵.

Temerrüt faizinin, enflasyon karşısında yetersiz olduğu devletçe de kabul edildiğindendir ki devlet alacakları için enflasyonla bağlantılı olarak yüksek oranlı faiz işletilmektedir⁶⁵⁶. Devletin

⁶⁴⁹ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 923; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 12.

⁶⁵⁰ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 12; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 923.

⁶⁵¹ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 923; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 13.

⁶⁵² Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 934; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 22.

⁶⁵³ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 22; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 933.

⁶⁵⁴ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 934; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 22.

⁶⁵⁵ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 22; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 934.

⁶⁵⁶ 8484 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı (RG. 21/05/2024, S. 32552) ile amme alacaklarında uygulanan gecikme zammı oranı aylık %4,5 olarak belirlenmiştir. Bu nisap, yıllık olarak %69,7'ye tekabül etmektedir.

kendi alacakları açısından enflasyonla bağıntılı faiz oranı işletmesine rağmen adi alacaklar bakımından enflasyonu karşılamaktan aciz bir nisapla temerrüt faizi uygulanmasını kabul etmek, adaletle ve hakkaniyetle bağdaşmaz⁶⁵⁷.

3.1.2.2.5. Ayrancı'nın Görüşü

Bir miktar paranın ödenmesini konu edinen borçlar bakımından, paranın değer kaybının zarar sayılıp sayılamayacağı borçlunun temerrüde düşmesiyle yakından ilişkilidir. Para borcu, niteliği gereği bir meblağ borcu olduğundan temerrüde düşmemiş borçlu, taraflarca belirlenen miktarda parayı (nominal değeri) ödemekle borcundan kurtulur. Ancak taraflarca belirlenen meblağın ifasının, dürüstlük kuralı çerçevesinde alacaklı bakımından beklenmeyecek kadar değersizleşmesi gibi istisnai durumlarda uyarlama ilkesi gündeme gelebilir⁶⁵⁸.

Para borçlusu eğer mütemerrit değilse paranın değerinde meydana gelen azalmalar zarar olarak nitelendirilemez⁶⁵⁹. Bilindiği üzere munzam zarar temerrüdün bir sonucudur. Temerrüde kadar geçen sürede meydana gelen değer kayıpları ile munzam zarar arasında bu nedenle bir illiyet rabıtası bulunmaz. Başka bir anlatımla, borçlu hiç temerrüde düşmemiş olsa, nominalizm ilkesi gereği paranın değer kaybına alacaklı katlanmak durumunda kalır⁶⁶⁰. Bu nedenle temerrüde kadar geçen sürede meydana gelen değer kayıplarına alacaklı katlanmalıdır.

Borçlunun temerrüde düşmesi hâlinde ise paranın uğradığı değer kaybının zarar olarak tazmin edilmesi mümkündür. Para borçları bakımından geçerli olan nominalizm ilkesi, bu sonuca varılmasının önünde engel teşkil etmez. Nitekim, borcun ifasında temerrüde düşülmesi, nominalizm ilkesinin istisnasını oluşturur. Ayrıca enflasyon nedeniyle ifaya ek olarak bir tazminat talebinde bulunmak nominalizm ilkesinin uygulanmadığı anlamına gelmez. Zira nominalizm ilkesi, para borcunun sabit bir meblağ üzerinden ifasını amaçladığından, bir zarar meydana gelmesi hâlinde bunun tazminini engellemez⁶⁶¹.

Mütemerrit borçlunun enflasyona rağmen vade ya da temerrüt gününde ödenmesi gerekli meblağı aynen ifa etmesi hakkaniyete aykırı sonuçlara doğurabilir. Paranın uğradığı değer kaybının zarar olarak tazmin edilmesine izin verilmemesi durumunda, temerrüt faizinin enflasyon oranının altında kaldığı dönemler bakımından borçlunun, enflasyona nispetle düşük olan temerrüt faizini ödemeyi göze alarak temerrüt süresini uzatması imkân dahilindedir. Bu durum ise temerrüt faizinin zarar giderme ve zarar verici olayı önleme fonksiyonunu

⁶⁵⁷ Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 934; Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 23.

⁶⁵⁸ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 162-163.

⁶⁵⁹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 162.

⁶⁶⁰ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 163.

⁶⁶¹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 164.

etkisizleştirir⁶⁶². Enflasyonun, temerrüt faizine denk oranda olması hâlinde de munzam zararın tazmini mümkündür. Nitekim bu durumda alacaklı, temerrüt faizi elde etmemiş olur⁶⁶³.

Enflasyonun neden olduğu eksilmenin tazmin edilmesi için aranan ispat biçimi, ekonomik sistemde cari enflasyon seviyesiyle yakından ilgilidir. Normal enflasyon dönemlerinde alacaklının üzerindeki ispat yükü ile yüksek enflasyon dönemlerindeki ispat yükü birbirinden farklıdır. Bu nedenle meseleyi iki farklı düzlemde incelemek gerekir.

3.1.2.2.5.1. Normal Enflasyon Dönemlerinde

Enflasyonun normal seyrinde olduğu dönemlerde paranın değer kaybı doğrudan bir zarara vücut vermez. Nitekim alacak vaktinde elde edilmiş olsaydı bile para, alacaklının elinde değer kaybına uğrar. Ancak alacaklı, enflasyon nedeniyle bir zararı olduğunu somut olarak ispat edebilirse zararını tazmin edebilir⁶⁶⁴. Başka bir anlatımla, enflasyonun zarar olarak kabul edilebilmesi, ancak alacak vaktinde tahsil edilmiş olsaydı değer kaybından korunacağını ispatlanmasıyla mümkündür. Bu bakımdan normal enflasyon dönemlerinde enflasyonun kural olarak zarara sebebiyet vermediği söylenmelidir⁶⁶⁵.

Normal enflasyon dönemleri açısından zararın ispatlanması noktasında bir fiili karineden hareket etmenin mümkün olup olmadığı sorusu akla gelebilir. Şayet ülkede enflasyon sürekli bir biçimde yüksek seyretmiyorsa bir fiili karineden yararlanmak mümkün değildir. Nitekim alacaklının parayı tam vadesinde elde ettiğinde bunu bir kazanca çevireceği yönünde tecrübe kuralı bulunmamaktadır⁶⁶⁶. Ticaret erbabı, nafaka alacaklısı, tacir ya da ücret karşılığında çalışan kimseler gibi belirli kişi grupları da herhangi bir ispat kolaylığından yararlanamaz. Paranın değer kaybının bu tip alacaklılar açısından doğrudan bir zarara neden olduğu yönünde tecrübe kuralı bulunmamaktadır⁶⁶⁷. Enflasyonun normal seyrinde olduğu dönemler açısından fiili karinelere istinat etmek mümkün olmadığı gibi doğrudan enflasyon oranını gösteren istatistiklere işaret ederek soyut metotla zarar hesabının yapılması da olanaklı değildir⁶⁶⁸.

Alacaklının, parayı nasıl kullanacağı hususunda borçluya bir ihbarda bulunması durumunda munzam zararın ispatı açısından alacaklıya birtakım kolaylıklar sağlanabilir. Örneğin alacaklı,

⁶⁶² Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 164.

⁶⁶³ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 164.

⁶⁶⁴ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 165; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 177.

⁶⁶⁵ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 166; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 177.

⁶⁶⁶ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 166; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 177.

⁶⁶⁷ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 166.

⁶⁶⁸ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 166.

borcun ödenmesi durumunda alacağını mevduat hesabına yatıracağına dair bir ihbarda bulunmak suretiyle ispat külfetini hafifletebilir. Ancak alacaklının bu tür tek yanlı olarak yaptığı ihbarlar doğrudan zararın varlığını ispat etmeye yetmez. Alacaklının yaptığı bu türden bir bildirim, emare olarak değerlendirilerek somut olayın şartları da dikkate alındığında zararın vaki olduğuna hükmedilebilir⁶⁶⁹.

Ticarette iştigal etmeyen kimseler, alacağını vaktinde elde etseydi mevcut durumda fiyatı yükselmiş bir metayı alacağını ispat ederek munzam zarar talebinde bulunabilir⁶⁷⁰. İstikrarlı ekonomilerde paranın başka bir kıymete çevrileceğine ilişkin fiili karine bulunmadığından ispatın somut bir biçimde yapılması gerekir. Enflasyon, mal ve hizmet sepetindeki fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi anlamına geldiğinden kimi mal ya da hizmetlerin fiyatları enflasyon oranından farklı bir biçimde değişmiş olabilir. Bu nedenlerle soyut yöntem kullanılarak zararın ispatlanması mümkün değildir⁶⁷¹.

Ticaret erbabı ve bankalar için herhangi bir ispat kolaylığı da söz konusu değildir. Zira taraflar bir temerrüt faizi kararlaştırmamışlarsa ve akdi faiz, temerrüt faizinden yüksekse tarafların belirlediği akdi faiz, temerrüt faizi olarak uygulanır (3095 sayılı Kanun m. 2/III). Buna ek olarak ticari işlerde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın kısa vadeli avanslara uyguladığı faiz oranı üzerinden temerrüt faizi talep edilmesi olanaklı kılınmıştır (3095 sayılı Kanun m. 2/II). Tüm bunlar dikkate alındığında tacirlere ispat kolaylığı sağlanmasına ihtiyaç kalmamıştır⁶⁷².

3.1.2.2.5.2. Yüksek Enflasyon Dönemlerinde

Daimî olarak yüksek seviyede seyreden enflasyon dönemlerinde temerrüde düşülmesi durumunda alacaklı bir zarara uğrar ve bu zararın tazmini gereklidir. Alacaklının bu zararının tazmin edilmesi, zararın varlığının bazı ispat kolaylıklarına dayanarak ispat edilmesine bağlıdır⁶⁷³. Enflasyonun yüksek seyrettiği dönemlerde paranın mümkün olan en kısa sürede değer kaybetmeyen bir yatırıma dönüştürüleceği şeklinde bir tecrübe kuralı bulunur⁶⁷⁴. Başka bir anlatımla, enflasyonun yüksek seyirli olduğu dönemlerde paranın, değerini koruyan yabancı

⁶⁶⁹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 167.

⁶⁷⁰ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 168.

⁶⁷¹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 168.

⁶⁷² Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 169.

⁶⁷³ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 177; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 169.

⁶⁷⁴ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 170; Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 178.

paraya dönüştürüleceği ya da bir taşınmaz alımı gibi değerini koruyan yatırımlar yapılacağı varsayılır⁶⁷⁵.

Enflasyon, para değerinin düşmesi anlamına geldiğinden enflasyonist dönemlerde alacaklının paradan müteşekkil malvarlığında azalma meydana gelir. Malvarlığında vaki irade dışı azalmalar zarar olarak tanımlanır. Paranın değer kaybetmesi durumunda malvarlığında irade dışı bir eksilme söz konusu olduğundan, bu kayıp bir zarar olarak nitelendirilmelidir⁶⁷⁶.

Paranın değer kaybına uğradığı iddiasıyla tazminat istemlerinde enflasyon oranlarının ya da fiyat endekslerindeki değişimlerin delil olarak ikame edilmesi, ispat külfetinin yerine getirilmesi bakımından yeterlidir⁶⁷⁷. Ancak zararın hesaplanması açısından enflasyon verileri tek başına yeterli değildir. Hesaplama, enflasyon oranlarına ek olarak mevduat faiz oranları, döviz kurlarında meydana gelen değişimler ile devlet tahvillerine ödenen faiz oranları dikkate alınmalıdır⁶⁷⁸. Zararın hesaplanması, teknik bilgiyi de gerektirdiğinden TBK m. 50 uyarınca hâkim uzman bilirkişiden yararlanmalıdır⁶⁷⁹.

Para dışı alacakların ifasında temerrüde düşülmüş ve temerrüt süresinde ifa konusunun fiyatı artmışsa, ancak alacaklının bu malı satıp bir gelir elde edeceğini ispat etmesi durumunda zararın tazmini mümkündür⁶⁸⁰. Öte yandan aynı durum para borçlar açısından geçerli değildir. Alacaklı, parayı kendi hesabına kullanacak olsa bile değer kaybından doğan zararların tazmin edilmesi gerekir. Ancak alacaklı, bu şekilde bir tazmin için parayı vaktinde elde etmiş olsaydı kendi hesabına kullanacağını ispat etmekle mükelleftir⁶⁸¹.

Alacaklıya tanınan ispat kolaylığına karşın; borçluya da karşı ispat hakkı tanınmıştır. Mütemerrit borçlu, borcunu vaktinde ifa etmiş olsaydı bile alacaklının bu meblağı değer kaybından koruyacak biçimde değerlendirilmeyeceğini ispat ederek değer kaybından kaynaklı tazminat ödemekten kurtulabilir⁶⁸². Ne var ki alacaklının parayı enflasyon karşısında koruyucu önlemler almayacağını ispatı neredeyse mümkün değildir. Bununla birlikte alacaklının her zaman enflasyonu aşacak biçimde parasını değerlendirdiğinin kabulü de mümkün değildir⁶⁸³.

⁶⁷⁵ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 172.

⁶⁷⁶ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 170.

⁶⁷⁷ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 171; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 178.

⁶⁷⁸ Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 178; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 171.

⁶⁷⁹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 170; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 178.

⁶⁸⁰ Tandoğan, *Mes’uliyet Hukuku*, 483; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 171.

⁶⁸¹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 171.

⁶⁸² Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 172; Günergök, “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”, 179.

⁶⁸³ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 172.

Belirli malların değerinde meydana gelen artış, enflasyon oranının üzerinde olabilir. Söz gelimi enflasyonun %40 olduğu bir ekonomide demir fiyatlarının %50 artması mümkündür. Demir ticaretiyle iştigal eden bir alacaklının, kendi borçlusunun temerrüdü nedeniyle demir fiyatları yükselmeden alım yapamaması ve yüksek fiyattan demir almak zorunda kalması ihtimal dahilindedir. Ancak burada meydana gelen zararın, yoksun kalınan kâr olarak tazmin edilmesi daha yerinde olur⁶⁸⁴.

3.1.2.2.6. Günergök'ün Görüşü

Munzam zararın tazmininin istenmesi için bir zararın bulunması gerekir. İlgili zararın tazminine ilişkin TBK m. 122 düzenlemesi, zararın ispatına ilişkin herhangi bir ifade içermemektedir. Gerçekten, faizi aşan zararın diğer hukukî ilişkilerdeki yükümlülüklerin yerine getirilememesi nedeniyle tazminat ödenmiş olması ya da ödenmeyen paraya ikame olarak faizle kredi alınması gibi somut bir biçimde ortaya çıkmasına yönelik olarak TBK m. 122'de bir zorunluluğa yer verilmemiştir⁶⁸⁵. İktisadi anlamda alacaklının bir zararının olduğu açıkken bu zararın varlığının hukuken kabul edilmesi için somut ispatın aranması, adil sonuçlar doğurmaz⁶⁸⁶. Kanunda temerrüt faizini aşan bir zararın mevcudiyeti hâlinde bu zararın tazmin edilmesi gerektiği belirtilmekle yetinilmiş, zarar kavramının içeriğinin doldurulması uygulayıcıların yorumuna bırakılmıştır. Kanunun lafzı bakımından bir zararın vukuu önem taşır. Normal şartlar altında zararın somut olarak ispatlanması gereklidir. Bununla birlikte zararın somut olarak ispatı, her koşulda mümkün değildir. Borçlunun kusuruyla temerrüde düşmesi durumunda alacağını temerrüt faiziyle de olsa yıllar sonra tahsil eden alacaklının hiçbir zararının olmadığını söylemek iktisadî gerçeklikle örtüşmez⁶⁸⁷.

Alacaklının uğradığı zararı somut olarak ispat etmesi noktasında ısrarcı olmak, imkânsızın dayatılması ve hakkın inkârı anlamına gelir. Tazminat hukukunda zararın somutlaştırılması yükü, tamamen afâkî iddialarla tazminat talebinde bulunmanın önüne geçmek ve alacaklının haksız zenginleşmesini engellemek amacına hizmet eder. Yoksa zararın mutlak surette somut olarak ispatlanması gerektiği anlamına gelmez⁶⁸⁸. Öte yandan TBK m. 114/II'nin atfıyla sözleşmeler bakımından uygulama alanı bulan TBK m. 50/II hükmü, zararın tam olarak tespit edilemediği durumlarda hâkime takdir hakkı tanımaktadır. Takdir hakkı çerçevesinde hâkim olayların olağan akışı, zarara uğrayanın aldığı tedbirler ve diğer değişkenleri de göze alarak

⁶⁸⁴ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar* (BK m. 105), 173.

⁶⁸⁵ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 198.

⁶⁸⁶ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 198.

⁶⁸⁷ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 199.

⁶⁸⁸ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 199.

zararın miktarını hakkaniyete göre belirler. Bu nedenle TBK m. 50/II karşısında, zararın tam olarak ispat edilmediği gerekçesiyle tazminat istemlerinin reddedilmesi doğru değildir⁶⁸⁹.

Paranın alım gücünde meydana gelen azalma nedeniyle alacaklının zarara uğradığı açıktır. Zararın ispatında ise iktisat biliminin referans olarak kullandığı verilerden hareket edilmelidir. Bazı yargı kararlarında⁶⁹⁰ TÜFE, TEFE ya da benzeri oranların dikkate alınarak zarar hesabının yapılması keyfilikten uzak olup bu tür verilerin zararın belirlenmesinde kullanılması isabetlidir⁶⁹¹.

Mevcut ekonomik koşullar bakımından Yargıtay'ın, hâkimin takdir yetkisini anlamsızlaştırmayacak biçimde paranın değer kaybının munzam zarar olarak kabul edilebilir olup olmadığı, değer kaybının bir zarar olarak görülmesi ihtimalinde ise bu kayıpların hangi durumlarda göz ardı edilmesi gerektiği, hangi oranda değer kayıplarının munzam zarara vücut verdiği hususunda bir içtihadı birleştirme kararı çıkarması gerekmektedir⁶⁹². Özellikle Anayasa Mahkemesi'nin paranın değer kaybının bir zarar kalemi olarak görülmemesinden kaynaklı tazmin edilmemesinin mülkiyet hakkının ihlali olarak kabul etmesi⁶⁹³ karşısında adli yargı mercilerinin 3095 sayılı Kanun'a işaret ederek aşkın zarar istemlerini reddetmesi mümkün olmamalıdır⁶⁹⁴.

3.1.2.2.7. Albaş'ın Görüşü

Bir para borcunun ifasında gecikilmesi durumunda şayet enflasyon nedeniyle para, değer kaybına uğrarsa, bu değer kaybı fiili zarar olarak kabul edilmelidir⁶⁹⁵. Paranın değer kaybı, herkes tarafından bilinen (*maruf ve meşhur*) bir vakıa olduğundan bunun ayrıca ispata konu edilmesi gerekmez⁶⁹⁶. Alacaklıların munzam zarara ilişkin taleplerinde para borcu vaktinde ifa edilmiş olsaydı bu meblağı enflasyon karşısında değerlendireceklerini ileri sürmeleri, ispatı gerektiren bir iddiadır. Oysa alacaklı, kötü ekonomik koşullar nedeniyle bir zarara uğradığını iddia ederse, bu olgu herkes tarafından bilindiği için olgunun ayrıca ispat edilmesi gerekmez⁶⁹⁷. İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde şayet edimlerden biri para ise, para ediminin alacaklısı esasen belirli bir meblağ ile ifade edilen para sembolünü değil, ifa zamanında paranın soyut alım gücünün kendisine sağlanmasını istemektedir. Aksi durumda bir para borcunun

⁶⁸⁹ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 199.

⁶⁹⁰ Örneğin bu yönde 6. HD., E. 2024/3534 K. 2025/15 T. 13.1.2025

⁶⁹¹ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 199.

⁶⁹² Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 207.

⁶⁹³ Bu yönde bkz. *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017.

⁶⁹⁴ Günergök, "Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar", 206.

⁶⁹⁵ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 228.

⁶⁹⁶ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 108.

⁶⁹⁷ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 107-108; Bilgen, *Faiz ve Munzam Zarar*, 314.

varlığından söz açılmaz. Şayet para borcunun borçlusu ifada temerrüde düşer ve bu arada para enflasyona uğrarsa, bir meblağ olarak belirlenen para biriminin temsil ettiği soyut alım gücünde azalma meydana gelir. Bu azalma neticesinde ise sözleşmenin kurulması esnasında kararlaştırılan edim dengesi bozulur. Bozulan denge nedeniyle, para borcunun alacaklısı ise zarara uğrar. Borçlunun mütemerrit olması nedeniyle meydana gelen bu zararın tazmin edilmemesi mümkün değildir⁶⁹⁸. Nitekim borçlar hukukunda geçerli olan güven ilkesi gereği tarafların, edim konusu paranın ifa tarihinde sahip olacağı satın alma gücünün alacaklıya sağlanmasını kararlaştırdıkları kabul edilmelidir. Şayet borç, zamanında ifa edilmez, borçlu mütemerrit olur ve temerrüt süresinde para değer kaybederse, paranın değer kaybının temerrüt faizi ile karşılanmaması durumunda meydana gelen değer kaybı munzam zarar olarak tazmin edilmelidir⁶⁹⁹. Zira Türk Borçlar Kanunu'nun borcun ifa edilmemesi ve bunun sonuçlarına ilişkin hükümlerinin temel amacı, ifa zamanı dikkate alınarak belirlenmiş dengeye göre ifanın yapılmasıdır.

Değer kaybının bir zarar olarak kabul edilmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun sistematğine uygundur. Ticari satışlar bakımından karakteristik edim borçlusunun temerrüde düşmesi durumunda zararın soyut yönetime göre hesaplanmasını mümkün kılan⁷⁰⁰ TBK m. 213 ve 236 hükümleri, örneksime yoluyla diğer tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler açısından da uygulama alanı bulmalıdır⁷⁰¹. Malın borsa fiyatı ile ifa günündeki bedel arasındaki farkın zarar olarak tazmin edilmesini olanaklı kılan düzenlemeler, karakteristik edimin değerinde meydana gelen artışların, kanun koyucu tarafından bir zarar olarak kabul edildiğinin göstergesidir. Karakteristik edime ilişkin bu yaklaşımın, para edimi için kabul edilmemesinin mantıklı bir gerekçesi bulunmamaktadır. Enflasyonun, “*fiyatlar genel seviyesinde meydana gelen sürekli artış*” olarak tanımlandığı⁷⁰² hususu göz önünde bulundurulduğunda, bir malın piyasa değerinin artmasına bağlanan sonucun, fiyatlar genel seviyesi için evleviyetle uygulanması gerekir⁷⁰³.

Şayet paranın değer kaybına alacaklının katlanmaması için temerrüt faizini enflasyonun üzerinde tutmak gerektiği yönünde bir görüş ileri sürülecek olursa; bu görüşün zımni olarak paranın değer kaybını bir zarar olarak kabul ettiği söylenmelidir. Nitekim temerrüt faizi, götürü tazminat niteliğindedir ve alacaklının uğradığı farz edilen zararın giderilmesi amacını taşır.

⁶⁹⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 109.

⁶⁹⁹ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 109.

⁷⁰⁰ İlgili hükümlere göre karakteristik edim borsada kayıtlıysa yahut bu edimin piyasada fiyatı belliyse, sözleşme konusunun piyasadan teminine gerek kalmaksızın, piyasa bedeli ile ifa günündeki bedel arasındaki fark zarar olarak tazmin edilebilir. Bkz. TBK m. 213 ve 236.

⁷⁰¹ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1265; Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 110; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 372-373.

⁷⁰² Bkz. 1.3.1

⁷⁰³ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 110.

Temerrüt faiz oranının artırmak, varsayılan zarar miktarını artırmak anlamına gelir. Şu hâlde temerrüt faiz oranının artırılması gerektiği düşüncesi, esasen paranın değer kaybını bir zarar olarak kabul etmekle eşdeğerdir⁷⁰⁴.

3.1.2.2.8. Keser'in Görüşü

Munzam zararın ispatında somut ve soyut yöntemlerden hareket edilebilir. Burada önem arz eden mesele, hangi durumlarda somut hangi durumlarda soyut yöntemin kullanılması gerektiğinin tespitidir. Zarar gören kural olarak hangi yöntemlerle zararını ispat edeceğini kendi seçmelidir. Ancak zarar görenin seçimi, ilke kararları ile biçimlendirilmelidir⁷⁰⁵.

Somit yöntemde zararın varlığını iddia eden taraf bu zararı somut bir biçimde ispat etmelidir. Ayrıca zarar gören, zarar ile temerrüt arasındaki illiyet bağına da ispat etmekle yükümlüdür⁷⁰⁶. Somut yöntemin uygulanması durumunda alacaklının munzam zararı ispat ederken fiili karinelerden yararlanması mümkün değildir⁷⁰⁷. Somut yöntemde alacaklı, iddiasını ispatta zorlanır.

Somit ispat yöntemi, niteliği gereği sözleşmeden doğan borçların ifasında temerrüde düşülmesi nedeniyle meydana gelen munzam zararların ispatında kullanılmalıdır⁷⁰⁸. Nitekim ödeme için vadenin kararlaştırıldığı sözleşmesel para borçlarında alacaklı, ödememe riskini de yüklenmektedir. Bu nedenle sözleşmesel borç ilişkisinden doğan munzam zararın ispatında somut olayın özellikleri göz önünde tutulmalı, alacaklının, borçlunun ifa kabiliyetine dair bir araştırma yapmamış olması da munzam zararın belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁷⁰⁹. Örneğin vadeli bir satımda borçlunun temerrüde düşmesi durumunda munzam zararın talep edilmesi için öncelikle bunun somut olarak ispat edilmesi gerekir. Zarar somut olarak ispat edildikten sonra, satımın vadeli olarak yapılmış olması ya da borçlunun ödeme gücünün göz önünde tutulmaması gibi hususlar dikkate alınarak zararın indirilmesi gerekir⁷¹⁰. Sözleşmeden kaynaklı munzam zarar taleplerinde somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gereken diğer bir durum ise, taraflarca temerrüt faiz oranının belirlenmiş olmasıdır. Taraflar aralarında sözleşmesel temerrüt faiz oranı belirlemişlerse munzam zararın meydana gelmesi için sözleşmesel temerrüt faiz oranını aşan bir zararın oluşması gerekir⁷¹¹.

⁷⁰⁴ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 111.

⁷⁰⁵ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 492.

⁷⁰⁶ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 488.

⁷⁰⁷ Altaş, "Munzam Zarar", 124; Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 488.

⁷⁰⁸ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 492.

⁷⁰⁹ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 492.

⁷¹⁰ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 493.

⁷¹¹ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 493.

Soyut yöntem ise alacaklıya ispat kolaylığı sağlamaktadır. Bu yöntemde zararın hesabında birtakım iktisadî verilerden hareket edilmektedir. Alacaklının, uğramış olduğu zararı net bir biçimde ortaya koyması gerekmemektedir. Temerrüt faizinden ziyade zararın ispatında öncelikle enflasyon, altın fiyatlarında meydana gelen değişimler, ÜFE- TÜFE verileri, asgari ücret fiyat değişiklikleri dikkate alınabilir⁷¹².

Soyut yöntemle zararın ispatı mümkün kabul edilirse, uzayan her yargılamadan sonra munzam zarar davası açılması mümkün olur. Bunun ise ticari hayatı olumsuz etkileyeceği ve yargı yükünü artıracığı izahtan varestedir⁷¹³. Munzam zarara ilişkin düzenlemenin amacı temerrüt faiz oranını, enflasyon oranına çıkarmak değildir⁷¹⁴.

Sözleşmeden doğan borçlarda soyut yöntemin uygulanması mümkün olmamalıdır. Nitekim sözleşmesel borçlar, iradi olarak doğar. Konusunu bir miktar paranın ödenmesini oluşturan sözleşmeler bakımından alacaklı, borcun vaktinde ifa edilmemesi ihtimalini, ekonomik istikrarsızlıkları ve kanunî temerrüt faiz oranını bilecek durumdadır. Buna rağmen bir sözleşme akdedilerek para borcu oluşturulmuşsa munzam zarar mutlaka somut yöntemle ispatlanmalıdır⁷¹⁵. Aksi kabul, para alacağının temerrüdüne düşüldüğü her durumda munzam zarar davası açılmasına olanak sağlar. Ne var ki munzam zarar davaları, kanunî temerrüt faiz oranından kaynaklanan olumsuzlukları giderme amacı taşımaz. Bu nedenle sözleşmeden doğan borçlar açısından zararın soyut yöntemle ispat edilmesi mümkün değildir⁷¹⁶.

Sözleşmesel ilişkiden kaynaklı munzam zarar taleplerinde somut ispat yönteminin kullanılmasına dair kural mutlak değildir. Borçlunun, bankalar gibi özel izin ve imtiyaza müstenit kurumlar ya da kamu kurumları olması durumunda temerrüt faizinin soyut yöntemle ispat edilmesi mümkün olmalıdır. Söz gelimi bankalar güven kuruluşları olduğundan, banka alacaklısının alacağını vaktinde tahsil edememesi ve alacağı tahsil için mesai harcaması durumunda temerrüt faizini aşan zarar varsa bunun soyut yöntemle ispat edilmesi olanaklıdır. Sözleşmeden kaynaklı munzam zarar talebinde istisnai olarak soyut zarar tazminine izin verilmesinin temelinde, hayatın olağan akışına göre borçlunun borcunu vaktinde ifa edeceğine duyulan güven yatar⁷¹⁷.

Hangi durumlarda soyut ispat yönteminin uygulanmasının mümkün olduğunun tespitinde borcun kaynağı önem taşır. Soyut yöntem, alacaklının iradesi aranmaksızın meydana gelen borç

⁷¹² Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 490.

⁷¹³ Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 491.

⁷¹⁴ Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 493; Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 404; Altaş, “Munzam Zarar”, 128; Akçaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1089.

⁷¹⁵ Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 493.

⁷¹⁶ Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 493.

⁷¹⁷ Keser, “Aşkın Zararın İspatı”, 493.

ilişkilerinde uygulanmalıdır. Soyut yöntemin uygulandığı borçlarda alacaklının, borçluyu seçme ihtiyarı ve borç ilişkisinin içeriğini belirleme yetkisi bulunmamaktadır. Bu nedenle sebepsiz zenginleşme, gerçek olmayan vekâletsiz işgörme ile haksız fiilden kaynaklı borç ilişkilerinde munzam zararın tespitinde soyut yöntemden faydalanmak mümkün olmalıdır⁷¹⁸. Söz gelimi kamulaştırmaz el atma nedeniyle hükmedilen bedele uygulanan yasal temerrüt faizi, borçlunun gerçekte uğradığı zararın altında kalıyorsa zararın soyut bir biçimde ispat edilmesi mümkündür. Soyut ispat yönteminde TEFE- TÜFE oranı, altın fiyatında meydana gelen değişimler ile asgari ücret artış oranı gibi veriler dikkate alınmalı, bu hesap bir uzmanlık gerektirdiğinden bilirkişiye başvurulmalıdır⁷¹⁹.

3.1.3. Anayasa Mahkemesi'nin Munzam Zarara İlişkin Görüşü

Sosyal güvenlik ödemelerinde alacağın uğradığı enflasyonun bir zarar olarak kabul edilebilir olup olmadığının tespiti açısından Anayasa Mahkemesi tarafından verilen önemli kararlardan biri de *Ferda Yeşiltepe* başvurusudur⁷²⁰. Başvurucu, 1968- 1982 ve 1986-1988 yılları arasında Emekli Sandığı'na bağlı memur statüsünde, 1982- 1986 yılları arasında ve 1988 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi olarak özel sektörde çalışmıştır. *Yeşiltepe*'ye 1.10.1988 tarihi itibarıyla Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından yaşlılık maaşı bağlanmıştır⁷²¹.

Başvurucunun emekliye ayrıldığı tarihte yürürlükte olan 2829 sayılı Kanun'un⁷²² 4'üncü maddesine göre farklı sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak çalışmış kişilerin hizmet süreleri, aynı tarihe denk gelmemek koşuluyla aylık bağlanma hakkının iktisap edildiğinde birleştirilmekteydi. Aynı Kanun'un 8'inci maddesine göre, birleştirilmiş hizmet sürelerinin toplamı esas alındığında, son yedi yıllık hizmet süresi içinde ilgilinin fiilen daha fazla çalıştığı kurum tarafından; hizmet sürelerinin eşit olması hâlinde ise en son fiilen hizmet görülen kurum tarafından aylık bağlanmalıdır. Kanun'un 12'nci maddesine göre ise, emekliye ayrıldığı tarihte Emekli Sandığı'na tabi bir kurumda çalışmakta olan kişilere emekli ikramiyesi ödenmekte, son çalışması diğer sosyal güvenlik kurumlarından olanlara ise ikramiye ödenmemekteydi. 1475 sayılı Kanun'un⁷²³ 14. maddesine göre ise Emekli Sandığı ve Sosyal Sigortalar Kurumu ya da sadece Sosyal Sigortalar Kurumu'na tabi olarak kamu kurumlarında geçen hizmet sürelerinin birleştirilmesi vasıtasıyla Sosyal Sigortalar Kurumu'na göre yaşlılık ya da malullük aylığı yahut

⁷¹⁸ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 493; Uyaroğlu, *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*, 60.

⁷¹⁹ Keser, "Aşkın Zararın İspatı", 494.

⁷²⁰ Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017.

⁷²¹ Ferda Yeşiltepe [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 9.

⁷²² RG. 27/05/1983, S. 18059.

⁷²³ RG. 25/8/1971, S. 13943

toptan ödeme talep hakkına sahip işçiye, son çalışmasının olduğu kamu kurumundan, kamu kurumlarında fiilen geçirdiği hizmet sürelerinin toplamı dikkate alınarak kıdem tazminatı ödenir.

Anılan düzenlemeler çerçevesinde, son yedi yıl içinde Sosyal Sigortalar Kurumu'na tâbi fiilî hizmet süresi, diğer sosyal güvenlik kurumlarındaki hizmet sürelerine kıyasla fazla olan sigortalıya, Sosyal Sigortalar Kurumu tarafından aylık bağlanır. Bu durumda, kişi aynı ya da farklı kamu kurumlarında çalışmış olsa da -hizmetler ister Sosyal Sigortalar Kurumu'na ister Emekli Sandığı'na tâbi olsun- ilgili kamu kurumlarında geçirilen hizmet süreleri toplam olarak dikkate alınarak hesaplanan kıdem tazminatı, sigortalının en son çalıştığı kamu kurumu tarafından ödenir. Öte yandan son yedi yıl içinde Emekli Sandığı'na tâbi fiilî hizmet süresi, diğer sosyal güvenlik kurumlarındaki hizmet sürelerine kıyasla fazla olan sigortalıya, 2829 sayılı Kanun m. 8'e göre Emekli Sandığı tarafından emekli aylığı bağlanır. Bu kimseler şayet Emekli Sandığı'na tâbi bir görevden emekli olursa emekli ikramiyesine de hak kazanır. Ne var ki fiilî çalışma süresi Emekli Sandığı'na bağlı kurumlarda daha fazla olmakla birlikte, son görev yeri Emekli Sandığı'na bağlı olmayan kişilere emekli ikramiyesi ödenmez. Bu kimseler yalnızca kamuda işçi olarak çalıştıkları süreye karşılık olarak kıdem tazminatı alır.

Bahsi geçen düzenlemelerden 2829 sayılı Kanun m. 12'nin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla somut norm denetimine başvurulmuş ve Anayasa Mahkemesi, normun eşitlik ilkesine aykırı olduğundan bahisle iptal kararı vermiştir⁷²⁴.

İptal kararından sonra, son çalışması Emekli Sandığı'na göre olmadığından kendisine emekli ikramiyesi verilmeyen *Yeşiltepe*, geriye dönük olarak kendisine ödeme yapılması için SGK'ye başvurmuş, kurum ise Anayasa Mahkemesi iptal kararının geri yürümeyeceğinden bahisle başvuruyu reddetmiştir. Ret kararı üzerine *Yeşiltepe* idare mahkemesine başvurmuş, mahkeme ise emekli aylığının bağlandığı tarihteki katsayılar dikkate alınarak bulunan ikramiyenin, idareye başvuru tarihinden itibaren başlayan yasal faiziyle birlikte ödenmesine karar vermiştir⁷²⁵. Başvurucu verilen karara, aylığa hak kazandığı zamanki katsayılar değil de ödemenin yapıldığı zamanki katsayılar dikkate alınarak ikramiye hesabının yapılmasını konu edinen bir istinaf başvurusunda bulunmuş ancak istinaf başvurusu bu istem bakımından reddedilmiştir⁷²⁶.

Mahkeme süreci sona erip karar kesinleştikten sonra *Yeşiltepe*, kararın uygulanması ve emekli ikramiyesinin uyarlanarak ödenmesi için SGK'ye başvurmuştur. Başvuru üzerine SGK,

⁷²⁴ RG. 05/06/2009, S. 27249.

⁷²⁵ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 12.

⁷²⁶ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 14.

01/10/1988 tarihi itibarıyla *Yeşiltepe*’ye aylık bağlandığı, bu tarihte cari katsayılar dikkate alınarak 2,27 TL emekli ikramiyesi ile 0,54 TL kanunî faiz hesaplandığını, ilgili tutarın ise ödendiğini belirten bir yazı ile başvurucuyu bilgilendirmiştir⁷²⁷.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi kararında açık bir biçimde belirtilmiş olmasa da başvurucuya 2,27 TL ödenmesinin sebebi, 1 Ocak 2005 tarihi itibarıyla TL’den altı sıfır atılmasıdır. Başka bir anlatımla, yapılan hesap sonucu, başvurucunun 01/10/1988 tarihinde 2.270.000 TL alacağı olduğu tespit edilmiş, bu alacağa uygulanan temerrüt faizi ise 540.000 TL olarak bulunmuştur⁷²⁸.

Anayasa Mahkemesi, başvuruyu mülkiyet hakkı bağlamında değerlendirmiştir. Yapılan değerlendirmede Anayasa Mahkemesi, mevcut mameleki değerlerin mülkiyet hakkına dahil olduğunu, mülkiyet hakkını iktisap hakkının, buradaki çıkar ne kadar kuvvetli olursa olsun, mülkiyet hakkı içinde değerlendirilmediğini, gelecekte iktisap edileceği iddia olunan gelirlerin de mülkiyet hakkı içinde ittihazının mümkün olmadığını belirtmiştir. Öte yandan devamla mahkeme, *“bireylere bir tür sosyal güvenlik ödemesi alma hakkı içermemekle birlikte yürürlükteki mevzuatta önceden prim ödeme şartıyla veya şartsız olarak sosyal yardım alma hakkı şeklinde bir ödeme yapılması öngörülmüş ise yargısal içtihatlarla paralel olarak ilgili mevzuatın aradığı şartları yerine getiren bireyin mülkiyet hakkı kapsamına giren bir menfaatinin doğduğu(nu)”* kabul etmiştir⁷²⁹.

Başvuruya konu olay açısından başvurucunun emekli ikramiyesine hak kazandığının yapılan yargılamalarda kabul edilmiş olmasının, bu alacağın Anayasa m. 35 gereğince mülkiyet hakkında dâhil olarak kabul edilmesi sonucunu doğurduğu Anayasa Mahkemesi tarafından kabul edilmiştir⁷³⁰. Kararın devamında, mahkemelerce varlığı tespit edilen alacağın Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından ödenmiş olmasının mülkiyet hakkını ihlal olgusunu tek başına ortadan kaldırmadığını, mağdur sıfatının ortadan kalkması için ihlalin zamanında ve haktan mahrum kalınan süre dikkate alınarak telafi edilmesi gerektiğinin altını çizmiştir⁷³¹.

Mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin hukuka uygun olup olmadığını inceleyen mahkeme, hakka getirilen kısıtlamanın Anayasa m. 13’te bulunan ölçülülük ilkesine aykırılık teşkil etmemesi gerektiğini vurgulamıştır. Kararda, müdahale ile ulaşılmak istenen kamu menfaati ve bireyin sınırlandırılmış hakkı arasında adaletli bir dengenin sağlanması gerektiğine işaret

⁷²⁷ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, §15.

⁷²⁸ Durgun, *Mülkiyet Hakkı*, 113.

⁷²⁹ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 46.

⁷³⁰ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 47.

⁷³¹ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 58.

edilmiş, mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kişiye bireysel olarak aşırı ve olağan dışı bir külfetin hamledilmesi hâlinde bahsedilen dengenin bozulmuş olacağı belirtilmiştir⁷³².

Bir miktar paranın geç ödenmesi durumunun, mülkiyet hakkıyla bağlantısını ele alan mahkeme, *“bir mülkün devir tarihindeki bedelinin daha sonra ödenmesi durumunda arada geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınma ile mülkiyetin gerçek değeri azaldığı gibi bu bedelin tasarruf veya yatırım aracı olarak getirisinden yararlanma imkânı da bulunmamaktadır. Bu şekilde, kişiler mülkiyet haklarından mahrum edilerek haksızlığa uğratılmaktadır”* diyerek alacağın enflasyon karşısında erimesinin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiğini ortaya koymuştur⁷³³.

Yeşiltepe’nin başvurusunda ayrıca, bir hakka dayanan ya da kamu borcu niteliğinde olan ödemelerin geç yapılması nedeniyle mülkiyet hakkının zedelendiği iddialarına ilişkin başvurularda, kamu kurumları tarafından fazla tahsil edilen tutarların, tahsil edildikleri tarih ile iade edildikleri tarih arasındaki sürede değer kaybına uğraması nedeniyle başvurucuya orantısız bir yük yüklendiği gerekçesiyle ihlal kararı verildiğini belirtmiştir. Kararın devamında, mahkemelerce hükmedilen tazminatın, uzun süren yargılamalar nedeniyle enflasyon karşısında değer kaybetmesi hâlinin de mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği belirtilmiştir⁷³⁴.

Bu açıklamalara mebni olarak başvuruyu değerlendiren Anayasa Mahkemesi, emekli ikramiyesinin güncel katsayılarla ödenmesine olanak sağlayan bir kanun maddesi bulunmadığına işaret ederek uygulamanın keyfî ve öngörülmez olmadığını belirtmiştir⁷³⁵. Öte yandan mahkeme, mülkiyet hakkına müdahalenin ölçülü olup olmadığını hususunda emekli ikramiyesi alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğradığı yönündeki yakınmanın da dikkate alınması gerektiğine işaret etmiştir⁷³⁶.

Somut olayda SGK tarafınca *Yeşiltepe*’ye 01/10/1988 tarihinde aylık bağlanmış, derece mahkemeleri ise bu tarih itibarıyla emekli ikramiyesi ödenmesi gerektiğine karar vermiştir. Mahkemelerce verilmiş bu karar, geriye dönük olarak alacağın varlığını ispat etmektedir. Danıştay kararlarına göre yoksun kalınmış ikramiye farkı bakımından tazmin edilmesi gerekli zarar, bu zararın doğmasına sebebiyet veren işlemin tesis edildiği tarihteki hukukî koşullara göre hesap edilmeliyken somut olayda mahkeme, idareye başvuru tarihi itibarıyla tazminata hükmetmiştir⁷³⁷.

⁷³² *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 63.

⁷³³ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 64; AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011.

⁷³⁴ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 65.

⁷³⁵ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 69.

⁷³⁶ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 70.

⁷³⁷ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 71.

Başvurucunun ikramiyeye hak kazandığı tarihte 100 TL'nin sahip olduğu satın alma gücü, TCMB'nin resmî istatistiklerine göre ödemenin yapıldığı tarihte 456.899 TL'ye karşılık gelmektedir. Bu hesaba göre başvurucuya ödenmesi gereken 2,27 TL tutarındaki ikramiye alacağının, fiili ödeme günündeki TCMB verileri dikkate alınarak enflasyon etkisinin giderilmesi ile elde edilen karşılığı 10.372 TL'dir. Ne var ki derece mahkemesince verilen kararda, idareye başvuru tarihinden itibaren hesap yapılması nedeniyle 0,54 TL tutarında başvurucuya faiz ödemesi yapılmıştır. Yapılan faiz ödemesi de dikkate alındığında başvurucunun alacağı, %456.792 değer kaybına uğramıştır⁷³⁸. Başvurucunun ikramiye alacağına SGK'ye başvuru tarihinden itibaren kanunî faiz işletilmiş, yapılan faiz ödemesi ise alacağın enflasyon karşısında değer kaybını gidermekten uzak kalmıştır⁷³⁹.

Netice olarak emekli ikramiyesine hak kazanılan tarihten ödemenin yapıldığı tarih arasında cereyan eden enflasyon oranları göz önünde bulundurulduğunda mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen alacak hakkının değer kaybıyla ödendiği anlaşılmıştır. Bahsi geçen değer kaybı dikkate alındığında mülkiyet hakkına yapılan müdahale sonucunda başvurucuya kişisel olarak aşırı ve olağanüstü bir külfet hamledildiği görülmektedir. Bu nedenle yapılan müdahale sonucu, kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkı arasında gözetilmesi gerekli dengenin, *Yeşiltepe* aleyhine bozulduğuna hükmedilmiştir⁷⁴⁰.

Anayasa Mahkemesi başka bir kararında alacağın uğradığı değer kaybının ne ölçüde olması durumunda mülkiyet hakkının zedelendiğine dair bir ölçüt ortaya koymuştur. *Ali Şimşek ve diğerleri*⁷⁴¹ başvurusunda bir baraj inşaatı için başvurucuların taşınmazları hakkında Bakanlar Kurulu'nca acele kamulaştırma kararı alınmış, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ise bedeli tespit edilmek ve ödenmek kaydıyla taşınmaza acele el konması talebiyle dava açmıştır. Mahkemece 36.417,25 TL bedelle taşınmaza el konmasına karar verilmiştir. İdare, acele kamulaştırılmış taşınmasın bedel tespiti ve tescili istemiyle dava açılmıştır. Mahkemece atanan bilirkişinin, taşınmaza 33.613,00 TL bedel biçmesi üzerine, idare tarafından yatırılan bedel ve sonraki davada tespit edilen bedel arasındaki fark olan 2.804,25 TL'nin, varsa işlemiş mevduat faiziyle başvuruculardan alınıp idareye verilmesine hükmedilmiştir. Mahkemenin verdiği kararın temyiz edilmesi üzerine kamulaştırma bedeli 42.232,00 TL olarak belirlenmiş, başvuruculara önceden ödenen bedelin mahsubu üzerine kalan 5.814,75 TL ve buna işleyen

⁷³⁸ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 72-73.

⁷³⁹ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 74.

⁷⁴⁰ *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017, § 75.

⁷⁴¹ *Ali Şimşek ve diğerleri* [2. B.], B. No: 2015/18770, 22/3/2018.

yasal faizin başvuruçulara ödenmesine karar verilmiştir⁷⁴². Verilen karar üzerine *Ali Şimşek ve diğçerleri* mülkiyet haklarının ihlâl edildiğı iddiasıyla başvuruda bulunmuştur.

Başvurucu inceleyen Anayasa Mahkemesi, kamulaştırma ile mülkiyet hakkına yöneltilmiş müdahalenin orantılı olduğunun kabulü için taşınmazın gerçek bedelinin malike ödenmesi gerektiğini belirtmiştir. Mahkeme devamla, kamulaştırma ile yapılan müdahalenin ölçülü sayılması için, taşınmazı kamulaştırılan kişiye ödenen bedelin tespitinde dikkate alınan tarih ile ödeme zamanı arasında geçen dönemde cari enflasyona nispetle, taşınmazın hissedilir biçimde değçer kaybına uğramamış olmaması gerektiğini ifade etmiştir. Mahkemeye göre, hissedilir biçimdeki değçer kaybının önüne geçilmesi, ödenmesi gerekli tutarın enflasyonun etkisinden arındırılarak güncellenmesine, başka bir anlatımla, değçer kaybını telafî edecek faiz oranının uygulanmasına bağılıdır⁷⁴³. Mahkeme, kamulaştırma davalarında tazminat bedellerinin enflasyon karşısında önemli ölçüde değçer kaybına uğratılmasının, başvuruçuya bireysel olarak aşırı ve olağüstü bir külfet yüklediğini belirtmiş, bu durumun mülkiyet hakkının ihlâli sonucunu doğurduğuna hükmetmiştir⁷⁴⁴.

Somut olayda alacağı hak kazanılan 2010 Mayıs ayındaki 100 TL'nin, ifanın yapıldığı 2014 Şubat ayı itibarıyla enflasyondan arındırılmış karşılığı 131,73 TL'dir. Başvuruçuya ödenmesi gerekli kamulaştırma 5.814 TL tutarındaki bedel farkının, 2014 Şubat ayında enflasyondan arındırılmış karşılığı 7.659,04 TL'dir. Bu açıklamaya göre, başvuruçunun mülkiyet hakkına dâhil olan 5.814 TL'nin uğradığı değçer kaybı, 1.845,04 TL'dir. Öte yandan başvuruçunun alacağına 1.789,12 TL tutarında yasal faiz işletilmiştir. Yasal faiz de düşüldükten sonra alacaklının alacağının %0,96 oranında değçer kaybına uğradığı tespit edilmiştir⁷⁴⁵.

Tüm bu şartları değçerlendiren mahkeme, somut olay bakımından taşınmaz malikine ödenen faiz de dikkate alındığında kamulaştırma bedelinin uğradığı değçer kaybı büyük ölçüde karşılandığını belirtmiştir. Bahsedilen %0,96'lık değçer kaybının ise hesaplama yönteminden kaynaklanması mümkün %5'lik hata marjı içinde değçerlendirilmesi gerektiğini ifade eden Anayasa Mahkemesi, idarenin kamulaştırma bedelini mahkeme kararının kesinleşmesinden hemen sonra ödemiş olduğı, alacağı faiz işletilmesi de göz önüne alındığında mülkiyet hakkının ihlal edilmediğini hüküm altına almıştır⁷⁴⁶.

⁷⁴² *Ali Şimşek ve diğçerleri* [2. B.], B. No: 2015/18770, 22/3/2018, § 8-13.

⁷⁴³ *Ali Şimşek ve diğçerleri* [2. B.], B. No: 2015/18770, 22/3/2018, § 24.

⁷⁴⁴ Bu yönde bkz. *Ali Şimşek ve diğçerleri* (B. No: 2014/2073, 6/7/2017), *Mehmet Akdoğan ve diğçerleri* (B. No: 2013/817, 19/12/2013), *Kadir Çakar* (B. No: 2015/18908, 21/3/2018), *Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz* (B. No: 2015/19289, 17/7/2018), *Türkan Poyraz* (B. No: 2015/15388, 13/9/2018), *Emine Dilek Onaran ve diğçerleri* (B. No: 2017/19987, 12/2/2020), *Halil Yusufğlu* (B. No: 2023/57572, 5/3/2025), *Barış Kaçar ve diğçerleri* (B. No: 2023/55048, 22/1/2025), *Ertan Yavuz Aslan ve diğçerleri* (B. No: 2023/107549, 22/1/2025).

⁷⁴⁵ *Ali Şimşek ve diğçerleri* [2. B.], B. No: 2015/18770, 22/3/2018, § 28.

⁷⁴⁶ *Ali Şimşek ve diğçerleri* [2. B.], B. No: 2015/18770, 22/3/2018, § 29.

Anayasa Mahkemesi tarafından verilen bu karar, değer kaybının ne ölçüye ulaşması durumunda mülkiyet hakkını ihlâl ettiğinin tespiti noktasında somut bir kıstas vermesi açısından önemlidir. Nitekim paranın değer kaybının ne dereceye kadar zarar görenin üzerine bırakılmasının kabul edilebilir olduğunun objektif bir biçimde belirlenmesi, öngörülebilirlik açısından önem taşımaktadır.

Anayasa Mahkemesi, *Hasan Karaöz* başvurusunda⁷⁴⁷ da benzer bir karar vermiştir. Karara konu olayda baraj ve hidroelektrik santrali yapılması amacıyla başvuruçuların taşınmazları hakkında Bakanlar Kurulu'na acele kamulaştırma kararı alınmış, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ise bedeli tespit edilmek ve ödenmek kaydıyla taşınmaza acele el konması ve el koyma bedelinin tespiti talebiyle dava açmıştır. Açılan davada mahkeme, el koyma bedelini 58.454,10 TL olarak tespit etmiştir. Verilen karar üzerine idare, kamulaştırma bedelinin tespiti ve taşınmazın tescili için dava açmış, açılan davada 93.348,95 TL kamulaştırma bedeli tespit edilmiş, bunun üzerine ödenen bedelin mahsubu neticesinde bakiye 34.894,85 TL'nin taşınmaz sahibine ödenmesine karar verilmiştir⁷⁴⁸. İlk derece mahkemesinin kararı, idarece temyiz edilmiş ve karar Yargıtay tarafından bozulmuştur. Mahkeme, bozmaya uyarak yeniden bilirkişiye başvurmuş ve 64.526,07 TL kamulaştırma bedeli tespit edilmiş, bedelin önceden başvuruçuya ödenen 93.348,95 TL'den mahsubu ve aradaki 28.822,88 TL'nin idareye iadesine, acele el koyma bedeli ile kamulaştırma bedeli arasındaki 6.071,97 TL'ye yasal faiz işletilerek başvuruçuya ödenmesine karar verilmiştir. Oluş üzerine taşınmazın sahibi, mülkiyet hakkının ihlâl edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesi'ne başvurmuştur.

Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına kamulaştırma ile yapılan müdahalenin hukuka uygun olması için taşınmazın gerçek bedelinin ödenmesi ve bedel tespit tarihi ile ödeme tarihi arasında taşınmaz bedelinin enflasyon karşısında değerinin önemli biçimde değer kaybına uğratılmaması gerektiğini belirtmiştir⁷⁴⁹. Genel kuralı ortaya koyduktan sonra somut olayı incelemeye geçen mahkeme, öncelikle alacağa hak kazanılan tarih ile fiili ödeme günü arasındaki paranın değer kaybını tespit etmiştir. Buna göre, 2010 Ekim ayındaki 100 TL'nin ödemenin yapıldığı 2012 Mayıs ayında enflasyondan arındırılmış değeri 113,30 TL'dir. Hesap çerçevesinde, başvuruçuya ödenmesi gerekli 64.526,07 TL kamulaştırma bedelinin, fiili ödeme günündeki enflasyondan arındırılmış değeri 73.110,67 TL'dir. Dolayısıyla başvuruçunun mülkiyet hakkına dahil olan alacağı, 8.584,6 TL değer kaybına uğramıştır. Ancak derece mahkemelerince verilen kararlarda,

⁷⁴⁷ *Hasan Karaöz* [1. B.], B. No: 2015/4201, 21/3/2018.

⁷⁴⁸ *Hasan Karaöz* [1. B.], B. No: 2015/4201, 21/3/2018, § 8- 11.

⁷⁴⁹ *Hasan Karaöz* [1. B.], B. No: 2015/4201, 21/3/2018, § 24.

alacağa 7.271,12 TL tutarında faiz işletilmiştir. Yapılan faiz ödemesi, alacağın uğradığı değer kaybindan mahsup edildiğinde, alacağın %2,04 değer kaybına uğradığı tespit edilmiştir⁷⁵⁰.

Mahkeme, alacağın uğradığı değer kaybını tespit ettikten sonra, tazminat alacağında meydana gelen değer kaybının faiz ödemesiyle büyük oranda giderildiğini, tespit edilen miktarın ise %5'ten az olduğunu ve bu miktarın hata marjı kapsamında kabul edilmesi gerektiğini belirtmiş, mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki iddiayı açıkça dayanaktan yoksun bulmuştur⁷⁵¹.

Para alacaklarının mülkiyet hakkına dâhil olduğu ve ödemelerin enflasyon karşısında değer kaybına uğramasının mülkiyet hakkına müdahale olduğunu belirten Anayasa Mahkemesi kararlarına ek olarak, paranın değer kaybının zarar olarak tazmini talep edildiğinde derece mahkemelerinin, somut ispat aramasının ihlal sebebi olup olmadığının tartışıldığı *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.*⁷⁵² kararına değinmekte fayda vardır.

Karara konu olayda *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* (Şirket), bir baraj inşası için DSİ Genel Müdürlüğü ile sözleşme imzalamıştır. İnşaatın devamı süresinde ek bir sözleşme daha yapılmış ancak Şirket'in talebi ve DSİ'nin kabulü ile inşaat işi tasfiye edilerek bir kesin hesap çıkarılmıştır. Şirket daha sonra bu kesin hesaba itiraz etmiştir⁷⁵³.

Şirket, kesin hesap dahilinde tespit edilen 500 milyon TL tutarındaki hak edişin tahsili için 10/10/1990 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme, 27/12/1993 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş, sonrasında bu karar 18/11/1994 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuştur. Kararın bozulması üzerine Şirket, 16/3/1995 tarihinde 86.680,47 TL tutarındaki alacağının tahsili için ayrıca bir ek dava daha açmış, ek dava dilekçesinde sözleşmeden kaynaklı alacağının geç tahsil edildiği iddiasıyla uğradığı munzam zararın tazminini istemiştir. Mahkeme, 15/12/1998 tarihinde davanın kısmen kabulü ile munzam zarar talebine ilişkin dosyanın tefrikine karar vermiştir⁷⁵⁴.

Mahkemenin kısmen kabul yönünde verdiği karar, tazminatın yanlış hesaplandığı gerekçesiyle 20/5/1999 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuş, bunun üzerine mahkeme yeni bir hesap yapmış ancak bu karar da yanlış hesap gerekçesiyle 6/2/2001 tarihinde Yargıtay tarafından bozulmuştur. Sonrasında mahkeme, 5/7/2001 tarihinde ikinci bir karar vermiş ancak bu karar da 27/12/2001 tarihinde usule dayalı sebeplerle Yargıtay tarafından bozulmuştur⁷⁵⁵.

⁷⁵⁰ Hasan Karaöz [1. B.], B. No: 2015/4201, 21/3/2018, § 26- 28.

⁷⁵¹ Hasan Karaöz [1. B.], B. No: 2015/4201, 21/3/2018, § 29- 30.

⁷⁵² *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017.

⁷⁵³ *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 11-12.

⁷⁵⁴ *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 13-14.

⁷⁵⁵ *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 15.

Bozma üzerine yapılan yargılamada DSİ'nin 58.926,87 TL ödemekle yükümlü olduğuna, alacağın 2.780,82 TL'ye isabet eden kısmı için 9/6/1988 tarihinden, bakiye 56.056,05 TL için ise dava tarihinden itibaren reeskont faizi uygulanmasına karar verilmiştir. Kararda ek olarak, 16/3/1995 tarihinde 86.680,47 TL tutarındaki alacağının tahsili istemiyle açılan dava yönünden, dava tarihinden itibaren reeskont faizi de dahil olmak üzere 13.936,09 TL alacağın, 9.894,27 TL Katma Değer Vergisi düşülerek DSİ tarafından Şirket'e ödenmesine karar vermiştir⁷⁵⁶. Verilen bu karar da davalı idare tarafından temyiz edilmiş ancak karar, düzeltilerek onanmıştır. Düzeltme kararında Yargıtay, 486,69 TL alacağın dava tarihi olan 10/10/1990'dan, birleşen davadaki 58.440,18 TL'nin 2.870,82 TL'ye isabet eden kısmı için 9/6/1988, bakiye kısım için ise birleşen davanın açıldığı tarih olan 16/3/1995'ten itibaren reeskont faizi ödenmesine hükmetmiştir⁷⁵⁷.

Şirket'in lehine hükmedilen alacağın geç ödenmesi nedeniyle meydana gelen munzam zararın tazmin edilmesi talebiyle 16/3/1995 tarihinde açılmış dava hakkında, 15/12/1998 tarihinde dosyanın ayrılması kararı verilmiş ve aynı Yerel Mahkeme, dosyayı incelemeye devam etmiştir. Ayrılmasına karar verilmiş dosyada Şirket, 500 TL'nin ve buna işleyecek reeskont faiz oranının kendisine ödenmesini talep etmiştir. Dava görülmeye devam ederken Şirket, 17/2/2005 tarihinde munzam zarar iddiasına dayalı 1.010.000 TL değerinde ikinci bir dava açmıştır. Açılan dava, bağlantısı nedeniyle ilk dava ile birleştirilmiştir⁷⁵⁸.

Mahkeme, inşaat, hukuk ve maliye alanında uzman bilirkişilerden oluşturduğu heyetten rapor almıştır. Kurul tarafından hazırlanan raporda alacağın döviz kuru, mevduat faizleri ve TÜFE oranı dikkate alınarak uğradığı değer kaybı ayrı ayrı belirlenmiştir. Rapora göre, enflasyon oranları dikkate alındığında başvurusunun uğradığı zarar 7.848.069 TL; ortalama munzam zarar ise 16.917.638 TL olarak tespit edilmiştir. Kurulun hazırladığı raporda ayrıca değişik kıstaslara göre munzam zarar hesapları da yapılmıştır⁷⁵⁹.

Mahkeme 20/04/2005 tarihinde verdiği kararda, esas davanın kabulü ve 500 TL'nin sözleşmenin tasfiye tarihi olan 09/06/1988 tarihine kadar işletilecek yasal faiziyle birlikte idare eden alınıp Şirket'e verilmesi, munzam zarar talebinin ise zamanaşımına uğraması nedeniyle reddi yönünde hüküm kurmuştur⁷⁶⁰.

Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay tarafından 21/06/2007 tarihinde verilen kararla hüküm bozulmuştur. Hüküm gerekçesinde munzam zararın tespit edilebilmesi için alacağın

⁷⁵⁶ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 16.

⁷⁵⁷ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 17.

⁷⁵⁸ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 23.

⁷⁵⁹ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 24.

⁷⁶⁰ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 25.

faiziyle birlikte ödenmesi gerektiğinden bahisle zamanaşımının da bu tarihten itibaren işlemeye başladığı belirtilmiştir⁷⁶¹. Yargıtay verdiği kararda devamla, tespit edilmesi gereken esas meselenin, olayda bir munzam zararın vaki olup olmadığını ifade etmiş, munzam zarar talebinin ise mutlaka somut delillerle ispat edilmesi gerektiği hüküm altına almıştır. Kabule göre, Şirket'in alacağını geç elde etmesi nedeniyle yüksek faizle borçlandığını, yabancı para borcunu daha yüksek bir kurdan ödemek zorunda kaldığını ya da benzeri somut nedenlerle zarara uğradığını, bu zarar ile temerrüt arasında illiyet bağının bulunduğunu ispat etmek zorundadır. Ancak Yargıtay, zararın bu şekilde ispat edilmediği gerekçesiyle ilk derece mahkemesinin kararını bozmuştur⁷⁶².

İlk derece mahkemesince bozmaya uyulmuş ve somut zararın tespiti için yeni bir bilirkişi heyeti oluşturulmuştur. Heyetçe düzenlenen raporda illiyet bağı kanıtlanmak şartıyla Şirket aleyhine yapılan icra takipleri nedeniyle ödenen faiz ve diğer giderler ile üçüncü şahıslardan alınan yüksek faizli borçlanmalar için ödenen faizler munzam zarar olarak değerlendirilmiştir. Şirket tarafından munzam zararın hesabında dikkate alınması üzere delil listesinde sunulan icra takiplerine dair dosyaların imha edilmek üzere kâğıt fabrikasına gönderilmesi nedeniyle, dosyaların asıllarının yahut örneklerinin getirilmesinin mümkün olmadığı tespit edilmiştir. Dava dosyası ve dosya ekleri kapsamında Şirket aleyhine yapılan takipler sebebiyle ödenen faiz ve icra masraflarının toplam tutarını gösteren belgeler delil olarak ibraz edilemediğinden, bilirkişi raporu hazırlanırken bu kalemler munzam zararın tespitinde dikkate alınmamıştır. Kurul munzam zarar iddiasının somut belgelerle ispat edilmemesi üzerine Şirket'in munzam zararının bulunmadığı yönünde rapor düzenlemiştir⁷⁶³. Verilen karar üzerine Şirket, 20/02/2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuruda bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, öncelikle bir mülkün var olup olmadığı hususundan başvuruyu incelemeye başlamıştır. Bu bağlamda, başvuru Şirket'in mahkeme kararıyla varlığı ve icra edilebilir olduğu tespit edilmiş bir alacağının bulunduğu bahisle, mülkiyet hakkının da bulunduğunu kabul edilmiştir⁷⁶⁴. Mülkiyet hakkının varlığını hüküm altına aldıktan sonra mahkeme, alacağın geç ödenmesi nedeniyle değer kaybına uğratılmasının mülkiyet hakkından barışçıl yararlanma ilkesi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varmıştır⁷⁶⁵.

⁷⁶¹ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 26.

⁷⁶² ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 26.

⁷⁶³ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 27.

⁷⁶⁴ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 54.

⁷⁶⁵ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 57.

Mülkiyet hakkına vaki müdahalenin ölçülü olup olmadığını değerlendiren Anayasa Mahkemesi, kanunî faiz oranlarının borçları ifaya teşvik etmekten uzak olduğunu, şu cümlelerle ifade etmiştir: “Enflasyon ve buna bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, Hazine bonosu ve devlet tahvili faiz oranlarının sabit yasal ve temerrüt faiz oranlarının çok üstünde gerçekleşmesi; borçlunun yararlanmasi, alacaklının ise zarara uğraması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle borçlu borcunu süresinde ödememekte, yargı yoluna başvurulduğunda da yargı süresini uzatma gayreti göstermekte; böylece yargı mercilerindeki dava ve takipler çoğalmakta, yargıya güven azalmakta, kendiliğinden hak almak düşüncesi yaygınlaşarak kamu düzeni bozulmakta, kişi ve toplum güvenliği sarsılmaktadır”⁷⁶⁶.

Mahkemeye göre, mülkiyet hakkının kapsamındaki alacağın geç ödenmesinden kaynaklı olarak enflasyon karşısında hissedilir nitelikteki değer kaybı, mülkiyetin gerçek değerini (reel değer) azaltır. Geç ödeme olgusu aynı zamanda alacağın tasarruf ve yatırımlarda kullanılmasının da önüne geçmektedir. Sayılan bu durumlarda kişiler, mülkiyet hakkından mahrum bırakılmakta ve haksızlığa maruz kalmaktadır⁷⁶⁷. Söz konusu haksızlığın ortaya çıkmaması için devletin borcunu geç ifa etmesi hâlinde enflasyon oranının altında bir kalmayan bir faiz ödemesi gerekmektedir⁷⁶⁸.

Belirtilen ilkeleri somut olaya uygulayan mahkeme, öncelikle her bir alacak kaleminin derece mahkemelerince kabul edilen temerrüt tarihinden itibaren ödemenin yapıldığı Eylül 2002 tarihine kadar uğradığı değer kaybını tespit etmiştir⁷⁶⁹. Tespite göre, ödenen faiz indirildikten sonra Şirket’in alacağı kümülatif olarak %13.254 değer kaybetmiştir. Başka bir anlatımla, enflasyon oranları karşısında alacağın reel değeri, %1’inden bile daha azına düşmüştür⁷⁷⁰. Alacağın, enflasyon karşısında hatırı sayılır bir biçimde değer kaybına uğramış hâliyle ifa edilmesi nedeniyle alacaklıya kişisel olarak aşırı ve olağanüstü bir külfet yüklendiği Anayasa Mahkemesi tarafından belirtilmiştir. Tespitin devamında, “derece mahkemelerinin başvurusunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamunun yararı ile başvurusunun mülkiyet hakkının korunması

⁷⁶⁶ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 71.

⁷⁶⁷ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 72.

⁷⁶⁸ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, §73, 76.

⁷⁶⁹ Farklı temerrüt tarihleri esas alındığında enflasyon oranları şu şekilde tespit edilmiştir; “Haziran/1988-Eylül/2002: %203.613 (1988 yılı Haziran ayındaki 100 TL’nin 2002 yılı Eylül ayındaki gerçek karşılığı 203.512,50 TL’dir.). - Ekim/1990- Eylül/2002: %60.427 (1990 yılı Ekim ayındaki 100 TL’nin 2002 yılı Eylül ayındaki gerçek karşılığı 60.326,70 TL’dir.). - Mart/1995- Eylül/2002: %4.392 (1995 yılı Mart ayındaki 100 TL’nin 2002 yılı Eylül ayındaki gerçek karşılığı 4.291,59 TL’dir.).”. ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, §78.

⁷⁷⁰ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 79.

arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu” hüküm altına alınmıştır⁷⁷¹.

Kanunî faiz oranını düzenleyen maddeler, Anayasa’nın 2., 5. ve 10.maddelerine aykırı oldukları iddiasıyla somut norm denetimi kapsamında Anayasa Mahkemesi’nin önüne getirilmiştir⁷⁷². İtiraza konu maddeleri inceleyen Anayasa Mahkemesi, yasada %30 olarak belirlenen yasal faiz oranının Bakanlar Kurulu tarafından yasanın Kurul’a verdiği yetkiye istinaden %50’ye çıkarıldığını ancak bu oranın, mevduat faiz oranlarının çok altında kaldığını belirtmiştir. Hazine iç borçlanma araçları olarak kullanılan tahvil ve bonolara ödenen faizlerin de yasal faiz oranının çok üzerinde seyrettiği kararda vurgulanmıştır. 3095 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği 1984 yılı ile itirazın incelendiği 1998 yılı arasında ortalama TEFE oranının yıllık %65, TÜFE oranının ise %68 olduğu, TCMB ağırlıklı mevduat faiz oranlarının 1992 senesinde %74,24 ve 1993 yılında %74,68 olduğuna dikkat çekilmiştir. Kararda, enflasyon ve bununla ilişkili olarak mevduata ödenen faizler, devlet tahvilleri ve hazine bonosunun faiz oranları ile döviz kurunda meydana gelen artışın yasal temerrüt faiz oranının çok üstünde cereyan etmesinin borçlunun mevcut iktisadi durumdan yararlanması, alacaklının ise zarar etmesi sonucunu doğurduğu ifade edilmiştir.

İtiraz incelemesinde, mevcut düzenlemelerin, borçlunun borcunu vaktinde ödemekten imtina etmesine yol açtığı, borcun ifası için yargı yoluna başvurulduğu takdirde borçlunun yargılamayı uzatmak için gayret gösterdiği, bu durumun dava ve takipleri artırdığı ve yargıya olan güveni sarstığı, ihkâk-ı hak düşüncesini yaygınlaştırdığı ve kamu düzenini bozduğu hüküm altına alınmıştır. Sayılı nedenlerle itiraza konu düzenlemeler, iktisadî ve beşerî yaşamı olumsuz etkilediği, Hukuk Devleti ilkesini zedelediği gerekçesiyle Anayasa’nın 2. ve 5. Maddelerine aykırı bulunarak iptal edilmiştir.

⁷⁷¹ ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/2267, 21/12/2017, § 81.

⁷⁷² AYM, E. 1997/34, K. 1998/79, R.G: 26.11.1999, S. 23888. İtiraza konu maddeler şu şekildedir; "Madde 1- Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse faiz ödemesi senelik yüzde otuz oranında yapılır. Bakanlar Kurulu, ekonomik şartları dikkate alarak bu oranın yüzde seksenine kadar artırma ve eksiltme yapabilir. Bakanlar Kurulunun bu konudaki kararı, kararın alınmasını izleyen takvim yılı başından itibaren uygulanır." "Madde 2- Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur. Bakanlar Kurulu Kararı ile bu oran 1 inci maddesindeki oran dahilinde artırılabilir veya eksiltilebilir. Ödeme yerinde ve ödeme zamanındaki banka iskontosu yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile, ticari işlerde temerrüt faizi T.C. Merkez Bankasının kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont faiz oranına göre istenebilir. Temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz." "Madde 4- Diğer kanunların, bu Kanunda öngörülen orandan fazla temerrüt faizi ödenmesine ilişkin hükümleri saklıdır."

Anayasa Mahkemesi'nin verdiği oldukça yakın tarihli karara⁷⁷³ konu olayda başvuru, bir inşaat şirketi (Şirket) ile konut inşası hususunda anlaşmış, sözleşmenin finansmanı için Banka'dan bağlı kredi temin etmiştir. Şirket, çekilen bu krediye kefil olmuştur. Başvuru, Şirket'e 20.000 TL, Banka'ya 28.854 TL ödemede yapmıştır. Ödeme yapıldıktan sonra konutun teslim edilemeyeceği anlaşılmıştır⁷⁷⁴. Başvuru, kredinin bağlı kredi niteliği taşıması ve Şirket'in de krediye kefil olması nedeniyle Şirket ve Banka'nın müteselsil sorumlu olduğu iddiasıyla yaptığı ödemelerin iadesini konu alan bir icra takibi başlatmıştır. Takibe Banka'nın itiraz etmesi üzerine başvuru itirazın iptali ile asıl alacağı ticarî faiz işletilmesi istemiyle dava açmıştır⁷⁷⁵.

Dava neticesinde yerel mahkeme itirazın kaldırılmasına, Banka ve Şirket'in müteselsil sorumlu oldukları gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, takibin asıl alacak olan 48.854 TL ile bu meblağa takip tarihinden borcun tamamen ifasına kadar %9 yasal temerrüt faizi işletilmesine, %20 oranında icra inkâr tazminatına karar verilmiştir. Banka, 42.667,61 TL tutarında faizle birlikte toplamda 119.114,76 TL'yi icra dosyasına yatırmış, harçlar düşüldükten sonra başvurucuya 115.866,48 TL ödenmiştir⁷⁷⁶.

Başvuru, icra inkâr tazminatı, vekâlet ücreti ve yargılama giderlerinden oluşan toplam 119.114,76 TL her ne kadar Banka'dan tahsil edilmiş olsa da asıl alacak ve alacağın fer'ilerinin toplamının yaklaşık 92.822,60 TL olduğunu, ödenen faizin üzerinde alacağın değer kaybına uğradığını belirterek munzam zarar talebiyle tüketici mahkemesinde dava açmıştır⁷⁷⁷. Mahkeme, itirazın iptali davasında başvurunun ticarî faiz istediği ve Banka yönünden ticarî faize hükmedilmesi mümkünken yanılıyla kanunî faize hükmedildiğini, ne var ki başvurunun bunu temyiz sebebi yapmadığını, öte yandan davalı Banka'nın temerrüde düşmede kusurunun da bulunmadığını gerekçe göstererek davayı reddetmiştir⁷⁷⁸. İlk derece mahkemesinin bu kararı davacı tarafından istinafa taşınmıştır. İstinaf mahkemesi, munzam zarar taleplerinde borçlu aleyhine kusur karinesi bulunduğu bahisle alacaklının ayrıca borçlunun kusurunu ispat etmesi gerekmediğini ancak munzam zarar iddiasının somut biçimde kanıtlanması gerektiğini, ülkenin iktisadî şartlarının tek başına munzam zarar iddiasının ispatında yeterli olmadığını belirtmiş ve istinaf talebini reddetmiştir⁷⁷⁹.

⁷⁷³ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025.

⁷⁷⁴ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 7.

⁷⁷⁵ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 7.

⁷⁷⁶ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 8-9.

⁷⁷⁷ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 10.

⁷⁷⁸ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 11.

⁷⁷⁹ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 12.

İstinaf talebinin reddi üzerine davacı, kararı temyiz etmiştir. Yargıtay, temyiz başvurusu üzerine verdiği kararda öncelikle munzam zarar talebinin şartlarını açıkladıktan sonra devamla, munzam zarar iddiasının somut bir biçimde ispat edilmesi gerektiği, enflasyon ya da faiz oranları gibi salt iktisadî verilere istinaden munzam zarar talebinde bulunmanın mümkün olmadığı, iktisadî olumsuzlukların ispat kolaylığı sağlamadığı gerekçeleriyle temyiz talebini reddetmiştir⁷⁸⁰.

Davacı, makul süreyi aşarak yaklaşık on yıl süren yargılamada döviz ve altın fiyatlarında meydana gelen artışlar da dikkate alındığında temerrüt faizini geçkin bir zarara uğradığı, benzer davalarda uygulanan ispat kriterlerinin uygulanmayarak daha rijit bir ispat derecesi benimsendiği, AYM'nin *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* kararında belirlediği ilkelerin aksine bir yargılama yapıldığı; eşitlik, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının zedelendiği iddiasıyla AYM'ye bireysel başvuruda bulunmuştur⁷⁸¹.

Bireysel başvuru üzerine Bakanlık'tan alınan görüşte, başvuruya ilişkin temel sorunun Yargıtay kararlarındaki çelişkiler olduğu belirtilmiş, özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklarda munzam zarar taleplerinin reddedilmesi nedeniyle AİHM'ye yapılan bir başvuruda⁷⁸² konunun adil yargılanma hakkı bakımından incelendiği ve meselenin mülkiyet hakkı bakımından incelenmesinin gerekli bulunmadığı⁷⁸³, bu nedenle başvurunun yalnızca adil yargılanma hakkı bakımından incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir⁷⁸⁴. Yine görüşte, *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* kararının kamudan olan alacakların değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin olduğu, olayda ise özel hukuk kişileri arasında bir uyuşmazlığın bulunduğu, başvurunun ise devletin pozitif yükümlülükleri muvacehesinde değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde, mülkiyet hakkının korunmasına ilişkin öngörülebilir, belirli ve ulaşılabilir kanun hükümleri ile buna müstenit olarak yerleşik yargı içtihatlarının mevcut olduğu, mülkiyet

⁷⁸⁰ Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 14- vi.

⁷⁸¹ Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 35.

⁷⁸² Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi / Türkiye, Başvuru No. 62318/09.

⁷⁸³ “Mahkeme, başvuran şirket tarafından ileri sürülen Akkuş davasının, belirli bir alanla, kamulaştırma davalarıyla ilgili olduğunu ve bu davanın mülkün değerine karşılık gelen tazminatın belirlenme tarihi ile söz konusu tazminatın ödenme tarihi arasındaki süre aralığıyla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Bu türden davalarda (bk., diğer kararlar arasında, Aka/Türkiye, 23 Eylül 1998, Karar ve Hükümlerin Derlemesi 1998-VI, ve Yetiş ve diğerleri/Türkiye, No. 40349/05, 6 Temmuz 2010), Mahkemenin enflasyonun kamulaştırma bedeli üzerindeki etkilerini fiilen dikkate alması halinde, Mahkeme, mülkü kamulaştırılan kişi tarafından sonunda tahsil edilen meblağın kişinin yoksun bırakıldığı mülkün değeriyle makul bir şekilde ilişkili olduğunu tespit etmeyi amaçlamaktadır; zira bu makul ilişki, kamulaştırma davalarında Sözleşme'ye Ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin gerektirdiği adil dengeyi korumak için gereken koşullardan biridir. Oysa başvuran şirketin durumu, açıkça bu alanla ilgili değildir, zira bu durum, kamulaştırma tedbirleriyle de ilişkili değildir, ancak özel kişiler arasındaki ticari bir davayla ilgilidir. Dolayısıyla, 77. paragrafta belirtilen ilkeden uzaklaşılması ve kamulaştırmaya ilişkin tedbirlerin uygulanması gerekmemektedir”. Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi / Türkiye, Başvuru No. 62318/09 § 78

⁷⁸⁴ Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 36.

hakkının korunması açısından gerekli güvencelerin sağlandığı, verilen kararların gerekçeleri incelendiğinde yargı mercilerinin takdir yetkilerini usulüne uygun kullandıkları ifade edilmiştir⁷⁸⁵.

Anayasa Mahkemesi ise başvuru ve Bakanlık görüşü çerçevesinde verdiği kararda öncelikle enflasyon, bununla ilişkili olarak mevduat faizi, devlet tahvili ve Hazine bonosuna ödenen faiz oranlarının yasal temerrüt faizinin çok üzerinde seyrettiğini, mevcut durumun ise alacaklıyı zarara uğrattığını belirtmiştir. Mahkeme, yasal faiz oranlarının düşük olmasının, borçlunun borcunu geç ödemesine, yargılama süresini uzatma gayretine girişmesine neden olduğu kararda ifade etmiştir. Mahkemeye göre mevcut durum, yargı yükünü artırdığı gibi yargı mercilerine olan güveni de azaltmakta, ihkâk-ı hak düşüncesini yaygınlaştırmaktadır⁷⁸⁶.

Anayasa Mahkemesi'nin kararının gerekçesine göre, somut olayda başvurucağının munzam zarara uğradığı iddiasıyla derece mahkemelerinde açmış olduğu davanın, iddianın somut bir biçimde ispat edilmemiş olması nedeniyle reddedilmesi, özel hukuk kişilerinin taraf olduğu uyuşmazlıkları artıracak ve borçların ödenmemesi sonucunu doğuracak niteliktedir. Anayasanın 35. ve 40. maddeleri devlete, özel hukuk kişilerinin mülkiyet hakkını koruyacak bir altyapı tesis etme görevi yüklemektedir⁷⁸⁷. Alacağın enflasyon nedeniyle değer kaybına uğratılarak ödenmesi, taraflar arasındaki adil dengeyi bozmakta ve alacaklıya aşırı bir külfet yüklemektedir. Olması gereken, alacağın gerçek değeri üzerinden ödenmesidir. Alacağın gerçek değeri üzerinden ödenmesinin ise taraflardan birinin aleyhine orantısızlık doğurmadığı açıktır⁷⁸⁸. Mevcut kanunî düzenlemeler incelendiğinde yasal faiz oranının, enflasyon oranının çok altında seyrettiği görülmektedir⁷⁸⁹. Kanunî faiz oranının enflasyonun olumsuz etkisini gidermekte elverişli olmaması, TBK m. 122 hükmüyle giderilmeye çalışılmıştır. Ne var ki bazı kararlarda enflasyonun bir zarara vücut verdiği kabul edilirken diğer kararlarda munzam zarar talebinin enflasyon hâricinde somut bir delille ispatı aranmıştır⁷⁹⁰. Mevcut hukukî durum, alacaklıları enflasyon karşısında korumamakta, ispata ilişkin yargı içtihatları etkili bir çözüm getirmemektedir. Munzam zarar talebine ilişkin TBK m. 122'nin, alacağın enflasyon karşısında uğradığı değer kaybını tazmin etmek açısından teorik düzeyde başarılı olmadığı, hukuk sisteminde enflasyondan kaynaklı değer kaybının tazmin edilmesini sağlayacak etkili bir çözüm yolu bulunmamaktadır. Şu hâlde Anayasa'nın 35. maddesi ile güvence altına alınan mülkiyet

⁷⁸⁵ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 36.

⁷⁸⁶ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 49.

⁷⁸⁷ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 56.

⁷⁸⁸ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 57.

⁷⁸⁹ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 60-61.

⁷⁹⁰ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 62.

hakkı ile buna bağı olarak Anayasa'nın 40. Maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkı ihlal edilmiştir⁷⁹¹.

Olayda hak ihlali olduğuna karar verildikten sonra bu ihlalin giderilmesi, mümkün olduğunca eski hâle iadenin sağlanması gerektiği, eski hâle iadenin gereği gibi yapılması için ise, ihlalin kaynağının tespit edilmesinin önem taşıdığı kararda belirtilmiştir⁷⁹². Mevcut ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılması, başvuru yapılmadan önce hakkın korunmasını sağlayacak etkin adlî ya da idarî mekanizmalar tesis edilmemiş ise yeni kanunî düzenlemeler yapılması ya da mevcut düzenlemelerin başka ihlallere yer vermeyecek biçimde düzenlenmesi ile mümkündür. Düzenlemelerde değişikliğe gitmenin yanında, mağdurun uğradığı maddi ve manevi zararın da giderilmesi gerekmektedir⁷⁹³.

İhlallerin ortadan kaldırılmasına hizmet eden yollardan biri de pilot karar usulüdür. Şayet ihlal yapısal bir sorundan ileri gelmekte ve bu sorunun başka ihlallere neden olması muhtemel ise sadece somut olay bakımından ihlal kararı vermek suretiyle etkin bir koruma tesis edilmiş olmaz. Pilot karar uygulamasıyla, benzer başvuruların tamamının ihlal ile neticelenmesi yerine ilgili yapısal sorunun çözülmesi ve başka ihlallerin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır⁷⁹⁴. Özel hukuk kişileri arasındaki borç ilişkilerinden kaynaklı alacakların enflasyon karşısında değer kaybettiği ve bu durumun mülkiyet hakkını ihlal ettiği sebebiyle yapılan bireysel başvurular her gün artmaktadır. İncelenmekte olan ve diğer derdest başvurular açısından ihlal kararının verilmesi, benzer başvuruların yapılması ihtimalini ortadan kaldırmayacağı gibi özel hukuk kişileri arasındaki alacakların enflasyon karşısında değer kaybetmesini de önlemeyecektir. Öte yandan AYM'ye bireysel başvuru yapılması tali niteliktedir. Özel hukuk kişileri arasındaki alacakların enflasyon karşısında değer kaybına uğramasının önüne geçecek bir düzenlemenin yapılması gerekmektedir⁷⁹⁵. Şu hâlde mevcut yapısal sorunun çözülmesi için kararın bir örneği, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bildirilmelidir⁷⁹⁶. Pilot karar uygulamasına geçilmesi nedeniyle, paranın değer kaybına uğramasının mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiasıyla yapılan bireysel başvuruların incelenmesine de altı ay süreyle ara verilmelidir⁷⁹⁷.

Anayasa Mahkemesi'nin kararına üç üye muhalif kalmıştır. Karşı oy yazısında, temerrüt faizi ile enflasyon arasındaki farkın TBK m. 122 uyarınca munzam zarar olarak istenmesinin mümkün olduğu, ilgili düzenlemede borçlunun temerrüt faizini aşan bir zararı olduğunu

⁷⁹¹ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 65.

⁷⁹² *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 70.

⁷⁹³ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 71.

⁷⁹⁴ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 71-75.

⁷⁹⁵ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 78-79.

⁷⁹⁶ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 80.

⁷⁹⁷ *Caner Şafak* [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 81.

ispatlaması gerektiğine dair bir ibarenin yer almadığı, borçlu aleyhine bir kusur karinesine yer verildiği belirtilmiştir. Karşıt görüşteki üyelere göre, temerrüt faizinin yeterli olmadığı yüksek enflasyon dönemlerinde alacaklının bir zarara uğradığını ayrıca ispat etmesi gerektiği hususu TBK m. 122’de düzenlenmemiştir. Enflasyon nedeniyle alacağın değer kaybetmesine rağmen alacaklıya bu zararın varlığını ispat yükümlülüğü getirilmesi, Yargıtay içtihatları çerçevesinde gelişmiş bir uygulamadır. Şu hâlde mesele, yasama organından ziyade yargıyı ilgilendirmektedir. Nitekim *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti* kararında munzam zararın somut biçimde ispatının aranmasının mülkiyet hakkını zedelediği nedeniyle ihlal kararı verilmiştir. Yargıtay da bazı kararlarında⁷⁹⁸ munzam zararın ispatında sıkı yorumdan ayrılmış, yüksek enflasyonun bulunduğu dönemlerde aşkın zararın varlığını karine olarak kabul etmiştir. Yargıtay’ın aksi yönde kararlarının⁷⁹⁹ olması ise, TBK m. 122’nin yorumlanmasına ve somut olaya uygulanmasına ilişkindir. Enflasyon nedeniyle alacağın değer kaybına uğraması durumunda alacaklının başvurusu mümkün etkin bir hukukî çare bulunmaktadır. Şu hâlde mesele, norm ihtiyacından ziyade var olan normun yorumlanmasına ilişkin olduğundan, pilot karar uygulamasına geçilmesi gerekli değildir⁸⁰⁰.

3.1.4. Yargıtay’ın Munzam Zararın İspatına İlişkin Görüşleri

Munzam zararın ispatına ilişkin Yargıtay’ın yeknesak bir tutum içinde olduğu söylenemez. Gerçekten de Yargıtay, kimi kararlarında munzam zararın somut bir biçimde ispat edilmesini

⁷⁹⁸ Bkz. aş. 3.1.4.2.

⁷⁹⁹ Bkz. aş. 3.1.4.1.

⁸⁰⁰ Kanımızca karşı oy gerekçesi isabetli değildir. Karşı oy yazısında “temerrüt faizinin düşük kaldığı enflasyonist dönemlerde alacaklının aşkın zararını isteyebilmesi için ayrıca zararın varlığını da ispat etmesi gerektiği TBK’nın 122. maddesinde yer alan bir kural veya koşul değildir. Alacağın enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğramasına rağmen, alacaklıya aşkın zararın varlığını ispat zorunluluğu yüklenmesi tamamen Yargıtay içtihatları çerçevesinde gelişmiş bir uygulama olup, bu bağlamda kanunilikten ziyade bir uygulama sorunu olarak ortaya çıkmaktadır” ifadelerine yer verilmiştir. Her ne kadar tazminat alacaklısının munzam zararın varlığını ispat külfeti TBK m. 122’de düzenlenmemiş olsa da Yargıtay’ın zararın varlığını ispat külfetini alacaklıya yüklemesi yine kanunî düzenlemelerden ileri gelmektedir. Nitekim TMK m. 6 hükmüne göre “Kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça, taraflardan her biri, hakkını dayandırdığı olguların varlığını ispatla yükümlüdür”. Medeni Kanun’da yer alan bu düzenlemenin TBK m. 122’ye ilişkin uyumsuzluklar bakımından uygulanacağı noktasında da duraksanmamalıdır. Nitekim TMK m. 5’e göre, “Bu Kanun ve Borçlar Kanununun genel nitelikli hükümleri, uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanır”. Öte yandan HMK m. 190’a göre “İspat yükü, kanunda özel bir düzenleme bulunmadıkça, iddia edilen vakıya bağlanan hukuki sonuçtan kendi lehine hak çıkaran tarafa aittir”. Munzam zarar tazminatı talep eden kimse de bu talebini bir zararın var olduğu iddiasına dayandırmaktadır. Munzam zararın varlığı iddiasına bağlanan sonuç, munzam zarar tazminatına hükmedilmesidir. Bu sonuçtan kendi lehine hak çıkaran taraf da munzam zarar talebinde bulunan kişi olduğundan zararın ispatı da ona düşmektedir. Karşı oy gerekçesinde meselenin yorumla alakalı olduğu iddiası çeşitli Yargıtay kararları ile desteklenmiştir. Kanımızca bahsedilen kararlar kanunun lafzına aykırı (*contra legem scriptum*) nitelik taşımaktadır. Bu hususta ayrıntılı açıklamalara 3.1.5. numaralı bölümde yer verilmiştir.

ararken kimi kararlarında soyut ispatı yeterli görmektedir. Aşağıda her iki yönde de kararlara yer verilmiştir.

3.1.4.1. Somut İspatı Zorunlu Olarak Gören Kararlar

Yargıtay'ın somut ispat şartını aradığı davalardan birinde⁸⁰¹, taşınmazına kamulaştırmasız el atılan davacının TOKİ'ye karşı açtığı tazminat davasının sonuçlanması ve tazminat bedelinin tahsili on yılı aşkın sürmüş, yargılamanın uzaması nedeniyle tazminat bedelinin değer kaybına uğradığı, böylelikle davacının mülkiyet hakkının zedelendiği iddiasıyla ikinci bir dava açılmış ve belirlenecek tazminata dava tarihinden itibaren kanunî faiz işletilmesi talep edilmiştir. Davacının bu talebi ilk derece mahkemesince reddedilmiş ve karar istinaf edilmiştir. İstinaf mahkemesi ise, temerrüt faizi miktarınca alacaklının zarara uğradığının karine olarak kabul edildiğini ancak bunun haricinde başka bir karineden istifade edilerek tazminat talep etmenin yasal olarak mümkün olmadığını, para vaktinde tahsil edilseydi alacaklının bu parayı nasıl değerlendireceğini somut bir biçimde ispat etmesi gerektiğini ancak somut ispat külfetinin yerine getirilmediğini belirterek ilk derece mahkemesi kararını onamıştır. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay, istinaf mahkemesince verilen kararı onamıştır.

Başka bir kararda⁸⁰² ise olaylar şu şekilde gelişmiştir. Bir belediye ile yüklenici inşaat firması arasında imzalanan arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi çerçevesinde yapılacak konutlardan daire satın alan davacı, dairenin kendine teslim edilmemesi üzerine dava açmıştır. İlk derece mahkemesince sözleşmenin feshi ile daire için ödenen bedele temerrüt tarihinden itibaren kanunî faiz uygulanmasıyla bulunan bedelin tazminine hükmedilmiştir. Hükmedilen bedel ilamlı icrayla tahsil edildikten sonra davacı, on bir yıl süren dava süresinde meydana gelen enflasyon nedeniyle alacağının değer kaybına uğradığı iddiasıyla munzam zarar talebinde bulunmuştur.

Munzam zarar talebine ilişkin davada ilk derece mahkemesi, davacının iddiasını somut verilerle ispatlamadığını, açılan ilk davanın kısmi dava niteliğinde olduğunu, davacının o dönemde emsal teşkil eden davalar hakkında pilot karar⁸⁰³ verilmesinin bekletici mesele yapılmasına rıza

⁸⁰¹ Yargıtay 5. HD., E. 2024/7884, K. 2025/2900, T. 4.3.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸⁰² Yargıtay 3. HD., E. 2024/1158, K. 2025/917, T. 18.2.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸⁰³ Tekrarlanan davalardaki yapısal sorunu tespit etme ve aynı sorundan kaynaklanan davalar açısından yeknesak bir uygulama sağlamak ve yapısal soruna bir çözüm bulmak amacıyla pilot karar usulü geliştirilmiştir. Usule göre, aynı yapısal sorundan ileri gelen bir ya da birkaç dava öncelikle incelenir. İnceleme sonucunda sorunun çözüm yöntemi ve ortadan kaldırılması için ne tür tedbirler alınması gerektiği tespit edilir. Varılan sonuç, aynı yapısal sorundan kaynaklanan diğer davalar açısından da uygulanır. Bu yönde bkz. Leyla Nur Oduncu, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Pilot Karar Usulü”, *İnsan Hakları Yıllığı* 38 (2020), 84 vd.; Servet Alyanak - Burcu Bozkurt Cengiz, “Anayasa Mahkemesinin Pilot Karar Uygulaması ve Kararların Mahkemelere Bildirilmesi”, *Yasama Dergisi* 48 (2013), 120 vd.

gösterdiğini, pilot davalar hakkında Yargıtay kararı verildikten sonra ıslah hakkının kullanıldığını, ilk davanın görevli olmayan mahkemede açılmasıyla gecikmeye davacının kendinin sebebiyet verdiğini belirterek davanın reddine karar vermiştir.

İlk derece mahkemesinin bu kararı üzerine istinaf başvurusu yapılmıştır. İstinaf başvurusu üzerine yapılan incelemede mahkeme, yasal faizle karşılanmayan zararların ancak ispat edilmesi durumunda tazmin edilebileceğine işaret etmiş ve istinaf başvurusunu esastan reddetmiştir.

Temyiz başvurusunda davacı, konut ihtiyacını karşılamak için daire aldığını, temerrüt anında ödeme yapılsaydı o parayla başka bir ev alacağını, mevcut durumda yasal faiziyle ödenen bedel ile yeni bir ev almanın mümkün olmadığını, munzam zararın salt paranın değer kaybından kaynaklanmadığını belirtmiştir. Başvuru üzerine yapılan temyiz incelemesinde Yargıtay, munzam zarar iddiasının açık ve somut delillerle kanıtlanmadığını, zararı azaltma külfetine uyulmadığını belirterek istinaf mahkemesi kararını onamıştır.

İş kazası nedeniyle uğranılan zararların tazmini için açılan bir davada⁸⁰⁴, mahkemece maddi-manevi tazminata hükmedilmiştir. Yargılama ve ilamlı icra süreci de dâhil olmak üzere davacının alacağına kavuşması yaklaşık on sene sürmüştür. İş kazası nedeniyle açılan davada yargılama devam ederken enflasyonun yüksek oranda seyretmesi, altın- döviz gibi yatırım araçlarında meydana gelen artışlar gerekçe gösterilerek munzam zarar davası açılmıştır. İlk derece mahkemesinin talebi reddetmesi üzerine dosya istinafa taşınmıştır. İstinaf mahkemesi ise munzam zarar talebinin somut olarak ispat edilmediğini belirterek istinaf talebini esastan reddetmiştir. Temyiz başvurusunda ise davacı, talep edilen miktarın ödenmediği süre için bu miktara yasal temerrüt faizi işlerken borçlunun söz konusu meblağı yüksek getiri sağlayan yatırım araçlarında değerlendirebileceğini, enflasyonist dönemler bakımından yatırım araçlarının getirileri dikkate alınarak munzam zararın hesaplanmasının mümkün olduğunun Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi kararlarında kabul edildiğini belirtmiştir. Yargıtay ise somut olayda ispat yükünün yerine getirilmediğini belirterek istinaf mahkemesi kararını onamıştır.

Taşınmazın kıyı vasfında olmasından kaynaklı tapu kaydının iptal edildiği bir olayda⁸⁰⁵, taşınmazın sahibi TMK m. 1007'ye istinaden hazineye karşı sorumluluk davası açmıştır. Açılan dava iki defa Yargıtay'a gitmiş ve verilen kararlar bozulmuş, dosya üçüncü defa Yargıtay'a geldiğinde nihayet onanmış, tapu kaydı iptal kararı verildiği gündeki taşınmaz bedeli üzerinden yapılan hesaplara bulunan tazminat, iptal kararından yedi yıl üç ay sonra tahsil edilebilmiştir. Bunun üzerine davacı, dava süresince paranın değer kaybına uğradığını, mülkiyet hakkının ihlâl

⁸⁰⁴ Yargıtay 10. HD., E. 2024/3163, K. 2025/2311, T. 18.2.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸⁰⁵ Yargıtay 5. HD., E. 2024/2080, K. 2025/1754, T. 11.2.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

edildiğini, tazminat bedeli vaktinde ödenseydi bu zararın meydana gelmeyeceğini, yüksek enflasyon ve iktisadî koşullar dikkate alındığında zarara uğradığını iddia ederek munzam zarar talebinde bulunmuştur. İlk derece mahkemesince iddianın somut bir biçimde ispatlanmadığı gerekçesiyle dava reddedilmiştir. Davacı, somut ispatın aranmasının Anayasa Mahkemesi içtihadına aykırı olduğu, mahkemece tespit edilen tazminatın yargılamanın uzaması nedeniyle taşınmazın asıl değerinden bir hayli düşük olduğu, mülkiyet hakkını sınırlayan müdahalelerden doğan zararlarda gerçek karşılık ilkesi gereği tazminat bedelinin hesaplanması gerektiği, verilen kararın Anayasal mülkiyet hakkını ihlal ettiği gerekçeleriyle istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf mahkemesi ise zararın paranın değer kaybı, döviz kuru yahut mevduatlara uygulanan faiz oranları gibi iktisadî olgulara dayanarak değil, somut bir biçimde ispat edilmesi gerektiğinden bahisle istinaf talebini reddetmiştir. Yargıtay ise verilen kararı usul ve esasa uygun bularak onamıştır⁸⁰⁶.

Yargıtay'ın önüne gelen başka bir uyuşmazlıkta⁸⁰⁷ taşınmazı, dini tesis yapılması için hukukî el atma yoluyla kamulaştırılan davacı, idare mahkemesinde dava açmıştır. İdare mahkemesince verilen karar davalı idare tarafından temyiz edilmiş ve karar bozulmuş, ilk derece mahkemesi bozmaya uyarak yeniden yargılama yapmış ancak aynı bedelle davayı kabul etmiş, davalı idarece bu karar da temyiz edilmiş ve kararı Danıştay onamıştır. Bu süreçte kamulaştırma bedeli ödenmemesi nedeniyle davacı kendi mahallesinden aynı değerde bir ev alamamış, ödeme yapılmamasından kaynaklı olarak daha düşük değerli evin alımında kredi alınmış ve yüksek kredi faizi ödenmiştir. Davacı munzam zarara uğradığı iddiasıyla asliye hukuk mahkemesinde dava açmıştır. İlk derece mahkemesinin davayı reddetmesi üzerine davacı, istinaf talebinde

⁸⁰⁶ Aynı yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2017/2800 K. 2021/1629 T. 9.12.2021; "818 sayılı BK'nın 105. maddesinde öngörülen munzam zararın, aynı Kanun'un 103. maddesi ve 3095 sayılı Kanun ile saptanan faiz oranının dayanağı olan ekonomik olumsuzluklara dayandırılması ve herkesçe bilinenin kanıtlanmasına gerek olmadığı sonucuna varılması mümkün değildir. Bu itibarla 818 sayılı BK'nın 105. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri) dışında, davacının durumuna özgü, somut vakıalarla ispatlanması gerekir. Başka bir anlatımla yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu davacıyı ispat yükünden kurtarmaz. Aksinin kabulü hâlinde 3095 sayılı Kanun ile diğer Kanunlardaki faizle ilgili hükümlerin uygulanması sonuçsuz kalacak, her olayda munzam zarara hükmedilmesi sonucunu doğuracaktır ki, kanun koyucunun 818 sayılı BK'nın 105. maddesinde yaptığı düzenlemenin amacının da bu olmadığı anlaşılmaktadır. O hâlde somut uyuşmazlıkta yukarıda açıklanan ilkeler çerçevesinde, somut vakıalara dayanılarak bir zararın gerçekleştiği ileri sürülüp kanıtlanmadığından, 818 sayılı BK'nın 105. maddesi gereğince tazminata hükmedilemeyeceği sonuca varılmıştır. Hukuk Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sırasında fiyatların aşırı yükseldiği, döviz fiyatlarında öngörülmeyen değişikliklerin olduğu dönemlerde gerçekleşen enflasyona bağlı olarak alacaklının alacağını geç alması nedeniyle zararın gerçekleşeceği hayatın olağan akışında herkesçe bilinen bir olgu olmakla birlikte, bu gibi durumlarda munzam zararın gerçekleştiğinin karine olarak kabul edilmesinin gerektiği, bu düzeye ulaşmamış olağan yükselmelerde ise bu karinenin uygulanmayacağı, bu nedenle direnme kararının uygun olduğu ve işin esasının incelenmesi için dosyanın Özel Daireye gönderilmesi gerektiği görüşü ileri sürülmüş ise de, bu görüş Kurul çoğunluğu tarafından benimsenmemiştir" (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023).

⁸⁰⁷ Yargıtay 5.HD., E. 2024/1853, K. 2025/1755, T. 11.2.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

bulunmuştur. İstinaf talebinde, kamulaştırma işlemi nedeniyle mülkiyet hakkının zedelendiği, tam yargı davası kabul edilmesine rağmen kararın kesinleşmesinin sekiz yıl sürdüğü, bu süre zarfında tam yargı davasında hükmedilen tazminatın değerini yitirmesi nedeniyle ihtiyaçlara cevap vermekten aciz kaldığı, davalı idarenin çabasıyla davanın uzadığı belirtilmiş ve davanın kabulü istenmiştir. İstinaf mahkemesi ise kanunî temerrüt faizinin ekonomik koşullar gözetilerek belirlendiğini, aynı olgulara istinaden munzam zarar talebinde bulunmanın mümkün olmadığını, alacak vaktinde tahsil edilmiş olsaydı bunun nasıl değerlendirileceğinin somut olayda ispat edilmesi gerektiğini belirterek talebi reddetmiş, Yargıtay ise kararın usul ve esasa uygun olduğundan bahisle kararı onamıştır.

Hukuk Genel Kurulu'nun nispeten yakın tarihte vermiş olduğu ve kendinden sonraki yargı kararlarında sıkça atıf yapılan ilke niteliğindeki bir kararda⁸⁰⁸, temerrüt faizini aşan zararın somut olarak ispat edilmesi gerektiği ortaya konmuştur. Karara göre; munzam zarar talebinde bulunan kimsenin bu iddiasını somut bir biçimde ispat etmesi gerekir. Salt ekonomik veriler, yüksek seyreden enflasyon ve faiz gibi olgulara dayanılması munzam zararın ispatı açısından yeterli değildir. Bu nedenle ülkedeki genel iktisadî bozukluklar haricinde davaya özgü somut olgularla munzam zararın varlığının ispat edilmesi gerekmektedir. İktisadi istikrarsızlık, enflasyon ya da döviz kurunda meydana gelen artış, alacaklıyı ispat yükünden kurtarmaz. Kaldı ki götürü tazminat niteliğinde olan temerrüt faiz oranı ülkenin içinde bulunduğu durum dikkate alınarak kanunla belirlenmiştir. Kanun koyucunun anayasal yetkisiyle belirlediği temerrüt faiz oranının yerinde olmadığını ileri sürerek götürü nitelikteki bu zararın enflasyon oranında olduğu ileri sürülemez. Tüm bu nedenlerle mevcut olduğu iddia edilen zararın somut verilerle ispat edilmesi gerekmektedir. Ekonomik olumsuzluklara atıf yapılması, munzam zarar talebinin kanıtlanması için yeterli değildir. Bu durumda TBK m. 122 bağlamında karşılanması istenen munzam zararın genel iktisadî verilere dayanarak değil, somut olgularla ispat edilmesi gerekir. Şu hâlde kanıtlanması gereken olgular, geç ödemenin davacıda şahsen neden olduğu zararlardır. Görüldüğü üzere Yargıtay, yakın tarihli pek çok kararında munzam zarar olgusunun somut bir biçimde ispat edilmesi gerektiğini, ülkedeki enflasyonist ortam ya da sair ekonomik verilere atıf yapılarak tazminat istemenin mümkün olmadığını belirtmiş ve munzam zarar iddiasının somut bir biçimde ispat edilmesi gerektiğine hükmetmiştir⁸⁰⁹.

⁸⁰⁸ Yargıtay HGK., E. 2021/938, K. 2022/401, T. 29.3.2022 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸⁰⁹ Yargıtay'ın yakın tarihte aynı yönde verdiği diğer bazı kararlar için bkz. 3. HD., E. 2024/1030, K. 2025/622, T. 4.2.2025; 3. HD., E. 2024/998, K. 2025/621, T. 4.2.2025; 3. HD., E. 2024/999, K. 2025/620, T. 4.2.2025; 3. HD., E. 2024/1000, K. 2025/619, T. 4.2.2025; 3. HD., E. 2024/997, K. 2025/618, T. 4.2.2025; 5. HD., E. 2024/5776, K. 2025/846, T. 21.1.2025; 2. HD., E. 2024/1487, K. 2025/405, T. 16.1.2025. (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025). Aynı yönde bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2016/10665 K. 2019/6982 T. 30.5.2019; "Öncelikli olarak dava konusu somut olayda, çözümlenmesi gereken hukuki sorun;

Yargıtay bir diğer kararında⁸¹⁰ munzam zarar talebinde bulunan kimsenin salt kredi çekmiş olması tazminat isteminin kabulü için yeterli görmemiştir. Davacının, ödemenin gecikmesi nedeniyle bir zarara uğradığını, gecikme sebebiyle faizle kredi temin etmek durumunda kaldığını somut olarak ispat etmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Munzam zarara ilişkin diğer bir kararda⁸¹¹ munzam zarar, dava tarihine kadar meydana gelmiş, bilinen ve temerrüt faiziyle karşılanamayan zarar olarak tanımlandıktan sonra, munzam zararın

temerrüt faizini aşan bir zararın mevcut olup olmadığıdır. Yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu davacıyı ispat yükünden kurtarmaz. Zira; davacı para alacağını zamanında alması halinde ne şekilde kullanacağını kanıtlayamamıştır. Ayrıca alacaklı, uğradığı zararın kendisine ödenen temerrüt faizinden fazla olduğunu ispat etmek zorundadır. Soyut enflasyonun ya da bankalarda mevduat için ödenen faizin temerrüt faizinden yüksek oranda olması, munzam zararın gerçekleştiği ve kanıtlandığı anlamına gelmez. Burada davacının kanıtlaması gereken husus enflasyon ve mevduat faizinin yüksekliği gibi genel olgular değil, kendisinin şahsen ve somut olarak geç ödemediği dolaylı zarar gördüğü keyfiyetidir. Örneğin alacağını zamanında tahsil edememekten ötürü, başkasına olan borcunu ödemek için daha yüksek oranda faizle borç aldığını, alacaklı olduğu parayı zamanında alsa idi yabancı para ile ödemek durumunda olduğu borcunu, geçen süre içinde gerçekleşen bu fark sebebiyle daha yüksek kurdan ödemek zorunda kaldığını kanıtlamak durumundadır. Ülkede yaşanan ekonomik kriz nedeniyle paranın döviz karşısında hızlı değer kaybı, yüksek enflasyon gibi genel afaki ve doğrudan davacının zararını ifade etmeyen umumi ekonomik konjonktürel olgular BK'nın 105. (T.B.K. 122.) maddesinde sözü edilen munzam zararın varlığını göstermez. O halde mahkemece, yukarıda anılan hususlar bir bütün olarak değerlendirilerek, davacı munzam zararın varlığını somut delillerle kanıtlayamamış olduğundan davanın tümüyle reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm tesisi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir” (www.lexpera.com.tr/ 19/10/2023).

⁸¹⁰ Bu yönde bkz. Yargıtay, 15. Hukuk Dairesi, E. 1997/2727, K. 1997/3428, T. 3.07.1997; “Dairemizin Yerleşmiş İçtihatları ile de belirlendiği gibi munzam zarara hükmedilebilmesi için davacının bu zarara uğradığını kanıtlaması gerekir. Davacının bankadan kredi almış olması ve bunu faiz vs. ödemede bulunması munzam zarara hükmedilmesine yeterli değildir. Davacının kendisine yapılması gereken ödemelerin zamanında yapılmamasından ötürü mali sıkıntıya düşmüş ve dolayısıyla bu işte kullanılmak üzere kredi almak zorunda kalmış olması icabeder. Bu itibarla davacı ve karşı davalı şirketin mali durumu itibarıyla o tarihte kredi almak zorunda olup olmadığının araştırılması ve kredi almak zorunda kalmış ise, uyumsuzluk konusu iş nedeniyle kredi alınıp alınmadığının ve dolayısıyla munzam zarara uğrayıp uğramadığının, somut olarak saptaması gerekir. Oysa hükmeye dayanak yapılan bilirkişi raporunda davacı şirketin uyumsuzluk konusu iş nedeniyle kendisine zamanında ödeme yapılmadığından mali güçlük içerisine düşüp düşmediği ve mali durumunun kredi alınmasını gerektirip gerektirmediği ve alındığı belirtilen kredinin bu işte kullanılıp kullanılmadığı hususlarına değinilmemiştir. Bu durumda hakemlerce ödemelerdeki gecikmeler ve munzam zarar bakımından yukarıda yapılan açıklama doğrultusunda inceleme yapılması gerekirken, yeterli incelemeyi içermeyen bilirkişi raporunun hükme dayanak yapılması da doğru olmamış bozmayı gerektirmiştir” (www.hukukturk.com.tr/, 06/10/2025). Yine aynı yönde bkz. “Kanun koyucu para borcunun geç ödenmesi halinde bir zararın mevcut olduğunu kural olarak benimsemiştir. Bu zararın karşılanması iki bölümde düşünülmüştür. Birinci bölüm, kanıtlanmadan ödenmesi talep edilecek zarar miktarıdır ki bu temerrüt faizidir. Diğer bir deyişle temerrüt faizi miktarınca alacaklının zarara uğradığı yasal bir karine olarak kabul edilmiştir. Bunun dışında davacının herhangi bir kareden istifade etme olanağı yasal olarak mevcut değildir. İkinci bölüm, temerrüt faizini aşan (munzam) zarara ilişkin olup; temerrüt faizini aşan bir zararı olduğunu iddia eden, bu iddiasını somut delillerle ispat etmek zorundadır.” Yargıtay 3. HD., 2022/691, K. 2022/2136, T. 10.03.2022; Yargıtay 3. HD., E. 2022/8303, K. 2023/1313, T. 8.5.2023; Yargıtay 3. HD., E. 2022/691, K. 2022/2136, T. 10.3.2022; Yargıtay 3. HD., E. 2008/12249, K. 2008/16538, T. 23.09.2008.

⁸¹¹ Yargıtay 11. HD., E. 2019/4248 K. 2022/6440 T. 29.9.2022 (www.lexpera.com.tr/ 28/09/2023). Yine aynı yönde bkz. 3. HD., E. 2022/691, K. 2022/2136, T. 10.3.2022; “Yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu davacıyı ispat yükünden kurtarmaz. Zira davacı, para alacağını zamanında alması halinde bu parayı ne şekilde kullanacağını ispatlayamamıştır. Ayrıca alacaklı, uğradığı zararın kendisine ödenen temerrüt faizinden fazla olduğunu da ispat etmek zorundadır. Soyut enflasyonun ya da bankalarda mevduat için ödenen faizin temerrüt faizinden yüksek oranda olması munzam zararın gerçekleştiği ve ispatlandığı anlamına gelmez. Davacı tarafından ispatlanması gereken husus, enflasyon ve mevduat faizinin yüksekliği gibi genel olgular değil, kendisinin şahsen ve somut olarak geç

olası bir zarar niteliği taşımadığı, muhtemel kâr ya da farz edilen gelirlerin munzam zarara vücut vermediği belirtilmiştir. Somut olarak meydana gelmiş ve temerrüt faiziyle karşılanamamış bir zarar varsa bunun inandırıcı biçimde kanıtlanmasına ek olarak temerrütle bu zarar arasındaki uygun illiyet bağının ispat edilmesi durumunda munzam zarar tazminatının talep edilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir. Davacının muhtemel kar mahrumiyetine ilişkin iddialarını somut biçimde ispatlamadığından bahisle munzam zarar tazminat talebi reddedilmiştir. Öte yandan karara bir muhalefet şerhi de yazılmıştır. Muhalefet şerhine göre, kural olarak zararı ispat yükü alacaklıda olmakla beraber enflasyonun yüksek seyirli olduğu dönemlerde zararın somut bir biçimde ispat edilmediğinden bahisle tazminat talebini reddetmek hakkaniyetli değildir. “Çoğun içinde azı da vardır” ilkesi gereğince yüksek enflasyon dönemlerinde paranın alım gücünün bir zarara vücut verdiği kabul edilmeli ve ayrıca bir ispat faaliyetine girilmemelidir. Alacağın değer kaybına uğratılmadan ödenmesi gerektiği ilkesi, AYM’nin 2014/2267 numaralı başvuru çerçevesinde 21/12/2017 tarihinde verdiği kararında da açıkça belirtilmiştir. Nitekim, maruf ve meşhur vakıaların ispat edilmesinin gerekmediği HMK m. 187/II’de belirtilmiştir. Hâkim, TCMB’nin farklı yatırım araçlarının getirilerini dikkate alarak TBK m. 50/II çerçevesinde tazminatı takdir etmelidir. Sayılı gerekçelerle çoğunluk görüşü isabetli değildir.

Mezkûr kararda açıkça AYM’nin paranın hızlı bir biçimde değer kaybettiği dönemlerde munzam zararın somut olarak ispat edilmesi gerekmediği yönündeki içtihadına atıf yapılmış olmasına rağmen Yargıtay’ın aksi yönde karar kurmuş olması, AYM kararlarının bağlayıcılığına dair şüphe oluşturmaktadır.

3.1.4.2. Soyut İspatı Yeterli Gören Kararlar

Yargıtay son dönemde verdiği bazı kararlarında⁸¹² özellikle Anayasa Mahkemesi kararlarına atıfla, enflasyonist dönemler açısından munzam zararın ispatında somut yöntemden vazgeçildiğini belirtmiştir. Aşağıda bu minvaldeki kararlardan bazıları ele alınmıştır.

ödemeden dolayı zarar gördüğü keyfiyetidir. Örneğin; alacağını zamanında tahsil edememekten ötürü, başkasına olan borcunu ödemek için daha yüksek oranda faizle borç aldığını veya alacaklı olduğu parayı zamanında alsa idi, yabancı para ile ödemek durumunda olduğu borcunu, geçen süre içinde gerçekleşen kur farkı sebebiyle daha yüksek miktardan ödemek zorunda kalmayacağı gibi olguları kanıtlamak durumundadır. Ülkede yaşanan ekonomik kriz nedeniyle paranın döviz karşısında hızlı değer kaybı, yüksek enflasyon gibi genel, afaki ve doğrudan davacının zararını ifade etmeyen umumi ekonomik konjonktürel olgular TBK’nın 105. maddesinde sözü edilen munzam zararın varlığını göstermez. İstikrar bulmuş Yargıtay uygulamasına göre, davacı faizi aşan (munzam) zararını yukarıda açıklanan şekilde ispat etmeden bu yöndeki talebin kabul edilmesi mümkün değildir” (www.lexpera.com.tr/ 28/09/2023).

⁸¹² Yargıtay’ın olaya yaklaşımı son dönemde değişmiş olmakla birlikte, eski tarihli bazı kararlarda da enflasyonun doğrudan bir zarar olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hukuk Genel Kurulu’nun bu yöndeki bir kararı için bkz. HGK., E. 1999/353, K. 1999/929, T. 10.11.1999; “Sırası gelmişken belirtelim ki,

Yargıtay bir kararında⁸¹³ öncelikle munzam zararın ispatında kullanılan yöntemlere değinmiştir. Karara göre somut yöntemde hangi kalemlerin munzam zarara vücut verdiğinin ispat edilmesi gerekir. Söz gelimi alacaklının, alacağını vadesinde temin edememesi nedeniyle kredi çekmek durumunda kalması ya da üçüncü kişilerle girdiği hukukî ilişkiler nedeniyle tazminat ödemesi yahut döviz borcunu vaktinde ödeyemediği için yüksek kurdan ödeme yapmak zorunda kalması gibi somut vakıalarla munzam zarar ispatlanmalıdır. Soyut yöntemde ise maruf ve meşhur olgular, TMK m. 6'nın kapsamında değildir ve bunların ispatı gerekmez. Bir ekonomide cereyan eden yüksek enflasyon nedeniyle iktisat sùjelerinin paralarının değerini korumak ve kazanç elde etmek için girişimde bulunacağı, paralarını mevduat hesabına yatıracağı yahut devlet tahvili, kıymetli maden ya da yabancı para birimleriyle değerlendireceği hayatın olağan akışına uygundur. Makul bir birey, enflasyonist ortamda parasını değerlendirir.

Yüksek enflasyon dönemlerinde borçlunun temerrüde düşmesi ve alacağın uzun bir dönem için tahsil edilememesi nedeniyle alacaklı zarara uğrar. Enflasyonist dönemler açısından uğranılan zarar, ispat kolaylıklarına dayanılarak kanıtlanmalı, paranın uğradığı değer kaybının alacaklının

munzam zarar davalarında alacaklının (davacının) isbat yükümlülüğü çok sıkı kurallara bağlanmamalı, genel ispat yöntemlerinde olduğu gibi her olayın kendi yapısı ve özelliği içinde değerlendirmeye tutulmalıdır. Örneğin, yaşayan hayatın gerçekleri ve deneyimlerinin zorunlu kıldığı herkesçe bilinen normal durumlar ile fiili karineler, diğer bir anlatımla MK. 6 da anlamını bulan genel kuralın istinaları şeklinde ispat yükümünü ortadan kaldıran olgular, ispat hukuku açısından alacaklı yararına değerlendirilmeli, bunların aksini iddia eden borçluya ispat yükünün düştüğü kabul edilmeli en önemlisi hükmedilecek zarar miktarı ve kapsamının tesbitinde BK. 43/1 hükmünden yararlanılmalıdır. Ülkemizde süregelen hiperenflasyonun yüzde yüzlerde seyrettiği, vadeli mevduatların en az bu oranlarda gelir getirdiği, yabancı para değerinin (kurların) her zaman temerrüt faiz oranlarını aştığı, banka kredilerinin yüzde iki yüze kavuştuğu, paranın iç alım (satım) alma değerinin büyük ölçüde azaldığı tartışmasız, yaşanan bir gerçek olduğu çok açıktır. Böyle bir enflasyonist ortamda bireyin parasının değerini sabit tutmak ve kazanç sağlamak için bir çaba ve girişimlerde bulunması örneğin en azından vadeli mevduat veya kurları devamlı yükselen döviz yatırımlarında değerlendirmesi, olayların normal akışına, hayat tecrübelerine uygun düşen bir karine olarak kabul edilmesi zorunludur. Gerçekte de, anlatılan enflasyonist ortamda yaşayan makul, normal bir kişinin parasını atıl biçimde elde tutmayacağı, gelir getirici bir yatırıma dönüştüreceği, insan yapısının ve menfaatlerini koruma içgüdüünün de tabii bir sonucudur. Hal böyle olunca, enflasyonist ekonominin olumsuz etki sonuçları kamuca az veya çok herkesin bildiği, en önemlisi gerekli olduğu taktirde bilinebilmesinin kolayca gerçekleştirilebileceği ve mahkemelerinde bilgisi altında olan vakıalar olarak kabulü gerekir. Yasal deyimi ile "MARUF VE MEŞHUR" vakıalardır ve bunların isbatına gerek yoktur (HUMKmd.238/2). (...) Bunların yanında, 20.10.1898 T. K.3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında "para her zaman kullanılması mümkün ve temettü getiren bir meta olduğundan geç ödenmesi halinde zararın vücudu muhakkaktır" şeklindeki kabulde az yukarda açıklanan hukuki tesbit ve bulguları doğrulamaktadır. Şu durum karşısında, alacaklının davasında dayandığı maddi olgulara uygulanması zorunlu görülen HUMK md. 238/2 ve MK.7 anlamında belirlenen delillerle alacaklı zararının kanıtlandığına ilişkin karinenin vücut bulduğu ve böylece davacının zararını isbat yükümünü ifa ettiği açıktır. Bu aşamadan sonra sübut bulan karinenin aksini kanıtlayarak, sorumluluktan kurtulmak isteyen borçlunun; somut olayın özellikleri nedeni ile ya alacaklının bir zarara uğramadığını, ya da borcunu zamanında ifa etmiş olsa idi dahi alacaklının borç konusu miktarı değeri düşmeyecek bir biçimde değerlendiremeyeceğini ispat etmesi gündeme gelebilir. Az yukarda açıklananların ışığında, Mahkemece özel dairenin bozm kararında tesbit edilen yöntem ve araştırmalar eksiksiz yerine getirilmeli B.K.42 ve 43/1 maddeleri hükümleri de dikkate alınmak suretiyle toplanan deliller değerlendirilmeli ve hasıl olacak uygun sonuç çerçevesinde belirlenecek munzam zarara hükmedilmelidir" (www.hukukturk.com.tr/ E.T. 19.10.2023).

⁸¹³ Yargıtay 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025.).

malvarlığını azaltması durumunda bir zararın da meydana geldiği kabul edilmelidir. Enflasyonun normal seyrinde olduğu dönemlerde ise, kural olarak paranın alım gücünde meydana gelen azalma tek başına bir zarar olarak kabul edilmez.

Yargıtay kararın devamında, bireysel başvuru sonucu Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlara atıf yapmıştır. Atıf yapılan kararda mülkiyet hakkına dâhil olan alacağın enflasyon karşısında değerinin eridiği, zararın somut bir biçimde ispat edilmesi beklenerek başvurucuya olağanüstü ve bireysel bir külfet yüklendiği, böylelikle kamu yararı ve başvurucunun mülkiyet hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmayarak mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

Bahsedilen Anayasa Mahkemesi kararı göz önüne alındığında munzam zararın ispatı için katı kuralların aranması durumunda Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararı verileceği, enflasyonun yüksek seyirli olduğu dönemler açısından borçlunun, borcunu ifa etmeyerek haksız kazanç elde edeceği, bu durumun dava yüküne neden olacağı açıktır. Açıklanan nedenlerle yüksek seyirli enflasyonun gözlemlendiği dönemlerde soyut ispat yönteminin benimsenmesi ve somut olayın özellikleri de dikkate alınarak tazminatın TBK m. 50 vd. hükümlerine göre belirlenmesi gerekir. Munzam zararın hesabında asgari ücret, döviz ve altın birim fiyatında meydana gelen artışlar ile devlet tahvillerine uygulanan faiz oranları dikkate alınmalıdır⁸¹⁴.

Yargıtay'ın başka bir kararına⁸¹⁵ konu olayda taşınmaz haricen satılmış, taşınmazı haricen satın alan davacı, taşınmazın üzerine iki dükkân inşa etmiştir. Daha sonra taşınmazda yapılan imar çalışmasıyla tapuda malik görünen kişi ile belediye, taşınmazın hisseli maliki konumuna gelmiştir. İmar çalışmasının üzerine, taşınmazı haricen devralan, satıcının hissesinin iptalini ve kendi adına tescilini, şayet bu mümkün değilse dükkânların rayiç bedelini talep etmiştir.

İlk derece mahkemesi ise, devir tarihinden dava tarihine kadar geçen sürede şekle aykırılığın ileri sürülmemesinin hakkın kötüye kullanımı niteliğinde olduğunu belirtmiş ve taşınmazın yarısına isabet eden hisse yönünden davalının hissesinin iptal edilip davacı adına tesciline, kalan kısım için bedel iadesine hükmetmiştir.

Yargıtay, ilk davada terditli talep ileri sürülmesine rağmen her iki talebin de kabul edilmesinin usule aykırı olduğundan bahisle ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur. Bozmaya uyan ilk derece mahkemesi, şekil şartının sağlanmadığı gerekçesiyle tapu kaydının düzeltilmesi talebini, dava konusunun satış yoluyla edinildiği için satıcının cüz'i halef olduğu gerekçesiyle ise tazminat talebini reddetmiştir.

⁸¹⁴ Aynı yönde bkz. 6. HD., E. 2023/1766, K. 2024/4097, T. 14.11.2024 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸¹⁵ Yargıtay 7. HD., E. 2025/234, K. 2025/817, T. 17.2.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/ 06/2025).

Kararın temyizi üzerine şekle aykırılıktan bahisle tapu kaydının düzeltilmesi talebinin reddinin yerinde olduğu ancak bununla birlikte iyiniyetle inşa edilen muhdesatın değerinin tazminat talebinde dikkate alınması gerekirken bunun göz ardı edildiği gerekisiyle tazminat talebi yönünden hükmün bozulmasına karar verilmiştir. İlk derece mahkemesi ikinci bozma kararına da uyarak muhdesatın değerini de dikkate alıp tazminat talebini kabul etmiştir.

Davacı taraf, şekle aykırılığın ileri sürülmesinin TMK m. 2 anlamında hakkın kötüye kullanılması olduğunu belirterek tapu kaydının düzeltilmesini, bunun mümkün olmaması durumunda ise belirlenen tazminat miktarının çok az olduğunu belirterek kararın bozulması talep etmiştir.

Yargıtay önüne gelen dosyada, geçersiz sözleşmelerden kaynaklı iade yükümü belirlenirken denkleştirici adalet anlayışı ile hakkaniyet ilkesinden hareket edilmesi gerektiğini belirtmiş, sözleşmenin ifası tarihinde ödenen bedelin döviz kuru, TEFE- TÜFE, altın fiyatları ile asgari ücret ve memur maaşlarında meydana gelen değişimler dikkate alınarak uyarlanması sonucunda elde edilen alım gücünün tazminat olarak belirlenmesi gerektiğine hükmetmiştir.

Yargıtay'ın incelediği başka bir olayda⁸¹⁶ murislerden ikisinin, diğer kardeşlerini vekâletname ile yetkili kılmaları üzerine vekil olan kardeş, terekedeki bir taşınmazın hisselerini kendi çocuğuna satmıştır. Satılan taşınmaz daha sonra arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesine konu edilmiş ve karşılığında beş adet daire alınmıştır. Ne var ki bu beş dairenin satımından elde edilen gelirden, iki müvekkil kardeşe herhangi bir pay verilmemiştir. Olay üzerine vekâletin kötüye kullanılmasına dayalı olarak dava açılan davada mahkeme, taşınmazların satış tarihindeki bedelini dikkate almış ve bu bedele ihtar tarihinden itibaren temerrüt faizi işletmiştir. Davacılar, bu şekliyle temerrüt faiz alacağının gerçek zararlarını karşılamadığı gerekçesiyle satış tarihinden itibaren işleyen temerrüt faizi ile munzam zarar talebinde bulunmuştur. Mahkeme ise tazminat davasında faizin, ihtar tarihinden itibaren istenmiş olmasına işaret ederek satış tarihinden itibaren faiz işletilmesinin mümkün olmadığını belirtmiş ve davayı kısmen kabul etmiştir.

Yargıtay, verilen kararın temyizi üzerine, munzam zararın hesaplanmasında izlenmesi gereken yöntemi açıklamıştır. Buna göre, munzam zarar hesaplanırken taşınmaz hisselerinin satıldığı tarihten dava tarihine kadar geçen süre içinde, satıştan elde edilen gelir cari ekonomik koşullar dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme yapılırken enflasyon oranları, döviz kurlarındaki değişimler, devlet tahviline ödenen faiz oranları, banka mevduat faiz oranları

⁸¹⁶ Yargıtay 3. HD., E. 2020/10700, K. 2021/10183, T. 18.10.2021 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

ve benzeri yatırım araçlarının getirileri esas alınmalıdır⁸¹⁷. Bilirkişi, satıştan elde edilen meblağ bu veriler dikkate alınarak oluşturulacak bir yatırım sepetinde değerlendirilmiş olsaydı ne kadar kazanç sağlanabileceğini hesaplamalıdır. Bu şekilde elde edilmesi mümkün olan gelirden, mahkemece hükmedilen asıl alacak miktarı ile, temerrüt tarihi olan taşınmazların satış tarihinden itibaren hesaplanacak faiz toplamı düşülerek munzam zarar belirlenmelidir.

Munzam zarara ilişkin incelemenin yapıldığı başka bir olayda⁸¹⁸ ise davacının, vadeli mevduat hesabına yatırmış olduğu bir miktar paranın, kasıtlı yönlendirmeler neticesinde aynı bankanın Off Shore şirketine aktarıldığı, bu şirketin de bir başka şirket tarafından devralındığı, pek çok defalar yapılan başvuruların semeresiz kaldığı olayda davacı, alacağına ilişkin olarak on altı sene sonra bir hüküm elde etmiş ancak kararın temyizi üzerine alacağını tahsil edememiş bunun üzerine munzam zarar talebinde bulunmuştur. Davacı munzam zarara ilişkin talebinde parasını bankada tutmuş olsaydı, her sene işleyecek faizi de anaparaya ilave edeceğini ve böylelikle faiz alacağına da faiz işleteceğini, böylelikle paranın esas değerini koruyacağını ileri sürmüştür. İlk derece mahkemesi ise bu talebin somut bir şekilde ispat edilmediğinden bahisle talebi reddetmiştir.

Yargıtay yaptığı incelemede, enflasyonun kimi dönemlerde %100'ü bulduğunu, vadeli mevduata yatırılan paranın en az enflasyon oranında getiri sağladığını, döviz kurlarında meydana gelen artışların temerrüt faiz oranlarını daima aştığını, bankalarca verilen kredilerin faiz oranlarının %200'ü yakaladığını belirtmiştir. Yüksek mahkeme devamla, bu şekildeki bir

⁸¹⁷ Benzer hesap yöntemlerinin kullanılması gerektiği pek çok Yargıtay kararında dile getirilmiştir. Örneğin Yargıtay 11. HD., E. 2000/10576, K. 2001/1473, T. 22.02.2001; “Ayrıca ve daha yükseği kanıtlanamadıkça, veyahut mal sigorta sözleşmelerinden kaynaklanan alacaklarda olduğu gibi tahsil edilecek paranın sarfedileceği amaç ve yer açıkça belli olmadıkça, mahkemece bu tür davalarda munzam zararın tesbit edilebilmesi için yapılacak iş şu olmalıdır. Borçlunun temerrüde düştüğü tarihten, ödemenin gerçekleştirildiği güne kadar geçen süre içerisinde, her yıl itibarı ile gerçekleşen yıllık enflasyon artış oranını, bu oranın eşya fiyatlarına yansıma durumu, mevduat ve Devlet Tahvillerine verilen faiz oranları, Türk Lirası karşısında döviz kurlarına ilişkin değişiklik listeleri davacıdan istenmek, gerektiğinde bunları ilgili resmi kurul veya kuruluşlardan araştırmak, bu sahada uzman bilirkişi görüşünden de yararlanılmak suretiyle, bu süre içerisindeki para değerinin düşmesi, alım gücü azalması nedeniyle alacaklının maruz kaldığı zarar miktarını yukarıda değinilen unsurların toplanıp, ortalamaları bulunarak belirlenmek ve istenilen alacağın temel hukuki yapısı nedeniyle bir tazminat alacağı niteliğinde olduğundan ve bu zararın oluşmasında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal ortamın da etkili bulunduğu ve bundan Ülkede yaşamını sürdüren gerçek veya tüzel kişilerin etkilenmemesinin kaçınılmaz olduğu ve nihayet her somut olayın özelliği de dikkate alınarak ve özellikle yukarıda açıklanan ilkelere göre hesaplanacak munzam zarar tutarından, kooperatiflerin ortaklarının ekonomik çıkarlarını, meslek ve geçimlerine ilişkin ihtiyaçlarını karşılıklı yardım, dayanışma ve kefalet suretiyle sağlayıp korumaya dönük sosyal amaçlı kuruluş olduğu gerçeğinden hareketle BK.nun 42 ve 43 ncü maddeleri uyarınca uygun ve makul bir indirim yapılarak, hüküm kurulması gereği gözden uzak tutulmamalı, açıklanan çerçevede karar verilmelidir” (www.hukukturk.com.tr/ 20.10.2023). Aynı yönde: Yargıtay, 11. Hukuk Dairesi, E. 2001/6335, K. 2002/3948, T. 29.04.2002; Yargıtay, 11. Hukuk Dairesi, E. 2001/3072, K. 2001/5244, T. 11.06.2001; Yargıtay, 11. Hukuk Dairesi, E. 1999/9686, K. 2000/547, T. 31.01.2000; Yargıtay, 11. Hukuk Dairesi, E. 2018 / 193, K. 2019 / 4929, T. 27.06.2019; Yargıtay, 11. Hukuk Dairesi, E. 2003/5622, K. 2004/310, T. 19.01.2004 (www.hukukturk.com.tr/ 20.10.2023).

⁸¹⁸ Yargıtay 11. HD., E. 2018/1512, K. 2019/3201, T. 29.4.2019 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

enflasyonist ortamda bireyin, vadeli mevduata yahut değeri artan bir dövize yatırım gibi parasını enflasyondan koruyucu önlemler almasının hayatın olağan akışına uygun bir karine olduğunu belirtmiştir. Karara göre, enflasyonist dönemlerde makul ve ortalama bireylerin paralarını âtıl bir biçimde tutmayarak değerlendirecekleri beşerî bir sonuçtur. Buna göre enflasyonist dönemlerin menfî ekonomik etkileri, herkesçe bilinebilen yahut kısa bir araştırma ile öğrenilmesi mümkün vakıalardır.

Açıklamalar çerçevesinde mahkemenin yapması gereken, munzam zararın ispatında sepet yöntemine başvurmadır. Bu doğrultuda, munzam zararın miktarı tespit edilirken temerrüt tarihi ile ifa tarihi arasında meydana gelen enflasyon, eşya fiyatlarındaki değişimler, devlet tahvillerine ve banka mevduatlarına ödenen faiz oranları, döviz kurlarında meydana gelen değişimler dikkate alınmalıdır⁸¹⁹.

Yargıtay, başka bir kararında⁸²⁰ Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucu verdiği kararlara atıf yaparak, yerleşik Yargıtay uygulamasında munzam zararın somut bir biçimde ispatının arandığını, iktisadî gelişmelerle mülkiyet hakkının korunmasına yönelik Anayasa Mahkemesi kararları dikkate alındığında genel ispat kuralından ayrılarak enflasyonun herkesçe bilinen vakıa olduğunun kabul edilmesi gerektiğini, TBK m. 122 (BK m. 105) çerçevesinde munzam zararın somut ispatından vazgeçildiğini belirtmiştir. Kararın devamında mahkeme, kanunî temerrüt faiz oranının, alacaklının zararını karşılamaya yetmediğini, buna dair karinenin aksinin borçlu tarafından ispatlanmadığını, temerrüt esnasında vaki enflasyon, banka mevduatları ile devlet tahvillerine ödenen faiz oranları, çeşitli yatırım araçlarının getirileri ve döviz kurlarında meydana gelen değişimler dikkate alınarak bilirkişi tarafından zarar tespiti yapılması gerektiğini hüküm altına almıştır⁸²¹.

⁸¹⁹ Aynı yönde bkz. HGK., E. 1998/353, K. 1999/929, T. 10.11.1999; 11. HD., E. 2015/6880, K. 2016/1905, T. 23.02.2016; 11. HD., E. 2014/16236, K. 2015/11459, T. 3.11.2015, 11. HD., E. 2014/2631, K. 2015/685, T. 20.1.2015; 11. HD., E. 2015/15144, K. 2016/9357, T. 6.12.2016; 17. HD., E. 2014/16590, K. 2015/85, T. 12.1.2015. (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸²⁰ Yargıtay 15. HD., E. 2017/2736, K. 2018/1742, T. 25.4.2018 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

⁸²¹ Aynı yönde bkz. 15. HD., E. 2018/3765, K. 2018/4907, T. 06.12.2018; “*Dairemizce uzun yıllar munzam zararın varlığını davacı alacaklının somut delillerle kanıtlamak zorunda olduğu kabul edilip uygulanmış olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu, 21.12.2017 gün ve 2014/2267 Sayılı başvuru numaralı kararına konu uyumsuzlukta, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvuruca şahsi ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bu tesbite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuruca aleyhine değerlendirilip mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiş olması karşısında, hak ihlâline neden olmamak düşüncesiyle munzam zararın somut delillerle kanıtlanması gerektiği uygulamasından vazgeçilmiş, gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin korunması Anayasa Mahkemesi'nin ihlâl kararlarının bağlayıcılığı gözönünde tutularak enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde munzam zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir. Bu açıklamalar*

Yargıtay’ın incelemesine konu olmuş başka bir olayda⁸²² taraflar arasında bir arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi akdedilmiş, yüklenici tarafından yükümlülüklerin bir kısmı yerine getirilmiş ancak henüz inşaatla başlanmamışken arsa sahipleri yükleniciye, sözleşmeyi feshettiklerine dair bir ihtar keşide etmiştir. İhtardan sonra arsa sahipleri sözleşmenin feshini dava etmişler ne var ki dava reddolunmuştur. Davanın reddi üzerine yüklenici, sözleşmede kararlaştırılan edimin ifa edilememesinden kaynaklı olarak uğradığı maddi ve manevi zararların tazminini talep edinen bir dava açmıştır. Yüklenicinin davası kısmen kabul edilmiştir. Verilen kısmi kabul kararının kesinleşmesi üzerine ilk tazminat davasında karşılanmayan munzam zararın bulunduğu iddiasıyla yüklenici tarafından ikinci bir dava açılmıştır.

İlk derece mahkemesi, mükerrer tazminat talebinin bulunduğu, munzam zarar talebinin zamanaşımına uğradığı ve zararın somut biçimde ispat edilemediğini gerekçe göstererek davayı reddetmiştir. Ret kararı temyiz edilmiş ancak Yargıtay tüm temyiz taleplerinin reddine ve

doğrultusunda somut olaya gelince; davacı, alacağının temerrüde rağmen süresinde ödenmemesi nedeniyle vergi, ... prim borçları, kira ve faturalarının gecikme faizi ve zararlar ödediği, şirkete ait dükkanın borçları karşılığı alacaklılara verilmek zorunda kaldığı ve şirketin aldığı diğer işleri tamamlayamadığını ileri sürmüş ise de; yapıldığı ileri sürülen ödemeler, maruz kalınan icra takiplerinin davacı şirketin davalıdan olan alacağını zamanında tahsil edememesi nedeniyle yapıldığı, ileri sürülen zararlar ile geç ödeme arasında illiyet bağının bulunduğu ve munzam zararın varlığı somut delillerle kanıtlanamamıştır. Ancak davalı tarafça enflasyonun yüksekliği ve paranın satın alma gücündeki azalma nedeniyle faizle karşılanmayan zararın varlığına dair karinenin aksi de ileri sürülüp ispatlanamamıştır. Bu durumda mahkemece, ülkemizde yaşanan ve herkes tarafından bilinen enflasyon olgusu nedeniyle her zaman alacaklının zararının temerrüt faizi ile karşılanması mümkün olmayacağı, gecikme halinde faizle karşılanmayan zararın varlığı karine kabul edilip bu karinenin aksi davalı borçlu tarafından ileri sürülüp kanıtlanamadığından öncelikle temerrüt tarihleri ile tahsil tarihlerindeki enflasyon verilerini gösterir TEFE, TÜFE-ÜFE oranları, bankalardan mevduat faiz oranları, döviz kurları devlet tahvil faiz oranları, işçi ücretleri ve diğer yatırım araçları ile ilgili bilgiler resmi kurumlardan sorulup tespit edildikten sonra tahsiline karar verilen alacağın tahsil edilip temerrüt tarihi itibarıyla bu yatırım araçlarından oluşacak sepete yatırılması halinde tahsil tarihlerinde ulaşabileceği miktar ile bulunacak bu miktardan davada kabul edilen alacağın tahsil tarihinde ulaştığı miktar hesaplatılarak faizle karşılanmayan zarar ve miktarı konusunda yeniden oluşturulacak bilirkişi kurulundan gerekçeli ve denetime elverişli rapor alınıp sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken bu hususlar üzerinde durulmadan eksik inceleme sonucu davanın reddi doğru olmamış, kararın bozulması uygun bulunmuştur” (Aynı yönde bkz. Yargıtay 15. HD., E. 2018/3499, K. 2018/4739, T. 28.11.2018; Yargıtay, 15. Hukuk Dairesi, E. 2018/1494, K. 2019/932, T. 4.03.2019; Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, E. 2020/967, K. 2021/859, T. 15.03.2021; Yargıtay, Hukuk Genel Kurulu, E. 1999/353, K. 1999/929, T. 10.11.1999 (www.hukukturk.com.tr/ E.T. 19/10/2023).

⁸²² Yargıtay 6. HD., E. 2024/1336, K. 2025/1034, T. 13.3.2025; Aynı yönde bkz. 15. HD., E. 2020/967, K. 2021/859, T. 15.3.2021 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025). Geçersiz sözleşme nedeniyle verilenler iade edilirken denkleştirici adalet ilkesi gereği paranın değer kaybının dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. Yargıtay 14. HD., E. 2016/16635 K. 2019/3836 T. 30.4.2019; “Buna göre, belediye encümeni tarafından yapılan Belediye’ye ait taşınmaz mal satışlarının geçerli olması için, belediye meclisi tarafından Belediye Encümeni’ne yetki verilmesi gerekmektedir. Davacılar satışın encümen kararı ile yapıldığı ve encümen kararının meclis kararına dayanmadığı anlaşıldığından davaya konu satış işleminin geçerli olmadığı anlaşılmaktadır. Ne var ki geçersiz sözleşme gereğince herkes verdiğini geri alabilir. Bunun için de munzam zarar da vardır. Ancak, ödeme tarihinden bu davanın açıldığı tarihe kadar geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma gözetilerek denkleştirici adalet ilkesi gereği paranın dava tarihine kadar ulaştığı miktar bilirkişiye hesap ettirilerek bulunacak rakam üzerinden tazminat talebin kabulüne karar verilmesi gerekirken mahkemece belirlenen rayiç değere hükmedilmesi doğru görülmemiş, bu sebeple kararın bozulması gerekmiştir” (www.lexpera.com.tr/ 29/09/2023).

kararın onanmasına hükmetmiştir. Yargıtay'ın ret kararı üzerine yüklenici, karar düzeltme talebinde bulunmuştur.

Karar düzeltme talebi üzerine Yargıtay, Anayasa Mahkemesi'nin enflasyonist dönemlerde alacaklının zarara uğradığını somut olarak ispat etmesi gerektiği yönündeki hükümler bakımından ihlâl kararı verdiğini belirtmiştir. Kararın devamında mahkeme, sepet hesabı yöntemiyle munzam zararın tespit edilmesi için ilk derece mahkemesi kararını bozmuştur⁸²³. Bozma üzerine yerel mahkemece sepet hesabı yöntemiyle munzam zarar tespiti yapılmıştır. Zararın somut bir biçimde ispat edilmediği iddiasıyla arsa sahipleri tarafından karar temyiz edilmiş ancak ilk derece mahkemesinin verdiği karar herhangi bir bozma nedeni barındırmadığından Yargıtay'ca onanmıştır.

3.1.4.3. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu Kararı

Yargıtay'ın farklı daireleri arasındaki içtihat farklılıkların giderilmesi amacıyla içtihadı birleştirme başvurusu yapılmıştır. Yapılan başvuru sonrasında Yargıtay İçtihadı Birleştirme

⁸²³ Hesabın hangi ölçütler dikkate alınarak yapılması gerektiği yargıtay kararında şu şekilde belirtilmiştir; bkz. Yargıtay 6. HD., E. 2024/1336, K. 2025/1034, T. 13.3.2025; “hak ihlâline neden olmamak düşüncesiyle munzam zararın somut delillerle kanıtlanması gerektiği uygulamasından vazgeçildiği, gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin korunması Anayasa Mahkemesinin ihlâl kararlarının bağlayıcılığı gözönünde tutularak enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizinden fazla olması halinde munzam zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiği ülkemizde yaşanan ve herkes tarafından bilinen enflasyon, artan fiyatlar, döviz artışı vs. gibi olgular nedeniyle her zaman alacaklıların zararının temerrüt faizi ile karşılanması mümkün olmayacağından, öncelikle munzam zarar talep edilen alacakla ilgili temerrüt tarihinden tahsil tarihine kadar geçen süredeki enflasyon verilerini gösterir TEFE, TÜFE-ÜFE oranları, banka vadeli mevzuat faiz oranları, döviz kurları, devlet tahvil faiz oranları, işçi ücretleri ve diğer yatırım araçları ile ilgili getiri bilgilerinin resmi kurumlardan sorulup tesbit edildikten sonra, oluşturulacak munzam zarar hesabı konusunda uzman bilirkişi kurulundan, tahsiline karar verilen davacı alacağının temerrüt tarihinde bu yatırım araçlarından oluşacak sepete yatırılması ve değerlendirilmesi halinde tahsil tarihlerinde asıl alacakla birlikte getirisinin ulaşabileceği miktar ile tahsiline hükmedilen asıl alacak ve bu alacak için temerrüt tarihinden tahsil tarihlerine kadar davacının tahsil edebileceği ve tahsil ettiği faiz miktarı ve toplam miktar ve bu şekilde bulunacak toplam miktarlar arasındaki fark konusunda gerekçeli, mahkeme ve Yargıtay denetimine elverişli rapor alınıp değerlendirilerek faizle karşılanamayan zarar konusunda sonucuna uygun bir karar verilmesi (gereklidir)” (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025); Yargıtay 3. HD., E. 2020/10700, K. 2021/10183, T. 18.10.2021; “Munzam zarar talebine konu alacakla ilgili taşınmaz hisselerinin satışı tarihinden dava tarihi olan 01/10/2012 tarihine kadar geçen süredeki enflasyon verilerini gösterir TEFE, TÜFE-ÜFE oranları, banka vadeli mevzuat faiz oranları, döviz kurları, devlet tahvil faiz oranları, işçi ücretleri ve diğer yatırım araçları ile ilgili getiri bilgileri, resmi kurumlardan sorulup tesbit edildikten sonra, konusunda uzman bilirkişi heyetinden, tahsiline karar verilen davacı alacağının vekaleten satış tarihinde bu yatırım araçlarından oluşacak sepete yatırılması ve değerlendirilmesi halinde dava tarihinde asıl alacakla birlikte getirisinin ulaşabileceği miktardan hükmedilen asıl alacak ve bu alacağa temerrüt tarihi olan satış tarihinden dava tarihine işleyecek faiz tutarı toplamı düşülerek bulunacak fark konusunda gerekçeli, mahkeme ve Yargıtay denetimine elverişli rapor alınıp değerlendirilerek faizle karşılanamayan zarar konusunda sonucuna uygun bir karar verilmesi gerekirken hüküm kurmaya elverişli olmayan bilirkişi raporu doğrultusunda yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, bozmayı gerektirmiştir” (<https://karararama.yargitay.gov.tr/> 19/10/2023).

Kurulu tarafından verilen kararda⁸²⁴, öncelikle daireler arasındaki içtihat farklılıklarını ortaya koymuştur. İçtihat farklılıkları tespit edildikten sonra kararda, meselenin BK m. 42/II (TBK m. 50/II) ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu⁸²⁵ madde 240 (HMK m. 198) ile ilgili olduğu belirtilmiştir. Kurul’a göre zararın belirlenmesinde hâkimin takdir hakkı bulunmaktadır. Öte yandan hâkim, delilleri serbestçe değerlendirir. Mevcut içtihat farklılıkları da hâkimin takdir hakkı çerçevesinde ele alınmalıdır. Hâkim, önüne gelen somut olayın özelliklerine göre karar vermelidir. İçtihatların birleştirilmesi yoluna gidilmesi durumunda hâkimin delilleri serbestçe değerlendirme ve vicdani kanaatine göre karar verme hakkı sınırlandırılmış olur. Açıklanan gerekçelerle Kurul tarafından içtihatların birleştirilmesine gerek görülmemiştir.

3.1.4.4. Yargıtay’ın Diğer Bazı Konularda Paranın Değer Kaybına İlişkin Yaklaşımı

Yargıtay kimi kararlarında doğrudan munzam zararın ispatına ilişkin bir açıklamada bulunmamış olmakla beraber, mahkemeye ya da icra dairesine yatırılan bedelin nemalandırılması gerektiğine dair tespitlerde bulunmuştur. Nemalandırma yükümlülüğüne ilişkin tespitler devletin, paranın reel değerinde meydana gelen azalmaları önleme yükümlülüğünün yargı organlarınca kabul edildiğini gösterdiğinden, bu yöndeki kararlar konumuz bakımından önem arz etmektedir. Aşağıda nemalandırma yükümlülüğüne ilişkin kararlardan bazılarına değinilmiştir⁸²⁶.

Yargıtay’ın önüne gelen bir davaya⁸²⁷ konu olayda davalı, 12/10/2015 tarihinde paylı mülkiyete konu taşınmazdaki payını üçüncü kişiye devretmiş, devir işlemi 15/10/2015 tarihinde noter aracılığıyla çekilen bir ihtarnameyle diğer paydaşa bildirilmiştir. Devir işleminden haberdar olan paydaş, önalım hakkını kullanarak tapu sicilinin düzeltilmesini talep etmiştir.

Davalı ise taşınmazın devrine ilişkin resmî senette devir bedelinin hata ile 350.000 TL olarak gösterildiğini, gerçek bedelin 800.000 TL olduğunu ve aradaki farka ait harcın tamamlanması amacıyla 14/10/2015 tarihinde vergi dairesine başvurulduğunu, devir işlemine ilişkin

⁸²⁴ Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulu, E. 1997/2, K. 1999/1, T. 8.10.1999 (<https://www.hukukturk.com/> E.T. 19/10/2023).

⁸²⁵ RG. 4/7/1927, S. 622, 623, 624.

⁸²⁶ Nemalandırma yükümlülüğü, Türk hukukuna yabancı bir uygulama değildir. Nitekim TBK m. 342/II hükmüne göre “Güvence olarak para veya kıymetli evrak verilmesi kararlaştırılmışsa kiracı, kiraya verenin onayı olmaksızın çekilmemek üzere, parayı vadeli bir tasarruf hesabına yatırır, kıymetli evrakı ise bir bankaya depo eder. Banka, güvenceleri ancak iki tarafın rızasıyla veya icra takibinin kesinleşmesiyle ya da kesinleşmiş mahkeme kararına dayanarak geri verebilir”. Yatırılan güvencenin niteliği tartışmalı olmakla beraber bir görüşe göre burada yalın bir değerlendirme hakkı vardır. Güvencenin bankaya depo edilmesi ile güvence uğruna tevdi söz konusu olur. Bu yönde bkz. Cevdet Yavuz, Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. I (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2022), 683. Depo edilen bedelin nemalandırılmasıyla bedelin enflasyon karşısında değer kaybına uğramasının önüne geçilmek istenmiştir. Anayasa Mahkemesi’nin alacağın nemalandırılması ilişkin uyuşmazlıklar hakkında verdiği kararlara dair incelemeler için bkz. Durgun, *Mülkiyet Hakkı*, 55.

⁸²⁷ Yargıtay 7. HD., E. 2021/6324, K. 2022/4545, T. 28.6.2022 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 07/ 10/2025).

15/10/2015 tarihinde gönderilen ihtarnamenin 20.10.2015 tarihinde tebliğ edildiğini, davacının ön alım hakkını gerçek bedel üzerinden kullanıp kullanmayacağını sorulması gerektiğini iddia etmiştir.

İlk derece mahkemesi 800.000 TL üzerinden depo kararı vermiş, buna rağmen davacı süresi içinde depo kararını yerine getirmediğinden davanın reddine hükmedilmiştir. Hüküm davacı vekili tarafından istinaf edilmiş, Bölge Adliye Mahkemesi tapuda gösterilen bedel ve masrafların toplamı olan 357.000 TL'nin depo edilmesi için bir aylık kesin süre vermiştir. Davacının verilen kesin süre içinde bedeli depo etmesi üzerine istinaf talebi kabul edilmiş ve ilk derece mahkemesinin kararının kaldırılmasına, taşınmazın davacı adına kayıt ve tesciline, depo edilen bedelin davalıya ödenmesine karar verilmiştir. İstinaf mahkemesinin bu kararı davalı vekilince temyiz edilmiş, Yargıtay 14. Hukuk Dairesi 22.12.2020 tarihinde dava açılmadan önce tapuda gösterilen alım bedelindeki yanlışlığın giderildiğini, bu durumun göz ardı edilmesinin TMK m. 2'de yer alan dürüstlük kuralına aykırı olduğunu, önalım hakkının düzeltilmiş bedel olan 800.000 TL üzerinden kullanılması gerektiğini belirtmiş ve istinaf mahkemesince verilen kararı bozmuştur.

İstinaf mahkemesi, bozma ilamına uyarak ilk derece mahkemesinin kaldırılmasına, taşınmazın davacı adına tesciline, davacı tarafından depo edilen 816.000 TL tutarındaki önalım bedelinin mahkemece belirlenen kamu bankasında açılan üçer aylık mevduat hesabına aktarılmasına ve karar kesinleştikten sonra önalım bedelinin nemalarıyla birlikte davalıya ödenmesine karar verilmiştir. İstinaf mahkemesince verilen bu karar, davalı vekilince temyiz edilmiştir.

Temyiz incelemesi neticesinde verilen karara göre; önalım bedeli kural olarak tapuda gösterilen bedel ve buna ek olarak davalı tarafından ödenen harç ve masraflardan ibarettir. Bu bedelin dava açılırken hazır edilmesi ve makul süre içinde mahkemece vadeli bir hesapta değerlendirilmesi gerekir. Anayasa'nın 35.maddesi gereğince korunan mülkiyet hakkı, devlete atfedilen müdahaleleri sınırlamanın yanında bireyleri, üçüncü kişilerin müdahalelerinden koruması için devlete birtakım pozitif yükümlülükler de yüklemektedir. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bazı hâllerde özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklarda bakımından da tedbirler alınmasını gerekli kılmaktadır. Özel kişilerin mülkiyet haklarının karşı karşıya geldiği durumda, tarafların menfaatlerinin mümkün olduğu nispette dengelenmesi gerekir. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında mahkemeler, davanın açılmasını müteakiben makul bir sürede ön alım bedelinin vadeli mevduat hesabına yatırılarak nemalandırılmasını sağlamalı, uzun süren yargılamanın olumsuz etkilerini asgari seviyeye düşürmek suretiyle tarafların mülkiyet hakkını korumalıdır.

Somut olayda davalının, taşınmazın satışından bu yana altı yıl geçtiği, satış ile karar tarihi arasında taşınmazından değerindeki objektif değer artışları ile enflasyon dikkate alınarak önalım bedelinin yeniden belirlenmesi gerektiğini iddiası, Yargıtay tarafından incelenmiştir. Neticeye göre, ön inceleme duruşmasının yapıldığı 19.07.2016 tarihinden uzun bir vakit geçtikten sonra 9.02.2019, 27.05.2021 ve 28.04.2021 tarihlerinde önalım bedelinin depo edilmesi, satış bedelinin reel değerinin azalmasına neden olmuştur. Önalım bedelinin makul bir sürede depo edilmemesi ve vadeli mevduat hesabında nemalandırılmaması nedeniyle payı satın alanı fakirleştiren, önalım hakkını kullanan diğer paydaşı ise zenginleştiren uygulamalardan uzak durulmalıdır. Dava tarihinden önalım bedelinin depo edildiği tarihe kadar geçen uzunca süre zarfında önalım bedelinin depo edilmeyerek davacı tarafından kullanılması, davacıyı amacı dışında zenginleştirmiş, nemalandırılmayan bedelin enflasyon oranında ya da mevduat faizi oranında davalı fakirleşmiştir. Mevcut durum, TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralına aykırılık teşkil etmektedir. Mahkemelerce, resmî senetteki bedelin diğer masraflarla birlikte vadeli mevduat hesabına depo edilmesine hükmedilmeli ve uzun yargılama süreleri nedeniyle önalım bedelinde meydana gelecek değer kaybının önüne geçilmesi gerekir. Somut olayda uzman bilirkişiden rapor alınmalı, önalım bedelinin ön inceleme tarihinden raporun hazırlandığı tarihe kadar nemalandırılmış olması durumunda ulaşacağı miktar tespit edilmeli, hesaplanan miktar ile depo edilen miktar arasındaki fark da depo edilen önalım bedeline ilave edilmelidir⁸²⁸.

⁸²⁸ Benzer yönde bkz. "Somut olaya gelince, 17.12.1996 tarihli resmi senet içeriğine göre, davalının davaya konu 5289 ada 3 parsel (eski 1545 ada 44 parsel) sayılı taşınmazın 3/16 payını davalı ...'den, 85.000.000.000,00 (seksenbeş milyar) TL bedelle satın aldığı, daha sonra satın aldığı payın kısmen davacıların miras payı oranında mahkeme kararı ile iptal edildiği ve tapuda infaz edildiği anlaşılmış; mahkemece, önalım bedeli olarak belirlenen 17.12.1996 tarihli resmi senetteki satış bedeli olan 85.000.000.000,00 TL'nin iptal edilen paya göre yarısı olan 44.540,00 TL depo ettirilerek, 5289 ada 3. parselde davalı ... adına kayıtlı bulunan 3/32(12/128 payın) iptali ile, 3/128'er paydan her bir davacı adına tapuya kayıt ve tescili suretiyle 23.06.2017 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiştir. Dava konusu payın satış tarihi 17.12.1996 (... yevmiye), dava tarihi 14.01.1997, karar tarihi ise 23.06.2017'dir. Davalı adına kayıtlı dava konusu payın satışı 4721 sayılı Türk Medeni Kanunun yürürlüğe girmesinden önce 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi'nin yürürlükte olduğu dönemde yapılmış ve dava da bu dönemde açılmıştır. Kanuni önalım hakkının düzenlendiği M.K 'nun 659. maddesinde yalnız önalım hakkının varlığından söz edilmiş, önalım bedeline ilişkin bir açıklamada bulunulmamıştır. Daha sonra uygulamada M.K 658. maddesinde sözleşmeden kaynaklanan önalım hakkı için getirilen koşulların kural olarak kanuni önalım hakkı için de uygulanması benimsenmiştir. Somut olayda aradan geçen zaman içinde taşınmazın değerinde meydana gelen objektif artışlar ile enflasyon olgusunun önalım bedelinin belirlenmesine etkisi de kabul edilmelidir. Hakkın kullanılması hiç bir zaman davalının zararına olmamalıdır. Satış tarihi ile karar tarihi arasında 21 yıl gibi uzunca bir sürenin geçmiş olması gözönüne alındığında bu durumun davacıyı amacı dışında zenginleştirmemesi davalıyı da fakirleştirmemesi gerekir; bir tarafın diğer taraf zararına azımsanamayacak derecede oransız bir çıkar sağlaması M.K 'nun 2. maddesinde düzenlenen dürüstlük kuralına aykırı olacaktır. Açıklamalar ışığında Mahkemece; dava konusu payın değerinin belirlenmesi bakımından, bilirkişiler marifeti ile taşınmaz başında keşif yapılarak, aradan geçen zaman içinde taşınmazın değerinde meydana gelen objektif artışlar ile enflasyon olgusu da gözetilerek bilirkişilerden denetime elverişli şekilde rapor alınması, günümüze uyarlanmış olan bedelin depo edildikten sonra sonucuna göre bir hüküm kurulması gerekirken yazılı olduğu üzere hüküm kurulması doğru görülmemiş, bu sebeple kararın bozulması gerekmiştir." Yargıtay

Öte yandan, zapta karşı tekeffül konusu doğrudan munzam zarar istemiyle ilgili olmamakla beraber paranın değer kaybına ilişkin Yargıtay'ın yaklaşımını bütüncül bir biçimde ele almak için tam zapt hâlinde alıcının seçimlik haklarının kullanımına dair Yargıtay kararlarının incelenmesinde de yarar vardır.

Satış sözleşmesinin kurulduğu anda mevcut bir hakka istinaden sözleşmenin konusu (satılan) kısmen ya da tamamen üçüncü kişi tarafından alıcının elinden alınırsa, satıcının zapttan sorumluluğu gündeme gelir⁸²⁹. Şayet üçüncü kişi, satılanın tamamı üzerinde hak iddia ediyorsa tam zapt söz konusu olur. Tam zapt hâlinde ise sözleşme, kendiliğinden geçersiz olur. Sözleşme geçersiz olduğunda alıcının elde ettiği ve elde etmeyi ihmâl ettiği ürünler satış bedelinden indirilir, satış bedeli ise faiziyle iade edilir⁸³⁰. Her ne kadar kanunda satış bedelinin faiziyle iade edilmesi gerektiği belirtilmişse de Yargıtay, iade yükümlülüğünün belirlenmesinde farklı yöntemler benimsemiştir.

14. HD., E. 2017/4874, K. 2018/1459, T. 27.2.2018 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 07/10/2025). Aynı yönde bkz. “Bu nedenle önalım (şufa) hakkının ortak payın satışından çok sonra kullanılması halinde, aradan geçen zaman içinde taşınmazın değerinde meydana gelen objektif artışlarla enflasyon olgusunun önalım bedelinin belirlenmesine etkisi de kabul edilmelidir. Bu hakkın şu veya bu nedenle geç kullanılmasından dolayı davacıyı, amaç dışında zenginleştirecek ve alıcı davalıyı da fakirleştirecek yorum ve sonuçlardan kaçınılmalıdır. Çağdaş hukuk, haksız yani tam karşılığı verilmeden elde edilen kazançları korumamaktadır (BK. m. 21, 61, 63). Satış tarihinden itibaren geçen uzunca bir süre sonra taşınmazın değerinde meydana gelen objektif ve enflasyon artışlarının önalım (şufa) bedeline dahil edilmesi yorumu, yasaya ve hukukun genel prensiplerine de ters düşmeyeceği aşıkardır. Aksine bir uygulamanın hukukun amacı olan adaletin somutlaştırılmasını önleyeceği ve çıkarlar dengesini bozacağı tartışılmayacak kadar açık bir olgudur. Zira önalım hakkı sahibi, sebepsiz zenginleşirken alıcı olan davalı fakirleşmektedir. Bu itibarla önalım (şufa) hakkının kullanılması nedeni ile önalım hakkı sahibi alıcının, bedele ilişkin yükümlülüğü, hakka konu olan payın kullanıldığı tarihteki (önceden kullanılmamışsa dava tarihi) değeri olmalıdır. (...) Hal böyle olunca mahkemece, mevcut delillerin değerlendirilmesi sureti ile ve davanın derecaattan geçen aşamaları da gözetilerek şufa konusu payın, dava tarihine göre belirlenen değerinin davacıardan, alınıp davalıya verilmesi koşulu ile davanın kabul edilmesi doğrudur. O halde, usul ve yasaya uygun bulunan direnme kararı onanmalıdır” Yargıtay Kararı - HGK., E. 1994/663 K. 1994/841 T. 14.12.1994 (www.lexpera.com.tr/ E.T. 07/10/2025).

⁸²⁹ Fikret Eren - İpek Yücer, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (Ankara: Legem Yayınevi, 2024), 76; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C. I, 121.

⁸³⁰ Aydın Zevkliler - Emre Gökyay, *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2017), 144; Yavuz, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, C. I, 132-133; Murat Aydoğdu - Nalan Kahveci, *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler Özet Ders Kitabı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2019), 44; Ebru Ceylan vd., *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, ed. M. Turgut Öz (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 86.

Yargıtay bazı kararlarında tam zapt hâlinde satılana el konduğu tarihteki⁸³¹ ya da ifanın imkânsız hâle geldiği tarihteki⁸³² rayiç bedel dikkate alınarak tazminatın belirlenmesi gerektiğine hükmetmiştir. Bazı kararlarda⁸³³ ise satış sözleşmesinde ödenen bedel üzerinden hüküm kurulmuştur.

Öte yandan bazı Yargıtay kararlarında⁸³⁴ tam zapt hâlinde satış sözleşmesinde ödenen bedelin enflasyon etkisinden arındırılarak iade edilmesi gerektiği yönünde hüküm kurulmuştur. Nitekim bir davada, satış sözleşmesine konu taşınmaz hazine arazisi olduğu nedeniyle taşınmaza ilişkin tapu kaydı iptal edilmiştir. Alıcı, tam zapt nedenine dayalı olarak açtığı davada, satış sözleşmesine istinaden ödediği satış bedelinin tapu kaydının iptaline ilişkin mahkeme kararının kendisine tebliğ edildiği günde taşınmazın rayiç bedeli üzerinden kendisine iadesi talebinde bulunmuştur. Yargıtay ise, satış sözleşmesi çerçevesinde davacı tarafından ödenen bedelin, TEFE, altın fiyatındaki değişimler, enflasyon, memur ve işçi maaşlarındaki

⁸³¹ Bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2007/223, K. 2007/5390, T. 17.04.2007; “Dava, satılanın zaptından dolayı tazminat davasıdır. Davacının davalı adına kayıtlı otoyol geçeri satış sözleşmesi ile satın aldığı ancak dava dışı aracın ilk malikinin eylemleri nedeniyle araç hakkında müsadere kararı verilerek aracın davacının elinden alındığı hususları dosya kapsamı ile sabittir. Bu durumda; davacı alıcının akidi olan satıcı, davacının zararını karşılamak zorundadır. Davacının zararı ise; satılanın zaptından dolayı aracın elinden alınması nedeniyle uğradığı zarardır ki bu da aracın el konulma tarihindeki rayiç bedelidir. Öyle ise, mahkemece aracın el konulma tarihindeki rayiç bedeli belirlenerek bu bedele hükmedilmesi gerekirken, taraflar arasında düzenlenen noter satış sözleşmesinde kasko bedeli olarak gösterilen satış bedeline hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirir” (www.lexpera.com.tr/ E.T. 07/ 10/2025).

⁸³² Bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2013/30242 K. 2014/14823 T. 8.5.2014; “Davacı, taşınmazın, satım akdinin ifasının imkansız hale geldiği yani kadastro mahkemesi kararının kesinleştiği tarih olan 13.9.2012 tarihindeki rayiç değerini isteyebilir. Öyle olunca mahkemece dava konusu taşınmazın 13.9.2012 tarihindeki rayiç değeri tespit edilerek talebide aşmamak kaydıyla davalı K2'den tahsiline karar verilmesi gerekirken ...” Yargıtay 13. HD., E. 2019/5346 K. 2019/11900 T. 28.11.2019; “BK'nun 189. maddesinin birinci bendinde, "satıcı, satılan şeyin bir üçüncü şahıs tarafından satımın akdi zamanında mevcut bir hak sebebi ile tamamen veya kısmen zaptedilmesinden alıcıya karşı mes'ul ve zamindir" yazılıdır. Madde metninden de açıkça anlaşılacağı gibi mevcut ayıp ister subjektif bir haktan, isterse objektif bir hukuk kuralından doğmuş olsun satıcı, devrini taahhüt edip gerçekleştirdiği hakkın kendi malvarlığında mevcut olduğu yönünü de zamindir. Devredilen hak, herhangi bir nedenle devri taahhüt edilen hakka uygunluk göstermiyorsa satıcı bundan sorumludur. Bu sorumlulukta alıcının zapt nedeniyle uğradığı gerçek zarar kadardır. Somut olayda, ihale yoluyla satış işlemi gerçekleştirilmiştir. Hâl böyle olunca, davalı ... zapta karşı tekeffül hükümleri uyarınca davacının gerçek ve güncel müspet zararından sorumludur. Nitekim Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 15.12.2010 tarih ve 2010/13-618 esas ve 2010/668 karar sayılı ilamı da bu yöndedir. Mahkemenin açıklanan bu ilkeler doğrultusunda inceleme ve araştırma yaparak, taşınmazın devrinin imkansız olduğu tarihteki rayiç değerinin tespit edilerek sonucuna uygun bir karar vermesi gerekirken, geçersiz satışlarda uygulanan denkleştirici adalet ilkesine göre hesaplama yapan bilirkişi raporunu esas almak suretiyle yazılı şekilde karar vermiş olması usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir.” (www.lexpera.com.tr/ E.T. 07/10/2025); ayrıca bkz. Mehmet Akçaal, *Satıcının Zapttan Sorumluluğu* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020), 238.

⁸³³ Bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2015/21049 K. 2017/8646 T. 27.9.2017; “Somut olayda, davacının 15.12.2000 tarihli fatura ile davalıdan satın aldığı aracın, gümrük işlemlerine tabi tutulmadan kaçak yollarla ülkeye getirilmiş olması nedeniyle, 24.09.2012 tarihinde mahkeme kararı ile zapt edildiği uyuşmazlık konusu değildir. Yukarıda bahsedilen hükümler ışığında, mahkemece, aracın faturasında yazılı satış bedeli üzerinden hüküm kurulması gerekirken, bilirkişi marifetiyle belirlenen aracın dava tarihindeki rayiç değerine hükmedilmesi usul ve yasaya aykırı olup (...)” (www.lexpera.com.tr/ E.T. 07/10/2025).

⁸³⁴ Bkz. Yargıtay 3. HD., E. 2015/27722 K. 2015/32059 T. 5.11.2015.” (www.lexpera.com.tr/ E.T. 13/ 10/ 2025)

artışlar dikkate alınarak yeniden değerlendirilmesi ile elde edilecek miktarın davacıya ödenmesine karar vermiştir⁸³⁵.

3.1.5. Görüşlerin Değerlendirilmesi ve Konuya Dair Görüşümüz

Paranın değer kaybının munzam zarar olarak kabul edilebilir olup olmadığına dair öğreti ve yargı kararlarındaki görüşler yukarıda aktarılmıştır. Bu başlık altında yargı kararları ile öğretide ileri sürülen görüşler incelenmiştir.

Yargıtay'ın konuya ilişkin olarak verdiği kararlarda bir yeknesaklık görülmemektedir. Bazı kararlarda⁸³⁶ paranın değer kaybı bir zarar olarak kabul edilmemekte ve munzam zarar iddiasının somut olaya özgün biçimde ispat edilmesi aranmaktadır. Aksi yöndeki kararlarda⁸³⁷ ise enflasyon başlı başına bir zarar kalemi olarak kabul edilip iktisadi veriler ışığında munzam zararın ispat edilmesinin mümkün olduğuna hükmedilmektedir. Paranın değer kaybının tek başına bir zarar olarak kabul edilmesinin mümkün olup olmadığına dair görüşümüz aşağıda ayrıntılı bir biçimde incelendiğinden burada Yargıtay'ın konuya ilişkin tutumu ele alınacaktır. Yargıtay'ın aynı hukukî sorun için birbirine zıt iki görüş benimsemiş olması, adil yargılanma hakkını ve hukukî öngörülebilirliği zedelemektedir⁸³⁸. Her ne kadar AYM'ye yapılan bir bireysel başvuru⁸³⁹ hakkındaki Bakanlık görüşünde konuya ilişkin yargı kararlarının açık ve

⁸³⁵ Aynı yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2010/618 K. 2010/668 T. 15.12.2010; “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu somut olayda olduğu gibi başlangıçta geçerli olarak kurulan ancak, sonradan hükümsüz hale gelen bir sözleşmede zararı şu şekilde belirlemiştir: “Bir sözleşmenin başlangıçta geçerli olarak kurulmasına rağmen daha sonra ortaya çıkan nedenler dolayısı ile imkansız hale gelmesi durumunda, davacı gerçek ve güncel müspet zararını talep edebilmelidir” (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 29.09.2010 gün ve 2010/14-386 esas, 2010/427 karar sayılı ilamı). Buradaki ilke; zarar doğurucu eylem, zarar görenin malvarlığında ne miktarda bir azalmaya neden olmuş ise, zarar verenin tazminat borcu da, o miktarda olmalıdır. Öyle ise, oluşan gerçek zarar ne kadarsa, tazminat da o kadar olacaktır. Bir başka deyişle, ödenecek tazminat o miktarda olmalıdır ki, eğer zarar verici eylem gerçekleşmemiş olsaydı, zarar görenin malvarlığı ne durumda olacak idiyse, ödenecek tazminatla, aynı durum tesis edilebilirdi (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 05.03.2003 gün ve 2003/19-152 esas, 2003/125 karar; 29.09.2010 gün ve 2010/14-386 esas, 2010/427 sayılı ilamları). Hal böyle olunca, davacının ödediği satış bedelinin Özel Dairece başlangıçtan itibaren geçersiz satışlarda uygulanması gereken denkleştirici adalet ilkesine göre; enflasyon, tüketici eşya fiyat endeksi, altın ve döviz kurlarındaki artış, maaş artışları gibi ekonomik etkenlerin ortalamaları esas alınarak bulunacak bedelin davacının gerçek zararını karşılamadığı ortadadır. Somut olayda, davacı alıcı ile davalı satıcı arasında tapuda yapılan gayrimenkul satım sözleşmesinin başlangıçta geçerli olarak kurulmasına ve taşınmazın davacıya teslim edilmesine rağmen daha sonra üçüncü kişinin (Hazinenin) satım anında ve öncesinde mevcut olan, alıcı ve satıcının da bilmediği, bir ayni hakka dayanarak taşınmazın mahkeme kararı ile davacının elinden alınması söz konusudur. Bu durumda mahkemece, zapta karşı tekeffül hükümleri uygulanarak davacının gerçek ve güncel müspet zararına hükmedilmesi yönündeki kararı sonucu itibariyle usul ve yasaya uygun olup, direnme kararı yerindedir. Ne var ki, tazminat miktarına ilişkin temyiz itirazları Özel Dairesince incelenmediğinden, dosyanın bu yönde inceleme yapılmak üzere Özel Dairesine gönderilmesi gerekir.” (www.lexpera.com.tr/ E.T. 13/10/2025)

⁸³⁶ Bkz. yuk. 3.1.4.1.

⁸³⁷ Bkz. yuk. 3.1.4.2.

⁸³⁸ Aynı yönde bkz. Durgun, *Mülkiyet Hakkı*, 155.

⁸³⁹ Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025.

öngörülebilir olduğu ifade edilmişse de⁸⁴⁰ mevcut içtihat farklılıkları öngörülebilir bir yargı uygulaması olmadığını açıkça göstermektedir. İctihat farklılıklarının giderilmesi açısından bir içtihadı birleştirme kararı çıkarılması, hukukî öngörülebilirliği artırmak noktasında önem taşımaktadır. Geline bu noktada, yukarıda⁸⁴¹ bahsedilen Yargıtay İctihadı Bileştirme Kurulu kararına⁸⁴² değinmekte fayda vardır. Mevcut içtihat farklılıklarının giderilmesi istemiyle yapılan başvuruda Kurul özet olarak hâkimlerin somut olayın özelliklerine göre karar verdiği, sınırları dâhilinde takdir yetkisini kullandığı, karar verirken delilleri serbestçe değerlendirme hak ve yükümlülüğüne sahip olduğu gerekçeleriyle içtihat birleştirmeye yer olmadığına karar vermiştir. Öncelikle belirtmek gerekir ki bir içtihadı birleştirme kararının bulunması mutlak surette hâkimin takdir yetkisini ortadan kaldırmaz. Hâkimlere takdir yetkisi bırakacak biçimde içtihadı birleştirme kararı verilmesi mümkündür. İctihat birleştirme kararında munzam zararın ispatına ilişkin birtakım ilkelerin benimsenmesi durumunda hâkim, ilkeleri somut olaya uygularken takdir yetkisini kullanarak olay adaletini sağlayabilir.

Paranın değer kaybını bir zarar olarak kabul eden görüşlerden birine göre⁸⁴³ kanunî temerrüt faiz oranları belirlenirken enflasyon oranları göz ardı edilmiştir. Başka bir anlatımla, kanunî temerrüt faiz oranları, alacağın uğradığı enflasyon etkisinin ortadan kaldırıldıktan sonra uygulanmalıdır. Ancak bu görüşün isabetli olmadığı, kanun gerekçelerinden anlaşılmaktadır. Gerçekten, Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun Tasarısı için hazırlanan adalet komisyon raporunda temerrüt faiz oranlarının piyasa gerçeklerinden uzak kaldığı gerekçesiyle kanun yapılması gereği hasıl olduğu belirtilmiştir⁸⁴⁴. Ayrıca kanunda, temerrüt faizine ilişkin ayrıntılı düzenlemeler varken bir boşluk olduğunu söylemek güçtür. Var olan düzenlemelerin adilane olmadığı söylenebilirse de bu durum gerçek olmayan bir kanun boşluğu teşkil eder. Gerçek olmayan kanun boşluğu ise yalnızca yasama faaliyeti ile çözülebilir.

⁸⁴⁰ Caner Şafak [GK], B. No: 2024/41763, 8/7/2025, § 36.

⁸⁴¹ Bkz. yuk. 3.1.4.3.

⁸⁴² Yargıtay İctihadı Birleştirme Kurulu, E. 1997/2, K. 1999/1, T. 8.10.1999 (<https://www.hukukturk.com/> E.T. 19/10/2023).

⁸⁴³ Bkz. yuk. 3.1.2.2.3.

⁸⁴⁴ Gerekçe için bkz. Yargıtay HGK., E. 2010/618 K. 2010/668 T. 15.12.2010; “Türk parasının değerinin önemli ölçüde azalmadığı, enflasyon rakamının çok düşük olduğu devirlerde yürürlüğe giren Borçlar Kanununun 72 ve 103 üncü maddeleriyle kanunî faiz ve temerrüt faizi yüzde beş olarak tespit edilmiştir. 10 Mayıs 1984 gün ve 18397 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tebliği ile vadeli mevduat faizleri yüzde elli ikiye varan oranlarda tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle zamanında hakkını elde edemeyen bir alacaklı parasını bankaya veya Devlet tahviline yatıramamaktan ötürü yukarıda açıklanan miktara varan bir kâr mahrumiyeti ile karşı karşıya bulunmakta, buna karşılık yüzde beş ve yüzde on oranında kanunî faiz ve temerrüt faizi alabilmektedir. Alacaklı kişi aynı zamanda paraya ihtiyacı bulunduğu kredi sağlama yoluna gütmekte ve bu safer daha da yüksek oranda bir faiz borcu altına girmektedir. Bu durumda borçlu, borcunu zamanında ödememesinden kazançlı çıkmakta, dava ve icra yoluna başvurmadan ödemede genellikle bulunulmamaktadır. Zira dava ve takip sırasında geçecek her süre borçlunun lehine çalışmaktadır.” <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d17/c008/tbmm17008033ss0211.pdf> (E.T. 20/05/2025).

Paranın değer kaybının zarar olarak kabul edilebilir olup olmadığının, enflasyon seviyesine göre değerlendirilmesi gerektiği yönündeki görüş⁸⁴⁵ de kanaatimizce isabetli değildir. Öncelikle, enflasyon oranına göre ispat tarzının değişmesine olanak sağlayan herhangi bir kanunî düzenleme mevcut değildir. Enflasyon oranının artması, genel ispat kurallarında herhangi bir değişime neden olmaz. Öte yandan ne dereceden itibaren enflasyonun yüksek kabul edilmesi gerektiği hususu da bu görüş tarafından açıklanmamıştır. Şayet yüksek enflasyon, iktisadî bir terim olarak algılanırsa⁸⁴⁶, iki haneyi aşan yahut reel GSYİH artış oranını geçen enflasyon oranına ulaşıldığında enflasyonun zarar olarak kabul edilmesi gerekir. Bu durumda kanunî temerrüt faiz oranlarının hiçbir önemi kalmaz. Zira ülkemizde enflasyon, uzun yıllardır iki haneli seyretmekteyken reel GSYİH artışı %3,2'dir⁸⁴⁷. İktisadi gerçekler göz önüne alındığında bu görüşün kabulü hâlinde kanunî temerrüt faiz oranlarının uygulanması imkânı tamamen ortadan kalkmaktadır.

Paranın değer kaybının munzam zarar olarak değerlendirilmesi ve bunun somut bir biçimde ispat edilmesine gerek olmadığını savunan görüşlerin iki temel dayanağı bulunmaktadır. Görüşlerden birine göre⁸⁴⁸, paranın değer kaybı başlı başına fiili zarar teşkil eder. Diğer görüş ise⁸⁴⁹ değer kaybının bizzat kendisini zarar görmemekle beraber, enflasyonist dönemlerde kişilerin paralarını değerlendireceği yönünde bir fiili karinenin bulunduğunu kabul etmektedir. Paranın değer kaybını başlı başına zarar olarak kabul eden görüşe katılmak mümkün değildir. Zira zarar, tazminat talebine dayanak teşkil eden hukukî olay meydana gelmemiş olsaydı alacaklının malvarlığının göstereceği durum ile bu fiilden sonra gösterdiği durum arasındaki fark şeklinde tanımlanır⁸⁵⁰. Enflasyonun bir zarar olarak değerlendirilmesinin mümkün olup olmadığı tespit edilirken zarar tanımı göz önünde tutulmalıdır. Enflasyon, parasal bir olgudur. Herhangi bir borç ilişkisinin ifasından bağımsız olarak para değerinde cereyan eder. Başka bir anlatımla, borçlu şayet borcunu vaktinde ifa etmiş olsaydı dahi alacağa konu para birimi de enflasyon karşısında değer kaybeder. Enflasyon, taraflar arasındaki borç ilişkisinden bağımsız bir biçimde oluşur. Borç vaktinde ifa edilmiş olsaydı dahi enflasyon meydana geleceğinden⁸⁵¹, paranın değer kaybının başlı başına bir zarar olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Şu hâlde,

⁸⁴⁵ Bkz. yuk. 3.1.2.2.5.

⁸⁴⁶ İktisadî bir terim olarak yüksek enflasyonun ne anlama geldiğine ilişkin olarak bkz. yuk. 1.3.2.2.2.

⁸⁴⁷ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-I.-Ceyrek:-Ocak-Mart,-2025-54159> (E.T. 20/05/2025).

⁸⁴⁸ Albaş, *Paranın Değer Kaybı*, 228.

⁸⁴⁹ Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 212; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 172; Buz, “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”, 406.

⁸⁵⁰ Zarara ilişkin olarak bkz. 1.1.

⁸⁵¹ Aynı yöne bkz. Emin Zeytinoglu, “Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar”, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/8 (2005), 260.

ikinci görüş akla gelmektedir. İkinci görüş, açıkça belirtmese bile enflasyonun parasal bir olgu olduğunu kabul etmekle beraber alacaklının, alacağını vaktinde ifa etmiş olsaydı bunu değer kaybından koruyacak biçimde değerlendireceğine dair bir fiili karinenin varlığını ileri sürmektedir. Başka bir anlatımla, bu görüşe göre, borca aykırı davranış hiç meydana gelmeseydi alacaklının parasını değerlendirerek enflasyon karşısında koruyacak ve böylelikle malvarlığında bir eksilme meydana gelmeyecektir.

Bahsedilen bu görüş ele alınmadan evvel tecrübe kuralı, fiili karine ve ilk görünüş ispatı kavramlarının kısaca açıklanmasında yarar vardır. Genel hayat deneyimleri veya eğitim vasıtasıyla ya da meslek, zanaat, ticari hayattaki uzmanlıklar yoluyla elde edilen bilgilere, tecrübe kuralı adı verilir⁸⁵². Tecrübe kuralları, olaylardan soyutlanmış, genel yaşam deneyimlerine, özel meslek ya da konuya ait bilgiler olup olay değildir⁸⁵³. Öte yandan tecrübe kuralları, kendilerini oluşturan hayat olaylarından bağımsız nitelik taşıdığından bunların somut olaya uygulanması da diğer hukuk kurallarının uygulama usulüne tabidir⁸⁵⁴. Tecrübe kuralları, vakıa niteliğinde olmadığından bunların ispatı gerekmez, re'sen dikkate alınarak somut olaya uygulanırlar⁸⁵⁵. Tecrübe kuralları, ispata muhtaç iddiaların gerçekliğini sınavan dayanak arasında yer alır. Bahsedilen yönüyle tecrübe kuralları, delillerin değerlendirilmesi, vakıa tespiti ve delilin ispat değerinin belirlenmesinde rol oynar⁸⁵⁶. Tecrübe kullarının delil değeri ise kullanıldıkları yere göre farklılık arz eder. Emarelere dayalı ispatta tecrübe kuralları belirli bir vakıanın meydana gelmiş olması hususunda fiili karine teşkil eder niteliğe sahipken diğer durumlarda delillerin takdirinde başka gerekçeler yanında dikkate alınırlar. Son durumda bu kuralların ispat değeri, ilk durumdaki kadar kuvvetli değildir⁸⁵⁷. Tecrübe kuralları, hâkimde bir kanaatin oluşmasında rol oynar. Ancak hâkimde oluşan kanaatin aksinin iddia ve ispat edilmesi olanaklıdır⁸⁵⁸.

⁸⁵² Ahmet Başözen, *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2010), 159; Gökçen Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2012), 124; Hakan Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2013), 47; Recep Aşit, *Kanun Yolu Yargılamasında Hukuka Aykırılık Denetimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2024), 167.

⁸⁵³ Aşit, *Kanun Yolu Yargılamasında Hukuka Aykırılık Denetimi*, 167; Sema Taşpınar, “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 45/1 (1996), 538; Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 47; Başözen, *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 159; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 124.

⁸⁵⁴ Aşit, *Kanun Yolu Yargılamasında Hukuka Aykırılık Denetimi*, 168; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 124; Başözen, *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 159.

⁸⁵⁵ Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 124; Aşit, *Kanun Yolu Yargılamasında Hukuka Aykırılık Denetimi*, 168.

⁸⁵⁶ Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 125; Aşit, *Kanun Yolu Yargılamasında Hukuka Aykırılık Denetimi*, 168; Saim Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku* (İstanbul: Nesil Matbaacılık, 2000), 740 dn. 8.

⁸⁵⁷ Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, 604.

⁸⁵⁸ Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 47.

Üzerinde durulması gereken kavramlardan bir diğeri de ilk görünüş ispatıdır. İlk görünüş ispatına ilişkin öğretide çeşitli tanımlar yapılmaktadır. Bir tanıma göre⁸⁵⁹ hâkimin, tipik yaşam deneyimlerine⁸⁶⁰, işlerin alışlagelmiş cereyanına ve mantık ilkelerine uygun olarak, takdir yetkisi dâhilinde bir vakıanın ispat edildiğini kabul etmesine ilk görünüş ispatı denir. İlk görünüş ispatı, yaşam deneyimlerine ve tipik yaşam akışına göre bir vakıanın ancak iddia edildiği biçimde meydana geldiğinin ve vakıanın ilk görüldüğü biçiminin kabulünü esas alır. Bu ispat türü tecrübe kurallarına istinat edilen tipik yaşam olaylarının unsurlarının somut olayda da bulunmasından hareketle, ilgili tecrübe kuralına bağlanan ispat sonucunun somut olayda da ulaşılması gerektiği anlamına gelir. İlk görünüş ispatı, yüksek tecrübe kurallarının varlığını gerektirir. Örneğin yapılan iğneden sonra bir kimsenin felç kalması durumunda bu kimsenin iğne nedeniyle felç olduğu sonucuna ilk görünüş ispatı ile varılmaktadır. Bir ağaca çarpan şoförün kusurlu addedilmesi, kavşaktaki öncelik kuralına uymayan kişinin karıştığı kazada kusurlu olduğunun kabulü ya da otoyolda bir yayaya aracın çarpması durumunda kusurun yayaya ait olması ilk görünüş ispatının örneklerindendir⁸⁶¹. Başka bir tanıma göre⁸⁶², özel hâller nedeniyle aksinin kabulü gerekmedikçe yüksek tecrübe kuralları ile güvenilirliği ispat edilmiş belli vakılardan hareketle olaya uygulanacak koşut normdaki unsurların tümünün somut olayda da meydana geldiği sonucuna varılmasına imkân sağlayan ispat türüne, ilk görünüş ispatı denir. İlk görünüş ispatı, özellikle kusur ve illiyet bağının bulunduğu kanıtlanmasında kullanılır⁸⁶³. İlk görünüş ispatının cari olduğu durumlarda hâkimde oluşan kanaat, aksi ispat ile değil karşı ispat ile çürütülmelidir⁸⁶⁴. Karşı ispat faaliyetinin yerine getirilmiş olması için tecrübe kuralının somut olay bakımından uygulanabilir olduğuna dair hâkimde oluşan kanının çürütülmesi gerekir⁸⁶⁵.

Değnilmesi gereken meselelerden bir diğeri ise, fiili karinelerdir. Hâkimin bilinen bir olaydan, bilinmeyen başka bir olay ya da hukukî durumun varlığı ya da yokluğu sonucunu çıkarmasına yarayan kurallara karine adı verilir⁸⁶⁶. Fiili karineler ise kanunda düzenlenmeyen, tarafların

⁸⁵⁹ Hakan Pekcanitez vd., *Medenî Usûl Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020), 358; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 137; Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, 622.

⁸⁶⁰ Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, 622.

⁸⁶¹ Pekcanitez vd., *Medenî Usûl Hukuku*, 359.

⁸⁶² Başözen, *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 9; Taşpınar, “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”, 542.

⁸⁶³ Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 37; Taşpınar, “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”, 542; Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, 622.

⁸⁶⁴ Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 36, 39; Başözen, *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 175.

⁸⁶⁵ Başözen, *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 175.

⁸⁶⁶ Oğuz Atalay, “§ 14. İspat”, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2017), II/1655; Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 45; Başözen, *Medenî Usûl*

olay iddialarının doğru olup olmadığı ya da bir delilin değeri hususunda hâkimin kanaat elde etmesine yarayan, temelini tecrübe kurallarından alan değer yargılarıdır⁸⁶⁷. Fiili karinelerin ispat yüküne nasıl bir etki gösterdiği hususu ise tartışmalıdır. Öğretideki bir görüş⁸⁶⁸, yaşam deneyimlerine göre meydana gelmiş olması beklenen ve meydana gelmemesi istisnâî nitelik taşıyan bir olayın vukuunu iddia eden kimsenin, fiili karine sayesinde iddiasını ispat etmiş sayıldığını savunur. Buna göre, fiili karineye istinat edilmesiyle, ispat yükü yerine getirilmiştir. Öğretideki diğer görüş⁸⁶⁹ ise, fiili karinelerin ispat yüküne bir etkisinin bulunmadığını, ispat yükü üzerinde olan tarafın belli vakıayı ispat etmesi suretiyle hâkimin belli olmayan sonuca varması gerektiğini ileri sürmüştür. Fiili karine, ispat yükünü değil ispatın konusunu değiştirir. Fiili karineye dayanan taraf, esas ispat edilmesi gereken vakıayı değil karine temelini oluşturan vakıayı ispatla mükelleftir⁸⁷⁰. Fiili karinelerin nasıl çürütülmesi gerektiği de üzerinde durulması gereken meselelerden bir tanesidir. İspat yükü altında bulunan kimse, karine temelini ispat etmekle kendi üzerine düşen ispat yükünü yerine getirmiş olur. Karine temeli ispatlandıktan sonra ilgili karineye uygulanacak sonucu bertaraf etmek isteyen karşı taraf, karine temelinin aksini ispat yükü altındadır⁸⁷¹. Burada ispat yükünde bir değişiklikten değil, karine sonucunu bertaraf için yeni bir ispat yükü doğmaktadır⁸⁷².

Hukukunda İlk Görünüş İspatı, 65; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 50; Taşpınar, “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”, 534.

⁸⁶⁷ Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 46; Atalay, “§ 14. İspat”, II/1655; Başözen, *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 69; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 121. İlk görünüş ispatı ile fiili karineler arasında anlamlı bir farkın bulunmadığı öğretide dile getirilmiştir. Bu yönde bkz. Taşpınar, “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”, 557, 570; Atalay, “§ 14. İspat”, II/1657. Öte yandan öğretideki bir görüş ise fiili karineler ile ilk görünüş ispatı arasında birtakım farkların bulunduğunu ifade etmiştir. Buna göre, ilk görünüş ispatı kusurluluk ve nedensellik bağının ispatı noktasında kullanılırken fiili karineler, bahsedilen bu durumun dışındaki hususların ispatında da kullanılır. Bu yönde bkz. Süha Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2018), I/808; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 139. Öte yandan gerek ilk görünüş ispatında gerek fiili karinelerde tecrübe kurallarından yararlanılrsa da ilk görünüş ispatı için istinat edilen tecrübe kuralları, tipik bir hayat olayını temel edindiğinden bunlar “yüksek tecrübe kuralı” niteliğindedir. Fiili karineye dayalı ispatta kullanılan tecrübe kuralları, hayatın olağan akışı çerçevesinde insanların varlıklarını devam ettirebilmeleri için bilmeleri gereken, herhangi bir özel nitelik taşımayan, genel hayat tecrübelerinin ürünüdür. Bu yönde bkz. Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, I/808.

⁸⁶⁸ Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi* (Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2014), 586.

⁸⁶⁹ Üstündağ, *Medeni Yargılama Hukuku*, 621; Atalay, “§ 14. İspat”, II/1656; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 131; Tanrıver, *Medeni Usul Hukuku*, I/808; Başözen, *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 82 dn. 117.

⁸⁷⁰ Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 127; Atalay, “§ 14. İspat”, II/1656.

⁸⁷¹ Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 47 dn. 90; Topuz, *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*, 132-133; Başözen, *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 82 dn. 117.

⁸⁷² Başözen, *Medeni Usul Hukukunda İlk Görünüş İspatı*, 82 dn. 117. Türk yargı uygulamasında ise fiili karinelerin söz konusu olduğu durumlarda ispat yükünün ters çevrildiği kabul edilmektedir. Nitekim bkz. Yargıtay 2. HD., E. 2023/4390, K. 2024/1529, T. 7.03.2024; “eşlerden her birinin kendi anne veya babalarından gelen mallar söz konusu olduğunda; satış gösterilse dahi fiili karine olarak karşılıksız kazandırma (bağışlama) olarak değerlendirileceği, bu tasarrufi işlemin, hayatın olağan akışına göre, fiili karine olarak bağış kabul edileceği, bu fiili karinenin aksini, yani parası verilerek gerçek anlamda satın alındığını iddia eden eşin iddiasını ispatlamakla yükümlü olduğu, kabul edilen bu fiili karine, ispat

Munzam zararın ispatı bakımından bahsedilen ispat kolaylıklarından hangisinin uygulama alanı bulmasının mümkün olduğu hususu üzerinde durulmalıdır. Tecrübe kuralları, fiili karinelerin ya da ilk görünüş ispatının söz konusu olması için varlığı aranan bilgi türüdür. Salt tecrübe kurallarının varlığından bahisle ispat yüküne ilişkin bir çıkarımda bulunmak mümkün değildir. Zira tecrübe kuralları, ispat kolaylığı türü değil, ispat kolaylıklarının temelini oluşturan bilgilerdir⁸⁷³. Şu hâlde munzam zararın ispatında bir ispat kolaylığı sağlanması gerekip gerekmediği hususu, ilk görünüş ispatı ve fiili karine kavramları çerçevesinde ele alınmalıdır. İlk görünüş ispatı ve fiili karineler arasındaki fark net bir biçimde çizilmemekte ve her iki kavram birbiri yerine sıklıkla kullanılmaktadır. Bununla beraber ilk görünüş ispatının kusur ve illiyet bağının varlığının ispatında kullanıldığı öğretide ifade edilmektedir. Gerçekten ilk görünüş ispatı hâkimi, olayların normal cereyanı göz önünde bulundurulduğunda bir vakıanın ancak iddia edildiği biçimde meydana geldiğini kabule sevk eden “yüksek dereceli” tecrübe kurallarıdır. Tanımdan da anlaşıldığı üzere ilk görünüş ispatı vakıa ve netice arasındaki nedensellik bağına dair bir değerlendirme niteliğindedir. Paranın değer kaybetmesinin munzam zarara vücut verip vermediği meselesi ise kusur ya da illiyet bağıyla değil, zarar kavramıyla ilişkili olduğundan mesele, fiili karine kavramı üzerinden ele alınmalıdır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki fiili karinenin bulunması, ispat yükünde değişikliğe neden olmaz. Paranın değer kaybettiği dönemlerde kişilerin paralarını değerlendirdiğine dair fiili bir karinenin mevcudiyeti, tazminat talebinde bulunan kimseyi ispat yükünden kurtarmaz. Talepte bulunan kişi, bir fiili karineye dayanıyor olsa dahi HMK m. 190 ve TMK m. 6 hükümleri karşısında karine temelini ispatla mükelleftir.

Fiili karineye istinaden munzam zarar talebinde bulunan kişi, karine temelini ispat etmekle mükellef olduğundan enflasyonist dönemlerde paranın enflasyondan korunacak biçimde

yükümlülüğü altındaki tarafı değiştirdiği, anne ya da babadan gelen mala ilişkin tasarrufun bağış değilde gerçek anlamda satış olduğunu iddia eden eşin, başta satış bedelinin ödendiğine ilişkin ödeme kayıtları olmak üzere iddiasını güçlü ve inandırıcı delillerle ispatlaması gerektiği, ne var ki, dosya kapsamına göre davacı-karşı davalının kişisel mal savunmasının (fiili karinenin) aksini iddia ve ispat edemediği, taşınmazların bedelinin ödendiğine dair herhangi bir belge ve delil sunmadığı anlaşıldığına göre, öncesinde babası adına kayıtlı olan taşınmazların davalı-karşı davacıya devrinin bedelsiz olduğunun kabulü ile davalı-karşı davacının kişisel malı olduğu değerlendirilerek davanın reddine karar verilmiş olmasında isabetsizlik bulunmadığı gerekçesi ile istinaf başvurusunun esastan reddine karar verilmiştir” (www.hukukturk.com.tr/ 18.10.2025). Aynı yönde bkz. Yargıtay, 8. HD., E. 2015/23641, K. 2016/8164, T. 3.05.2016 (www.hukukturk.com.tr/ 18.10.2025); Yargıtay HGK., E. 2023/709 K. 2025/325 T. 21.5.2025; “Katkı iddiasında bulunan eş, anlatılan şekilde katkısının olduğunu ispatladığı takdirde, hayatın olağan akışı uyarınca elde edilen gelirin “katkıda kullanıldığı” fiili karine olarak kabulü gerekir. Bundan sonra gelirin başka yerde kullanıldığını iddia eden diğer eş, fiili karinenin aksini ispatlamalıdır. Diğer bir ifadeyle böyle bir durumda ispat yükü yer değiştirir. Zira, hayatın olağan akışı gereği olması gerekenin aksini iddia eden taraf ispat yükümlülüğü altındadır” (www.hukukturk.com.tr/ 18.10.2025). Aynı yönde bkz. Yargıtay E. 2022/1273, K. 2023/1238, T. 13.12.2023

⁸⁷³ Albayrak, *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*, 48.

değerlendirildiğini ispat etmesi gerekir. Yargı kararlarında fiili karinenin söz konusu olduğu durumlar bakımından ispat yükünün de yer değiştirdiği kabul edildiğinden, munzam zarar talep eden kimsenin ayrıca karine temelini ispat etmesi aranmamıştır. Fiili karinelerin uygulandığı durumlarda ispat yükünün değişmediği ve tazminat alacaklısının karine temelini ispat etmesi gerektiği kabul edilse bile, enflasyonist dönemlerde kişilerin paralarını enflasyon karşısında koruduğu ve varılması gereken neticenin aynı olduğu akla gelebilir⁸⁷⁴. Ancak bu görüşün temelinde iktisadî gerçeklik değil, bilakis bir varsayım vardır. Enflasyonist dönemlerde kişilerin paralarını değer kaybindan koruyacağını kabulü, iktisat sùjelerini *homo oeconomicus* olarak değerlendirmenin bir sonucudur. Ne var ki iktisat alanında yapılan çalışmalar, gerçeğin bu yönde olmadığını açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Konuya ilişkin olarak T.C. Cumhurbaşkanlığı Finans Ofisi tarafından hazırlatılan “*Türkiye Hanehalkı Finansal Algı ve Tutum Araştırması*” raporu (Rapor)⁸⁷⁵, hanehalkı gelirinin içinde yatırım oranını ve hanehalklarının ne oranda yatırım yaptığına ilişkin bilgiler içermektedir. Rapor’a göre Türkiye’deki hanehalklarının yalnızca %19’u birikim yapabilmektedir. Rapor’da belirtildiği üzere, hanehalklarının %53’ü’nün gelir ve gider dengesi eşitken %16’sı önceki birikimleri vasıtasıyla hayatını idame ettirmekte ve %12’lik kısmın ise giderleri, gelirlerinden fazla olduğu için borçlanma yoluyla yaşamını sürdürmektedir⁸⁷⁶. Öte yandan TÜİK tarafından saptanan veriler, Rapor’da varılan sonucu doğrular niteliktedir. Hanehalkı gelirlerinin içinde yatırım oranları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Hanehalkı⁽¹⁾ sektörü temel göstergeler, 2022, 2023

	2022		2023	
	Değer	(%)	Değer	(%)
Gayrisafi harcanabilir gelir	9 223 602 733		17 213 541 971	
Hanehalkı nihai tüketim harcaması	8 603 034 452		15 763 622 157	
Gayrisafi sabit sermaye oluşumu	978 949 792		2 068 086 226	
Gayrisafi tasarruf	1 009 272 921		1 584 356 771	
Gayrisafi tasarruf oranı ⁽²⁾		10,5		9,1
Gayrisafi yatırım oranı		10,6		12,0

(1) Hanehalkı, hanehalkına hizmet eden kar amacı olmayan kuruluşları (HHKOK)’ da içerir.

(2) (Gayrisafi tasarruf/(gayrisafi harcanabilir gelir+emeklilik haklarındaki değişime ilişkin düzeltme)*100)

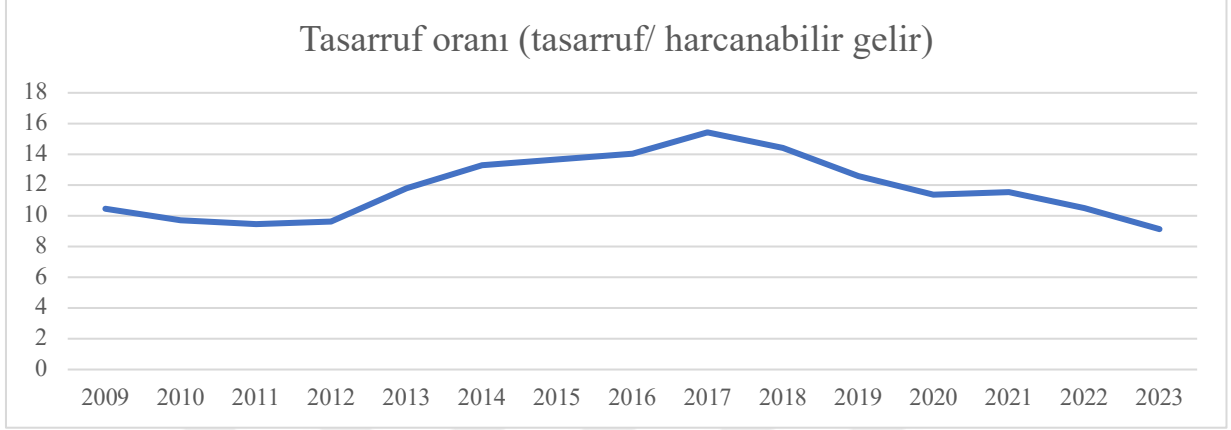
⁸⁷⁴ Enflasyonist dönemlerde kişilerin paralarını değerlendirmesinin hayatın olağan akışına uygun olduğu, enflasyonun ve etkilerinin “maruf ve meşhur” vakıalar niteliği taşıdığı yönünde bkz. Durgun, *Mülkiyet Hakkı*, 113; Albaş, *Paramın Değer Kaybı*, 108.

⁸⁷⁵ Rapora erişmek için bkz. https://www.cbfo.gov.tr/sites/default/files/docs/2021-05/turkiye_hanehalki_finansal_algi_ve_tutum_arastirmasi.pdf. (E.T. 20/05/2025).

⁸⁷⁶ Rapor, s. 60.

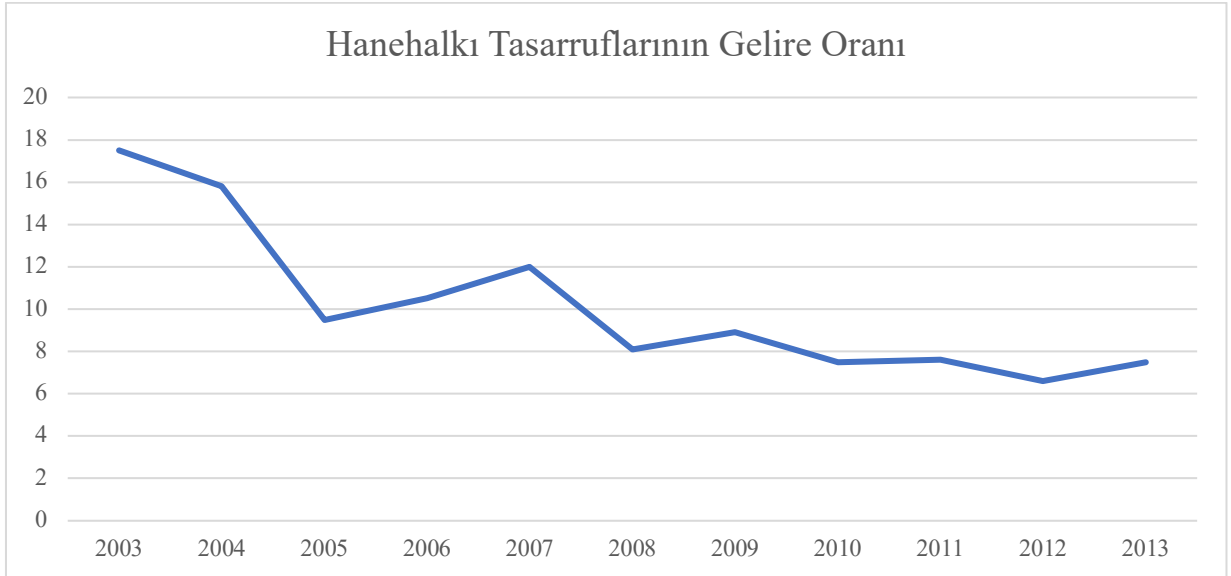
Tablo 1: Hanehalkı Harcanabilir Geliri İçinde Gayrisafi Tasarruf Oranı⁸⁷⁷

Harcanabilir gelir içinde gayrisafi tasarruf oranı sektör verileri çerçevesinde geçmiş yıllara dönük olarak incelendiğinde de son iki yıla kıyasla tabloda ciddi farklılıkların bulunmadığı tespit edilmiştir. Türkiye’de harcanabilir hanehalkı gelirinin tasarrufa oranı, ortalama %12 civarındadır.

Tablo 2: Harcanabilir Gelir İçinde Tasarruf Oranı⁸⁷⁸.

Sektör verilerinin yanı sıra TÜİK tarafından yapılan hanehalkı bütçe anketleri çerçevesinde elde edilen veriler de hanehalkı gelirlerinin ne oranda yatırımda kullanıldığını ortaya koymaktadır. Anketler çerçevesinde elde edilen veriler, kayıt dışı yatırımların tasarruf oranına dâhil edilmesi noktasında önem taşımaktadır.

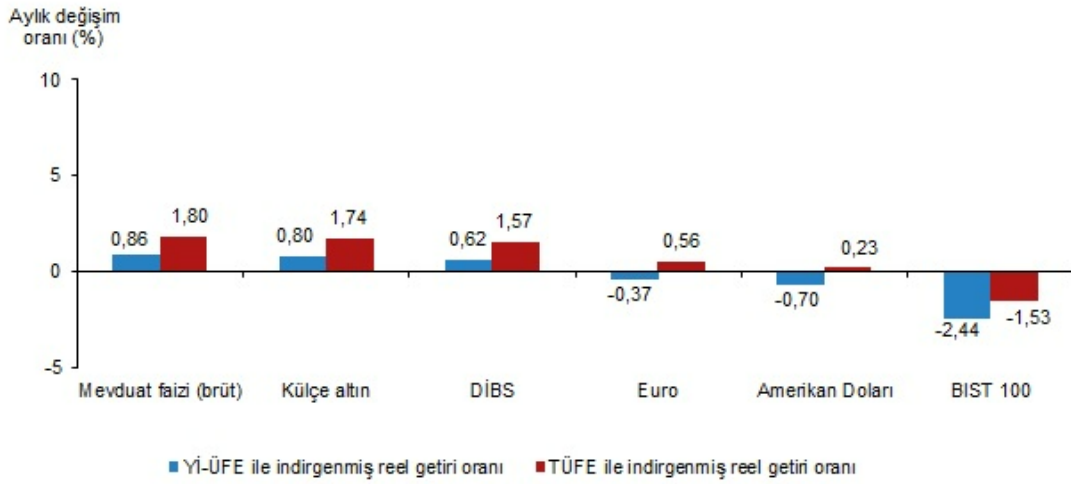
⁸⁷⁷ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2023-53769> (E.T. 15/09/2025).

⁸⁷⁸ Veriler için bkz. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kurumsal-Sektor-Hesaplari-2023-53769> ("Makroekonomik göstergeler cari fiyatlarla" tablosundaki veriler kullanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.) (E.T. 15/09/2025).

Tablo 3: Hanehalkı Tasarruflarının Gelire Oranı⁸⁷⁹

Veriler birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye’de insanların %19’unun yatırım yaptığı ve yatırım yapan insanların harcanabilir gelirlerinin yaklaşık %12’sini yatırıma ayırdığı tespit edilmiştir. Mevcut veriler karşısında kişilerin genellikle paralarını enflasyon karşısında değerlendireceğinin bir fiili karine olarak kabul edilmesi mümkün görünmemektedir.

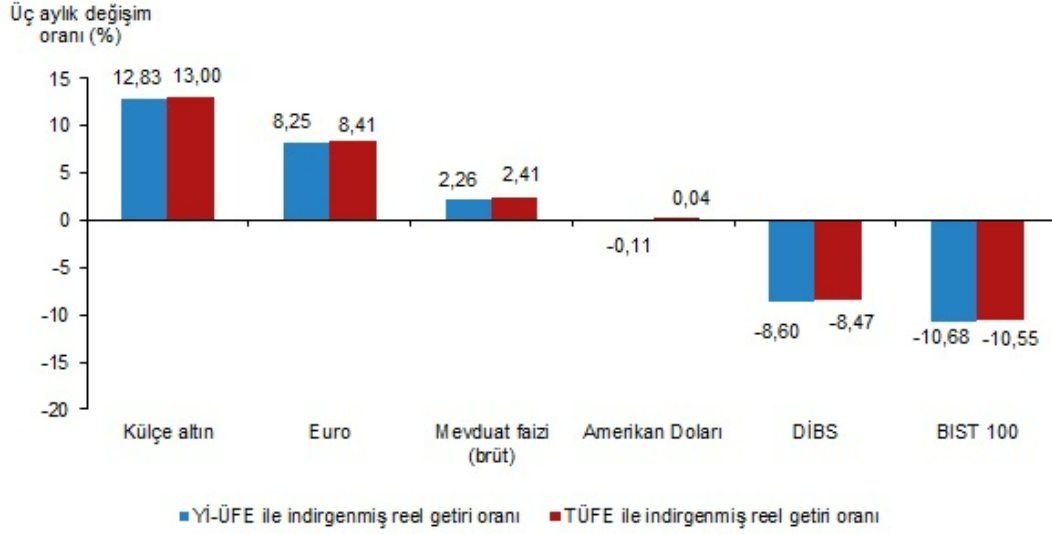
Öte yandan parasını fiilen yatırım yaparak değerlendirmeye çalışmış kişilerin de varlıklarını enflasyon karşısında gerçekten koruyabilmiş olup olmadığı da üzerinde durulması gereken bir meseledir. Türkiye İstatistik Kurumu resmî verileri çerçevesinde yatırım araçlarının reel getirilerini gösteren geçtiğimiz birkaç aya ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

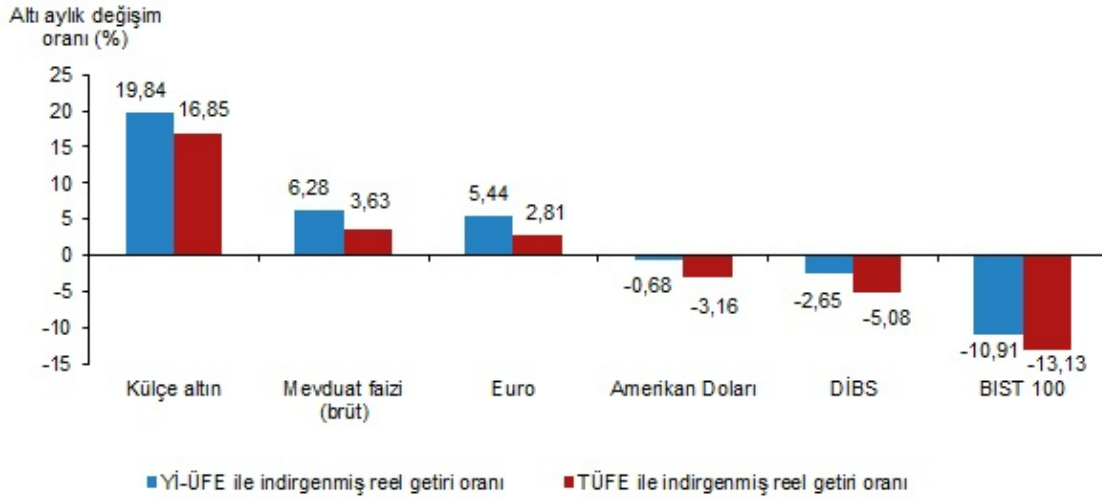
Tablo 4: Finansal yatırım araçlarının aylık reel getiri oranları, Mayıs 2025⁸⁸⁰

⁸⁷⁹ Betül Pektaş Erdem, *Türkiye’de Hanehalkı Tasarruflarını Etkileyen Faktörler* (Ankara: Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2017), 111.

⁸⁸⁰ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Finansal-Yatirim-Araclarinin-Reel-Getiri-Oranlari-Mayis-2025-54168> (E.T. 23/06/2025).

Tablo 5: Finansal yatırım araçlarının üç aylık reel getiri oranları, Mayıs 2025⁸⁸¹

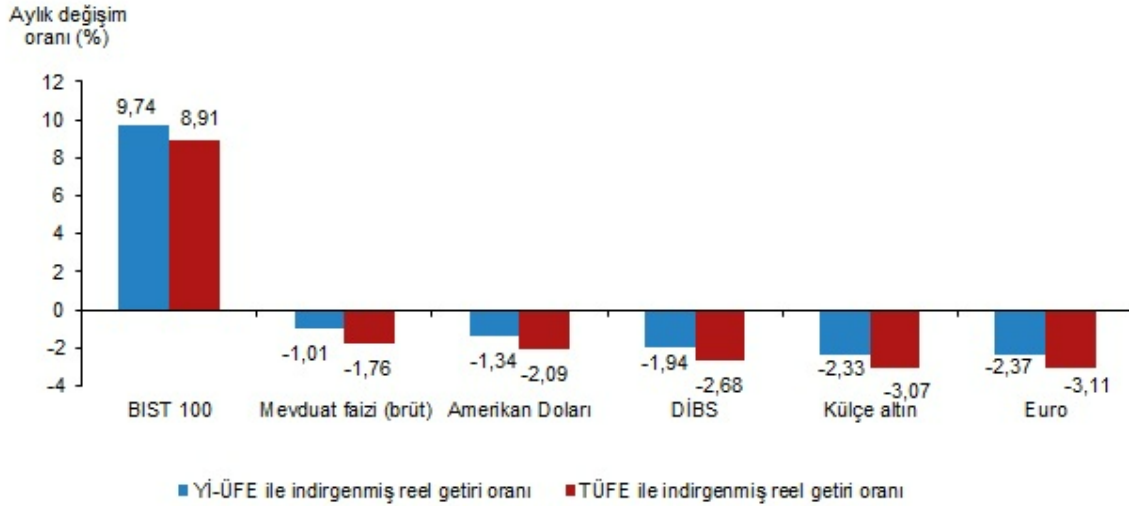
Tablo 6: Finansal yatırım araçlarının altı aylık reel getiri oranları, Mayıs 2025⁸⁸²

Yukarıda verilen resmî istatistikler çerçevesinde parasını bir yatırım aracında değerlendirmiş kişilerin dahi enflasyonun etkisinden korunduğunu doğrudan kabul etmek mümkün değildir. Devlet borçlanma senetleri ile Borsa İstanbul yatırımlarının enflasyon karşısında reel getirilerinin negatif olduğu, döviz yatırımlarının ise kimi zaman enflasyon nedeniyle değer kaybını telafi edebilse de genellikle reel getirisinin negatif seyrettiği görülmektedir. Yakın tarihli

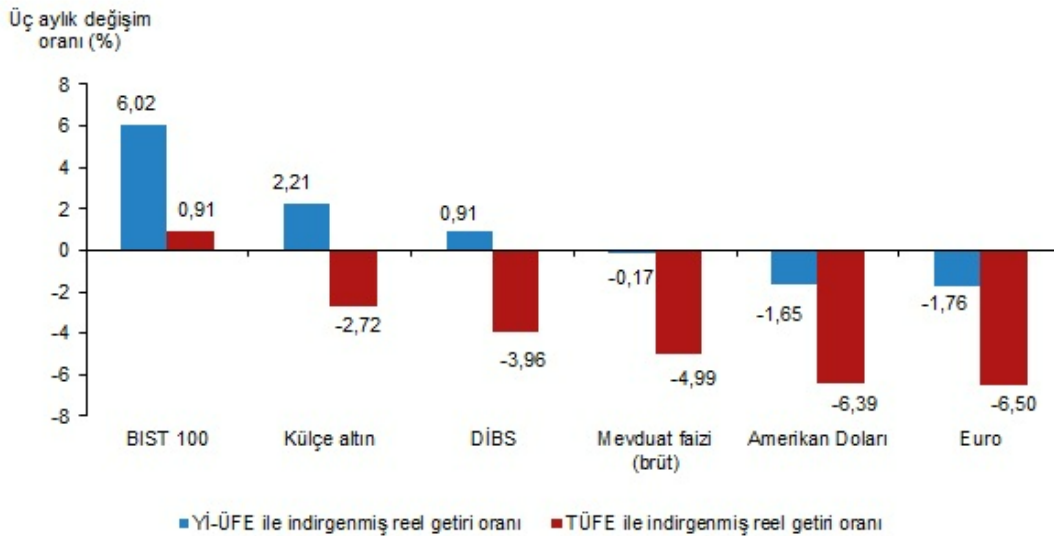
⁸⁸¹ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Finansal-Yatirim-Araclarinin-Reel-Getiri-Oranlari-Mayis-2025-54168> (E.T. 23/06/2025).

⁸⁸² <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Finansal-Yatirim-Araclarinin-Reel-Getiri-Oranlari-Mayis-2025-54168> (E.T. 23/06/2025).

verilerde dahi enflasyon karşısında reel getirinin negatif seyirli olduğu görülmektedir. Enflasyon oranlarının günümüze nispeten yüksek olduğu Şubat 2024 ayı için yatırım araçlarının reel getirilerine ilişkin tabloya bakıldığında, kişilerin paralarını enflasyon karşısında değerlendirdiği varsayımının iktisadî gerçeklikle örtüşmediği açık biçimde görülmektedir.

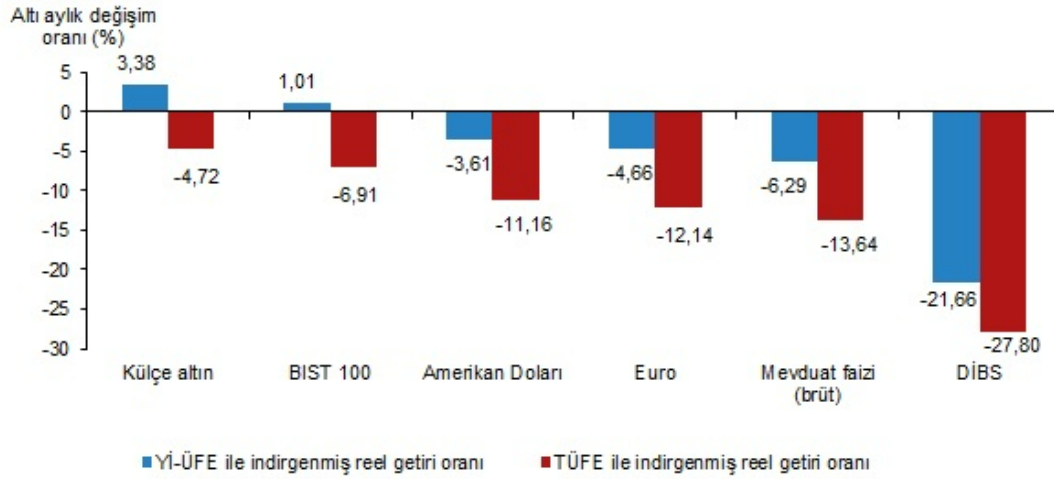
Tablo 7: Finansal yatırım araçlarının aylık reel getiri oranları, Şubat 2024⁸⁸³

Tablo 8: Finansal yatırım araçlarının üç aylık reel getiri oranları, Şubat 2024⁸⁸⁴

⁸⁸³ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Finansal-Yatirim-Araclarinin-Reel-Getiri-Oranlari-Mayis-2025-54168> (E.T. 23/06/2025).

⁸⁸⁴ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Finansal-Yatirim-Araclarinin-Reel-Getiri-Oranlari-Mayis-2025-54168> (E.T. 23/06/2025).

Tablo 9: Finansal yatırım araçlarının altı aylık reel getiri oranları, Şubat 2024⁸⁸⁵

Resmî kurumlarca verilen istatistikler bağlamında enflasyonun özellikle yüksek seyirli olduğu dönemler açısından yatırım araçlarının reel getirisi de negatiftir. Yüksek enflasyon dönemlerinde kişilerin paralarını enflasyon karşısında değerlendireceği yönünde fiili bir karine bulunduğu, bu nedenle en az enflasyon oranı kadar munzam zararın oluştuğunu ileri süren görüşler, iktisadî gerçeğe bağdaşmamaktadır. Zira ne kişiler paralarını enflasyon karşısında değerlendirmekte ne de yatırım araçları reel getiri sağlamaktadır. Yapılan açıklamalar çerçevesinde çözümün, fiili karineye dayanmaktan geçmediği açık bir biçimde ortaya konmuştur.

Yukarıda yapılan açıklamalar, tacir olmayan kimseler için geçerlidir. Tacirler açısından kanımızca bir ispat kolaylığı sağlanmalıdır⁸⁸⁶. Ticari hayatta paranın değerlendirildiği, tacirlerin borçlarını tahsil etmeleri durumunda elde ettikleri parayla yatırım yaptıkları ya da mevcut borçlarını ifa ederek faiz ödeme yükümlülüğünden kurtulduklarının kabulü gerekir. Nitekim Roma hukukunda cari “*pecunia mercatoris plus valet quam pecunia non mercatoris (tacirin parası, tacir olmayanın parasından değerlidir)*” ilkesi⁸⁸⁷ de benzer sonucu gerektirmektedir. Öte yandan tacirler, TTK m. 18/II çerçevesinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmelidir. Enflasyonun yüksek olduğu bir dönemde tacirler, paralarını enflasyondan koruyacak biçimde değerlendirmekle yükümlüdür. Basiretli davranan bir kimse ise enflasyonun yüksek olduğu dönemlerde parasını değer kabından koruyacak önlemler alır. Gerek tacirlerin elde ettikleri gelir ile mevcut borçlarını ödedikleri ya da bu gelir ile yeni yatırım yaptıklarına

⁸⁸⁵ <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Finansal-Yatirim-Araclarinin-Reel-Getiri-Oranlari-Mayis-2025-54168> (E.T. 23/06/2025).

⁸⁸⁶ Bu konuda bkz. yuk. 2.4.3. dn. 506 civarı.

⁸⁸⁷ Kırkbeşoğlu, “Değerlendirme”, 152 dn. 23.

dair tecrübe kuralı, gerek tacirlerin basiretli davrandıklarına dair varsayım tacirlerin paralarını enflasyon karşısında değer kaybetmekten korudukları sonucuna varmayı gerektirir. Şu hâlde tacirlerin munzam zarar iddialarının ispatında bir kolaylık sağlanmalıdır. Ancak mütemerrit borçluya, tacirin parasını enflasyon karşısında korumadığını ispat ederek munzam zarar tazminatı ödemekten kurtulma imkânı tanınmalıdır.

Kanımızca meselenin çözümünü fiili karinelerde aramak doğru değildir. Esasında meselenin çözümü, para borçlarında geçerli “*nominal değer ilkesi*” ve bunun istisnası olan “*sabit değer ilkesi*” bağlamında ele alınmalıdır. Yukarıda bahsedildiği üzere para borçlarının nominal değerinin ifa edilmesiyle borç sona erer. Ancak nominal değer ilkesinin birtakım istisnaları mevcuttur. Bu istisnalar genel olarak nafaka alacakları, tazminat alacakları ve değer koruma kizolu sözleşmelerdir⁸⁸⁸. Para değeri borçlarında borçlu, bir meblağı değil satın alma gücünü borçlanmaktadır. Değer borçlarının içinde en önemli kısmı ise tazminat alacakları oluşturur⁸⁸⁹. Tazminat alacakları açısından geçerli değer borcu ilkesi, başkaca bir ispata gerek kalmaksızın tazminat alacağını değer kaybına uğramaktan korur. Değer borcu ilkesi gereğince tazminat konusunun güncel değeri alacaklıya ödenmedikçe borç ifa edilmiş sayılmaz. Başka bir anlatımla, munzam zarar taleplerine ilişkin yargılamaların çok büyük bir kısmında sorun temerrüt faizi ya da munzam zararın ispatında değil, tazminatın belirlenmesinde yatmaktadır. Tazminatın amacı, tazminat talep eden kişinin malvarlığını talebe dayanaklık eden hukuken önemli olay (maddi vakıa) meydana gelmemiş olsaydı bulunacağı duruma getirmektir. Tazmin ile elde edilmek istenen amaç ise tazminatın konusunun güncel maddi değerinin tazminat alacaklısına sağlanması ile elde edilebilir. Örneğin bir aracın satışını konu alan sözleşmede alıcı satış bedelini ödedikten sonra satıcı temerrüde düşer ve alıcı aynen ifadan vazgeçerek müspet zararının tazmin edilmesini isterse yapılması gereken şey, alıcının vaktiyle ödemiş olduğu bedele temerrüt faizi işletmek değil aracın güncel piyasa değerince tazminata hükmetmektir. Yukarıda⁸⁹⁰ değinilen bir Yargıtay kararı bağlamında meseleyi somutlaştırmakta fayda vardır. Karara⁸⁹¹ konu olayda bir arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi imzalanmış ancak çeşitli nedenlerle sözleşme feshedilmiştir. Yükleniciden daire satın alan ve sözleşmenin feshi nedeniyle kendisine daire teslim edilemeyen alacaklı, peşin ödediği bedele uygulanan faiz ile rayiç ev bedelleri arasında fark olduğu iddiasıyla munzam zarar talebinde bulunmuş ancak Yargıtay, iddianın somut bir biçimde kanıtlanmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir.

⁸⁸⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 2.1.2.1.5.

⁸⁸⁹ Marius, “ZK OR, Art. 84, D”, par. 82; Mercier, “CHK OR, Art. 84”, par. 11; Grundmann, “MüKoBGB § 245”, 2/368.

⁸⁹⁰ Bkz. yuk. 3.1.4.1.

⁸⁹¹ Yargıtay 3. HD., E. 2024/1158, K. 2025/917, T. 18.2.2025 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025).

Tazminat taleplerinde cari “*sabit değer borcu*” ilkesi gereğince mesele ele alındığında borcun gereği gibi ifa edilmemesi nedeniyle daire alıcısının uğradığı zarar, bir dairenin güncel bedelidir. Nitekim müspet zarar, borca aykırı davranış hiç meydana gelmeseydi alacaklının malvarlığının göstereceği durum ile borca aykırılık sonrası gösterdiği durum arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır⁸⁹². Munzam zarar da niteliği gereği bir müspet zarardır⁸⁹³. Şu hâlde şayet borçlu temerrüde düşmemiş olsaydı alacaklının malvarlığının göstereceği değer ile temerrüt sonrası malvarlığının gösterdiği değer arasındaki fark, sözleşme konusunun mevcut durumdaki bedelidir. Bu bedelden temerrüt faizinin düşülmesi ile elde edilen miktar, alacaklının munzam zararını oluşturur. Bahsedilen Yargıtay kararında yapılması gereken, arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinin konusunu oluşturan dairelerin karara en yakın tarihteki değerinin bilirkişiler marifetiyle hesaplatılması ve tazminat olarak buna hükmedilmesidir.

Kamulaştırma bedelinin geç ödenmesi nedeniyle açılan munzam zarar davalarında da aynı durum geçerlidir. Değer borcu ilkesi çerçevesinde taşınmazın kamulaştırma bedelinin ödendiği tarih dikkate alınarak bir bedel tespiti yapılmalıdır. Baraj ya da hidroelektrik santrali gibi geniş çaplı işlemler için yapılan kamulaştırmalarda, bedelin ödendiği tarihte emsal alınacak bir taşınmazın bulunmaması durumunda ne yapılacağı akla gelebilir. Bu durumda taşınmazın kamulaştırıldığı tarihteki bedeli, enflasyon etkisinden arındırılarak ödenmelidir⁸⁹⁴.

Tazminat alacakları açısından “*sabit değer borcu*” kavramının işletilmesi durumunda munzam zarara ilişkin pek çok sorun da çözülmüş olur. Zira incelenen kararlar da dikkate alındığında, munzam zarar taleplerinin büyük bir kısmında borçlu, tazminat alacağının tahsilinde temerrüde düşmüştür. Tazminat alacaklarının hâricinde kalan ödünç sözleşmesine konu alacaklar bakımından ise, yukarıda iktisadî veriler çerçevesinde açıklandığı şekliyle, herhangi bir ispat kolaylığının sağlanması mümkün olmadığı gibi, bu borçlar bakımından “*nominal değer ilkesi*” uygulandığından alacağın değerinin ifa zamanına göre güncellenmesi söz konusu olmaz. Ödünç sözleşmesine konu alacak bakımından alacaklının, sözleşme ile yüksek temerrüt faiz oranı belirleyebilir olduğu da dikkate alındığında temerrüt faizinin düşük olmasından borçlunun yakınması makul değildir. Yüksek bir temerrüt faiz oranı belirlemeyen alacaklı, temerrüt faizini aşan zararını somut bir biçimde ispatlamalıdır.

⁸⁹² Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 1.1.2.2.1.

⁸⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. yuk. 2.2.1.

⁸⁹⁴ Yukarıda enflasyon oranlarının doğrudan bir zarar olarak kabul edilmesinin mümkün olmadığına dair açıklama ile bu görüşümüz arasında bir çelişki olduğu akla gelebilir. Ancak sabit değer borçlarında esas olan, belirli bir satın alma gücünün sağlanmasıdır. Enflasyonun doğrudan bir zarar olarak kabul edilmediği borçlar ise, sabit değer borçları dışında kalan, nominal değer borçlarıdır. Başka bir anlatımla, nominal değer borçları açısından, asıl olan borçlanılan miktarda paranın ödenmesidir. Bu nedenle nominal değer borçlarında paranın uğradığı değer kaybına, alacaklı katlanmalıdır.

Olan hukuk bakımından bizce sorunun teorik açıdan tutarlı çözümü yukarıda anlatılmıştır. Ancak öğretideki tartışmaların son bulması ve kafa karışıklığının giderilmesi, kanun koyucunu elindedir. Ayrıca kanun koyucu tarafından getirilen bir çözüm, nihai olarak yargı organlarınca da uygulanır. Şu hâlde kanun koyucunun meseleyi en uygun biçimde nasıl çözeceğinin tespiti gereklidir. Öğretide de ifade edildiği gibi⁸⁹⁵ sorunun çözümü, değişken faiz oranlarının benimsenmesinde yatmaktadır⁸⁹⁶. Şayet temerrüt faiz oranı, piyasada meydana gelen gelişmelere ayak uyduracak biçimde değişken olarak belirlenirse, teorik tartışmaların da önüne geçilmiş olur. Temerrüt faiz oranı belirlenirken, borçlunun borcunu ödemeye teşvik edici bir oranın tespiti gerekir. Temerrüt faiz oranı, enflasyonun altında kalırsa borçlu, borcunun reel değerinin düşmesi ile alacaklının rızası hilafına onun malvarlığından zenginleşmektedir. Ayrıca borcun vaktinde ifa edilmemesi ile borçlu, uygun maliyetli kredi de elde etmiş olmaktadır.

⁸⁹⁵ 3.1.2.2.7., 3.1.2.2.3.

⁸⁹⁶ Faiz oranının piyasa koşullarına göre değişken biçimde belirlenmesi, Türk hukukuna yabancı bir uygulama değildir. Nitekim, “4489 sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” (RG. 18.12.1999, S. 23910) ile 3095 sayılı Kanun’da yapılan değişiklik sonrasında, piyasa koşullarıyla uyumlu faiz kanunî oranı benimsenmişti. İlgili hükme göre, “Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme, yıllık, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranı üzerinden yapılır. Söz konusu reeskont oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan reeskont oranından beş puan veya daha çok farklı ise, yılın ikinci yansında bu oran geçerli” olmaktaydı. Değişikliğin amacının, kanunî faiz oranıyla piyasa koşullarının uyumunun sağlanmak istenmesinin yattığı, Kanun’un genel gerekçesinde ifade edilmişti. Gerekçeye göre, “Gerek Borçlar Kanunu, gerek Türk Ticaret Kanunundaki kanunî faiz ve temerrüt faizi oranlarının değişen sosyo-ekonomik koşullar karşısında yetersiz kalması nedeniyle konunun ayrı bir yasa ile düzenlenmesi zorunluğu doğmuş; bu düşünce ile çıkarılan 4.12.1984 tarihli ve 3095 sayılı “Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun”, 19.12.1984 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanunun 1 inci maddesi ile kanunî faiz oranı, senelik yüzde otuza çıkarılmış; ayrıca Bakanlar Kuruluna bu oranı yüzde seksenine kadar artırma veya eksiltme yetkisi verilmiştir. Böylece belirlenen faiz oranının temerrüt faizi oranı olarak da uygulanması, Kanunun 2 nci maddesiyle benimsenmiş; ancak ticarî işlerde temerrüt faizinin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont faiz oranına göre istenebileceği hükme bağlanmıştır. Kanunun çıktığı 1984 yılından günümüze kadar uzun bir zaman geçmiştir. Bu süre içinde -toptan eşya ve tüketici fiyat endekslerinde görüldüğü gibi- yıllar itibarıyla enflasyon oranında aşırı artışlar olmuş; buna paralel olarak mevduat ve devlet tahvilleri için ödenen faiz oranları yükselmiş; Türk Lirasının yabancı paralar karşısındaki değer kaybı devam etmiş; kısacası, 3095 sayılı Kanunun hazırlanmasını gerektiren nedenler daha ağır koşullarla varlığını korumuştur. Borçluların borçlarını zamanında ödememeleri sonucunu doğuran bu durum, alacaklıların zarara uğramasına, alacak davaları ve icra takiplerinin artmasına yol açmıştır. Borçların geç ve günün koşullarına göre düşük bir temerrüt faizi üzerinden ödenmesi ise, alacaklının mülkiyet hakkının ihlali boyutlarına ulaşabilmektedir. Nitekim kamulaştırma bedelleri dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye aleyhine açılan davalarda bu nokta ön plana çıkmıştır. Böylece kanunî faiz ve temerrüt faizi sorunu, aynı zamanda bir insan hakları sorunu haline gelmiştir. Her ne kadar, 3095 sayılı Kanundaki yüzde otuzluk kanunî faiz ve temerrüt faizi oranları, Bakanlar Kurulunun 8.8.1997 tarihli ve 97/9807 sayılı kararıyla 1.1.1998’den geçerli olmak üzere yüzde elliye çıkarılmış ise de; sözü edilen olgular karşısında bu oranın dahi ihtiyaca yeterli olmadığı, alacaklının mal varlığındaki azalmayı önleyemediği görülmüştür. Yukarıda belirtilen hususlar gözönüne alınarak, alacaklı ve borçlunun çıkarları arasında adil bir dengenin kurulması ve ticarî hayatta güvenin korunması açısından Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının kısa vadeli kredi işlemlerinde uyguladığı reeskont oranı ve kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı ile kanunî faiz ve temerrüt faizi arasında bağlantı kurmak suretiyle para değerindeki değişiklikleri daha yakından izleyebilecek esnek bir sistem getirmek amacıyla bu Tasarı hazırlanmıştır.”. Ne var ki ilgili hüküm, 5335 sayılı “Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” (RG. 27.04.2005, S. 25798) ile değiştirilmiş ve sabit faiz oranı ilkesi yeniden benimsenmiştir.

Kanaatimizce temerrüt faiz oranı, on iki aylık ortalama enflasyon verisinin birkaç baz puan üstü olarak belirlenirse temerrüt faizi, kendisine yüklenen borçlunun borcu ifasına icbar ve alacaklının en az zararını tazmin amaçlarını da yerine getirmiş olur. On iki aylık temerrüt faiz oranının önerilmesinin sebebi, bu oranın belirlenmesi durumunda paranın uğradığı değer kaybının tazmin edilmesi gerekip gerekmediğine dair tartışmaya mahal vermemektir. Öte yandan TBK'nin 344'üncü maddesinde de bu oranın benimsenmiş olması, önerimizin genel hukuk sistematığına yabancı olmadığını göstermektedir.

3.2. Zamanaşımı

Zamanaşımı, alacak hakkını zayıflatan bir etkiyi haiz olup borcu nisbi olarak sona erdiren sebeplerden biridir. Kanunda belirlenmiş sürenin geçmesi, alacağın varlığını sona erdirmemekte ancak borçlu istemedikçe borcun cebren ifa edilmesi imkânını da ortadan kaldırmaktadır⁸⁹⁷. Borcun zamanaşımına uğraması, borçluya bir def'i hakkı verir. Borçlu şayet bu def'i kullanırsa alacaklının açtığı dava reddedilir. Zamanaşımına uğramış borçlar, eksik borçların bir türünü oluşturur⁸⁹⁸. Munzam zarara uygulanması gereken zamanaşımı süresinin tespiti noktasında öğretilerde tartışma vardır.

Öğretilerde ileri sürülen bir görüşe göre⁸⁹⁹, tazminat istemi asıl borcun ifasını talep etme hakkı kapsamındadır ve onun bir uzantısını teşkil eder. Dolayısıyla munzam zarar tazminatına uygulanması gereken zamanaşımı süresinin tespitinde asıl borcun kaynağına bakılmalıdır. Asıl borca uygulanan zamanaşımı süresi, munzam zarar talepleri açısından da geçerlidir. Görüş kapsamında, temel borç haksız fiilden doğmuşsa munzam zarar talebi de TBK m. 72 gereğince zarar ve tazminat yükümlüsü kişinin öğrenilmesinden itibaren iki, her hâlde haksız fiilin ika edilmesinden sonra on yıllık zamanaşımına tâbidir. Asıl borç, sebepsiz zenginleşmeden doğmuşsa munzam zarar talebi de TBK m. 82 gereğince geri isteme hakkının, hak sahibi kimse tarafından öğrenilmesinden itibaren iki, her durumda zenginleşme tarihinden itibaren on yıllık zamanaşımı uygulanır. Sözleşmesel ilişkiden kaynaklı bir munzam zarar talebi varsa, sözleşmenin türüne göre TBK m. 146 ve 147 uyarınca on ve beş yıllık süreler uygulanır⁹⁰⁰.

Diğer bir görüş ise, munzam zarar talebinin asıl alacaktan bağımsız olduğunu işaret ettikten sonra, aşkın zararın varlığı için asıl alacağın bulunması ve bu asıl alacağın ifasında temerrüde düşülmesi sonucu bir zararın meydana gelmesi gerektiğini, munzam zarar asıl alacaktan

⁸⁹⁷ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1449.

⁸⁹⁸ Eren, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 1449.

⁸⁹⁹ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 24; Akcaal, “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”, 1093; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 937; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 379.

⁹⁰⁰ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 24-25; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 937.

bağımsız olsa da bahsedilen bağımsızlığın alacağın doğumuna değil, ileri sürülmesine ilişkin olduğunu vurgulamıştır. Munzam zarar, temelde yatan borç ilişkisine aykırılıktan doğar ve bu davranış bir hukuka aykırılık teşkil eder. Munzam zararı doğuran davranış, hukuka aykırı olduğundan haksız fiile ilişkin zamanaşımının da munzam zarar talepleri bakımından uygulanması gerekir⁹⁰¹.

Öğretide ileri sürülen diğer görüşe göre, munzam zarar talepleri asıl alacaktan bağımsız nitelik taşır. Bu nedenle asıl alacağa uygulanan zamanaşımı süresinin, munzam zarar talepleri açısından uygulanması isabetli değildir. Nitekim munzam zarar, temerrütle meydana gelmeye başlar ve esas alacağın ifa edilmesine kadar artmaya devam eder. Munzam zarar taleplerinin tâbi olduğu zamanaşımı ayrıca kanunda belirtilmediği için TBK m. 146 hükmü uygulanmalıdır. Hükme göre, kanun tarafından bir istisna getirilmediği müddetçe alacak hakları on yılda zamanaşımına uğrar⁹⁰². Yargıtay da munzam zarar taleplerinin on yıllık zamanaşımı süresine tâbi olduğu görüşündedir⁹⁰³.

Munzam zarara uygulanması gereken zamanaşımının ne zaman işlemeye başladığı hususu da tartışmalıdır. Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre⁹⁰⁴, munzam zarara sebebiyet veren asıl alacağın kaynağı, zamanaşımı süresinin başlangıcını da belirler. Buna bağlı olarak; sözleşmeden kaynaklı munzam zarar taleplerinde sözleşmesel borcun muacceliyet anı, haksız fiil açısından TBK m. 72’de belirtildiği üzere fail ve zarar verici fiilin öğrenildiği an, sebepsiz zenginleşmeden kaynaklı munzam zarar talepleri açısından ise TBK m. 82 gereğince geri isteme hakkının, hak sahibi kimse tarafından öğrenilmesinden itibaren zamanaşımı başlar.

⁹⁰¹ Kartal, “Munzam Zarar”, 514.

⁹⁰² Kulaberoğlu, “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”, 176; Uyanık, “Aşkın Zarar ve Hesaplanması”, 134; Önderi, “Munzam Zarar”, 278; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 226; Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 241.

⁹⁰³ Bu yönde bkz. 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; 6. HD., E. 2023/1766, K. 2024/4097, T. 14.11.2024; 15. HD., E. 2005/7100, K. 2006/1234, T. 6.3.2006; “Asıl alacak davasının açıldığı tarihte, alacağın geç tahsili nedeniyle oluşan munzam zararın miktarının tespiti imkân dahilinde ise aynı tarihte davanın açılmasının gerektiği ve zamanaşımının o tarihte başladığı düşünülebilir ise de alacağın hiç ödenmemesi veya kısmen ödenmesi halinde oluşacak zararın miktarının tespiti mümkün olmadığından, munzam zarar davalarında zamanaşımının başlangıç tarihinin alacağın tamamının tahsil edildiği tarih olarak düşünülmesi gereklidir. Dairemizin uygulaması da aynı doğrultudadır.” (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025); Yargıtay, 13. HD., E. 1995/267, K. 1995/5451, T. 1.06.1995; “Hal böyle olunca, asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde ve davada munzam zarar hakkı saklı tutulmasına gerek yoktur. Ayrı bir dava ile zamanaşımı süresi içinde her zaman istenmesi mümkündür. Bu bağlamda; evleviyetle, munzam zararın tabi olduğu zamanaşımı süresi, başlangıç tarihi üzerinde durulmalıdır. BK.nun 105. maddesindeki hak, esas itibarıyla bir alacak hakkıdır ve anılan yasa maddesinde zamanaşımı yönünden de ayrı özel bir hüküm getirilmemiştir. O nedenle, başka kanunlarda alacak haklarına ilişkin zamanaşımı süresi belirtilmemişse BK.nun 125. maddesindeki, on senelik zamanaşımı uygulanacaktır. Sürenin başlangıcı da, az yukarıda açıklanan munzam zararın hukuki yapısından hareket edilerek genel hüküm uyarınca alacağın muaccel olduğu zamandan başlatılacaktır (BK.m. 128)”. (www.hukukturk.com.tr/ 20.10.2023)

⁹⁰⁴ Kılıçoğlu, “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”, 25-26; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 938.

Yargıtay'ın da kabul ettiği diğer görüşe göre⁹⁰⁵, munzam zarar için zamanaşımı alacağın tamamının tahsil edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Bu görüşün benimsenmesinde TBK m. 72 hükmü etkili olmuştur. Normal şartlar altında zamanaşımının, borcun muaccel olduğu anda başlaması gerekir. Hükme göre alacağın zamanaşımının başlaması için, varlığının ve muaccel olduğunun bilinmesi gerekmez. Bununla birlikte haksız fiilde zarar, sebepsiz zenginleşmede istem hakkının olduğu öğrenilmeden zamanaşımı işlemeye başlamaz. Sebepsiz zenginleşme ve haksız fiilden kaynaklı tazminat alacaklarının belirsizliği nedeniyle getirilen bu düzenlemelerin, diğer tazminat alacakları bakımından da uygulama alanı bulmasının gerektiği öğretide dile getirilmiştir⁹⁰⁶. Bu görüşe göre, TBK m. 114/II hükmüne istinaden zamanaşımının başlangıcı tespit edilirken haksız fiil hükümlerinin uygulanması mümkündür. Munzam zarar alacaklısının, kusurun ispatı ve yardımcı kişilerin sorumluluğu dikkate alındığında haksız fiil alacaklısından daha avantajlı konumda olmasına rağmen zamanaşımının başlangıcı konusunda haksız fiilden kaynaklı tazminat alacaklısına kıyasla daha dezavantajlı konumda olması, kanun koyucunun amacıylı bağdaşmaz⁹⁰⁷.

3.3. Munzam Zarar Talebinin Saklı Tutulması

Munzam zarar talebinde bulunmak için asıl alacak davasında munzam zarar talebinde bulunma hakkının saklı tutulmasının gerekip gerekmediği sorusu akla gelebilir. Asıl alacak dava edilirken temerrüt faizi de talep edilmemiş ya da bu hak saklı tutulmamışsa, asıl borcun ifasıyla temerrüt faizi isteme hakkı da sona erer. Ancak munzam zarar talepleri açısından bunu söylemek mümkün değildir. Zira munzam zarar, niteliği gereği bir müspet zarardır ve esas borcun ifası talep edilirken saklı tutulmamış olsa dahi ayrıca ifası talep edilebilir⁹⁰⁸.

⁹⁰⁵ 6. HD., E. 2024/3534, K. 2025/15, T. 13.1.2025; 6. HD., E. 2023/1766, K. 2024/4097, T. 14.11.2024 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025); Kartal, "Munzam Zarar", 514-515; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 380.

⁹⁰⁶ Önderi, "Munzam Zarar", 286.

⁹⁰⁷ Önderi, "Munzam Zarar", 286.

⁹⁰⁸ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 143; Kılıçoğlu, "Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar", 23; Kılıçoğlu, *Borçlar Genel*, 936; Önderi, "Munzam Zarar", 278; Kartal, "Munzam Zarar", 513; Akıncı, *Borçlar Hukuku Bilgisi*, 380. Bu yönde bkz. Yargıtay 13. HD., E. 2012/3415, K. 2013/460, T. 15.1.2013; "asıl alacak ve temerrüt faizleri yönünden icra takibi yapması ve dava açılması sırasında onlarla birlikte istenilmemiş olması veya bu zarar hakkının saklı tutulmamış olması davanın görülmesine engel değildir"; Yargıtay 3. HD., E. 2023/1897, K. 2024/1099, T. 12.3.2024; "Aşkın (munzam) zarar bu hukukî niteliği ve karakteri itibarıyla, asıl alacak ve faizleri yönünden icra takibinde bulunulması veya dava açılmasıyla sona ermeyeceği gibi, icra takibi veya dava açılması sırasında asıl alacak ve temerrüt faizi yanında talep edilmemiş olması hâlinde dahi (TBK m. 122/2) takip veya davanın konusuna dâhil bir borç olarak da kabul edilemez. Bu nedenle asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde veya davada munzam zarar hakkının saklı tutulduğunu gösteren bir ihtirazî kayıt dermeyerine da gerek bulunmamakta olup ayrı bir dava ile de zamanaşımı süresi içerisinde her zaman istenmesi mümkündür."; yine bu yönde bkz. Yargıtay HGK., E. 2021/938, K. 2022/401, T. 29.3.2022 (<https://www.lexpera.com.tr/>, E.T. 15/06/2025); Yargıtay, 13. HD., E. 1995/267, K. 1995/5451, T. 1.06.1995; "Yine BK.nun 105. maddesinde söze edilen borçlunun munzam zararı tazmin yükümlülüğü; asıl borç ve temerrüt faizi ödeme

Alacaklının temerrüt faizi talep etmeksizin doğrudan munzam zarar talebinde bulunmasının mümkün olup olmadığı sorusu da akla gelebilir. Temerrüt faizi talebinde bulunmayan ya da temerrüt faizi talep hakkını saklı tutmayan alacaklının munzam zarar istemelerinin önünde bir engel yoktur. Ancak bu durumda munzam zarar hesabı yapılırken alacaklı tarafından talep edilmemiş temerrüt faizinin düşülmesi gerekir⁹⁰⁹.

yükümlülüğünden farklı; temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız, yeni bir borçtur. Asıl borcun hukuki sebebi kaideten haksız fiil, nedensiz zenginleşme, veya sözleşme olduğu halde; bu borcun hukuki sebebi asıl alacağın temerrüde uğraması, farklı bir anlatımla borcun ödenmemesi veya zamanında ödenmemesi gibi hukuka aykırılıktır. O nedenle, bu hukuki niteliği ve karakteri itibariyle asıl alacak ve faizleri yönünden icra takibinde bulunulması veya dava açılmasıyla sona ermeyeceği gibi, icra takibi veya dava açılması sırasında asıl alacak ve temerrüt faizi yanında istenilmemiş olması halinde dahi (BK.m.105/2) takip veya davanın konusuna dahil bir borç olarak ta kabul edilemez. Hal böyle olunca, asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde ve davada munzam zarar hakkı saklı tutulmasına gerek yoktur. Ayrı bir dava ile zamanaşımı süresi içinde her zaman istenmesi mümkündür.” (www.hukukturk.com.tr/ 20.10.2023).

⁹⁰⁹ Ayrancı, *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*, 143; Barlas, *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*, 222.

SONUÇ

Bu çalışmada, para borçlarında borçlunun temerrüdü halinde ortaya çıkan ve temerrüt faizini aşan "munzam zarar" kavramı, Türk Borçlar Kanunu (TBK) hükümleri, öğretideki görüşler ve yargı kararları ışığında kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Enflasyonun, paranın satın alma gücünü düşürerek munzam zararın oluşumundaki rolü ve bu zararın tazmin edilebilirliği detaylı olarak ele alınmıştır.

Munzam zarar, esas alacağın ödenmesinde temerrüde düşülmesi nedeniyle temerrüt faiziyle karşılanmayan zararın tazmini amacını güder. Bu bakımdan munzam zararın hukukî sebebi, asıl alacağın ödenmesinde temerrüde düşülmesidir ve munzam zarar, esas alacaktan bağımsızdır. Munzam zarar, borçlu temerrüde düşmemiş olsaydı malvarlığının göstereceği hâl ile temerrütten sonra gösterdiği hâl arasındaki farktan temerrüt faizinin düşülmesiyle hesaplanır. Munzam zarar alacağında menfaat, ifaya yönelik olduğundan munzam zarar bir tür müspet zarardır. Ayrıca menfi zarar, sözleşmenin hükümsüz kalması nedeniyle doğan zararlar ya da sözleşme hiç kurulmamış olsaydı meydana gelmeyecek olan zarardır. Munzam zarar talebinin unsularından biri ise borçlunun temerrüde düşmesidir. Temerrüt, ancak ifası mümkün bir borcun bulunması hâlinde söz konusu olur. Menfi zarar, sözleşmenin kurulmaması ya da hükümsüz kalmasına yönelik menfaat olduğuna göre munzam zararın menfi zarar olarak kabulü mümkün değildir.

Öğretide ve uygulamada genel kabul, munzam zararın yalnızca maddi zararlara ilişkin olduğu yönündedir. Manevi tazminat alacakları bakımından munzam zarar talebi mümkün değildir; zira manevi zarar nitelik olarak bölünemez ve temerrüt faizi ile karşılanmayan bir kısmı söz konusu olamaz. Ancak temerrüt nedeniyle bir manevi zarar oluşmuşsa, genel hükümlere (TBK m. 53) istinaden manevi tazminat davası açılması mümkündür. Manevi tazminat alacağının geç ödenmesi durumunda ise yine temerrütle karşılanmayan bir zarardan bahsetmek mümkündür. Zira manevi tazminat alacakları, ileri sürülmekle beraber malvarlığı dahil olurlar. Dava edilmiş bir manevi tazminat alacağı, sıradan bir alacak hakkı niteliğinde olduğundan bunun ifasında temerrüde düşülmesi durumunda diğer şartlar da varsa munzam zarar talep edilebilir.

Munzam zarar yalnızca para borçlarında temerrüt nedeniyle ortaya çıkarken, cezai şart herhangi bir borcun (yapma, yapmama, verme) ifa edilmemesi durumunda kararlaştırılabilir ve zararın varlığı aranmaz. Cezai şart, taraflarca belirlenirken, munzam zarar temerrüt faizini aşan zararın hesaplanmasıyla tespit edilir. Munzam zarar tazminatında bir zararın varlığı kurucu unsurdur. Gecikme zararı, para dışı edimlerin ifasında temerrüde düşülmesi durumunda talep edilirken, munzam zarar sadece para borçlarında mümkündür. Gecikme zararında, borçlunun gecikmeden

doğın zararların tamamından sorumluluğu söz konusuyken, munzam zararda sorumluluk temerrüt faizini aşın kısımla sınırlıdır.

Uygulamada sıkça karşılaşılan munzam zarar kalemleri arasında alacağa ulaşmak için yapılan masraflar (ihtar masrafları, avukatlık danışmanlık ücretleri, seyahat harcamaları), diğır hukukî ilişkilerin ihlali nedeniyle oluşan zararlar (cezai şart ödemeleri, temerrüt faizi ödemeleri, malların haczedilmesi) ve ödenmeyen alacağın ikamesi için yapılan harcamalar (kredi faizleri, komisyon ücretleri) yer almaktadır. Bu masrafların tazmini için borçlunun temerrüdü ile zarar arasında uygun illiyet bağının bulunması ve zararın makul ve ölçülü olması gerekmektedir.

Para borçlarında nominal değır ilkesi (nennwertprinzip) geçerli olup, borcun doğumu ile ifası arasında paranın değırinde meydana gelen değışimler borç miktarını kural olarak etkilemez. Ancak tazminat borçları, nafaka borçları ve değır koruma maddeleri içeren sözleşmeler bu ilkenin istisnalarını oluşturur ve "sabit değır borcu" olarak değırlendirilir. Tazminat alacaklarında esas olan tazminat alacaklısının malvarlığını, tazminata konu olay öncesine getirmektir. Başka bir anlatımla, tazminat ile sorumluluğu doğuran fiilin malvarlığında meydana getirdiği olumsuz etkiler giderilerek tazminatı doğuran olay meydana gelmemiş olsaydı alacaklının malvarlığının bulunacağı hâlin sağlanması amaçlanır. Munzam zarar talepleri bakımından bu durum önem arz eder. Şayet bir tazminat alacağının ödenmesinde temerrüde düşülmüşse, tazminat alacakları açısından geçerli sabit değır ilkesi gereği alacaklının malvarlığı, zarar doğuran olay öncesindeki seviyeye getirilmelidir. Tazminat konusunun, ifa zamanındaki değırı ile temerrüt faizi arasında kalan meblağ, munzam zararı oluşturur. Bu meblağın talep edilmesi için ayrıca alacak vaktinde ifa edilmiş olsaydı bu alacağın değırlendirileceğinin ispatı gerekmez.

Enflasyon, paranın satın alma gücündeki sürekli düşüşü ifade eder. Yüksek enflasyonist ortamlarda paranın değır biriktirme işlevi ortadan kalkar ve reel ekonomik kayıplar artar. Enflasyonun doğrudan bir munzam zarar kalemi olup olmadığı hususu tartışmalıdır. Ancak vardığımız sonuca göre, enflasyonist dönemlerde kişilerin alacaklarını enflasyon karşısında değırlendirdiği şeklinde bir karineden bahsetmek mümkün değildir. Yüksek enflasyon dönemlerinde yatırım araçlarının reel getirilerinin negatif olduğu da göz önünde tutulduğunda, enflasyon oranında munzam zararın varlığı kabul etmek mümkün değildir. Parasını fiilen yatırım araçlarında değırlendirmeye çalışan yatırımcılar dahi enflasyon karşısında negatif gelir elde etmektedir. Sırf para alacağının geç ödenmesi nedeniyle bir kimsenin enflasyon oranında tazminat hakkının doğduğunu söylemek hukuk mantığıyla çelişir. Ancak sabit değır borçları bu noktada farklılaşmaktadır. Tazminat alacakları gibi sabit değır borçlarında borçlu, belirli bir para değırini ifa etmekle yükümlüdür. Sabit değır borçları açısından nominal bir para değırinin

ifa edilmesi yeterli değildir. Bu tür borçlar açısından belirli bir satın alma gücünün sağlanması gerekir. Sabit değer borçları açısından paranın değer kaybına uğraması da esasında önem taşımaz. Zira sabit değer borcunun alacaklısına, değer kaybından arındırılmış bir ödeme yapılması zorunludur. Bir sabit değer borcunun alacaklısının, borçlunun temerrüde düşmesi nedeniyle alacağını vaktinde alamaması durumunda ayrıca bir ispat faaliyetine girmeksizin paranın uğradığı değer kaybı ile temerrüt faizi arasındaki farkı talep etmesi mümkündür.

Sonuç olarak, paranın değer kaybı durumunda açılan munzam zarar davalarında alacaklı zararını ispat etmekle yükümlüdür. Alacaklının ispat yükünü hafifletici herhangi bir fiili karine de bulunmamaktadır. Ancak sabit değer borçları açısından alacaklıya belirli bir alım gücünün sağlanması gerekmektedir. Alım gücünde bir azalma meydana gelirse bu azalma ile temerrüt faizi arasındaki farkın istenmesi için sabit değer alacaklısının ayrıca bir ispat faaliyetinde bulunmasına gerek yoktur.

Çalışma bağlamında munzam zarara ilişkin yapılan değerlendirmelerle uygulamaya ve sonraki akademik çalışmalara katkı sunmak amaçlanmıştır. Munzam zararın ispatı hususunda sabit değer borçlarının arz ettiği özelliğe dikkat edilmesi durumunda, munzam zarar davaları açısından teorik açıdan tutarlı ve hakkaniyete uygun bir sonuca varılacaktır.

KAYNAKÇA

- Aday, Nejat. *Özel Hukukta Yüklenti Kavramı ve Sonuçları*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2000.
- Akçaal, Mehmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2. Basım, 2024.
- Akçaal, Mehmet. “Güncel İçtihatlar Işığında Munzam Zarar”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/2 (2022), 1069-1099.
- Akçaal, Mehmet. *Satıcının Zapttan Sorumluluğu*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020.
- Akçaal, Mehmet. *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*. Konya: Sayram, 2018.
- Akın, Arzu. *Türkiye’de Enflasyon ve Enflasyon Belirsizliğinin İktisadi Büyüme Üzerine Asimetrik Etkileri: Eşik Değer Analizi*. Tekirdağ: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2022.
- Akıncı, Şahin. *Borçlar Hukuku Bilgisi*. Konya: Sayram, 14. Basım, 2024.
- Akkanat Öztürk, Elif Beyza. “Normatif Zarara Yakından Bakmak”. *Kişilik Haklarına İlişkin Güncel Sorunlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Akkaş, Ahmet Hulusi. *Ceza Muhakemesi Bağlamında Yargı Mercileri Kararlarının Birbirleri Üzerindeki Etkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Akkurt, Sinan Sami vd. *Medenî Hukuk Temel Bilgiler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2024.
- Akünel, Teoman. *Haksız Fiillerden Doğan Zararlarda Denkleştirme Sorunu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, Sulhi Garan Matbaası, 1977.
- Albaş, Hakan. *Paranın Değer Kaybından Doğan Zararların Tazmin Edilebilirliği*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004.
- Albayrak, Hakan. *Medeni Usul ve İcra İflas Hukukunda Yaklaşık İspat*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2013.
- Alptekin, Volkan. *Makro Ekonomi*. İstanbul: Eğitim Yayınevi, 2016.
- Altaş, Hüseyin. “Munzam Zararda İspat Sorunu”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 50/1 (2001), 121-129.
- Altınok Ormancı, Pınar. *Zararı Azaltma Külfeti*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2016.
- Alyanak, Servet - Bozkurt Cengiz, Burcu. “Anayasa Mahkemesinin Pilot Karar Uygulaması ve Kararların Mahkemelere Bildirilmesi”. *Yasama Dergisi* 48 (2013), 117-153.
- Antalya, Gökhan. *Marmara Hukuku Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2019.
- Antalya, Gökhan vd. *Marmara Hukuku Yorumu Borçlar Hukuku Genel Hükümler Ders Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025.

- Antalya, O. Gökhan. *Manevi Zararın Belirlenmesi ve Manevi Tazminatın Hesaplanması Türk Hukukunda Manevi Tazminatın İki Aşamalı Olarak Belirlenmesine İlişkin Bir Model Önerisi*. İstanbul: Legal Yayınevi, 2017.
- Aren, Sadun. *100 Soruda Para ve Para Politikası*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 4. Basım, 1991.
- Arıkan, Şafak. *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Zararlarda Manevi Tazminat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2023.
- Arkan, Sabih. *Ticarî İşletme Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 29. Basım, 2023.
- Arsebük, Ahmet Esat. "Cezai Şart Mefhumu Etrafında Tahliller". *Adliye Ceridesi* 16 (1936), 987-996.
- Arsebük, Esat. *Borçlar Hukuku*. Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., 3. Basım, 1950.
- Arslan, Çetin - Kırmızı, Mustafa. *Türk Hukukunda Faiz ve Munzam Zarar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 3. Basım, 2010.
- Aslan, İ. Yılmaz. *6502 Sayılı Kanuna Göre Tüketici Hukuku*. Ankara: Ekin Basım Yayın Dağıtım, 5. Basım, 2015.
- Aşit, Recep. *Kanun Yolu Yargılamasında Hukuka Aykırılık Denetimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2024.
- Atalay, Oğuz. "§ 14. İspat". *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 15. Baskı., 2017.
- Atasoy Tanrıku, Umare. *Satış Vaadi Sözleşmelerinde Munzam Zarar*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Ayan, Mehmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 12. Basım, 2020.
- Aydemir, Efrail. *Hukuk Uygulamasında Faiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2014.
- Aydoğdu, Murat. "6098 sayılı Türk Borçlar Kanununda Faizle İlgili Düzenlemeler". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12/1 (2010), 85-136.
- Aydoğdu, Murat - Kahveci, Nalan. *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler Özet Ders Kitabı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Aydoğdu, Murat - Nart, Serdar. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Basım, 2024.
- Aykonu, Mustafa. "Yabancı Para Borçlarında Munzam Zarar". 143-154. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1997.
- Ayrancı, Hasan. *Türk Borçlar Hukukunda Munzam Zarar (BK m. 105)*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2006.

- Bakkal, Süreyya. “Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın Bağımsızlığı”. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches* 4/9 (2018), 182-194.
- Bakkaloğlu, Arzu Neşe. *Dijital Para*. ed. Selman Yılmaz. Ankara: Astana Yayınları, 2023.
- Bakkaloğlu, Arzu Neşe - Yılmaz, Selman. “Cryptocurrency and the Functions of Money”. *Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 8/2 (2022), 41-54.
- Barlas, Nami. *Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Bu Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar*. İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 1992.
- Başar, Didem. “İfaya Eklenen Cezai Şart”. *Dicle Üniversitesi Adalet Meslek Yüksekokulu Dicle Adalet Dergisi* 2/4 (2018), 49-77.
- Başözen, Ahmet. *Medenî Usûl Hukukunda İlk Görünüş İspatı*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2010.
- Baydur, Mehmet - Süslü, Bora. “Avrupa Merkez Bankası ile TCMB’nin Bağımsızlıklarının Karşılaştırılması ve Ekonomiye Etkileri”. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi* 14/1 (2007), 43-66.
- Baygın, Cem - Nar, Ahmet. *Medeni Hukuk Dersleri- I*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2021.
- Belen, Herdem. *6098 Sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh)*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2014.
- Belgin Güneş, Derya. *Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesi Bakımından Etkileri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Berberoğlu Yenipınar, Filiz. *Uygulama ve Hukuk Davalarında Faiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2020.
- Bilgen, Mahmut. *İlmi ve Kazai içtihatlar Işığında Faiz Hukuku Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 2001.
- Bilgili, Fatih - Cengil, M. Fatih. *Blockchain ve Kripto Para Hukuku*. Bursa: Dora Yayınevi, 2019.
- Bowen, William G. “‘Cost Inflation’ versus ‘Demand Inflation’: A Useful Distinction?”. *Southern Economic Journal* 26/3 (1960), 199-206. <https://doi.org/10.2307/1054952>
- Bozer, Ali - Göle, Celal. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 8. Basım, 2023.
- Bozkurt, Tamer. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 6. Basım, 2024.
- Bozkurt Yüksel, Armağan Ebru. “Elektronik Para, Sanal Para, Bitcoin ve Linden Doları’na Hukuki Bir Bakış”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXXIII/2 (2015), 173-220.
- Böhm-Bawerk, Eugen. *Capital and Interest A Critical History Of Economical Theory*. London: macmillan and co limited st martin’s street, 1890.

- Buz, Vedat. “Karşılaştırmalı Hukukta Aşkın Zararın İspatı”. *Yargıtay Dergisi* 24/3 (1998), 369-410.
- Canan, Sibel. *Türkiye’de Enflasyon Hedeflemesi Rejimi; TÜFE ve Çekirdek Enflasyon Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2024.
- Ceylan, Ebru vd. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. ed. M. Turgut Öz. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Ceylan, Zeynep Şeyma. *Para Borçlarının İfasında Faiz*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2020.
- Conard, Joseph E. *An Introduction To The Theory of Interest*. Berkeley: University of California Press, 2. Basım, 1963.
- Çabri, Sezer. *Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Basım, 2021.
- Çetiner, Bilgehan. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2024.
- Demir, Eylül Ece. “Ana Akım İktisat Yaklaşımında Para ve Değer Üzerine”. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12/23 (2021), 386-406.
- Deynekli, Emel - Kısa, Sedat. *Açıklamalı- İçtihatlı Faiz Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2001.
- Doğan, Bahar Burtan - Akbakay, Zeki. “Merkez Bankası Bağımsızlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkezbankası”. *Balkan sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı* (2016), 113-135.
- Doğan, Burak. *Arsa Payı Karşılığı İnşaat Sözleşmesinde Yüklenicinin Temerrüdünün Sonuçları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Doğancı, Doğa Ekrem. *Blok Zincirine Dayalı Akıllı Sözleşmelerin Hukuki Nitelikleri, Kuruluşu, Yorumu, İfası ve Bazı Örnek Hukuki Uygulamalar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Doğu, Hakkı Mert. “Normatif Zararın Bir Çeşidi Olarak Ev İşlerini Yürüten Eşin Zararı”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 28/2 (2022), 1138-1154. <https://doi.org/10.33433/maruhad.1166675>
- Domaniç, Hayri. *Faizle Karşılanamayan Zararların Giderilmesini Sağlayan BK. 105 ve Diğer Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 1998.
- Durak, Yasemin. “Güven Sorumluluğu ve ‘Culpa in Contrahendo’”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/1 (2017), 239-288.
- Durak, Yasemin. “Tehlike Sorumluluğu”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* IX/1 (2014), 23-51.
- Dural, Mustafa - Öğüz, Tufan. *Kişiler Hukuku Gerçek ve Tüzel Kişiler*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 22. Basım, 2021.

- Durgun, Dağca. *Mülkiyet Hakkı Bakımından Para Alacağının Enflasyon Karşısında Değer Kaybı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Basım, 2024.
- Eichengreen, Barry. *Globalizing Capital A History of the International Monetary System*. New Jersey: Princeton University Press, 3. Basım, 2019.
- Ekmekçi, Utku. *Güncel Ekonomik Sorunlar: Enflasyon Çıkmazı*. ed. Sadi Uzunoğlu vd. Ankara: Literatür Yayıncılık, 2022.
- Erdoğan, İhsan - Keskin, Dilşad. *Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 6. Basım, 2024.
- Eren, Fikret. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınevi, 28. Basım, 2023.
- Eren, Fikret - Yücer, İpek. *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*. Ankara: Legem Yayınevi, 12. Basım, 2024.
- Ergüne, Mehmet Serkan. *Olumsuz Zarar*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2008.
- Eriş, Gönen. *Açıklamalı- İçtihatlı 6335-6552- 6728 Sayılı Kanunlarla Güncellenmiş TTK Hükümlerine Göre Ticari İşletme ve Şirketler*. III Cilt. Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. Basım, 2017.
- Erlüle, Fulya. *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Bedensel Bütünlüğün İhlalinde Manevi Tazminat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2015.
- Erman, Hasan. *Medenî Hukuk Dersleri*. İstanbul: Der Yayınları, 9. Basım, 2023.
- Ernst, Wolfgang. “§ 286”. *Münchener Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch- Band 2 Schuldrecht- Allgemeiner Teil I §§ 241-432*. ed. Wolfgang Krüger. München: C. H. Beck Verlag, 9. Basım, 2022.
- Erol, İbrahim vd. “Para ve Merkez Bankacılığı”. *Para İktisadı: Teori ve Politika*. ed. N. Oğuzhan Altay. Ankara: Palme Yayıncılık, 2015.
- Feyzioğlu, Necmettin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 2. Basım, 1976.
- Feyzioğlu, Necmettin. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 2. Basım, 1977.
- Fisher, Irving. *The Rate of Interest Its Nature, Determination and Relation to Economic Phenomena*. New York: Macmillan and co Limited St. Martin's Street, 1907.
- Gediz, Demet - Sağın, Abdüsselam. “Merkez Bankasının Bağımsızlığı Kavramı”. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi* 2/2 (2015), 95-112.
- Genç Arıdemir, Arzu. *Sözleşmeye Aykırılıktan Doğan Manevi Tazminat*. İstanbul: On İki Levha Yayınevi, 2008.
- Gönen, Doruk. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2021.

- Grundmann, Stefan. “§ 245”. *Münchener Kommentar zum Bürgerliches Gesetzbuch- Band 2 Schuldrecht- Allgemeiner Teil I §§ 241-432*. ed. Wolfgang Krüger. München: C. H. Beck Verlag, 9. Basım, 2022.
- Gülerci, Altan Fahri. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2024.
- Gümüş, Mustafa Alper. “Makbuz Verilmesi ve Borç Senedi İadesine Bağlanan Yasal Karineler (BK M.88)”. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 17/1-2 (2011), 351-375.
- Günel, Mehmet. *Para Banka ve Finansal Sistem*,. Ankara: Gazi Kitabevi, 2019.
- Günay, Cevdet İlhan. *Cezaî Şart (BK m. 158- 161)*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2002.
- Gündüz, Ş. Deren. *Olumlu Zarar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Günergök, Kayıhan. “Paranın Değer Kaybı Bağlamında Aşkın Zarar”. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9/1 (2024), 171-210.
- Günergök, Özcan - Kayıhan, Şaban. *Borçlar Hukuku Dersleri Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Basım, 2024.
- Hançerlioğlu, Orhan. *Ekonomi Terimleri ve Ekonomi ile ilgili Ticaret ve Hukuk Terimleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 5. Basım, Ekim 1993.
- Hatemi, Hüseyin. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2. Basım, 1998.
- Hatemi, Hüseyin. *Medeni Hukuka Giriş*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 10. Basım, 2021.
- Hatemi, Hüseyin - Gökyayla, Emre. *Borçlar Hukuku Genel Bölüm*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 5. Basım, 2021.
- Helvacı, Mehmet. *Borçlar ve Ticaret Kanunu Bakımından Para Borçlarında Faiz Kavramı*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 2000.
- Helvacı, Serap - Aydın, Gülşah Sinem. “Kişilik Hakkı İhlâlinde Doğan Vekâletsiz İşgörmeye Kusurun Bir Şart Olarak Aranıp Aranmayacağı Sorunu”. *MÜHF- HAD* 23/1 (2017), 265-301.
- İlarslan, Mehmet. *Türk Borçlar Hukukunda Temerrüt Faizini ve Ceza Koşulunu Aşan Zarar*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2024.
- İnan, Ali Naim - Yücel, Özge. *İnan Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 4. Basım, 2014.
- Kanık, Tahir. “Cezaî Şart”. *Adalet Dergisi* 41/8 (1950), 1071-1082.
- Kapancı, Kadir Berk. “Özel Hukuk Penceresinden Blokzincir: ‘Sanal Para’ Değerleri ve ‘Akıllı Sözleşmeler’ Üzerine Değerlendirmeler.” *Gelişen Teknolojiler ve Hukuk I: Blokzincir*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2021.
- Karaman Coşgun, Özlem. *Ticari Faiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.

- Karayalçın, Yaşar. *Enflasyon Karşısında Faiz “Hukuki Açıdan Bir İnceleme”*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 1980.
- Kartal, Bilal. “Faizi Aşan Zarar (Munzam Zarar)”. *Yargıtay Dergisi* 23/4 (1997), 501-519.
- Kaya, Deniz. *AIHM ve AYM Kararları Doğrultusunda Aşkın Zarar ve Mülkiyet Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2025.
- Keser, Yıldırım. “Aşkın Zararın İspatı”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11/2 (2020), 484-495.
- Keskin, Dilşad. *Objektif Manevi Zarar Teorisi Açısından Manevi Tazminat*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2016.
- Keskingöz, Hayrettin - Kurt, Fatma Büşra. “Paranın Tanımı ve Tarihi”. *Dijital Para Uygulamaları*. ed. Nihat Altuntepe - Âdem Babacan. Ankara: Gazi Kitabevi, 2023.
- Keynes, John Maynard. *The General Theory Of Employment Interest And Money*. London: macmillan and co limited st martin’s street, 1936.
- Kılıç Öztürk, Gizem. *Borçlar Hukukunda Borçlunun Temerrüdü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2016.
- Kılıçoğlu, Ahmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitabevi, 27. Basım, 2024.
- Kılıçoğlu, Ahmet. “Yargıtay Kararları Açısından Munzam Zarar”. 3-51. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1998.
- Kılıçoğlu, Ahmet M. *Medeni Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, 6. Basım, 2024.
- Kırca, Çiğdem. “Manevi Tazminatın Fonksiyonu ve Niteliği”. *Yargıtay Dergisi* 25/1-2 (1999), 242-270.
- Kırkbeşoğlu, Nagehan. “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu ile Getirilen Faiz Sınırları Üzerine Bir Değerlendirme”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 28/4 (2012), 156-163.
- Kibar, Ahmet Fevzi. “Sözleşmeden Doğan Yükümlülüklerin İhlali ve Sonuçları”. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi* 14/2 (2024), 216-238.
- Kizir, Mahmut. *Borçlu Temerrüdünün Sona Ermesi*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2012.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. “Kişilik Haklarını Koruyan Manevî Tazminat Davasına İlişkin Yeni Gelişmeler (MK. 24, BK. 49)”. 141-180. İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1980.
- Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, Borçlar Hukukuna Giriş, Hukukî İşlem, Sözleşme*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 4. Basım, 2008.
- Koçhisarlıoğlu, Cengiz. *Haksız Eylem (Fiil) Kusuru*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Kulaberoğlu, Muhammet Burak. “Temerrüt Faizi ve Aşkın Zarar”. *İstanbul Barosu Dergisi* 94/4 (2020), 154-178.

- Kuntalp, Erden vd. *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na İlişkin Değerlendirmeler*. İstanbul: Galatasaray Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Kuru, Baki. *Hukuk Muhakemeleri Usulü*. İstanbul: Demir Demir Müşavirlik ve Yayıncılık, 6. Baskı, 2001.
- Marius, Schraner. “ZK OR, Art. 84, D”. *Die Erfüllung der Obligationen, Art. 68-96 OR Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch, Obligationenrecht, Kommentar zur 1. und 2. Abteilung (Art. 1-529 OR)*. ZK - Zürcher Kommentar. Zurich: Schulthess Juristische Medien AG, 3. Basım, 2000.
- Meral, Pınar Seden. “Enflasyon ve Enflasyonun Okuma Alışkanlığına Etkisi”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/19 (2005), 309-324.
- Mercier, Gregor. “CHK OR, Art. 84”. *Obligationenrecht - Allgemeine Bestimmungen - Art. 1-183 OR*. CHK - Handkommentar zum Schweizer Privatrecht. Zürich: Schulthess Juristische Medien AG, 4. Basım, 2023.
- Nazıkioğlu, O, Işık. “Karşılıklı Taahhütleri Havi Akitlerde Borçlunun Temerrüdü”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8/1 (1951), 658-684.
- Nebioğlu Öner, Şebnem. “Güncel Yargı Kararları Bağlamında Aşkın Zarar”. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 35/165 (2023), 105-135.
- Nomer, Halûk Nami. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 20. Basım, 2024.
- Nomer, Haluk Nami. “Farazi İlliyyet Problemi”. *Journal of Istanbul University Law Faculty* 55/1-2 (2011), 413-420.
- Nomer, Haluk Nami. *Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddi Tazminatın Belirlenmesi*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1996.
- Nomer, Haluk Nami. “Para Borcu Kavramı ve Para Borçlarının BK 118/1 Anlamında Aynı Cinsten Kabul Edilip Birbirleriyle Takas Edilebilirliği Problemi”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 57/1-2 (1999), 241-264.
- Nussbaum, Arthur. “The Meaning of Inflation”. *Political Science Quarterly* 58/1 (1943), 86-93.
- Oduncu, Leyla Nur. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Pilot Karar Usulü”. *İnsan Hakları Yıllığı* 38 (2020), 83-121.
- Oğuzman, Kemal - Öz, Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. I*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 22. Basım, 2024.
- Oğuzman, Kemal - Öz, Turgut. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler, c. II*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 19. Basım, 2024.
- Oğuzman, M. Kemal vd. *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 22. Basım, 2024.

- Oğuzman, M. Kemal - Barlas, Nami. *Medenî Hukuk*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 30. Basım, 2024.
- Okumuş, Selmani. *Müşpet Zarar*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2022.
- Okur, Sinan. *Türk Medeni ve Borçlar Hukukunda Metot*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2. Basım, 2023.
- Orbay Ortaç, Nurdan. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Çerçevesinde Ticari İşlerde Faiz”. *Ankara Barosu Dergisi* 2 (2014), 117-134.
- Ozanemre Yayla, H. Tolunay. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 3. Basım, 2023.
- Ozanoğlu, Hasan Seçkin. “İstisna ve Özellikle İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin (Yüklenicinin) Eseri Teslim Zamanında Gecikmesine Bağlı İfaya Eklenen Cezai Şart (Gecikme Cezası) Kayıtları”. *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 3/2 (1999), 65-118.
- Öçal, Akar. “Munzam Zarar”. *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi* 3/1 (1967), 144-158.
- Önderi, Gökhan. “Para Borçlarında Borçlu Temerrüdü Halinde Alacaklının Munzam Zararının Tazminini İsteyebilmesi Konusundaki Yargıtay Uygulaması”. *İstanbul Barosu Dergisi* 87/2 (2013), 274-299.
- Önen, Turgut. *Borçlar Hukuku*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 4. Basım, 1996.
- Öniş, Ziya - Özmucur, Süleyman. *Türkiye’de Enflasyon*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası, 1987.
- Özbilen, Şevki. *Para Teorisi*. Ankara: Gazi Kitabevi, 2015.
- Özyakışır, Özkan. *Konut ve Çatılı İşyeri Kira Sözleşmelerinde Kira Bedeli*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2019.
- Özyakışır, Özkan - Ganbari, Muhammed Kiomers. “Sözleşme Öncesi Görüşmelerin Kesilmesi Bağlamında Culpa In Contrahendo Sorumluluğu ve Olumsuz Zarar”. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 28/2 (2020), 745-775.
- Paksoy, Meliha Sermin. *Türk Borçlar ve Eşya Hukukunda İradi Rekabet Etmeme Yükümlülüğü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Parasız, İlker. *İktisada Giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi, 2010.
- Pekcanitez, Hakan vd. *Medenî Usûl Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 8. Basım, 2020.
- Pektaş Erdem, Betül. *Türkiye’de Hanehalkı Tasarruflarını Etkileyen Faktörler*. Ankara: Ekonomik Modeller ve Stratejik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2017.
- Poroy, Reha - Yasaman, Hamdi. *Ticari İşletme Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 20. Basım, 2024.

- Reisoğlu, Safa. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: BETA Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 25. Basım, 2014.
- Sanlı, Kerem Cem. *Hukuk ve Ekonomi Perspektifinden Sözleşme Hukuku ve Sözleşme Yaptırımlarının Ekonomik Analizi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 3. Basım, 2023.
- Sekmen, Fuat. *Para Teorisi*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 2. Basım, 2017.
- Serozan, Rona. *Kocayusufpaşaoğlu/ Hatemi/ Serozan/ Arpacı Borçlar Hukuku Genel Bölüm, İfa- İfa Engelleri- Haksız Zenginleşme*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 6. Basım, 2014.
- Serozan, Rona. “Paranın Alım Gücünün Düşmesin Bağlı Kayıpların Karşılmasında Eşitsizlikler”. *İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, XX/İsmet Sungurbey’e Armağan (2011), 41-48.
- Serozan, Rona. *Serozan Borçlar Hukuku Genel Bölüm §1 N 1*. ed. Başak Baysal - Kerem Cem Sanlı. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 8. Basım, 2022.
- Simitis, Spiros. “Bemerkungen zur rechtlichen Sonderstellung des Geldes”. *Archiv für die civilistische Praxis* 159/5 (1961 1960), 406-466.
- Simitis, Spiros. “Bemerkungen zur rechtlichen Sonderstellung des Geldes”. *Archiv für die civilistische Praxis* 159/5 (1961), 406-466.
- Somel, Cem. *Makroiktisada Giriş*. İstanbul: Yordam Kitap, 2014.
- Sonsuzoğlu, Elif. *Türk Vergi Hukukunda Fer’i Borç ve Alacak Olarak Faiz*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2001.
- Şahin, Musa Furkan. “Ceza Koşulunun Aşırılığının Tespit Edilmesi Konusunda Yargı Kararlarında Kullanılan Kıstaslar”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 25/2 (2023), 895-937.
- Şen, Mustafa Serhat - Şen, Mustafa Kamil. “Türk Borçlar Kanunu’nda Faiz Hükümleri ve Sınırları Adi İşlerde Faiz Ticari ve Tüketici İşlemi Olmayan İşlerde Faiz”. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* 35 (2018), 469-516.
- Şener, Oruç Hami. “Ecash Sisteminde Üretilen Elektronik Paranın (Nakdi) Para Kavramı Bakımından Değerlendirilmesi”. *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi* 9 (2007), 455-490.
- Şener, Oruç Hami. *Ticari İşletme Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayınevi, 3. Basım, 2025.
- Şengül, Mehmet. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2025.
- Şirin, Şerafettin. *Hukukumuzda Faizi Aşan Munzam Zarar ve Faiz*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım, 1996.
- Tandoğan, Halûk. *Türk Mes’uliyet Hukuku (Akit Dışı ve Akdi Mes’uliyet)*. Ankara: Ajans- Türk Matbaası, 1961.
- Tanrıver, Süha. *Medenî Usûl Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2. Basım, 2018.

- Taşpınar, Sema. “Fiili Karinelerin İspat Yükünün Dağılımındaki Rolü”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 45/1 (1996), 533-572.
- Tekinay, Selahattin Sulhi vd. *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 7. Basım, 1993.
- Tercier, Pierre vd. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2. Basım, 2020.
- Topuz, Gökçen. *Medeni Usul Hukukunda Karineler ile İspat*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2012.
- Topuz, Murat. *Maddi Zarar ve Bu Zararın Belirlenmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2023.
- Tuhr, Andreas von. *Borçlar Hukukunun Umumi Kısmı*. çev. Cevat Edege. 2 Cilt. Ankara: Olguç Matbaası, 2. Basım, 1983.
- Tunçomağ, Kenan. *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. İstanbul: Sermet Matbaası, 6. Basım, 1976.
- Turanboy, Asuman. “Kripto Paraların Ortaya Çıkmaları ve Hukukî Nitelikleri”. *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 35/3 (2019), 47-62.
- Tümerdem, Murat. *Sürekli Borç İlişkilerinde Borçlunun Temerrüdü ve Sonuçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Türk, Hikmet Sami. “Temerrüt Faizi, Bileşik Faiz Yönetimiyle Hesaplanabilir Mi?” Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1993.
- Türkoğlu, Cem. *Ceza Koşulu (Cezai Şart)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Umar, Bilge. *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*. Ankara: Yetkin Yayıncılık, 2. Basım, 2014.
- Uslu, Ebubekir. *Uygulama Örnekleri Yargıtay Kararları ile Türk Borçlar Hukukunda Ceza Koşulu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Uyanık, Namık Kemal. “Aşkın Zarar ve Hesaplanması”. *İstanbul Barosu Dergisi* 92/4 (2018), 116-134.
- Uyaroğlu, Merve. *Türk Hukukunda Aşkın Zarar Uygulamaları*. İstanbul: Filiz Kitabevi, 2024.
- Uyumaz, Alper - Erdoğan, Kemal. “İnşaat Kazalarından Doğan Hukukî Sorumluluk”. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi* 5/2 (2015), 39-80.
- Ülgen, Hüseyin vd. *Ticari İşletme Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 4. Basım, 2015.
- Üstündağ, Saim. *Medeni Yargılama Hukuku*. İstanbul: Nesil Matbaacılık, 7. Basım, 2000.
- Webster, Noah. Massachusetts: Springfield, Mass. Merriam, 1865.
- Wicksell, Knut. *Lectures on Political Economy, Vol. II: Money*. Fairfield: Augustus M. Kelley, 1978.

- Yağcı, Kürşad. “Anapara Faizi ve Temerrüt Faizine Üst Sınır Getiren TBK m. 88 ve TBK m. 120 Hükümlerinin Ticari Faizler (TTK m. 8 ve TTK m. 9) Bakımından Uygulanabilirliği”. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* LXXI/2 (2013), 421-433.
- Yanık, Ercüment. *Yabancı Para Borçları*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2020.
- Yavuz, Cevdet. *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. I*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 11. Basım, 2022.
- Yayvak Namlı, İrem. *İş Hukukunda Cezai Şart*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2019.
- Yıkar, Mehmet Emin. “Çekten Doğan Borcun Götürülecek Borçtan Aranılacak Borca Dönüşmesi Sorunu”. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* XVIII/2 (2021), 1247-1263.
- Yıldız, Mustafa Göktürk. *Türk Borçlar Kanunu’nun Genel Hükümlerine Göre Borçlu Temerrüdünün Şartları ve Sonuçları*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Yılmaz, Gülşah. *Karayolları Motorlu Araçlar Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Kapsamına Giren Teminat Türleri*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2025.
- Yurtçiçek, Mehmet Sıddık. *Hukuki Açıdan Elektronik Para*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, 2015.
- Yücesoy Yılmaz, Yasemin. “Ticari İşlerde Faiz ve Yargıtay Uygulaması”. *TBB Dergisi* 31/140 (2019), 303-330.
- Zevkliler, Aydın - Gökyay, Emre. *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Turhan Kitabevi, 17. Basım, 2017.
- Zeytinoğlu, Emin. “Para Borçlarında Temerrüt Hallerinde Munzam Zarar”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 4/8 (2005), 253-263.
- Türk Borçlar Kanunu Tasarısı*. Ankara: Ankara Açık Cezaevi, 2005.

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad: Furkan KOÇ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Fakülte	Hukuk Fakültesi
Bölümü	Hukuk
Makale ve Bildiriler	
1. Koç, Furkan. “Ceza Mahkemesi Kararlarının Hukuk Mahkemesine Etkisi ve Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılmasının Durumu”. Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, c. 8, sy. 1, 2025, ss. 204-59.	